

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 09180

HAKNKRAYTS

Arnold Posy

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

הויפטפארקויף :

„פרייהייט“—בוכגעשעפט

50 איסט 13טע גאס, ניריאַרק, נ. י.

FREIHEIT BOOK STORE

50 East 13th Street, New York, N. Y.

אַרִיָה פֿאַזִי

ווענקענדישע און פֿאַרשפּיל

אַ דראַמע אין איין און צוואַנציק בילדער
און אַ פֿאַרשפּיל

פֿאַרלאַג „סיגנאַל“ ביים פּראַלעטפּען
נ י ו ם א ר ק

"HAKENKREITZ"

A Play By

Arnold Posy

Copyright by Arnold Posy

New York, N. Y., 1935

All rights reserved

Printed in U. S. A. by

Posy - Shoulson Press

19 W. 21st Street, New York, N. Y.

בעלא'ן

פערזאָנען :

פאַרשפּיל :

דער פּרעזידענט
דער סעקרעטאַר
דער פאַרוואַלטער
געשטאַלט אין גרין
געשטאַלט אין געל
געשטאַלט אין ברוין
געשטאַלט אין שוואַרץ
פּראָפּעסאָר לאַנדויער
פּראָפּעסאָר לאַזאַר האַפּמאַן

דראַמע :

לאַזאַר האַפּמאַן
מרים האַפּמאַן, זיין מוטער
קלאַראַ פּאָן ווירטענבערג
גענעראַל אַטאָ פּאָן ווירטענבערג, איר פּאָטער
מאַריאַ פּאָן ווירטענבערג, איר מוטער
קאַרל פּילינגער
יאָהאַנאַ אַבערבאַך
באַרוך
פּראָפּעסאָר לאַנדויער
הענרי דייזויס
פּאַנטאָם פיגור
הענדערסאָן
קאַפיטאַן קערקוואַפּער
שוואַנבערג
דער פּירער
פּרעזידענט עבעלינג
צוויי מעכאַניקער, סטודענטן אין ברוינע העמדער,
סטודענטן מיט רויטע שלייפן, לעב-יונגען, דער דאַקטאָר,
דער מוזיקער, דער שוישפּילער, דער זשורנאַליסט, דער

אדוואקאט, דער פאבריקאנט, דער סוחר, דער אקאדע-
מיקער, צוויי פראפעסארן, דער שטאטסמאן, האטעל בא-
דינער, געהיים אגענט, עלצטער, דער שענקער, סטענא-
גראפיסטין, דריי קעלנער, מענער, פרויען, שטורמער,
פאליציאנטן, ארבעטער.

צייט און אָרט:

פאָרשפיל: דאָ און דאָרט און איבעראַל — אין דער עפאָכע פון
אויפשטייג פון קאָפיטאַל און ביז דער עפאָכע פון זיין גסיסה.
די דראַמע: דייטשלאַנד און שווייץ — אין די יאָרן 1932—1934

פאַרשפּיל ערשטער טייל

אין טיפן הינטערגרונט אַ פייערדיקער שילד אין דער פּאַרמע פון אַ האַקנקרייץ. אויף די האַקן פונם קרייץ לויכטן זיך מיט פייערדיקע אותיות די ווערטער: אוניווערסאַלע געזעל־שאַפט — פינאַנץ, אינדוסטריע, און אײַ צער טער פונם קרייץ זיינען אויסגעצייכנט אין אַ פייערדיקן דרייעק די ווערטער: אײַנפֿאַ איבער אַלץ.

דער האַקנקרייץ פאַנגט זיך אָן אויסלעשן און גלייכצייטיק הייבט אָן באַלויכטן ווערן די סצענע.

אַרבעטס־צימער פון דעם פרעזידענט פון דער אוניווערסאַלער געזעלשאַפט פאַר פינאַנץ און אינדוסטריע, באַקענט אונטערן נאָמען—אונגפאַ איבער אַלץ. משופּעדיקע, גרויע, אַספּאַלטענע ווענט, אָן קאַנטורן, ציען זיך צום אַרויף אין חטושטשדיקע פאַרמען.

צוויי שאַרפע פאַסן ליכט קרייצן זיך איבערן שרייבטיש פונם פרעזידענט, וועלכער, אַ העל־באַלויכטענער, זיצט אויף זיין שטול, ווי אויף אַ טראָן. דער רעשט פונם זאַל פאַרלירט זיך אין האַלב־טונקלייט, און די געשטאַלטן, וואָס

דרייען זיך דאָרט אַרום, שאַפן מער דעם איינ-
דרוק פון דערשיינונגען איידער פון ווירקלעכ-
קייטן.

די גאַנצע צייט הערן ניט אויף אָפצוקלאַפן אין
מאָנאָטאָנעם טאַקט טעלעגראַף־אַפּאַראַטן, פון
וועלכע עס ציען זיך, אָן אויפהער, פאַרשיידן-
קאַלירנדיקע שטענונגעס מיט די לעצטע ניס פון
טאָג.

ביי יעדער שטענונגע זיצט אַ טעלעגראַפּיסט און
רופט אויס די ניס אַזוי ווי זי קומט אָן. די
טעלעגראַפּיסטן זיינען געקליידט אין דעם זעלבן
קאַליר ווי פון די לענטעס, וואָס זיי קאָנטראַלירן.

ביי אַ גרויסער טעלעפּאָן־ברעט זיצט דעם פרע-
זידענטס סעקרעטאַר.

די האַנדלונג קומט פאַר אין נויאָרק, בערלין,
פאַריז, רויס אָדער לאַנדאָן.

צייט: עפּאָכע פון קאָנצענטראַציע פון קאָ-
פיטאַל.

געשטאַלט אין גרין: אַקציעס נומער 1 — שטאַל,
אַקציעס נומער 9 — פעטראַלעאום, געשטיגן אויף 137 פונקטן.

פרעזידענט: 420!

סעקרעטאַר: (אין טעלעפּאָן) אונזאַ איבער אַלץ.
אַקציעס נומערן 1 און 9 זאָלן שטייגן ביז 420!

געשטאַלט אין געל: אַקציעס נומער 7 — פאַרקער-
מיטלען און בוי־אינדוסטריע, אַקציעס נומער 23 — פאַרמ־איני-
דוסטריעס, געשטיגן אויף 213 פונקטן. פרייז 417.

פרעזידענט : 1573 !

טעקרעטאָר (אין טעלעפאָן) : אונזא איבער אַלין.
אַקציעס נומער 7 און אַקציעס נומער 23 זאָלן שטייגן ביז 1573 !
געשטאַלט אין ברוין : מלוכהשע ווערט־פּאַפּירן גע-
שטייגן אויף 79 פונקטן. פרייז 139.

פרעזידענט (צום סעקרעטאַר) : וויפיל פּראָצענט ווערט־
פּאַפּירן פאַרמאָגן מיר?

טעקרעטאָר (קוקט אַרײַן אין רײסטער) : ניין און זיבע-
ציק און זיבן אַכטל.

פרעזידענט : טערמין ?

טעקרעטאָר : אַ העלפט ווערט פּעליק אין אַ וואָך
אַרום און די איבעריקע — אין טערמינען פון צוויי ביז פינף
יאָר.

פרעזידענט : וועלן די פעליקע באַצאָלט ווערן אין אַ
וואָך אַרום ?

טעקרעטאָר : די מלוכה־קאַסע איז ליידיק. זיי בעטן
אַ מאַראַטמאַריע.

פרעזידענט : זאָל די בקשה צוריקגעוויזן ווערן !

טעקרעטאָר : די מלוכה וועט דאָן באַנקראַטירן !

פרעזידענט : זאָל זי ! (כאַטאַנט) אונזא איז און זאָל
זיין די מלוכה ! אונזא איבער אַלין !

אַלע (ווי אַ זאַלפּ) : אונזא ! אונזא ! אונזא איבער
אַלין !

טעקרעטאָר : אינסטרוקציעס ?

פרעזידענט : אויספאַרקויפן אַלע ווערט־פּאַפּירן ! דער-
נאָך ברייט באַקענט מאַכן אַז די מלוכה באַנקראַטירט. אין
מהומה נידערשלאָגן דעם פרייז ביז 23 און צוריקקויפן ! (רייבט
זיך די הענט פאַר פרייד) איבער מלוכות ?

אַלע : אונזא !

פרעזידענט : איבער האַנדל ?

אַלע : אונזא !

פרעזידענט : איבער אינדוסטריע ?
אלע : אונפא !
פרעזידענט : איבער פינאנץ ?
אלע : אונפא ! אונפא איבער אלץ !

(מוזיק. מיט ווילדע אויסגעשרייען : „אונפא !
אונפא איבער אלץ ! “ און אין טאקט פון דער
ווילדער מוזיק, דרייען זיי זיך אין אַ קאַראַהאַד,
ענלעך צו די מלחמה־טענץ פון די אינדיאַנער.
דערנאָך —)

פרעזידענט : באַפעל גייט אַריין אין מאַכט !
טעקרעטאָר (אין טעלעפאָן) : אונפא איבער אלץ.
מלוכהשע ווערט־פאפירן אויספאַרקויפן. מאַראַטאַריע־בַקשח
צוריקגעוויזן. זאָל מלוכה באַנקראַטירן. נידערשלאַגן פרייז
ביז 23 און צוריקקויפן !
געשטאַלט אין גרין : שטאַל און פעטראַלעאום גע-
שטיגן. פרייז 420.
פרעזידענט : אויספאַרקויפן ! נידערשלאַגן דעם מאַרק
ביז 50 און צוריקקויפן !
טעקרעטאָר : (חזרט איבער דעם באַפעל דורכן טע-
לעפאָן.)
געשטאַלט אין געל : פאַרקערימיטלען, בוייאני-
דוסטריע, פאַרבי־אינדוסטריעס — פרייזן געשטיגן צו 517.
פרעזידענט : אויספאַרקויפן ! נידערשלאַגן דעם מאַרק
ביז 73 און צוריקקויפן !
טעקרעטאָר : (חזרט איבער באַפעל דורכן טעלעפאָן.)
פרעזידענט (רייכט זיך די הענט) : איבער אלץ ?
אלע (ווי אַ דונער) : אונפא איבער אלץ !

(מוזיק, טאָנץ און ווילדע אויסגעשרייען 19
נצחון חזון זיך איבער בעת דער פוירהאַנג לאָזט
זיך אַרונטער אום צו באַצייכענען אַן איבעררייס
19 צייט : טעג, וואָכן אָדער יאָרן.—דער
פוירהאַנג הויבט זיך צוריק אויף איבער דער
זעלביקער טצענט.)

פּיגור אין גרין : פּראָדוקציע פון שטאַל און פּעטראָלע-
אום געפּאלן אויף 73 פּראָצענט ; קאָנסומענט געפּאלן אויף
82 פּראָצענט. רעגיסטרירטע אַרבעטסלאָזע 10 מיליאָן 783
טויזנט 539.

פּיגור אין ברוין : די שטאַל- און פּעטראָלעאָם-פּאַ-
בעטסלאָזע ווערן זייער אומרואיק. דעמאָנסטראַציעס איבער
אַלע שטעט און שטעטלעך. אַרבעטער הערן זיך גערן צו צו
רעוואָלוציאָנערער פּראָפּאגאַנדע. צוזאַמענשטויבן מיט די פּאַ-
ליציי און מיליטער. טויטע און פּאַרוואַונדעטע.

פּיגור אין געל : פּאַרקער אַרבעט בלויו אויף 17
פּראָצענט ; קאָנסומציע פון לעבנסמיטלען געוונקען אויף 62
פּראָצענט. הונגער פאַרשפּרייט זיך. קראַנקהייטן.

פּיגור אין ברוין : מלוכות און מוניציפּאַליטעטן באַנק-
ראַטירן. צינזן קענען ניט איינגעקאָסירט ווערן. די פּראָצענטן
אויף די ווערט-פּאַפּירן זיינען ניט איינגעצאָלט געוואָרן.

פּיגור אין שוואַרץ : אויפשטאַנד אין מלוכה נומער 1.
רעוואָלוציע אין מלוכה נומער 2. אין מלוכה נומער 3 דעמאָני-
סטירן די אַרבעטסלאָזע. מלוכה נומער 4 : אַרבעטסלאָזע
איבערפּאלן און רויבן די שפּיידווערהייזער. מלוכה נומער 5 :
אַרבעטער נעמען איבער די פּאַבריקן און באַטרייבן זיי אַליין.
מלוכה נומער 6 : גרויסע שלאַכטן צווישן מיליטער און רעוואָ-
לוציאָנערן ; טויזנטער געהרגעטע און פּאַרוואַונדעטע. מלוכה
נומער 7 : אַלגעמיינער סטרייק ווערט גערופן . . .

פּרעזידענט (שפּרינגט אויף און שרייט ווי וואַניניק) :
גענוג ! גענוג ! ווער שטום ! אַרויס פון דאַנען ! אַרויס !

(ער כאפט א שטול און פארמעסט זיך מיט אים אויף די פיגורן. די פיגורן אין טויט-שרעק פארלאזן דעם צימער. דער פרעזידענט אטעמט שווער און פאלט צוריק אוועק אויף זיין שטול. כאפט זיך פארן קאפ.) —

מיין קאפ!

טעקרטאָר: וואסער?

פרעזידענט: וואסער.

(טרינקט דאס דערלאנגטע וואסער.)

טעקרטאָר: דאָס וואסער איז געמישט מיט די טראַפנס, וואָס דער דאָקטאָר האָט אייך רעקאָמענדירט. דאָס וועט אייך באַרוואַיקן.

(און די טראַפנס ווירקן טאַקע. דער פרעזידענט באַרוואַיקט זיך און נעמט אַן צוריק זיין געוויינלעכע פּאַזע.)

פרעזידענט: פאַרוואָלטער!

(סעקרעטאַר ווידערהאַלט זיין באַפעל אין טעלעפּאָן.)

פאַרוואָלטער: (קומט אַרײַן).

פרעזידענט: די לעצטע באַריכטן פון אַלע צענטערן

זיינען אַלאַרמירנדיקע. וואָס זיינען די סיבות?

פאַרוואָלטער: מעכאַניזאַציע. די פּראָדוקציע האָט

איבערגעשטיגן דעם געברויך. זיינען אַרבעטער אַפּגעזאַגט

געוואָרן פון דער אַרבעט און דער געברויך איז נאָך מער פאַר-

קלענערט.

פרעזידענט: און דער רעזולטאַט?

פאַרוואָלטער: כאָאָס.

פרעזידענט: אומרוואַיקייט?

פאַרוואָלטער: האָט פאַרבאַפּט די גאַנצע וועלט.

פרעזידענט: די געפאַר?

פאַרוואָלטער: אויסערגעוויינלעך.

פרעזידענט: האָט איר מיטלען?

פאַרוואָלטער: יאָ.

פרעזידענט: לאַמיר הערן.

פאַרוואַלטער : צעטייל און באַהערש ! זאָל איין טייל
אויפגערייצט ווערן קעגן צווייטן, איין לאַנד קעגן צווייטן —
וועט זיך אָנפאַנגען אַלגעמיינע באַוואַפנונג און דאָס וועט שאַפן
אַ נייע פּראָדוקציע. און, חוץ דעם, ווען צעטיילט, וועלן זיי אָפּ
געשוואַכט ווערן און מיר וועלן באַהערשן.

פרעזידענט : ס'קען פירן צו צופיל אויפברויז — צו
מלחמה.

פאַרוואַלטער : מעגלעך. אָבער ס'זיינען דאָ צופיל
אַרבעטסלאָזע אויף דער וועלט. ס'וועט ניט שאַדן, אַז עטלעכע
צענדליק מיליאָנען וועלן פאַרניכטעט ווערן.

פרעזידענט : ס'קען אָבער פאַרוואַנדלט ווערן אין אַ גע-
פאַר.

פאַרוואַלטער : מעגלעך. אָבער ס'איז דער לעצטער
מיטל. די אָפּעראַציע מוז געמאַכט ווערן.

פרעזידענט : פון וועמען זאָל זיך עס אָנפאַנגען ?

פאַרוואַלטער : פון דעם שטאַלצמאַן און באַליי-
דיקטמאַן, פון דעם וואָס ליידט פון אַ מינדערווערטיגן צושטאַנד
— צו אויפרייצן אים צו האָס און באַרימעריי.

פרעזידענט : איז דאָ אזאָ פּאָלק ?

פאַרוואַלטער : יאָ.

פרעזידענט : איז דאָ אַן ערשטער קרבן פאַר אים צו
רייצן דעם אָפעטיט ?

פאַרוואַלטער : איד.

פרעזידענט : און דער לאַזונג ?

פאַרוואַלטער : האָס—קעגן איד און רעוואָלוציאָנער !
הערשאַפט — איבער גאָר דער וועלט !

פרעזידענט : רעקאָמענדאַציע אָנגענומען. אַ ביוראָ
זאָל גלייך געשאַפן ווערן ! ווער וועט זי פאַרוואַלטן ?

פאַרוואַלטער : צוליב דער וויכטיקייט פונם ענין —
איך אַליין !

פּויררעאַנג

פארשפיל צווייטער טייל

דאָס פולע ליכט פאלט אויף פראָמעסאָר לאַנר
דויער, וועלכער רעדט אַראָפּ פון אַ הויכער
פלאַטפאָרמע.

הינטער אים, אין שאַטן, פאַרלירן זיך עטלעכע
פאַרשוניען אין מיליטערישע מונדירן, און
צווישן זיי, ציוויל געקליידט, געפינט זיך הענדי
דייוויס, וועלכער טראָגט אַ גרויסע ענלעכקייט
צום פאַרוואַלטער פון פאַריקן בילד.

פראָפעסאָר לאַנדויער : אָט די גרונטיבללים, וואָס
מיר האָבן איצט אָנגענומען, זיינען און וועלן פאַרבלייבן היי-
ליק. מיר קומען צווישן אָפּן מיט אונדזער פראָגראַם און מעג
זי זיין באַזונדערס אומאַנגענעם פאַר דער איצטיקער מלוכה-
שער, ווירטשאַפטלעכער און סאַציאַלער אָרדנונג, וועלן מיר
אָבער ניט איינגיין אויף קיינע קאַמפראַמיסן און מיר וועלן אין
אונדזערע רייען ניט דערלויבן קיין וואַקלונגען.
מיר פראַקלאַמירן, אַז מיר זיינען אייניק אַלס פּאַלק, אייניק
אין אונדזער קולטור, אייניק אין אונדזערע אַספּיראַציעס, און מיר
זיינען בשום אופן ניט מסכים אָפּצוואַגן זיך פון קיין איין זון
אָדער טאַנטער פון אונדזער פּאַלק, אפילו אַז דער שיקוואַל האָט
זיי טענהיש איבערנעלאָזט אין דרויסן פון די גרענעצן פון אונד-
זער פּאַטערלאַנד. מיר פראַקלאַמירן עמפּאַטיש, אַז סיי זיי און
סיי די לענדער, וואו זיי וואוינען, זיינען אונדזערס און זיי וועלן

מוזן אריבערגיין. אונטער אונדזער הערשאפט, אפילו ווען אונדז
וועט אויסקומען צו קעמפן פאר דעם קעגן האַרדן פון דער גאַנצער
צער וועלט!

(שטורמדיקע אַפלאַדיסמענטן.)

מיר דערקלערן אָפּן, אַז מיר וועלן ניט געדולדן און פאַר-
טראַגן קיין פּרעמדע איינפלוסן איבער אונדז! מיר דערקלערן
אַ קאַמף ניט נאָר קעגן אונדזערע דרויסנדיקע שונאים, נאָר אויך
קעגן אונדזערע אינוועניקסטע שונאים. מיר וועלן זיך אין דער
הינזיכט ניט דערלויבן צו זיין סענטימענטאַל. מיר וועלן צו זיי
ניט זיין סענטימענטאַל, ווי מיר זיינען ניט סענטימענטאַל צו
ראַצן און — ווי ראַצן וועלן מיר זיי אויסראַטן!

(אַפלאַדיסמענטן.)

ווען איך רייד וועגן אונדזערע שונאים פון דרויסן, מיינ
איך מיט דעם אָט די אַלע פעלקער, וואָס וועלן זיך שטעלן קעגן
אונדזערע אַספּיראַציעס אויסצושפּרייטן אונדזערע גרענעצן אַזוי
ווייט און אַזוי ברייט, ביז וואַנען קיין איין מיטגליד פון אונדזער
פּאָלק וועט ניט בלייבן אין דרויסן פון אונדזער לאַנד. פאַר אָט
דער אירדיע שווערן מיר צו קעמפן ביזן לעצטן טראַפּן פון אונדז-
זער בלוט.

מיר דערקלערן אַ קאַמף קעגן אַלע פּשרה־מאַכער און קעגן
אַלע דעמאָנאָגן, וועלכע זיינען צוליב פּרידנס-אירעאַלן, גרייט צו
פאַרראַטן אַלץ — אפילו אונדזער פּאָלקס־ערע. מיר גייען אין
די וועגן פון דעם טראַדיציאָנעלן גייסט פון אונדזער פּאָלק —
מיר פאַרוואַרפן מיט עקל אַלע, אַזוי צו זאָגן, „הומאַניטאַרע“
מלחמה־קעגנערישע לאַזונגען. און מיר זאָגן, אַז הומאַניטאַריזם
איז טאַקע אַן אירדיע — זי איז אַבער צוגעפאַסט צו פּהדנים און
פאַררעטער. אַן עכטער מיטגליד פון אונדזער פּאָלק פאַר-
וואַרפט אַזעלכע לאַזונגען מיט עקל, ווייל אַן עכטער מיטגליד
פון אונדזער פּאָלק פילט אַ נאַטורלעכן עקל צו שטאַרבן מיט אַ
פּרידלעכן טויט ערגעץ אויף אַ בעט . . .
(הילכיקע אַפלאַדיסמענטן.)

אַ ליכטיקע צוקונפט — אַ צוקונפט פון וואָסן און העלדני-
מוט — איז גרייט פאַר אונדז. דער שווערד וועט צוריקגע-

קערט ווערן צו זיין אלטן יחוס, און די פעדער — נאך איר איצי-
 טיקן איבערגעטריבענעם פרעסמיזש — וועט צוריקגעשטעלט
 ווערן צו איר געהעריקן פלאץ. די פעדער איז גוט און דער
 שווערד איז גוט. אבער דער שווערד איז עלטער אין יאָרן אלס
 א וואַפּן, און ער איז דער ענהילטיקער, דער איבערוועגנדיק-
 סטער וואָפּן — זאָל ער דעריבער פאַרנעמען דעם אויבנאָן!

פון איצט אָן וועט מלחמה מער ניט זיין אַ שטרייט צווישן
 אַרמייען און אַפילו ניט צווישן פעלקער, נאָר ס'וועט זיין אַ
 שטרייט צווישן לענדער, וועלט־אַנשוואַונגען און עקאָנאָמישע
 סיסטעמען. די קומענדיקע מלחמה, די גרויסע מלחמה וועט
 אַנטשליסן דעם שיקזאַל פון אונדזער פּאָלק, און ס'וועט טיף
 איינוואַרצלען אונדזער קולטור אין די הערצער פון אַלע שכני-
 עשידיקע פעלקער.

(אַפלאַדיסמענטן.)

און ווען איך רייד וועגן אינערלעכע שונאים, מיינ איך די
 שרעקלעכע פעסט, וואָס האָט זיך איינגעגעסן אין אונדזער סאַמע
 בלוט און פלייש, האָט זיך איינגעגעסן ווי אַ העסלעכע באַציל
 אין דעם סאַמע האַרץ פון אונדזער זיין — איך מיינ די שלאַנג,
 די ראַק, די לויז — דעם פילסאַך פאַרדאַמטן, העסלעך און שמיר-
 ציקן: ד ע ם א י ד !

(אווואַציע.)

אים דערקלערן מיר ניט קיין קאַמף — ק א מ ף קען באַ-
 נוצט ווערן בלויז פאַר אַ גלייכן. קעגן אים דערקלערן מיר
 א ו י ם ר אָ ט ו נ ג !

(שטורמישע אַפלאַדיסמענטן.)

קעגן אים און קעגן זיינע אידייען און קעגן די וואָס בלאַנ-
 דזשען נאָך זיינע אידייען! אויסראַטונג צום אידן און זיינע
 משרתים — די פאַריער, די קנעכט, די גידעריקע: די מ א ר ק -
 ס י ם ן !

(שטורמדיקע אַפלאַדיסמענטן.)

עס וועט מער ניט דער שוואַרצהאַריקער אידישער אינגל

אָפּהויפּן מיט טייוולאָנישער פּרייד אונדזערס אַ נאַאיוו מיידל
און שענדן זי מיט זיין בלוט! . . .
(אפלאָדיסמענטן.)

מיר וועלן דעם אידן מער ניט דערלויבן צו באַמלעקן אויב
דזער ראַסע, אַנשטעקן אונדז מיט טראַפּנס סם פון זיין בלוט און
פאַרפעסטן אונדזער גייסט מיטן נידערטרענט פון זיין גייסט!
(אָוואַציע)

מיר וועלן אים מער ניט דערלויבן צו פאַרסמען אונדזער
קונסט, פאַרדאַרבן אונדזער ליטעראַטור, אונדזער טעאַטער,
שענדן אונדזערע דערהויבנסטע געפילן, אַלע אונדזערע באַגריפּן
וועגן שיינקייט און דערהויבנקייט און דערפירן דאָס אידעאַלסטע
פון מענטש, וואָס איז אין אונדז, צו דער נידעריקייט פון זיין
אייגענער נאַטור!
(אָוואַציע)

מיר פּראַקלאַמירן : אַרונטער מיט דעם אידן! אויסראַי
טונג און פאַרניכטונג צו אים און צו די אַלע, וואָס זיינען פון
אים פאַרפירט!
(אָוואַציע.)

ווי אַ ווילד-געוויקס, ווי אַ קאַנסער וועלן מיר אים אויס-
שניידן פון דעם קערפער פון אונדזער פּאָלק!
(אָוואַציע.)

פינצטער

פארשפיל דריטער טייל

דאָס פולע ליכט פאלט אויף פראָפעסאָר לאַזאַר
האַפּמאַן, וועלכער אַדוועסירט פון אַ פּלאַטפּאָרמע
אַ גרופע גראַדואירנדיקע סטודענטן — מיט
רויטע בענדלעך אין די לאַצן.

**פּראָפּ. לאַזאַר האַפּמאַן: * * * די טעאָריע, אַז פאַר־
שיידענע מענטשלעכע גרופירונגען ווערן באַהערשט פון ספּעציי־
פּיזשאַרשיידענע ראַסן־פּסיכאָלאָגיעס, איז אַ פאַרפירערדיגע.
די דאָזיקע טעאָריע איז מיט אַ נוונה אויסגעטראַכט געוואָרן און
ווערט קינסטלעריש פאַרשפּרייט מיט דעם איינציקן אַבזיכט־
לעבן און פאַררעטערדישן ציל — אַפּצווענדן די אויפּמערקזאַמ־
קייט פון די האַרעפּאַשנע מאַסן פון זייער ווירקלעכן שונאַ,
וואָס איז ניט קיין אַנדערער, ווי דער קלאַסן־עקספּלאַטאַטאָר.
ניט דער „פּרעמדער“ — ניט דער דרויסנדיקער און ניט דער
אינוועניקסטער „פּרעמדער“ — איז פאַראַנטוואָרטלעך פאַר
די פּאָלקס־ליידן. פאַראַנטוואָרטלעך פאַר זיי איז דוקא דער דורכ־
אויס „אייגענער“ — סיי דער אינוועניקסטער און סיי דער דרויסנ־
דיקער „אייגענער“ — וועלכער קאַנטראָלירט אין אייגננוצן
די וועלטי־פּראָדוקציע פון מאַטעריעלע גוּטן און באַקוועמלעכ־
קייטן און האַלט די פּראָדוצירנדיקע מענטשהייט אין צוים און
פאַרשקלאַפּט.
(אָוואַציע)**

איר, מיינע פּריינט, וואָס טרעטן היינט אַריבער די גרע־
נעץ פון סטודענטשאַפּט צו זעלבסטשטענדיקער וויסנשאַפּט־

לעכער פאָרשונג און טעטיקייט, מיינט אויב, אַלס וויסנשאַפֿטס־
 לייט, פאַרטרט אָן ווערן פֿון פּאַלישע טעאָריעס. וויסנשאַפֿט
 לייט די טעאָריע, אַז אַ וועלכער נישט איז איינגאַרט פֿון
 געדאַנק איז ספּעציפֿיש בלויז פֿאַר אַ באַשטימטער מענטשלעכער
 גרופֿירונג. די ווירקלעכע געדאַנקען־שיידונגען ווערן באַשטימט
 נישט דורך ראַסן - נאָר דורך קלאַסן - טייילונגען.
 מיסטיציוזם, למשל, איז נישט די אייגנשאַפֿט פֿון הינדוסן בלויז,
 נאָר עס איז אויך די אייגנשאַפֿט פֿון דעם אייראָפּעאישן קאַ־
 טאָליק. מ'זאָגט - דער בינעזער איז ראַציאָנאַל, אָבער די
 הערשנדע קאַסטן פֿון אינדיע און די הערשנדע קלאַסן פֿון דער
 מערבֿ־וועלט זיינען פֿונקט אזוי "ראַציאָנאַל", ווען זיי באַהערשן,
 אין ערשטן פּאַל, די אונטערדריקטע קאַסטן, און אין צווייטן
 פּאַל, די אונטערדריקטע מאַסן.

(אָוואַציע)

די אַנטוויקלעטע מענטשלעכע ציוויליזאַציע שאַפט שנעל
 אָפּ די גרענעצן צווישן פּאַלק און פּאַלק און צווישן ראַסע און
 ראַסע. עס קומט פֿאַר אַן אומאויפהערלעכע טוישונג פֿון איי־
 דיען און געדאַנקען, פֿון וויסנשאַפֿטלעכע מעטאָדן, פֿון דיס־
 ציפּלין און אַפּילו פֿון מעטאָפּיזישע און רעליגיעזע דאַקטרינען
 און פֿון עקאָנאָמישע און סאָציאַלע סיסטעמען. די מענטשהייט
 שפּרייזט שנעל אויפֿן וועג פֿון פּראָגרעס און דער מענטשלעכער
 געדאַנק שפּרייזט מיט ריזיקע שריט פֿון נאַציאָנאַליזם צו איי־
 גערנאַציאָנאַליזם און פֿון אינטערנאַציאָנאַליזם צו איי־
 ווערסאַליזם. דער מענטש פֿון דער צוקונפט וועט זיין
 נישט דער באַגרענעצטער און איינגעקלאַמפּערטער נאַציע־אָדער
 ראַסע־מענטש, נאָר דער אַווערסאַלער מענטש
 און זיין געדאַנק וועט זיין נישט דער זעלבסטזיכטיקער נאַציאָנאַל־
 לאַקאַלער געדאַנק, נאָר דער אַווערסאַלער געדאַנק.

(אָוואַציע)

און די דאָזיקע צוקונפט איז נאָר נישט אזוי ווייט, ווי עס
 קען זיך דוכטן. זאָלן מיר זיך נאָר אַביסל אַנשטרענגען, קען
 זי נאָך אנדערע אייגענער דור דערלאַנגען. און אום צו דער־

לאנגען זי, קענט איר, מיינע פריינט און קאלעגן וויסנשאפטס-
 לייט, אומגעהויער מיטהעלפן. די וועלט, סיי די פיזישע און סיי
 די, אזוי גערופענע, גייסטיקע, האט אירע באשטימטע געזעצן.
 צו פארשן אט די געזעצן איז דאס צו וואס איר ווערט בארופן
 אלס וויסנשאפטסלייט. די פארשונגען מוזן אבער געפירט ווערן
 אויך מיט אן אויג אויף די סאציאל-פאליטישע פארהעלטנישן
 פון דער וועלט. וויסנשאפט זאל קודם כל געווינדמעט ווערן
 אויף צו ברעכן קייטן, אויף אפצושאפן ליידן פון דעם אויבער-
 פלאך פון אונדזער ערד. כל זמן עס זיינען סאך דא הונגעריקע
 און פארצווייגלטע צווישן מענטש, איז אונדזער געזעלשאפט
 לעבע פיסטעמע אן איבלדיקע! כל זמן שנאה און האס צווישן
 מענטש און מענטש איז נאך דא אונדזער וועלט, איז א חרפה
 צו לעבן אויף איר! זאל דאס אלץ אפגעשאפן ווערן!

אט די אומגעהויערע מאס פון מענטשלעכער ענערגיע, וואס
 ווערט פארשווענדט פון די הארעפאשניקעס אויף פראצע און
 פון די עקספלאטאטארן — אויף גייציקייט, און די אלע קאני-
 פליקטן, וואס מישן זיך אריין אין די דאזיקע פארהעלטנישן, —
 זאל די דאזיקע ענערגיע באמרייט ווערן פאר קאנסטרוקטיווע
 טעטיקייט — ווי אנדערש מענטש און וועלט וואלטן דאן אויס-
 געפורעמט געווארן! ריינע דאס ע? ערשט דאן וועט
 די ריינע ראסע אויפשטייגן! ניט די אבשוילעכע, האפנונגס-
 לאזסטע, אויבערסלעבלעכסטע און פארעלטערטסטע, "העלדיש-
 קייט" פון מלחמה און מיליטאריזם וועט דעם איבערמענטשן
 געבוירן, נאר געוויינלעכע שפרודליקע מענטשלעכע ענערגיע,
 וועלכע וועט באמרייט ווערן פון ניוועץ. דער איבערמענטש
 איז ניט דער ברומאלער וואמפיר, וואס ווארפט אן שרעק מיט
 זיינע ציין און נעגל, נאר דער מענטש-אין-מענטש אין געמייני-
 שאפטלעכער טעטיקייט אין דער נאטור און מיט דער נאטור
 פאר דעם אלגעמיינעם וואוילזיין און אלגעמיינער דערהויבונג.
 מיינע געוועזענע סטודענטן און איצטיקע קאלעגן: —
 איר אלע און איר מיט אייך צוזאמען — פאר א שענערער און
 בעסערער וועלט!

פינצטער

בילד איינס

אַן עקספערימענטאַלע לאַבאָראַטאָריע פון אַ
טעכנאָלאָגישן אינסטיטוט.

משופּעדיק־גלייכע, גרויע ווענט, וואָס ציען זיך,
אַן קאַנטורן, צום אַרויף צו און פאַרלירן זיך
אינדערהויך אין אַ קופּאַל, וואָס ווערט מטוש־
טעט, דאָרט אויבן, אין האַלב־טונקלייט.
פון אויבן און פון אונטן ציען זיך, איבער די
ווענט און איבערן חלל פונם צימער, דראַסן אין
בולט־רויטע און גרינע קאָלירן, וואָס וועבן און
פלעכטן זיך, ווי אין נעצן, שפּרייטן זיך אין
אַלערליי ריכטונגען, און קומען זיך דערנאָך
צונויף און באַהעפטן זיך אין די פאַרשיידענע
עלעקטרישע אינסטרומענטן, וואָס זיינען צע־
שטעלט איבערן צימער. מאַשינען און איינריי־
טונגען, קלענערע און גרעסערע, אייניקע אין
שטילשטאַנד און אַנדערע אין באַוועגונג, זיינען
צעוואָרפן אומעטוס וואו ס'איז דאָ אַ ליידיק
אַרט.

אין הינטערגרונט טורעמט זיך אַ הויכע
פלאַטפּאַרמע, וואָס האַלט זיך אויף פיר אייזערנע
זיילן און צו און פון איר פירן טאַפּלטע, שלענ־
גליקע טרעפּ. דאָס איז דער אָבסטרוואַציע־
פונקט פון דער לאַבאָראַטאָריע און אויף איר

געפינען זיך די קאנטראָל־מכשירים פון די מאַ-
שינערייען.

צוויי שטאָלענע, סאָלידע און מאַסיווע
ווערקשטאַטן, פאַרשטעלט מיט מאַס־ און קאָנס-
ראָל אינסטרומענטן, אויף רעכטס, וואוהין עס
ציען זיך נעצן פון רויטע דראָטן, און — אויף
לינקס, וואוהין עס ציען זיך גרינע דראָטן.

אין צענטער, לעבן דער פלאַטפאָרמע,
שטייט אַ גרויסער שרייבטיש, פאַרלייגט מיט פאַ-
פירן, צייכנונגען, שרייב־מאַשינקעס, רעכנונג-
מאַשינקעס א. א. וו.

די האַנדלונג קומט פאַר אין בערלין, אין
סעפטעמבער, 1932.

דער פּערוואַנאַל אויף דער בינע :

קאַרל פּילינגער :

שטייט אויף דער פלאַטפאָרמע.

ער איז אַ מאַן פון אַ יאָר פינף און פּערציק,
הויז, פּעסט געבויט, ענערגיש. שוואַרצע, קורץ-
געשוירענע האָר, וואָס זיינען שוין גרוילעך ביי
די שלייפן ; אַ טיפּער, הויכער שטערן ; רוי-
מישע נאָז, אַ שטאַרקע גאַמבע, ריין געראַזירטער
פנים ; טונקל־ברוינע, שאַרפע, דורכזיכטיקע
אויגן.

לעזער האַפּמאַן :

אויפּגערעגט, אומגעדולדיק און נערוועז
שפּאַנט ער אום איבערן צימער. ער איז דאָ

און דאָרט און איבעראַל. אָט איז ער בייס
שרייב־טיש און קוקט אַרײַן אין די ציפּערן, וואָס
אַקומולירן זיך אין צײַלן בײַ די רעכנונג און
רעגיסטראַציע־מאַשינקעס, באַלד איז ער בײַ די
פּאַרטיידענע מאַשינען, און דערוואַנדעם איז ער
בײַ די ווערקשטאַטן רעכטס און לינקס און אַפילו
אויף דער פּלאַטפּאָרמע.

ער איז אַ מאַן פון אַ יאָר אַכט און דרייסיק.
מיטעלער וואוקס. זײַנע באַוועגונגען זײַנען
פּלינקע, אומגעדולדיקע, נערווייאישע. זײַן קאָפּ,
מיטן קרוין פון לאַנגע, געדיכטע, עטוואָס גע־
קרייזלטע האָר, איז גרויס — עטוואָס צו גרויס
אין פּראָפּאָרציע צו זײַן איידעלן, מאַגערן קער־
פער. זײַן פנים איז קײלעכדיק, ברייט, מיט אַ
שטענדיקן גוטמוטיקן שמײכל פון אונטער די
קורצע געדיכטע וואַנצעס — אַ שײַן, נאָבל פנים
פון וועלכן עס בלישצען אַרויס, אין צוגאַב צום
שמײכל, פריינטלעכע, מילדע, גוטמוטיקע אויגן,
וואָס בלאַנקען אָבער אַצינד אָפּ מיט אומרו
און אומגעדולדיקייט — די שטימונג פון וועל־
כער ער איז איצט, אויפן מאַמענט, באַנומען.

קלאַראַ פּאַן ווירטענבערג:

אַן אַריסטאָקראַטישע דײַטשע מײדל. אַכט
און צוואַנציק יאָר אַלט. אַן עכט דײַטשער טיפּ
פון אַ יונגפרוי. זײער בלאַנד, וואָס איז אין
שאַרפּן קאָנטראַסט צו דער מאַטאַווער בלייכקײט
פונם פנים און טונקל־ברוינע האָר פון לאַזאַר
האַפּמאַן און אין נאָך שאַרפּערן קאָנטראַסט צו
דער טונקל־הויטיקײט פון קאַרל פּילינגער. זי
איז איידל, עלאַסטיש און ריטמיש אין אירע
באַוועגונגען, מוזיקאַליש אין איר שטימע; זי

איז פון מיטעלן וואוקס; איז איינפאך אָבער
נעט, זויבער און געשמאַקפול געקליידט.

זי זיצט ביים שרייב־טיש, שרייבט און
פאַרשרייבט די ציפערן ווי זיי ווערן אויסגערופן
— באַוועגט זיך פלינק, דאָך געלאָסן, פון
שרייב־מאַשינקע צו די רעכנונג־מאַשינקעס און
צו די אָנגעלייגטע מאַפן, צייכנונגען און טאַ-
בעלן אויפן טיש.

ערשמער מעכאַניקער,
צווייטער מעכאַניקער:

קאָנטראָלירן די אינסטרומענטן אויף די
ווערקשאַטן פון רעכטס און פון לינקס. ער
שטער מעכאַניקער — רעכטס, צווייטער מעכאַ-
ניקער — לינקס.

פילינגער (שרייט אַרונטער פון דער פלאַמפאַרמע): פאַ-
זימיווע קראַפט — אויף צען גראַדוסן און פופצן סעקונדן פונם
ציפערבלאַט!

ערשטער מעכאַניקער (ווידערהאַלט מעכאַניש):
פאַזימיווע קראַפט אויף צען גראַדוסן און פופצן סעקונדן.
קלאַראַ (ווידערהאַלט דעם זעלבן באַפעל און פאַרצייכנט
אים).

(רעדער פון מאַשינען פאַנגען זיך אָן שנעל באַוועגן. אַ
טייל דראַמן, סיי די האַריוואַנטאַלע און סיי די ווערטיקאַל-
לע, ווערן אָנגעצונדן מיט גרינע און רויטע פייערן, וואָס
באַוועגן זיך אין שטראַמען און כוואַליעס אין אַלערליי
ריכטונגען.)

האַפּטאַן (אויפגערעגט, לויפט פון איין ווערקשמאַט צו
צווייטן, קוקט זיך איין אין די רעגיסטראַציע אינסטרומענטן,
ווערט אויסער זיך פון עקסמאַז און ער שרייט אים): עס
וירקט! עס אַרבעט! עס באַוועגט זיך! דערפאַלג! . . .

(ער לויפט ארויף אויף דער פלאטפארמע, לעבן פילינגערן) עס
אריבעט? יא? דערפאלג?

פילינגער: (פארטיפט אין זיין אַבסערוואַציע, מאַכט אַן
אומגעדולדיקע באַוועגונג, אַז האַפּמאַן זאָל אים ניט שטערן און
ענטפערט אים ניט).

האַפּמאַן: (ווי אַ פאַרשולדיקטער פאַר זיין אומגעדולדי-
קייט, לויפט ער אַרונטער פון דער פלאטפארמע, קומט צו צום
שרייבטיש און שטעלט זיך אַוועק אין אַן אומגעדולדיקער פאַזע
פון דערוואַרטונג).

די מאַשינען: (רוישן, באַוועגן זיך — שטאַרקער און
שטאַרקער, שנעלער און שנעלער; ביז וואַנען זיי שטעלן זיך
אין אין אַ שנעלער טעמפּאַ).

פילינגער (שרייט אַרונטער): רעזולטאַט?

ערשטער מעכאַניקער: זיבעצן טויזנט דריי הונדערט
פיר און זעכציק — פּאַזיטיוו!

קלאַראַ: (ווידערהאַלט און פאַרשרייבט).

צווייטער מעכאַניקער: פינף טויזנט זיבן הונדערט
אַכט און אַכציק — נעגאַטיוו!

קלאַראַ: (ווידערהאַלט און פאַרשרייבט).

פילינגער: באַלאַנס?

קלאַראַ (חשבונט): עלף טויזנט פינף הונדערט זעקס און
זיבעציק.

פילינגער (באַבאַכטעט זיינע אינסטרומענטן און פירט
אַ פאַרגלייך): ריכטיק! פּראָצענט פון געווינס?

קלאַראַ (חשבונט שנעל): זעקס און זעכציק און צוויי
דריטל.

פילינגער (שרייט אַרונטער): פּאַזיטיווע קראַפט פאַר-
טאַפּלען!

ערשטער מעכאַניקער: פּאַזיטיווע קראַפט אויף 20
גראַדוסן און 30 סעקונדן!

קלאַראַ: (ווידערהאַלט און פאַרשרייבט).

(שנעלערער מעמפא פון די מאשינען. שטארקערער גע-
רויש. גרעסערע שטראמען פונקען איבער די דראטן.)
האַפּמאַן: (ווערט נאך מער אומגעדולדיק און אָנגע-
שטרענגט, לויפט צום ערשטן מעכאַניקער און קוקט אַרײַן אין
די ציפערן דאַרט און לויפט דערנאָך צום צווייטן מעכאַניקער
און באַאַכטמעט. דערנאָך קומט ער ווידער צו צום מיט און
און וואַרט אויף די רעזולטאַטן.)

פילינגער: רעזולטאַט?

ערשטער מעכאַניקער: זעקס און אַכציק טויזנט
אַכט הונדערט און צוואַנציק.

קלאַראַ: (ווידערהאַלט און פאַרשרייבט).

צווייטער מעכאַניקער: פערצן טויזנט פיר הונדערט
און זיבעציק. — נעגאַטיוו.

קלאַראַ (ווידערהאַלט און פאַרשרייבט).

פילינגער: באַלאַנס?

קלאַראַ (חשבונט אויס): צוויי און זיבעציק טויזנט דריי
הונדערט און פופציק.

פילינגער (גיט אַכטונג אויף זיינע אינסטרומענטן):
ריכטיק! פּראָצענט פון געווינס?

קלאַראַ (באַרעכנט שנעל): דריי און אַכציק און איין
דריטל.

האַפּמאַן (איז אויסער זיך פאַר פּרייד): דריי און אַכ-
ציק און איין דריטל! ריינער געווינס!

(דער טומל און דאָס גערויש זיינען נאָך שטאַרקער. פּי-
לינגער הויבט אויף דעם קאַפּ פון זיינע אינסטרומענטן,
קוקט זיך אַרום, באַטראַכט די באַוועגונגען פון די מאַשי-
נען, באַטראַכט די אינסטרומענטן, און דאַן גייט ער
מיטשדיק צו צו אַ קאַנטראָל-הענטל, און לאָזט זי לאַנגזאַם
אַרונטער.)

עס ווערט פּלוצים שטיל און רואיק. די באַוועגונגען
שמעלן זיך אָפּ, די פּלאַמען אויף די דראַטן לעשן זיך אויס.)

האַפּמאַן (ווי איבערנעשראַקן, שרייט ער אויס) : פיי
לינגער, איר האָט עס אָפּגעשטעלט ?
פּילינגער : אָפּגעשטעלט.

האַפּמאַן : עקספּערימענט געענדיקט ?
פּילינגער : געענדיקט.

האַפּמאַן : רעזולטאַט ?

קלאַראַ : (שמעלט זיך אויף און קוקט נייגערדיק אויף פיי-
לינגערן).

פּילינגער (ענטפּערט ניט). ער גייט געמיטלעך אַרונ-
טער פון דער פּלאַטפּאַרמע און אויפן וועג וואַרפט ער פון זיך
אַרונטער די אַרבעטער-בלווע. ער קומט אַרונטער, און אַנשטאַט
צו ענטפּערן האַפּמאַנען, ווענדט ער זיך צו די צוויי מעכאַני-
קער) : דער עקספּערימענט איז געענדיקט. איר קענט זיך
איצט גיין.

(די מעכאַניקער פאַרלאָזן דעם צימער).

האַפּמאַן (אומגעדולדיק) : פּילינגער ! וואָס איז דער
רעזולטאַט ?

פּילינגער (קוקט מיט חשד אויף קלאַראַ און שווייגט).
קלאַראַ (פאַרשטייט פּילינגערס חשד און זי פאַרנעמט זיך
אַרויסצוגיין) : אַ, איר גיי שוין.

האַפּמאַן (פאַרוואַנדערט) : איר גייט שוין ? (אַבער
ער כאַפט זיך גלייך פאַרוואַס זי וויל אַוועקגיין און ער פאַר-
שטעלט איר דעם וועג) איר דאַרפט ניט אַוועקגיין. (צו פּילינג-
גערן) : פּריילין פאַן ווירטענבערג מעג מען טרויען. איר קענט
זיך פריי אַרויסזאָגן.

פּילינגער (נאָך אַלץ אומצוטרוילעך) : מעג איר ?

האַפּמאַן : איר מענט !

פּילינגער (זיין אויסזען ענדערט זיך. ער הערט אויף
צו טראָגן אויף זיך דעם אַנשטעל פון גלייכגילטיקייט און איבער
זיין פנים פאַרשפּרייט זיך דער אויסדרוק פון פּרייד און באַ-
גייסטערונג. זיינע אויגן צעפינקלען זיך און ער קומט האַסטיק

צו צו האַפּמאַנען און דריקט באַגייסטערט זיין האַנט) : האַם
מאַן ! דערפאַלג ! אַ סך אַ גרעסערער דערפאַלג איידער איך
האַב דערוואַרט !

האַפּמאַן (פון גרויס אויפּרעגונג פאַנגט ער זיך אַזש אַן
צו וואַקלען) : דערפאַלג ? . . .
פּילינגער : גרויסער דערפאַלג !

האַפּמאַן (איז אַזוי אויפּגערעגט, אַזש ער מוז זיך אַן-
שפּאַרן אַן טיש) : און איך, זעענדיק אייער גלייכגילט, האַב
געמיינט . . . הייסט עס, אַז מיינע קאַלקולאַציעס זיינען דאָך
ריכטיק . . .

פּילינגער : פּינקטלעך ביז אַבסאַלוט ! ס'איז שוין מער
ניט אַ דער מינדסטער צווייפל.

האַפּמאַן : אַ, פּילינגער, אַ דאַנק !

פּילינגער : אַ, מיר דאַנקט ניט, האַפּמאַן !

האַפּמאַן : אייער עקספּערימענט !

פּילינגער : אַבער אייער געניצאלע דערפּינדונג ! אייער
קאַלקולאַציע !

קלאַראַ (דערפּרייט און באַגייסטערט, קען זי זיך ניט
איינהאַלטן און זי רופּט אויס) : ווירקלעך אַזוי גרויס, הער
פּילינגער ?

פּילינגער : (איז נאָך ניט אינגאַנצן פּריי פון זיין אומצו-
טרוי צו איר און ער ווייסט נאָך אַלץ ניט אויף וויפּיל ער מעג
אַפּנהאַרציק זיין אין איר קעגנוואַרט. שווייגט ער).

האַפּמאַן (מערקט עס) : איר קענט פּריי רעדן, פּילינגער !

פּילינגער : אַבסאַלוט פּריי ?

האַפּמאַן : יאָ !

פּילינגער (צו קלאַראַ) : איך בעט ביי אייך אַנטשולדיר
קונג, פּריילין פאַן ווירטענבערג, אַבער איך קען דאָך אייך
כמעט ניט . . . און מיט אַזאַ גרויסער זאַך מוז מען זיין פאַר
זיכטיק . . . די דערפּינדונג איז נאָך גרעסער איידער איך האַב
זיך פאַרגעשטעלט. בלויז זעכצן און צוויי דריטל פאַרלוסט פון

ענערגיע לגבי זוואנגליק גראדוסן געווינס! דאָס מיינט — שאַפן
 נייע מאַטעריע פון גאַרנישט! דאָס מיינט אייביקע באַוועגונג!
 און נאָך מער ווי דאָס: עס מיינט ענערגיע וואָס אַנטוויקלט זיך
 פון זיך אַליין און וואָס זי אַנטוויקלט זיך אַלץ גרעסער און גרע-
 סער אין פראַקטאָריע פון איר אַנטוויקלונג, ביז אַ גראַד וואָס זי
 שטייגט זיך זעלבסט אַריבער און דער פאַזיטיוו וועט אינגאַנצן
 עלימינירן דעם נעגאַטיוו! דאָס הייסט, אַ פולשטענדיקע אַפי-
 לייקונג און פאַרניכטונג פון אַלע, ביז איצט אַקאָצעטירטע פון
 דער וויסנשאַפט מאַטעמאַטישע און פיזיקאַלישע כללים! דאָס
 מיינט, אַ פולשטענדיקע רעוואָלוציע אין מענטשלעכן וויסן —
 דער אַוניווערס אין אַ פולשטענדיק נייער און אַבסאָלוט אַנדער
 פאַרשטעלונג! דאָס מיינט אויך, אַז אַלע מיטלען פון ענערגיע,
 וואָס מענטשן האָבן ביז איצט גענוצט, אַדער וואָס זיי האָבן
 אַמאָל געטרוימט צו נוצן, זיינען לגבי דער נייגעשאַפטענער
 ענערגיע אַזוי פרימיטיוו, ווי פרימיטיוו עס איז די באַוועגונג
 פון אַ וואַריס לגבי אַן עראָפּלאַן! האַפּמאַן, אייער שעפּפּעריי-
 שער געווינס האָט צו זיך קיין גלייכן נישט אין דער מענטשלעכער
 געשיכטע!

רלאַראַ: (שמרעקט אויס איר האַנט צו האַפּמאַנען): אַ,
 הער פראַפּעסאָר, ווי גליקלעך איך בין פאַר אייך! דערלויבט
 מיר צו גראַטולירן אייך!

האַפּמאַן (דריקט איר האַנט): אַ דאַנק, קלאַ... (פאַר-
 כאַפט זיך) פרייליך פאַן ווירטענבערג! אַבער הער פילינגער,
 דונט מיר, איבערטרייבט אַביסל אין זיינע שטחים צו מיר.

פילינגער: איבערטרייב? . . . פאַרקערט, איך נישט
 דערטרייב! אַפילו די רעוולוציאָן פון אַנדערש נישטיקן עקס-
 פּערומענט זיינען אַריבער אַלע מיינע פריערדיקע דערוואַרטיג-
 גען. איך מיין די פראַקטישע רעוולוציאָן. אַט דאָס טרעקל
 סטאַנציע האָט דערגרייגט אַריבער אַזוי אין זיבעציק טויזנט
 קראַפּט! ס'איז דאָך גענוג ענערגיע צו באַוועגן מיט גרויס
 שנעלקייט די גרעסטע אַזוי שיפן פון דער וועלט. איצט אַשעלט
 זיך פאַר אַן אַמט'ע סטאַנציע! אַ טויזנט מאָל פאַרגרעסערטע!
 איין סטאַנציע קען קלעקן פאַר אַ גאַנצן קאָנטינענט!

קלאַראַ (מיט אַ פאַרכאַפּטן אַטעם) : קאַנטינענט!
 פּילינגער : אַ גרויסע סטאַנציע קען מעגלעך קאַנטראַ
 לירן די קלימאַטישע באַדינגונגען פון אַ גרויסן געביט!
 קלאַראַ : די קלימאַטישע באַדינגונגען? !
 האַפּמאַן : איך האָב אַלעמאַל געדענקט, אַז צווישן
 אונדז ביידן בין איך דער ענטוויאַסט, פּילינגער . . .

פּילינגער : ענטוויאַסט? . . . יאָ! ביי דעם אַנגעזיכט
 פון אַזאַ גרויסקייט, בין איך אַן ענטוויאַסט. איך איבער-
 טרייב אַבער ניט. איר זייט דער מאַטעמאַטיקער, האַפּמאַן, און
 איך בין דער אינושענער. איך זע די מעכאַניקע פון דער זאַך!
 ניט מיר די מיטלען אויפצושטעלן אַ סטאַנציע אין שפּיטבערגען,
 און אין מושך פון אַ פּאַר יאָר וועל איך צעשמעלצן דעם אייז
 פון נאָרטי-פּאָל און ענדערן דעם קלימאַט פון גאַנץ אַיראָפּע.
 אָדער ניט מיר אַ סטאַנציע אין עגיפּטן און איך וועל באַוואַסערן
 דעם סאַבאַרע-מדבר.

קלאַראַ (באַגייסטערט) : אַ, פּראָפּ. האַפּמאַן, און דאָס
 האָט איר אַזוינס דערפונדן! ווי גליקלעך איך בין, וואָס
 איך בין כאָטש אייער סעקרעטאַר!

האַפּמאַן : סעקרעטאַר? . . .

(און ער שטרעקט איר אויס זיין האַנט. דורך זייער הענט-
 דרוק קומען זיי צו אַ שטומער איינפאַרשמענדעניש און זיי
 ציען זיך איינע צו די אַנדערע מיט זייערע גאַנצע קער-
 פּערס. ווי זיי וואַלטן זיך ערשט דערקענט און פאַר-
 שמאַנען. ווען פּילינגער איז ניט דערביי, וואַלטן זיי געוויס
 אַריינגעפּאַלן איינע אין דעם אַנדערנס אַרעמס.)

האַפּמאַן (גליקלעך פון דעם שטומן איינפאַרשמיינ זיך) :

סעקרעטאַר!

(זיי ווענדן זיך אָפּ פון צווישנאַנאַנד, און קלאַראַ, אַ באַ-
 גייסטערטע, אַ גליקלעכע, ווענדט זיך צו פּילינגערן.)

קלאַראַ : מיט דער צייט וועט עס אפשר אָפּשאַפּן אַרימי-

קייט פון דער וועלט.

פילינגער : אַרימקייט בלויז? ניין, נאָך מער! ס'וועט
אָפּשאַפן מי און אַרבעט! ס'וועט שאַפן דעם נייעם מענטשן!
דעם איבערמענטשן! ס'וועט שאַפן די נייע געזעלשאַפט! די
איבערגעזעלשאַפט!

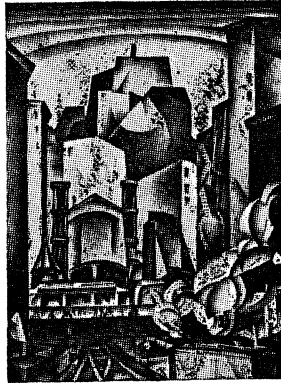
קלאַראַ (מאכט אַ באַוועגונג ווי זי וואַלט געטרונקען אַ
טאַסט) : אַ, פאַר יענער צייט!

האַפּטאַן (מאכט איר נאָך) : און פאַר דעם אינזשענער
פילינגער, דעם בויער פון יענער צייט!

פילינגער : און פאַר דעם רעוואָלוציאָנער פּראָפּעסאָר
לאַזאַר האַפּטאַן, דעם נביא, דערמינדער און באַגרינדער פון יעִ
נער צייט!

(האַפּטאַן און פילינגער דערלאַנגען זיך די הענט און קלאַ-
ראַ פאַראייניקט זייערע ביידנס הענט מיט אירער. די
לינקע הענט האַלטן זיי אין דער-הויך ווי ביי אַ שבועה.
ס'איז אַ האַלב שפּילעוודיקע און האַלב ערנסטע פּאַזע.)

פּוירהאַנג

בילד צוויי

דער אַרבעטס־צימער פון לאַזאַר האָפּמאַן. אַ גרוימער, ליכטיקער צימער. צום הינטערגרונט, רעכטס, אַ ברייטער דורכגאַנג. קעגנאיבער — אַ טיר וואָס פירט אין דרויסן. לינקס, אין הינטערגרונט, אַ טאַפּלעטער פענצטער, דורך וועלכן עס זען זיך צווייגן פון ביימער, וואָס די בלעטער האָבן זיך שוין פון זיי אַראָפּגעשאָטן. רעכטס, נעענטער צום הינטערגרונט, אַ טיר וואָס פירט צו די אינוועניקסטע צימערן פון הויז. צום פּאָדערגרונט צו, רעכטס, דער טיש פאַר צייכענען פון אינזשענער קאַרל פּילינגער, פאַרלייגט מיט צייכנונגען, נויטיקע אינסטרומענטן, מאַפּן, א. ד. ג. לינקס, ביי די פענצטער, דער שרייב־טיש פון לאַזאַר האָפּמאַן, און אין פּאָדערגרונט, עטוואָס נעענטער צום וואַנט, לינקס, אַ זאַפע, אַ טישל און עטלעכע שטולן.

צוויי גרויסע פענצטער אין וואַנט, לינקס, גייען אַרויס אין אַ גאַרטן. שאַפעס מיט ביכער זיי נען אָנגעשטעלט ביי אַלע ווענט און איבער זיי הענגען אויל־בילדער און צווישן זיי איז דאָ אַ פּאַטאַגראַפֿיש בילד פון לאַזאַר האָפּמאַנס על־טערן, זיידע און באַבע. דער זיידע אויפן בילד איז אין אַ יאַרמאָלקע און מיט לאַנגע באַרד און פּאות.

אויף פּעדעסטעאַלן, רעכטס און לינקס, שטייען אַ
בוסט פון בעטהאַווען און אַ רעפּראָדוקציע פון
חיקל אַנדזשעלאַסט סטאַטוע „משה“.

אַ העלער נאָכמיטאָג אום 10 טעפטעמבער,
1932.

קאַרל פּילינגער : (שטייט ביי זיין טיש מיט אַ ווירע אין
איינ האַנט און מיט אַ בליישימיפט אין דער צווייטער און איז
פאַרטיפט אין מאַנסקריפטן, וואָס ליגן לעבן אים אויפן טיש).
יאָהאַנאַ : (קומט אַריין פון רעכטס. זי איז די הויז-ווירטין
פון לאַזאַר האַפּמאַן — אַ מיטליעריקע דייטשע פרוי. זי מערקט
ניט פּילינגערן, און טרעט צו צו האַפּמאַנס טיש און פאַנגט אים
אַן אויפראַמען).

פּילינגער : (שטייט אויף און רוקט אָפּ זיין שטול. עס
ווערט אַ גערויש).

יאָהאַנאַ (טוט אַ ציטער און קוקט זיך אום. זי דערזעט
פּילינגערן און איז איבערראַשט) : **אַ, הער פּילינגער !**

פּילינגער : (פאַרטיפט אין זיין אַרבעט, שענקט איר קיין
אויפּמערקזאַמקייט ניט).

יאָהאַנאַ : איך האָב געמיינט, אַז דאָ איז קיינעם ניטאַ,
בין איך געקומען אויפראַמען. אויב איך שמער אייך, וועל איך
עס אַפּלייגן אויף שפּעטער.

פּילינגער (פאַרטיפט אין זיינע השבונות) : **איר שמערט
מיר ניט.**

יאָהאַנאַ (וועלכע איז תמיד צופרידן אויסצונוצן אַ געלעגנ-
הייט צו כאַפּן אַ שמועס) : און אַז איך ראָם איז דען אַ פעולה ?
מיינ גאָט, איך האָב נאָך קיינמאַל ניט געזען אַזאַ נאַבלעסיקן
מענטשן ווי הער האַפּמאַן. איך צעלייג אַליץ אין אַרדטנג און
אין אַ האַלבער שטונדע אַרום איז ווידער אַנגעוואָרפן. ווי איך
וואָלט דעם צימער גאָר קיינמאַל ניט געראַמט . . .

פּילינגער (צעשטרייט) : **יאָ, יאָ.**

יאָהאַנאַ (באַטראַכט אים, פאַרשטייט אז ער האָט ניט געהערט, טוט זי מיט ביטול אַ מאַך מיט די אַקסלען): איך רייך וועגן הער האָפּמאַנען. ער איז זייער אַ נאַכלעסיקער מענטש, זאָג איך. ער האַלט קיין זאך ניט אין אַרדנונג. מען דאַרף אים נאַכגיין ווי אַ קליין קינד.

פּילינגער: (הערט ניט וואָס זי רעדט און הויבט ניט אויף זיין קאַפּ פון זיינע השּבונות).

יאָהאַנאַ (שטייט אַ וויילע, באַטראַכט אים, איז זיך קעגן טיך מיאש צו פאַראינטערעסירן אים אין אַ שמועס, טוט זי אַ מאַך מיטן האַנט און נעמט זיך צוריק פאַר איר אַרבעט. באלד שמעלט זי זיך אָבער אָפּ און איז זיך מיטש, אז זי מוז דאָך ריידן צו אים, קומט זי צוריק צו זיין טיש און מיטן באַרשט אין האַנט, שמעלט זי זיך קעגן אים אַוועק): הער פּילינגער!

פּילינגער (הויבט ווידער אויף דעם קאַפּ און לאַזט אים גלייך צוריק אַראָפּ): יאָ? . . .

יאָהאַנאַ: אויב איך שמער אייך —

פּילינגער: זאָגט וואָס איר ווילט.

יאָהאַנאַ: איך האָב צו אייך אָנגעהויבן רעדן וועגן הער האָפּמאַנען. ער איז תמיד אַ פאַרטראַכטער, אַ צעטראַגענער. ווען ער עסט, ווייסט ער ניט וואָס ער עסט (לאַכט). ער האָט זיך נעכטן אַריינגעשאַטן זאָלין אין זיין קאַפּ. אז איך זאָל אויף אים ניט אויפפאַסן, וואָלט ער אַפילו געשאַטן צוקער אין זיין זופּ. ווען ער וואָלט געווען פאַרהייראַט, וואָלט ער אויף זיין פרוי אויך —

פּילינגער: געשאַטן זאָלין?

יאָהאַנאַ: וואָס אייך קען איינפאַלן. איך מיין צו זאָגן, אז הער האָפּמאַן איז אַ נאַכלעסיקער מענטש. אלע זאָגן, אז ער איז אַ געניצער מענטש. געוויס! — אז אַ מענטש הערט ניט ווען מ'רעדט צו אים . . .

פּילינגער: איז וואָס־זשע ווילט איר?

יאָהאַנאַ: איך מיין דאָס קעגן אייך. אַמאָל זיינט איר אויך אַזוי . . . איך מיין, אַזוי צו זאָגן . . .

פילינגער (שמייכלט) : געניאל ? ...

יאָהאַנאַ : ניין, ניט דאָס ! אז איר רייסט איבער און
לאָזט מיך ניט ענדיקן. איך האָב געמיינט, אז אמאָל רעד איך
צו אייך און איר הערט אויך ניט. אַט האָט איר אויף מיר פריי
ער געקוקט און מיך גאַרניט געזען — —

פילינגער : איז וואָס ? איך האָב געאַרבעט.

יאָהאַנאַ : זיינט איר דען אויך אַ איר, הער פילינגער ?

פילינגער : בלויז אירן אַרבעטן דען ? ...

יאָהאַנאַ : וואָס אייך קען איינפאלן. איך מוין, וואָס איר
זייט אויך אַפּטמאָל צעשטרויט. איר זיינט דאָך אַבער ניט קיין
דייטש.

פילינגער : פון וואָנען נעמט איר זיך עס ?

יאָהאַנאַ : איר זעט ניט אויס ווי קיין דייטש. איך האָב
נאָך קיין דייטש ניט געזען וואָס זאָל זיין אזוי טונקל-הויטיק
ווי איר, מיט אַזעלכע שוואַרצע האָר . . . איר זיינט דאָך
אַבער ניט קיין איד ? . . .

פילינגער : ווער ווייסט —

יאָהאַנאַ :.. וואָס, איר ווייסט גאַר ניט ?

פילינגער (שמייכלט) : און איר, יאָהאַנאַ, זיינט זיכער
אז איר זיינט נישט קיין אידישע ?

יאָהאַנאַ (באַליידיקט) : וואָס מיינט איר ? —

פילינגער : אין משך פון דורות, ווער ווייסט וואָס פאַר אַ
בלוטן עס האָבן זיך אַריינגעמישט אין אונדזערע אַדערן. מיר
פאַרמאָגן אין זיך אפשר ניט נאָר אידיש בלוט, נאָר אַפילו און
מאַלפּין-בלוט.

יאָהאַנאַ : איך האָב אויך געהערט ריידנדיק אז מיר
שטאַמען פון מאַלפעס, אַבער מיר גלויבט זיך עס ניט. און
אַמאָל האָט וועגן דעם גערעדט דער גלח אין קורץ און ער האָט
אויך געזאָגט אז ס'איז אַ ליגן. וואָרים, אז גאָט וואָלט גע-
וואָלט מאַכן די מענטשן פאַר מאַלפעס, וואָלט ער דאָך קיין

מאלפעס ניט באשאפן . . . מיר איז דאך א חידוש, וואָס איר זיינט, הער פילינגער.

פילינגער : איך ווייס אליין ניט.

יאָהאַנאַ : זיינט איר דען אַן אונטערנעוואָרפענער ?

פילינגער : וואָס מיינט איר ?

יאָהאַנאַ : איך מיינ, אז אייער מוטער האָט אייך פאַר-

לאָזט ווען איר זיינט נאָך געווען א קינד און איר ווייסט ניט ווער זי איז געווען.

פילינגער (מיטן אַכזיכט צו פאַרשומלען זי) : הערט,

יאָהאַנאַ, — מיין עלטער זיידע איז געווען דער זון פון אַן ענגי לענדער און אַן אירלענדערין. ער איז געווען אַן אַפּיצור פון דער ענגלישער אַרמיי אין אינדיע. מיין עלטער באַבע איז גע- ווען אַ הינדרוסערין. מיין באַבע איז געווען אַ טערקישע פרוי, וואָס איר מוטער איז געווען אַ רוסישע, איר באַבע — אַ גרד זינערין און איר עלטער באַבע — אַ ציגיינערין. איך בין גע- בורן געוואָרן אין לאַטאַרינגען און מיין מוטערס פאָטער איז געווען אַ דייטש און איר מוטער — אַ פראַנצויזקע. אַצינד זאָגט איר מיר וואָס איך בין . . .

יאָהאַנאַ : הייליקע מוטער !

פילינגער (לאַכט) : אַט זעט איר, יאָהאַנאַ . . .

יאָהאַנאַ : איר זיינט דאָך אַבער אַ קריכט און הער האָט-

מאַן איז אַ איר . . .

פילינגער : איז וואָס איז דער הילוק ?

יאָהאַנאַ : איך זאָג אויך אזוי . . . אַבער זיי אלע זאָגן

אַנדערש . . . אין אַז הער האָטמאַן איז אַ איר, איז וואָס ? ער איז אַבער אַזאַ נאָבעלער מענטש — פונקט ווי אַ דייטש. זיי אלע ווילן מיך איינרעדן, אז אַ איר איז אַ שווינדלער. הער האָטמאַן איז אַבער ניט קיין שווינדלער. כאָטש מיין געהאַלט זאָלט ער מיר קיינמאַל ניט אין צייט, אַבער דאָס איז בלויז דערפאַר, וואָס ער פאַרגעסט זיך. ער פאַרגעסט אַפילו וויפיל ער דאַרף מיר זאָלן . . . און אז איך דערמאַן אים באַזאָלט ער מיר גלויב. דאָך זאָגן זיי אלע, אז די אידן פאַראַומגליקן דאָס דייטשע פאָלק,

די פארפעסטן די דייטשע לופט, פארראפן דאס טאטערלאנד,
ווינג דאס בלוט פון די דייטשע מאסן . . . זיי זאגן מיר, אז ס'איז
א חרפה צו באדינגען אידן . . . איר זאל ארויפק פון דאנען . . .
איז ווייס איך אליין ניט . . .

פילינגער: ווער זיינען דאס די "זיי", וואס זאגן דאס
אלץ?

יאָהאַנאַ: אַט בין איך געכמין געווען אויף אַ פאַרוואַר-
לונג און הער גערינג האָט דאָרט גערעדט —

פילינגער: ווי קומט איר צו אועלבע פארזאמלונגען?

יאָהאַנאַ: איך בין אהין געגאנגען מיט מיינער א קווינע.
זי האָט פאַרזאַרן התונה געהאַט. איר מאַן טאַלאַנט צו די
שטורמער —

פילינגער: אייער קווינע איז אריינגעסאלן אין א טיינעם
אדעליקן שטאם . . .

יאָהאַנאַ (פאַרשטייט ניט די איראַניע): ער איז ניט
פון קיין אדעליקן שטאם. ווי קומען מיר צו אדעליקע? ער
איז אַבער זייער רייך. אפער קענט איר אים? זיין נאָמען איז
האַנאַווער. עטאל האַנאַווער. ער האָט אַ בירדזאַלע אויף
קרין שטראַסע —

פילינגער (סאַרקאַסטיש): אַ, אַ פיינער געגענט . . .

יאָהאַנאַ: ער לייזט דאָרט אַ סך געלט.

פילינגער: אַן אַ פאַליאיי וואָך וואָלט איך ניט געוואַנט
דאָרט דורכצוגיין . . .

יאָהאַנאַ: פאַרוואָס?

פילינגער (פאַרמישט דעם ענין): מכה וואָס האָט הער
גערינג גערעדט אויף דער פאַרוואַלונג?

יאָהאַנאַ: דאָס איז דאָך וואָס איך האָב אייך דער-
גיילט. ער האָט גערעדט וועגן די אידן. אייך וועגן קאַמיר
ניסמן און סאַציאַליסטן. אַבער מערסטנס וועגן אידן. זאָלן
אויפּשטיין, האָט ער געזאָגט, די דייטשע מאַסן און אַראַפּוואַרפן
פון זיך דעם אידישן לאַסט און זיי זאָלן פאַרניכטן די קאַמוניסטן,

די סאציאליסטן און אלע, וואָס האָבן זיך צו די אידן פאַרקויפט!
"אידיש בלוט", האָט ער געזאָגט, "וועט רינגען פון אונדזערע
שווערדן" . . . ווי געפעלט עס אייך?

פילינגער: זייער . . .

יאָהאַנאַ: דענקט איר, אַז זיי וועלן דאָס טאַקע טאָן? . . .

פילינגער: וואָלט מען זיי נאָר געלאָזט . . .

יאָהאַנאַ: וועט מען זיי לאָזן?

פילינגער: מ'וועט זיי געבן איבער די הענט.

יאָהאַנאַ: און עטציל זאָגט מיר, אַז זיי וועלן דאָס יאָ

טאָן. זיי טוען דאָס שוין, זאָגט ער. אויף קרונישטראַסע האָט
פאַריקע וואָך, דערציילט ער מיר, געזאָלט חתונה האָבן אַ
מיידל. זיינען די שטורמער באַפאַלן איר חתן און אים אַזוינס
אַפגעטאָן, אַז ס'טויג שוין פאַר אים ניט חתונה צו האָבן . . .
זיי האָבן דאָס צו אים געטאָן, ווייל ער איז אַ איד און זיי וועלן
מער ניט צולאָזן, אַז אידן זאָלן קענען חתונה האָבן מיט דייטשע
מיידלעך.

פילינגער: ווי געמיין! . . .

יאָהאַנאַ: איך האָב עטצלען אויך געזאָגט, אַז מען

וואָלט דאָס ניט געטאַרט טאָן. אַט איז ער האַכמאַן פאַר-
ליבט אין פרייליך פאַן ווירטענבערג —

פילינגער: פון וואַנען ווייסט איר עס?

יאָהאַנאַ: איך ווייס. פון מיר קען מען קיין סודות ניט

האַלטן. אַז איך טו אַ קוק פאַרשטיי איך. איך זע זיי אַפט
צוזאַמען. מיט אַ סעקרעטאַר איז מען ניט אַזוי אינטיים. ווען
נאָר זיי זיינען אונטער פיר אויגן . . . אַבער, מילא . . . נו, איז
אַז ער זאָל וועלן מיט איר חתונה האָבן, און אַז זיי זאָלן אים
טאָן דאָס זעלבט, — — זיין מוטער וואָלט דאָך —

פילינגער (ס'איז אים שוין קענטיק דערעסן): וואָס

מאַכט די אַרימע מאַדאָם האַכמאַן?

יאָהאַנאַ: דאָס איז דאָך טאַקע וואָס איך האָב געוואָלט

זאָגן. זי גייט אויס פון טאָג צו טאָג. זיצט אַזן קוקט אַזוי

טרויעריק, אז ס'פארגייט מיר מיין הארץ. היינט איז שוין אין דרויסן, זאג איך איר, אז איך וועל זי ארויסנעמען אויף א שפאל ציר. וויל זי ניט. רק זי וואלט געזעסן אין איר צימער און געקוקט דורכן פענצטער. איך וועל זי אבער ניט פאלגן. ווי נאך איך וועל פארטיק ווערן מיט מיין ארבעט, וועל איך זי ארויסנעמען אין דרויסן. זאל די כאטש אנקוקן די ליכטיקע וועלט — (מען קלינגט אין טיר) עמיצער קלינגט שוין ווידער. א גאנצן טאג הערט מען ניט אויף צו קומען און מען לאזט מיד קיין זאך ניט טאן. (זי גייט צוערשט צום פענצטער צו זען ווער דאס קלינגט) ווען הער האפמאן פאלגט מיר, וואלט ער ניט דערלאזט, אז מען זאל צו אים אזויפיל קומען. זיי מאטערן אים אויס. זיי לאזן אים ניט ארבעטן און דערנאך זיצט ער און ארבעט ביז פארטאג. דער דאקטאר האט מיר געזאגט, אז דאס איז זייער אומגעזונט. (מען קלינגט ווידער) א, האט געדולד! וואס איילט איר זיך דארט אזוי? (זי קוקט ארום דורכן פענצטער און זי גייט אריין אין התפעלות) פריילין ווירטענבערג איז דארט! איר זעט — איך האב אייך געזאגט, אז זי און הער האפמאן זיינען פארליבט. . .

פילינגער (שמרענג): צי הער האפמאן און פריילין פאן ווירטענבערג זיינען פארליבט צי ניט, איז ניט אייער עסק. איר וויסט בלויז, אז פריילין פאן ווירטענבערג איז הער האפמאן מאנס סעקרעטאר! איר פארשטייט?

יאהאנא: (צעטומלט פון זיין שטרענגקייט): געוויס, געוויס!

פילינגער: דאן זייט אזוי גוט און עפנט די טיר!
 יאהאנא (פאלגט אים, רעדט אין טיר): גוט מארגן, פריילין פאן ווירטענבערג. אנטשולדיקט, וואס איך האב אייך געלאזט ווארטן אין דרויסן. איך האב ניט געוואוסט, אז דאס זיינט איר.

קלארא (אריינקומענדיק): א דאנק. איז הער האפמאן אין דער היים?

יאהאנא: ניין. ער וועט אבער באלד צוריקקומען.

אלעמאל קומט ער אין אַט דער צייט. הער פילינגער איז אַבער דאָ.

קלאַראַ (אַריינקומענדיק) : גוט מאַרגן, הער פילינגער !
(זיי דערלאַנגען זיך די הענט) ווי איך פאַרשטיי, איז הער האַפּי
מען נאָך ניטאָ אין דער היים.
(יאָהאָנאַ אָפּ, רעכטס).

פילינגער : ער וועט, וואַרשיינלעך, שוין באַלד צוריק
קומען. (דערלאַנגט איר אַ שטול) וועט איר וואַרטן אויף אים?
ביטע זיצט.
(זיי זעצן זיך)

קלאַראַ : הער האַפּמאַן האַט באַשטומט, אַז איך זאָל
דאָ היינט זיין אום דריי אַזויגער. (זי קוקט אויף איר אַרם-זיי-
גערל) איצט איז פונקט דריי.

פילינגער : אפשר קען איך אייך דינען אַנשטאָט הער
האַפּמאַנען ?

קלאַראַ : איך ווייס ניט. איך האָב אים געבראַכט די
קאַרעקטור פון זיין אַרטיקל, וואָס וועט דערשיינען אין „רונד-
שוי“.

פילינגער : זינט ווען אינטערעסירט זיך די „רונדשוי“
מיט וויסנשאַפּטלעכע פראַגן ?

קלאַראַ : ס'איז מער אַ פּובליציסטישער איידער אַ וויסנ-
שאַפּטלעכער אַרטיקל — „רוים און ירושלים“, הייסט ער.

פילינגער : „רוים און ירושלים“ ? הער האַפּמאַן פאַר-
נעמט זיך שוין אויך מיט געשיכטע ?

קלאַראַ : ניין, ס'איז בלויז דער נאָמען, וואָס קלינגט
ווי היסטאָריש. די פראַבלעמע איז אַבער אַ היינטיגער אַקטע.
רוים, דאָס איז דער אימפּעריאַליסטישער געדאַנק פון אייראָפּע,
וואָס שטיצט זיך אויף מאַכט און באַזיץ. ירושלים דאָס איז די
אידיע פון יושר, וועמען מאַכט איז דערווידער. יודאָאיזם,
לויט זיין מיינונג, איז די רעוואָלוציאָנערע ריכטונג פון דעם
אייראָפּעאישן געדאַנק, וואָס דערפילט די מאַכטלאָזיקייט און
געפערלעכקייט פון מאַכט. יודאָאיזם, זאָגט ער, איז ביז איצט

געווען בלויז אן ענגע אידיש פון א קליינער גרופע מענטשן. איצט אבער וועט עס מוזן ווערן אן אנווערטסאלע אידישע. מאָר נע געדאנקען און מאַדנע אויספירן, הער פילינגער. פארוואָס איז עס? הער האַפּטאָן, דוכט מיר, ווענדט זיך לעצטנס אַפּ פון זיין גלייכגעוויכטיקייט אין וויסנשאַפטלעכער טעטיקייט און פאַרשט מאַדנע געביטן און פאַרגייט אויף מאַדנע וועגן. איך קען עס נישט אויסטייטשן, אָבער אזוי איז עס. . . אַט דער אַרטיקל זיינער איז אזא מאַדנער. ווי ער וואָלט געוואָלט נישט נאָר פאַרענטפערן אידישקייט, נאָר אויך אויסטייטשן זי און זיך אַריינטייטשן אין איר.

פילינגער: פאַר מיר איז עס פאַרשטענדלעך. האַפּטאָן האָט זיך פלוצים דערפילט אין אַ מאַדנער אַטמאָספערע. אַן אַנדערע איידער געוויינלעך. איבער דייטשלאַנד בלאָזן גייען ווינטן.

קלאַראַ: איר מיינט די נאַציש?

פילינגער: יאָ. קיינמאָל איז נאָך דייטשלאַנד נישט באַ-
דראַעט געוואָרן פון אַ גרעסערער געפאַר, ווי איצט פון זיי.
זיי פאַרבאָפּן די מאַסן, זיי פאַרבאָפּן די אַרבעטער אמילן.

קלאַראַ: ס'איז אמת.

פילינגער: און די גאַנצע גאל פון די נאַציש ווערט אויסגעגאַסן אויף אירן. פלוצים דערפילט האַפּטאָן, אַז קעגן אים ניסט זיך אַ גאַרן. נון, מאַכט ער אַ חשבון־הנפש. . .

קלאַראַ: יאָ, דאָס קען איך פאַרשטיין. אָבער —
דער שטרענגלאַגישער און וויסנשאַפטלעך־קאָנועקווענטער
האַפּטאָן — ווי קומט עס צו אים? די נאַציש שרייען: דייטשן
איבער אַלין, און ער שרייט: אירן איבער אַלין. . . איז עס
דען נישט דער זעלביקער אידיען־גאַנג, וואָס מיר באַקעמפּן מיט
אַלע אונדזערע כוחות?

פילינגער: נישט דער זעלביקער! וואָרים האַפּטאָן פריי-
דיקט נישט ראַסע, נאָר א י ד י ע ! איר — נישט לויטן
שטאַם, נאָר לויט א י ד י ע ! די נאַציש שרייען: „איר זיינט
ראַצן און מיר וועלן אייך אויסראַטן.“ ענטפערט האַפּטאָן:

„מיר זיינען די צוקונפט, ווייל — מיר זיינען די גערעכטסטע!“
דאָס איז דער געזונטער אינסטינקט פון ווידערשטאַנד — און
האַפּמאַנס לאַגיק איז געזונט גענוג צו באַהערשן עס!

קלאַראַ (מיט דרך ארץ פאַר דער אַנטפלעקונג): אַ!...
איצט פאַרשטיי איך!... (און אַביסל שפּעטער: סאַר'אַ וויר
דיקער ווידערשטאַנד!... (און דערנאָך ווידער:) איך באַ
וואונדער הער האַפּמאַנען.

פּילינגער: יא, ער איז אַ לויטערע פּערזענלעכקייט.
(פוּזע. פּילינגער קוקט אַרײַן אין די פּאַפּירן אויף זײַן
טיש; קלאַראַ כלעמערט האַפּמאַנס מאַנסקריפּטן.)

פּילינגער (באַטראַכט קלאַראַן — פּלוצים): מיך וואונד
דערט אויף אייך, פּריילין פּאָן ווירטענבערג, ווי קומט איר צו
דער רעוואָלוציאַנערער באַוועגונג? איבערהויפּט צו זײַן אַזוי
טעטיק אין דער אַנטי־מלחמה ליגע, וויבאַלד, אַז אַליין שטאַמט
איר פון אַ מיליטערישער פּאַמיליע?

קלאַראַ: (פאַרוואונדערט פון דער פּלוצומדיקייט, ענט-
פּערט זי ניט, און קוקט מיט וואונדער אויף פּילינגערן.)

פּילינגער: אַנטשולדיקט מיר פאַר פּאַר מײַן דרייסטקײט
צו שטעלן אייך אַזוי דירעקט אַזאַ אינטימ־פּערזענלעכע פּראַגע.
אַבער איך פּיל גרויס דרך־ארץ פאַר אַזעלכע ווי איר, וואָס האַבן
זיך געקענט אַזוי דערהויבן איבער זייער סביבה. ס'איז אַ זעל-
טענער העלדנמוט.

קלאַראַ: ס'איז גאָר ניט אַזאַ העלדישקייט, ווי ס'קען
זיך אויסווייזן.

פּילינגער: אַבער אייער פּאַטער, אויב איך בין זיך ניט
טועה, איז דאָך נאָך איצט אויך אין אַקטיווער מיליטערישער
דינסט... .

קלאַראַ: כמעט אַזוי. ער איז דער קאָמאַנדיר פון די
שטאַלעלמער, וואָס איז אַן אַקטיווע מיליטערישע אָרגאַניזאַציע.

פּילינגער: דאָך זײַנט איר ניט באַאיינפּלוסט פון זײַן
גײסט.

קלאַראַ: אויף דער מלחמה האָט מײן פּאָטער דורכגעײ
מאַכט הערצאָיזם, אַבער מײן מוטער און איך — מיר האָבן אין
דער היים באַדינט די פאַרוואַנדעטע . . . מיר האָבן געזען
געהאַקטע גלידער . . . רוי-פלייש פון מענטש . . . אומקום . . .
ניט העלדנמוט — קרעכצן . . . די העלדן אויף שלאַכטי־פעלד
האַבן איצט געשאַלטן סײ די מלחמה און סײ די אַנפירער פון
דער מלחמה . . . דערנאָך האָבן מיר געזען דעם אומקום פון
פרידריכן — מײן ברודער . . . אויך ער האָט געשאַלטן די
מלחמה . . . ניין איך קען צו מלחמה ניט האָבן דעם ראַמאַנטישן
געפיל, וואָס מײַנאַלט פון מיר געקענט דערוואַרטן . . .

פילינגער: זיינט איר אַוועק פון אייער הויז?

קלאַראַ: וואָס דען האָב איך געזאָלט טאָן?

פילינגער: און אייער מוטער?

קלאַראַ: זי איז אין דער היים . . . זי האָט ניט געקענט
. . . זי קען ניט אַוועק . . .

פילינגער: און אייער פּאָטער? האָט אים די טראַגישע

זייט פון דער מלחמה גאָר ניט געענדערט?

קלאַראַ: פאַרקערט . . . אַ, אונדזער יחוס, די אַלטקײט
און די ריטערלעכקײט פון אונדזער שטאַם איז בײ אים העכער
פון אַליק . . . דערצום איז ער פונם קרוינפרינץ זעלבסט דעקאָרירט
געוואָרן און איז דערהויבן געוואָרן צו זײן הויבן מיליטערישן
שטאַנד . . . (קענטיק אַבער, אז איר איז ניט גאָר אַנגענעם צו
רעדן וועגן דעם, קוקט זי אויפן זייגער) שוין אַ פערטל אויף פיר
אַזײגער און הער האַפּמאַן איז נאָך ניטאָ.

פילינגער: מיר איז אויך אַ הידוש, פאַרוואָס ער איז

נאָך ניטאָ. געוויינלעך איז ער אַ פינקטלעכער מענטש.

קלאַראַ (מערקט די פידל, וואָס ליגט אויף האַפּמאַנס

טיש): ווער שפילט דאָ אויפן פידל?

פילינגער: האַפּמאַן.

קלאַראַ: איז ער אויך אַ מוזיקער?

פילינגער : ער האָט ליב מוזיק און אין זיין פרייער צייט האָט ער ליב צו פאָרוויילן זיך מיט פירלשפיל.

קלאַראַ : (נעמט די פידל און טוט אַ פיר איבער די סטרונעס מיט דער געאיכטקייט פון אַ פראַפעסיאָנעלן שפילער).

פילינגער : קענטיק אַז מוזיק איז אייך אויך ניט פּרעמד.

קלאַראַ (כאַשיידן) : אַ, איך האָב אויך ליב מוזיק און איך שפיל אַמאָל.

(דורכן פיר, רעכטס, קומט אַריין יאַהאַנאַ, פירנדיק אויף אַן אינוואַלידן שטול מאַדאַם האַפּמאַן, לאַזאַר האַפּמאַנס מוטער, אַ פאַראַליזירטע פרוי. איר פנים איז קרענקלעך-גרוי און פאַרגליווערט, ווי ביי אַ מת. בלויז אירע אויגן באַוועגן זיך — אַ פאַר לעבעדיקע אויגן אין אַ טויטן פנים. זי באַוועגט אויך מיט אירע רעכטע פוס און האַנט.

פילינגער און קלאַראַ שטעלן זיך אויף. ביי דעם אַנבליק פון מאַדאַם האַפּמאַן ווערט קלאַראַ אַ פאַרצוימערטע און זי ווערט באַנומען מיט אַ טיפן געפיל פון מיטלייד און שרעק).

יאַהאַנאַ : זעט איר, הער פילינגער, איך נעם טאַקע מאַד. האַפּמאַן אויף אַ שפּאַציר אין גאַרטן. קוים געפועלט ביי איר.

(און מיט גרויס ליבשאַפט, ווי אַ מוטער טוט עס צו איר קינד, פאַרריכט זי איר צודעק אויף די פיס און שפילעט איבער איר מאַנטל).

פילינגער (רעדט הויך) : ס'איז פאַר מיר אַ פרייד צו זען אייך, מאַדאַם האַפּמאַן. וואָס מאַכט איר ?

מאַד. האַפּמאַן : (טוט פאַרצווייפלט אַ מאַך מיט דער רעכטער האַנט און מיט נייגעריקייט פון אַ מוטער פון אַן אומ-פאַרהייראַטן זון, באַטראַכט זי קלאַראַן).

פילינגער : מאַדאַם האַפּמאַן, איך האָב דאָס פאַרגעניגן פאַרצושטעלן פאַר אייך פרייליך פאַן ווירטענבערג.

מאַד. האַפּמאַן : (שמייכלט מיט די אויגן און טוט פריינט-לעך אַ מאַך מיט דער האַנט).

יאָהאַנאַ (צו מאַד. האַפּמאַן) : נו, לאַמיר גיין.
מאַד. האַפּמאַן : (צו געזעגענען זיך, טוט זי ווידער
פריינטלעך אַ מאַך מיט דער האַנט און ווי גייען אַרויס).
קלאַראַ (דערשיטערט) : איז דאָס הער האַפּמאַנס מוטער ?
פילינגער : יאָ.

קלאַראַ : ווי שרעקלעך !

(פויזע).

קלאַראַ : איז זי אינגאנצן פאַראַלזירט ?

פילינגער : איר לינקער זייט. אויך איר פנים. זי קען
אַפילו ניט ריידן. אויך האָט עס אַנגערירט איר געהער.

קלאַראַ : ווי אזוי האָט זיך עס אַנטוויקלט ?

פילינגער : ס'איז מיר ניט אזוי באַקאַנט. הער האַפּמאַן
מיינט אים צו רעדן וועגן דעם ענין. איך ווייס אָבער, אז ביים
אויסברוך פון דער וועלט־מלחמה האָבן זיי געוואוינט אין מזרח־
פּריסן און זייער הויז האָט זיך איינמאַל געפונען אין סאַמע
מיטן פון צוויי קעגנערישע אַרמייען. איר גאַנצע פאַמיליע איז
אומגעקומען. בלויז זי און לאַזאַר האַפּמאַן — דאָן נאָך אַ קליין
אינגל — זיינען לעבן געבליבן. און — ווי איר זעט . . .

קלאַראַ : ווי שוידערלעך . . . (און נאָך אַ פויזע) איך
פאַרשטיי שוין איצט פון וואַנען הער האַפּמאַן ציט עס אזוי
שטאַרק זיין באַגייסטערונג אין זיין אַנטי־מלחמה קאַמף. זיינע
דערפאַרונגען זיינען ענלעך צו מיינע.

(מען קלינגט אין טיר).

פילינגער : דאָס איז, וואַרשיינלעך, האַפּמאַן זעלבסט.
(און ער גייט עפענען. האַפּמאַן קומט מיט אַ פאַק ביכער
אונטער ביידע אַרעמס).

האַפּמאַן (אין דער אַפענער טיר) : פאַרוואָס עפנט איר,
פילינגער ? וואו איז יאָהאַנאַ ?

פילינגער : יאָהאַנאַ איז אַוועק שפאַצירן מיט אייער
מוטער. (ער קוקט אויף די ביכער) אַזויפיל ביכער מיט איין מאָל ?
(העלפט אים צו באַפרייען זיך פון זיי).

האַפּמאַן : שמעלט זיך נאָר פאַר — די וועדאָס אין זיי
ער אַריגינאַל און מיט אַן אַרעבישער איבערזעצונג! איך בין
אזש איבערראַשט געוואָרן. אויסגעשמעלט אין דרויסן פון
בראַנשווייגערס בוך-געשעפט און קיינער קוקט זיך אויף זיי
ניט אום. אַלץ וואָס הער בראַנשווייגער האָט ביי מיר פאַר זיי
גענומען איז 95 מאַרק. ווען ער בעט אַפילו פינף הונדערט . . .

פּילינגער (נעמט פון אים די ביכער און צעלייגט זיי אויף
האַפּמאַנס שרייב-טיש) : געוויס אַ זעלטנהייט. איך שמעל זיך
פאַר, אַז ווען ניט איר, וואָלט דער אַרימער בראַנשווייגער פאַר-
קויפט זיי פאַר דריי מאַרק און וואָלט דערביי געוויס פאַרדינט
אַ פאַר מאַרק . . .

האַפּמאַן (טוט דערווייל אויס זיינע הוט און מאַנטל און
הענגט זיי אויף אין קאַרידאָר) : אַ זעלטן פיינער און ליכטיקער
טאָג פאַר אַקטאַבער. איך האָב זייער הנאה געהאַט שפּאַצירן-
דיק. (ער קומט אַריין אין צימער) מיט די ביכער אונטער די
אַרעמס איז אַבער ניט זייער באַקוועם געווען צו שפּאַצירן. (ער
דערזעט קלאַראַן. דערפרייט) קלאַראַ! (ער גייט שנעל צו איר
און דערלאַנגט איר ביידע הענט. שמיל, אַנטציקט) : דו ביזט
דאָ?

קלאַראַ : (ענטפערט אים מיט ביידע הענט און מיט אַ
שמיכל).

האַפּמאַן : ווי צופרידן איך בין וואָס דו ביזט דאָ! (זיי
קוקן איינער אויף די אַנדערע מיט פאַרליכטע בליקן. פּויע)
אַ, ווען איך ווייס, אַז דו ביזט דאָ — ביזט דאָ שוין לאַנג?

קלאַראַ (זיינקט צו אים, אַז פּילינגער איז דאָ און זי רעדט
הויך) : איך בין דאָ פון דריי אַזייגער אַן. איך האָב געמיינט,
אַז דאָס איז די צייט, ווען איר קומט אַלעמאַל אַהיים.

האַפּמאַן : איך בין פאַרהאַלטן געוואָרן דורך אַן אומאַני-
גענעמן צופאַל — אויף פּרידריכשטראַכע, ביי דער פּאַלקסשולע
דאָרט, טיילט אַ וואוילטעטיקע געזעלשאַפט קליידער צו אַרימע
קינדער. שטייען דאָרט די קינדער אין אַ לאַנגער ריי און

ווארמן. אנדערע פון זיי שטייען שוין דאָרט פון פארמיטיק
אָן, הונגעריק, פארפּוּרן . . .

קלאַראַ : קומענדיק אַהער צו אייך, האָט איך זיי אויך
באַמערקט. איך האָט זיך אַבער נישט אָפּגעשטעלט אויסצוגע-
פינען אויף וואָס זיי וואַרמן.

האַפּמאַן : מיר זיינען זיי אויפפאלנד געוואָרן, ווייל איך
האָב באַמערקט, אז זיי זיינען צו לייבט געקליידט פאַר דעם
היינטיקן קילן וועטער. בין איך אַוועק פּוּטלן ביי דער פּאַר-
וואַלטונג, אז מ'זאָל זיי אַרײַנגלאָזן אין שולדיגעטיידע. אַבער
דאָס איז נישט וויכטיק. דאָס אינטערעסאַנטע איז געווען, ווען
די קינדער זיינען שוין געווען אין דער שולע דאָרט. איינער
פון זיי, אַ אינגל פון אַ יאָר פּערצן, האָט ביי זיך געהאַט אַ פּלויט.
און וואָלט איר נאָר געהערט ווי ער שפּילט! אַ זעלטענער טאַ-
לאַנט! ער קען אַפילו קיין נאָסן נישט ליינענען, דאָך — אַזאַ
פּיינעם חוש פאַר מוזיק! די פּלויט איז אים געבליבן ברוּשה
פון זיין פּאַטער, וועלכער איז, קענטיק, געווען אַ קלעמער. ער
געדענקט אַבער זיין פּאַטער נישט — ער איז פאַר יתומ'ט געוואָרן
ווען ער איז נאָך גאָר קליין געווען.

קלאַראַ : וואָס האָט ער געשפּילט?

האַפּמאַן : ס'איז נישט וויכטיק וואָס ער האָט געשפּילט.
וויכטיק איז ווי ער האָט געשפּילט. זיין טאַניסטערונג, ווי
נאָר ער איז אַרײַן אין אַן ענטער מוזיקאַלישער שטימונג. זיי
נע טענען האָבן אים זעלבסט פאַרשיכורט. אַפילו זיין אויסזען
האָט זיך געענדערט — ווי אַ הערלעכער גייסט וואָלט זיך אין
אים אַרײַנגעטאַן, אים אויסגעטאַן פון אַליץ וואָס דינגלט אים
ארום און אים פאַרהילט אין עפעס אַ נישטאַיאַקער וועלט.

קלאַראַ : איך שטעל זיך פאַר מיט וואָס פאַר אַ שמחה
די קינדער האָבן זיין שפּילן אויסגענומען.

האַפּמאַן : אַבער דאָ קומט דאָס טרויעריקסטע. יא, די
קינדער האָבן זיך מיט אים געפּרויט, אַבער נישט לאַנג. שפּעטער
איז אַהין אַרײַנגעקומען נאָך אַן אינגל מיט אַ האַקנרײַך אויפן
אָרבל. קאַנטיק אַ מיטגליד פון אַ יוגנטלעכער גאַנצאַרנאַרנאַ-
רבל.

ציע. ער האָט דעם פלייטן־שפילער דערקענט, אז ער איז אַ איר.
און — איבערן זאל האָבן זיך אָנגעהויבן טראָגן העכסט באַזאָלע
און צינישע אויסרוּפן. וויצן, געלעכטער, שפּאַט. און דאָס
אַרים אינגעלע האָט זיך געבען פאַרשעמט, סאַרלוירן, דער־
שראַקן, אויף גיך צוזאַמענגעלייגט און באַהאַלטן זיין פלייט, האָט
זיך איינגענורעט אין זיך און פאַרבאַרגן זיך אין אַ ווינקל. ווען
ניט די צוויי פּאַליצואַנטן, וואָס האָבן דאָרט אַנטונג געגעבן
אויף אַרדנונג, וואָלטן די קינדער אים זיכער דאָרט באַשאַלן.

קלאַראַ (אויפגעבראַכט) : ווי געמיין !

האַפּמאַן (טרויעריק) : געמיין ? ... יאָ ... ס'האַט מיך
דערשיטערט ביז'ן גרונט. (ער טרעט אָפּ צו זיין שרייבטיש
און בלעמערט אַ בוך פון די וועדאָס. דערנאָך ווענדט ער זיך
צו פילינגערן) : האָט איר אפּשר געמערקט וואוּהין יאָהאַנאַ
האַט אַהינגעטאַן די היינטיקע פּאַסט ?

פילינגער : אַט ליגט זי (און ער גיט אים איבער די
פּאַסט).

(האַפּמאַן קוקט דורך די קאַנווערטן אויף די בריוו. פון
דרויסן קומט דערווייל אַן יאָהאַנאַ, פירנדיק מאַדאָס האָפּ־
מאַן.)

יאָהאַנאַ : נו, אַט זיינען מיר שוין אין דער היים און איר
וועט זען אייער זון. ווי איר בענקט דאָס נאָך אים, אַז אַפילו
צו שפּאַצירן אַביסל פאַרגינט איר זיך ניט. ווי איר וואָלט אים
שוין יאָרן ניט געזען.

האַפּמאַן : ווער איז דאָרט ?

פילינגער : אייער מוטער און יאָהאַנאַ.

האַפּמאַן : מיין מוטער ? (צו קלאַראַן) אַנטשולדיקט מיר,
איך וועל זי גיין זען. (ער נעמט מיט דאָס פּעקל בריוו און גייט
צו זיין מוטער. זיי גייען אַוועק מיטן קאַרידאָר אויף רעכטס).

קלאַראַ : ווי עמפּינדלעך ער איז !

פילינגער : אַן אַפּענע וואונד ...

קלאַראַ : איך קען אים אַבער באַגרייפן. מיט זיין מוֹ־

טער ...

פילינגער : מוטער ? . . . ניין, ניט דאָס. איך פארשטיי אים — ס'איז אַ וואונד פון אַ פּאַלק, וואָס איז אַלט טויזנטער יאָרן. זיי האָבן געדענקט, אַז זי איז שוין פאַרהיילט, און פלר צים — זי איז ווידער דאָ.

קלאַראַ : אומגליקלעכער מענטש !

פילינגער : אומגליקלעך פּאַלק, וואָלט איך בעסער גער זאָגט. און וואָס באַלאַנגט האַפּמאַנען, איז ער דוקא דער גליקלעכסטער מענטש, וואָס איך האָב אַמאָל געטראָפֿן — ווייל ער איז דער לעבנספּריידיקסטער.

קלאַראַ : ווייל ער שאַפט ?

פילינגער : הויפטזעכלעך דערפאַר.

(פּויע. און דערנאָך—)

פילינגער : די טראַגעדיע פון אַ פּאַלק . . . נאָך מער — די טראַגעדיע פון דעם איינצעלנעם אין פּאַלק. האַפּמאַן — ווי אַ סך אַנדערע דייטשע אידן — איז ביז ניט לאַנג צוריק אינגאַנצן אומבאַוואוסטזיניק געווען אויף זיין אידישקייט. אי בערהויפט איז ער אומבאַוואוסטזיניק געווען, אַז זיין שטאַם שטערט אים צו זיין אַ פּולשטענדיקער דייטש. און פּלוצים —

קלאַראַ : די דייטשן האָבן שוין אויך געווען אויפגעײערט צו טראַכטן אין טערמינען פון דייטשיאיד. דאָס האָבן די נאַציב, צוליב זייערע געמיינע צוועקן, אָנגעהויבן דערײַ וועקן די נידעריקע אינסטינקטן פונם פּאַלק — דערוועקן די חיה אין אים, וועלכע איז, ליידער, קענטיק זייער דין פאַרדעקט געוואָרן דורך די פילע יאָרן, וואָס מיר האָבן געדענקט, אַז מיר האָבן געשפּרייזט איבער די וועגן פון קהלתור און אַנטוויקלונג.

פילינגער : הונגער און נויט — אַ, דאָס זיינען געפילן, וואָס זיינען ריין ביאָלאָגיש פאַר מענטשן ווי פאַר חיה . . .

קלאַראַ : וואָלט דאָך דאָס פּאַלק גאָר באַדאַרפט נאָר פאַלן די גייציקע — אַט די וואָס פאַראַרזאָבן זיינע לידן.

פילינגער : געוויס. זיי באַפאַלט ער טאַקע — דורך דעם אידן . . . ווי דער אַקס אויף דער אַרענע באַפאַלט דעם מאַטאַדאָר, ווען ער אַטאַקירט דאָס רויטע טוך . . .

קלאַראַ : פאַרשטייט עס האָפּמאַן ניט ?
 פּילינגער : יאָ, אָבער בלויז אַקאַדעמיש.
 קלאַראַ : ווי דען אַנדערש ?
 פּילינגער : ס'וואָלט באַדאַרפֿט זיין רעוואָלוציאָנער.
 קלאַראַ : האָפּמאַן א י ז א רעוואָלוציאָנער.
 פּילינגער : יאָ — אָבער דאָס אויך בלויז אַקאַדעמיש.
 דעריבער איז ער בלויז אַ ליבעראַל.
 קלאַראַ : אזוי איז ער.
 פּילינגער : נוה, ווערט ער דעריבער אָפּגעווישט . . .
 פון רעכטט און פון לינקס ווערט ער אָפּגעווישט . . . ער איז
 אויף דעם "קייין מענטש פעלד" פון צווישן צוויי קעמפּענדיקע
 אַרמיען און ער מוז אונטערגיין . . . איך מיין אידייאַיש . . .
 דערפאַר איז ער אזוי עמפינדלעך; דערפאַר איז ער אזוי
 סענטימענטאַל — ווען זיין שטאַם ווערט אָנגערירט . . .
 (פּיווע. דערנאָך —)
 קלאַראַ : איר זאָגט, אז האָפּמאַן וואָלט באַדאַרפֿט זיין
 רעוואָלוציאָנער. אַליין זיינט איר אויך ניט רעוואָלוציאָנער, הער
 פּילינגער.
 פּילינגער : איך ב י ן רעוואָלוציאָנער — איך בין
 אַן אינזשענער.
 קלאַראַ : צווישן אינזשענערן זיינען דאָ אַ היבש ביסל
 רעאַקציאָנערן.
 פּילינגער : אידייאַיש, אָבער ניט פּאַקטיש.
 קלאַראַ : וואָס הייסט ?
 פּילינגער : מיר רעוואָלוציאָניזירן די טעכניק, שאַפֿן
 אַס פּראַצע פון איין זייט און פאַרשאַפֿן אַ שפּע פון לעבנס־מיטל־
 לען און לעבנס־לוקסוסן. דאָס אַליין ענדערט סיי די געזעל־
 שאַפֿט און סיי דעם יחיד צו אַ געמיט־צושטאַנד פון זיכערקייט,
 וואָס וועט, מיט דער צייט, במילא, און אַן שטרייט און געוואַלד־
 מיטלען, אוועקשטעלן די געזעלשאַפֿט אין אַזאַ אידעאָלאָגער סביבה,

וואָס קיין רעוואָלוציאָנערע פּאַרשטעלונג דערגרױכט אַהין ניט.
קלאַראַ: טעכנישע עוואָלוציע—אַנשטאַט רעוואָלוציע?
פּילינגער: יאָ.

קלאַראַ: און רעוואָלוציע לייקנט איר אינגאַנצן?
פּילינגער: רעוואָלוציע איז אַ נערוועזער געמיטציר-
שטאַנד. דער געמיטצירשטאַנד פון אומגעדולד.
קלאַראַ: האַפּמאַן איז אויך אַ וויסנשאַפּטסמאַן.
פּילינגער: ריכטיק.

קלאַראַ: מײַ צוליב וואָס זאָל ער זיין אַ רעוואָלוציאָנער?
פּילינגער: ער באַזיצט ניט דעם גלייכגילטיגקײַט, וואָס
זאָל אים דערלױבן אינגאַנצן איינגעשלאנגען צו ווערן פון
וויסנשאַפּט. מײַ זאָל זיין אומגעדולד־געמיט געווענדט ווערן
אין דער ריכטיקער ריכטונג. קיין האַלב־וועג! קיין צווייפלען!
קיינע אַפּאַרטזניסטישע אָדער רעפּאַרמיסטישע קאַמפּראַמיסן!
אויב איבערבויען — איז פונם פונראַמענט אָן און בויקל דאָך!
(פּויע.)

קלאַראַ: טאָדנע — איר און האַפּמאַן — אזוי פאַר-
שיידן און דאָך — אזוי אינטים.

פּילינגער: ער איז אַ זשעני. און, חוץ דעם, גרויסקייט
און צויבער איז אין זיין פּערזענלעכקייט. . . . אפילו
אין זיינע ווידערשפּרוכן. . . . איך האָב אים ליב. . . .
קלאַראַ (אירע אויגן צעשיינען זיך): יאָ. . . .

(פּויע.) קלאַראַ בלעטערט די וועדאָס, וואָס האַפּמאַן האָט
געבראַכט און פּילינגער קוקט אַריין אין זיינע צייכונגען.
ביז וואַנען האַפּמאַן קומט צוריק, פירנדיק זיין מוטער אויף
איר שטול. ער איז אַ שטראַלנדיקער, אַ שיינענדיקער
און ער האַלט אָן אַפענעם בריוו אין זיין האַנט. יאָהאַנאַ
פאַלגט אים נאָך.)

האַפּמאַן: מוטערל, און דו ווייסט וואָס איז אַ נאָבל־פּריז!
מאָדאַם האַפּמאַן: (גיט אים צו פאַרשטיין מיט איר
בליק, אַז זי ווייסט).

האַפּמאַן : איז דאָס איז עס, מוטערל... איך קריג עס...
קלאַרע (דערשטוינט) : נאַבל־פּריז! ...
האַפּמאַן (צו זיין מוטער): ווילסט לייענען דעם בריוו?
(ער האלט דעם בריוו פאר אירע אויגן) קענסט לייענען, מר
טערל.

(ביי מאדאם האַפּמאַן באַווייזן זיך טרערן אין די אויגן,
טרערן פון פרייד און מיט איר רעכטער האנט גלעט זי
זיין פנים).

קלאַראַ (דערלאנגט האַפּמאַנען איר האנט) : מיינע האַר-
ציקע, אמת האַרציקע באַגריסונגען!

האַפּמאַן (דריקט איר האנט מיט עקסטאַז) : אַ דאַנק,
קלאַראַ, אַ דאַנק. (און מיט זיין כאַראַקטעריסטישער באַוועגונג
טוט ער מיט זיין האנט אַ גלעט זיין קאַפּ) אַזוי אומגעריכט!
פּילינגער (דערלאנגט אים אויך זיין האנט) : און אויך
מיינע באַגריסונגען, האַפּמאַן!

האַפּמאַן : אַ דאַנק, פּילינגער! איבערהויפּט אייך אַ
דאַנק. איר, מער פון אַלעמען, האָט מיטגעווירקט אין מיין
דערפאַלג.

(אין משך פון דער צייט, זינט האַפּמאַן האָט זיך צוריקגע-
קערט, פאַנגט זיך אַן פון דרויסן דערטראַגן אַ גערויש, וואָס
קומט צוערשט פון ווייט און טראַגט זיך נעענטער און נע-
ענטער. אַ גערויש פון פילע צאַרנדיקע שטימען, שטימען
פון אַ המון, וואָס פאַרפאַלגט אימעצן. קיינער, אַ הויך
יאָהאַנאַ, שענקט צו דעם קיין אויפּמערקזאַמקייט ניט.
יאָהאַנאַ גייט אַבער צו דער טיר און קוקט אַרויס אין
דרויסן. ווען די טיר עפנט זיך דערהערט זיך דאָס טומל
נאָך שטאַרקער. אַ סך קולות, דייטלעכע און, קאַנטיק,
קינדערישע.)

האַפּמאַן (ווערט אויפּמערקזאַם אויפן טומל) : וואָס איז
דאָרט, יאָהאַנאַ?

יאָהאַנאַ (אין טיר) : איך ווייס ניט. מען יאָגט זיך נאָך
אימעצן. קינדער. מן הסתם אַ גנב.

(אלע הערן זיך איין.)

קולות פון דרויסן (דערטראָגן זיך שוין דיימלעך) :
האַלט! האַלט! דער איד! פאַרפּלוצטער איד!
האַפּמאַן (ווערט אויפגערעגט) : איד? ...

(ער לויפט שנעל צו דער טיר און די איבעריקע נאָך אים.
ער קוקט אַרום אין דרויסן און שרייט אויס) :
האַפּמאַן : דאָס איז ער! דער וואָס האָט געשפּילט אויפן
פּלייט! ער! זיי וועלן אים צעמזיקן! (ער לויפט אַרום אין
דרווסן און פון דאָרט דערטראָגט זיך שוין זיין קול) : האַלט!
יררט אים ניט אָן!

אַ קינדערישער קול (פון דרויסן) : ער איז אַבער אַ איד!
האַפּמאַנס קול : צוריק! צוריק!
אַ קינדערישער קול : אָט דער איז אויך אַ איד! איד
קען אים!

אַ טך קולות : איד! איד! פאַרפּלוצטער איד!

(וויילדער געלעכטער, טומל. צוערשט קלאַרע און דערנאָך
פּילינגער לויפן אויך אַרום אין דרויסן. מאַד. האַפּמאַן
זיצט אומבאַהאַלפן און קוקט מיט שרעק אין דער ריכטונג,
וואוהין זיי פאַרשווינדן. יאָהאַנאַ שמעלט זיך ביי דער
אַפּענער טיר און קוקט אַרום אין דרויסן. אין טיר פאַנגען
אַן פאַלן שטיינער און פּלעקער. אַ שטיין טרעפט אין
פּענצטער און צעברעכט זי. יאָהאַנאַ לויפט צום פּענצטער
און טוט אַ פּאַטש מיט די הענט):

יאָהאַנאַ : אַ פּענצטער צעבראַכן. הייליקער קרוסטום,
דאָס זיינען דאָך גאָר ניט קיין קינדער נאָר מחבלים פון אונזער
דער ערד. וואָלט באַטש פּאַליציי געקומען. (דערווייל אַבער
מערקט זי ווי איבערגעשראַקן מאַד. האַפּמאַן זיצט, לויפט זי צו
באַרואיקן זי) : וואָס זיצט איד אַזאַ איבערגעשראַקענע? איד
מאַכט אַ וועזן פון נאַרישקייט. קינדער שטיפן און איד שרעקט
זיך ...

(האַפּמאַן קומט האַסטיק צוריק און פירט אונטערן אַרעם)

באַרובן. נאָך זיי גייען נאָך קלאַראַ און פּילינגער, וועלכער פאַרמאַכט הינטער זיך די טיר.
באַרוד איז אַ אינגל פון אַ יאָר פּערצן. בלייך, אויסגעמאַ-
טערט, מיט צעשוּיבערטע האָר. זיינע קליידער זיינען
צעריסן און באַשמוצט. פון האַסטיקן לויפן אַמעמט ער
שווער. זיינע ביידע הענט זיינען פאַרקלעמט צו דער
ברוסט און מ'זעט, אז זיי האַלטן צו עפעס אַ זאָך, וואָס
ער באַהאַלט אונטער זיין מאַנטל.)

האַפּמאַן (פירט אים צו אַ שטול) : זען זיך דאָ אַוועק!
רו זיך אָפּ. דאָ האַסטו נישט וואָס מורא צו האָבן, דאָ וועט מען דיך
נישט אַנרירן.

(ער ווישט זיך מיט זיין נאָזטיכל דאָס פנים).

קלאַראַ (קומט צו צו אים) : איר זיינט פאַרוואונדעט!

האַפּמאַן : דאָס איז גאַרנישט. (ער קוקט אויפן פענצטער)
אַ פענצטער אויסגעבראַכן . . . (מיט אַ טיפן ווייטיק) דער מיטל-
אַלטער איז דאָ צוריק . . . (ער דערמאָנט זיך גלייך אויף זיין
מוטער און ער גייט שנעל צו איר) ס'איז גאַרנישט, גאַרנישט,
מוטער! קינדער האָבן זיך צעשלאָגן. (ער גלעט זי) דו האַסט
זיך דאָך נישט איבערגעשראַקן, מוטערל? (ער זעט אַבער, אז
זי איז יאָ איבערגעשראַקן, דריקט ער איר קאָפּ צו זיין ברוסט)
דאַרפסט נישט זיין אומרויאיק, מוטער. דאָס האָבן זיך בלויז קינד-
ער צעקריגט . . .

(דער טומל אין דרויסן הערט פּלוצים אויף).

פּילינגער (קוקט אַרויס דורכן פענצטער) : פּאַליציי!
איצט צעשימט זיי זיך שוין, די קליינע טייוואָלים.

האַפּמאַן (גייט צו באַרוכן) : פאַרוואָס האָבן זיי דיך
פאַרפּאַלגט?

באַרוד : איך האָב זיך מיט זיי נישט געטשעפעט. זיי
האַבן מיך אַליין באַפּאַלן.

האַפּמאַן : האָבן זיי דיך געשלאָגן?

באַרוד : איינער האָט מיר געגעבן אַ שטויס אַט דאָ.

(צייגט אן וואו) דערנאך האָבן זיי מיך אַלע געשלאָגן . . . דאָס
איז ווייל איך בין אַ איד . . .

האַפּמאַן : ווען האָבן זיי דיר באַפאַלן ?

באַרן : ווי נאָר איך בין אַרויס פון דער שולע. זיי זיי-
נען אויף מיר אַרויפגעשפרונגען און ביי מיר אָפּגענומען מיין
נייעם מאַנטל . . . (ער דריקט מיט שרעק צו זיך די זאך, וואָס
ער האַלט אונטערן מאַנטל) מיין פלייט ! . . . זיי האָבן געוואָלט
צעברעכן מיין פלייט . . . (טרערן רינגען ביי אים פון די אויגן).
האַפּמאַן (גלעט אים איבערן קאַפּ) : זיי רואיק, זיי רוי-
איק ! מער וועט מען דיר קיין שלעכטס ניט טאָן. דיין פלייט
איז דאָ גאַנץ.

באַרן : אָבער מיין מאַנטל . . . מיין נייער מאַנטל . . .
האַפּמאַן : דיין מאַנטל ? דערפאַר וויינסטו ? מיר וועלן
דיר קויפן אַן אַנדערן, אַ בעסערן. (באַטראַכט זיינע קליידער)
אויך אַ נייעם אַנצוג וועלן מיר דיר קויפן. אַ שיינעם.

באַרן (דערפרייט) : או ? . . .

האַפּמאַן : געוויס, געוויס ! נאָך היינט וועלן מיר עס
דיר קויפן. וואָס האַלסטו דאָס דאָרט, אונטערן מאַנטל ?
באַרן : מיין פלייט.

האַפּמאַן : דיין פלייט ? דאָס איז גוט. ווילסטו עטוואָס
שפילן דאָ פאַר אונדז ?

באַרן (צופרידן) : יאָ. (ער נעמט ניגערדיק אַרויס זיין
פלייט).

האַפּמאַן : איז גוט. אָבער צוערשט דאַרפסטו זיך אַרומ-
וואַשן. (ער נעמט ביי אים די פלייט און באַטראַכט זי) אַ פיינע
פלייט. (גלעט אים איבערן קאַפּ) איך האָב פריער הנאה געהאַט
פון דיין שפילן. (גיט אים צוריק די פלייט) מיר וועלן נאָך פאַר
דיר אויך אַ לערער באַשטעלן. ער וועט דיר לערנען ווי גאָר גוט
צו שפילן. ווילסטו זיך לערנען ?

באַרן (גליקלעך) : יאָ.

האַפּמאַן : איז גוט. איצט גיי און וואַש זיך איין. דער-

נאך וועלן מיר גיין אין א געשעפט און מיר וועלן דיר קויפן
נייע קליידער. (צו יאהאנען) יאהאנא, מיר אים צום וואש-
צימער.

(יאהאנא און בארוך גייען ארויס).

האפמאן קוקט זיי נאך ביז וואנען זיי פארשווינדן. דער-
נאך נעמט ער א שמול און שמעלט זי ביי זיין מוטערס
זייט. ער זעצט זיך אוועק און שפארט אן זיין קאפ אויף
די דאלאניעס פון זיינע הענט. ער רעדט לאנגזאם — בא-
טאנט יעדן ווארט:)

האָפּמאַן : פארן וויסן — א נאָבל-פּריז, און פאַר אידיש-
קייט — מיט אַ שטיין אין קאַפּ . . .

(ער קוקט זיך לאנגזאם אום אויף קלאראן. זי פאלגט
אומרואיק נאך זיינע באוועגונגען. ער קוקט אויף איר
ווי ער וואלט געוואלט דורכדרינגען די טיפסמע סודות פון
איר הארץ. אונטער זיין בליק ווערט זי באנומען פון א
געפיל פון שרעק. ער רעדט ניט אראפנעמענדיק זיין בליק
פון איר:)

די פריצים אין פוילן, צו פארשאפן הנאה צו זייערע „איידעלע“
פריצטעם, פלעגן זיי אמאל אנטאן אונדזערע עלטער-זיידעס אין
בערישע פעלן און ארויסלאזן אויף זיי יאגדיהינט. שפעטער
פלעגן זיי זיי דערפאר באלוינען מיט אן ארענדע פון א שענק . . .
(ער קערט אפ זיין בליק פון קלאראן און ווענדט אים צו-
ריק צו זיין מוטער:)

מוטער! אונדזערע עלטער-זיידעס פלעגן זיך ווענדן צו
דער בין מיט א שפריכווארט: „לא מעוקצך ולא מדוקשך“ —
איך וויל ניט דיין גיפט און איך וויל ניט דיין האַניק . . .

(ער נעמט פון קעשענע ארויס דעם בריוו מיטן אַנזאג פונם
נאָבל-פּריז, עפנט אים, קוקט אין אים אריין און פאַנגט
אים אָן לאנגזאם צו רייסן. ער קוקט אויף זיין מוטער,
צו זען איר געפיל וועגן דעם. ער זעט אַ שמיכל אין אירע
אויגן. זי הויבט אויף איר רעכמע האַנט און גלעט מיט
גרויס ליבשאפט זיינע האַר).

מוטערל! אָט דאָס אינגל, באַרוך, איז אַ יתום. מיר וועלן אים
 צו אונדז אין הויז אַרײַננעמען. ער וועט פאַר דיר שפּילן אויף
 זײַן פּלייט. ער וועט מיט דער צײַט שפּילן אויף זײַן פּלייט, ווי
 דוד המלך האָט געשפּילט אויף דער האַרפּ —

(ער ווענדט זײַן בליק צוריק אויף קלאַראַן און ער דרינגט
 זי ווידער דורך. עס קומט אין אים פאַר אַ שווערער קאַמף.
 ער רעדט נאָך אַליץ לאַנגזאַם און באַטאָנט יעדן וואָרט,
 אָבער זײַן קול ציטערט שוין עטוואָס און איז דורכגענומען
 מיט טיפּן ווייטיק:)

דו ביזט דאָס האַניק פּון דער בוי, קלאַראַ! —
 (קלאַראַ זינקט אײַן. האַפּמאַן פאַרשמעלט זיך דאָס פנים
 מיט די הענט און עס פילט זיך ווי אַ ציטער גײַט דורך זײַן
 קערפּער. די פּויזע איז אַ לאַנגע. ווען ער עפנט זײַן פנים
 צוריק, זײַנען זײַנע אויגן שוין מער נײַט שטרענג, נאָר זײ
 דריקן אויס די האַפּנונג אַן וועלכער מען וויל זיך אַנהאַלטן
 בעת גרויסן צווייפל:)

אָדער, אפשר, קלאַראַ, ביזטו נײַט דאָס האַניק, נאָר דער זעל-
 טענער געוויכט פּון דער בוי? — — —

פּוירהאַנג

בילד דריי (א צווישנשפיל)

דאָס ליכט פאלט אויף גרופן סטודענטן אין
ברוינע העמדער, וואָס זיצן און שטייען אַרױס
קײלעכדיקע טישן פון אַ שענק, מיט גרויסע

ביר־קרוגן אין די הענט.

געזאַנג :

העלענא איז אַ מויד אַ פײער,
און גרעטבענס אויגן — הימל־שוין,
זיינען זיי ביידע ליב און טײער,
באַרוישן שטאַרקער מיך פון וויין.

דונער־וועטער אויף אַלע ביכער
און פון לעקציעס דעם שווערן יאָר,
איך יאָג זיך, ליבערשט, ווי אַ וויכער
נאָך ווייב און וויין די גאַנצע וואָך.

אומוואַנדלונג — אַ גרופע דייטשן פון קינסט
לערישע און געבילטעטע פראַפעסיעס. אַלגע
מיינער געשפרעך :

- האָט איר געהערט וועגן האַפּטמאַנען?
- וועלכער האַפּטמאַן?
- דער פראַפעסאָר לאַזאַר האַפּטמאַן.
- ער האָט באַקומען דעם נאַבלי־פּרייז.

— אַט דער איד? !
 — איד קען דאָס ניט פארשטיין.
 — אידישער איינפלוס : אונטערגעקויפט.
 — ניט אונטערגעקויפט, נאָר די אידן זיינען אַליין די
 אויסטיילער פון די פריין.
 — דער איד רייסט זיך אומעטום אַריין.
 — שטופט אַלעמען אַרויס.
 — מען זאָגט, ער האָט געמאַכט אַ גרויסע דערפינדונג.
 — מן הסתם אויסגענאַרמט ביי אַ דייטש.
 אַלע : זייער גאַנצע חיונה ציען זיי פון נאַרעריי.
 אַ דאָקטאָר : זייערע דאָקטוירים פאַרנאַרן אַלע פאַ-
 ציענטן.
 אַ מוזיקער : זייערע מוזיקער פאַרנאַרן אַלע צוהערער.
 אַ שוישפילער : זייערע שוישפילער פאַרנאַרן די אוי-
 דיטאָריום.
 אַ זשורנאַליסט : די גאַנצע פרעסע איז אין זייערע
 הענט.
 אַן אַדוואָקאַט : ריכטער פאַרקויפן זיך צו זייערע
 יוריסטן.
 אַ פאַבריקאַנט : דאָס איז די מאַכט פון זייער קאַפיטאַל.
 אַ סוחר : קאַפיטאַל און שווינדל.
 אַלע (מיט אַ קוויטש) : האַכמאַן, דער איד און דער
 נאַבל-פרייז — אַן אומרעכט !
 אַן אַקאַדעמיקער : פון אַלע דייטשן האָט מען באַ-
 שטימט דעם אידן? !
 אַ פּראָפּעטאָר : אין אַניווערסיטעט נעמט ער איבער
 דעם מאַטעמאַטישן פאַקולטעט !
 צווייטער פּראָפּעטאָר : און מאַרגן וועט ער דערעפּע-
 נען דעם אַניווערסיטעט !
 אַלע : ווידער ער — דער איד? ! און דר. לאַנדוויער ?
 (הויבן אויף די הענט אין דער הויך)

צווישן דעם דר. לאַנדווער און דעם אידן — האָט דער
איד געזיגט? ! גאָט אין הימל!

(לאָזן די הענט אַרונטער, פאַרטיפן זיך ווי אין אַ תפילה
און שאַקלען דערנאָך צו מיט די קעפּ אין אַ צייכן פון
הסכּם און שרייען אויס העכער און העכער :)
אַן אומרעכט!

אַן אומרעכט!!

אַן אומרעכט!!!

אַ שטאַטסמאַן : גאַנץ דייטשלאַנד וועט שוין כּאַלד
זיין אין זייערע הענט.

אַלע : דאָס טאָר מען ניט דערלאָזן!

שטאַטסמאַן : מ'דאַרף פּראָטעסטירן!

אַלע : דייטשלאַנד טאָר ניט ווערן קיין אידנלאַנד!

פּראָפּעטאָר : מ'דאַרף אויפשמורעמען די סטודענטן

שאַפּט!

אַלע : מ'דאַרף אויפשמורעמען די סטודענטשאַפּט!

אומוואַנדלונג — די זעלביקע גרופּע סטור
דענטן אין ברוינע העמדלעך. איינער טוט אַ
זעץ מיטן בירקרוג אָן טיש און שרייט אויס :

— אַן אומרעכט!

(די איבעריקע פּאַלגן נאָך זיין ביישפּיל און שרייען אַלע
צוזאַמען :)

— עס איז נאָך דאָ אין אונדז דייטשער ערן-געפּיל!

— מיר ווילן פאַרן פּראָפּעסאָרן-אַמט דר. לאַנדווער!

אַלע : מיר ווילן דר. לאַנדווער!

— אַרונטער מיט דעם אידן!

איינער : מיר ווילן ניט קיין אידישע פּראָפּעסאָרן!

אַלע : אַרונטער מיט די אידישע פּראָפּעסאָרן!

(טוען אַ זעץ מיט די קרוגן אָן די טישן :)

— מיר וועלן זיי איבערצייגן, אז ניט אלע דייטשן זיינען פארקויפט!
!

איינער: האַפּמאַן איז אַ קאַמוניסט!

אַלע: אלע אידן זיינען קאַמוניסטן!

(דראָען מיט די פּויסטן —)

— אלע קאַמוניסטן זיינען אידן!

(זעצן מיט די קרוגן אָן די טישן —)

אַרונטער מיט די אידן!

(און זיי סאַלומירן —)

מיר ווילן לאַנדויער!

מיר ווילן לאַנדויער!!

מיר ווילן לאַנדויער!!!

(מיט אויפגעהויבענע פּויסטן —)

טויט צו אלע אידן!

טויט צו די קאַמוניסטן!!

איינער: מיר וועלן עס ניט דערלאָזן!

אַלע: מיר וועלן עס ניט דערלאָזן!

אומוואַנדלונג — די גרופע סטודענטן מיט
רויסע שלייפן אין די לאַצן.

איינער (קומט האַסטיק צריין): האַט איר געהערט די
נייט?

אַלע: וועלכע נייט?

דער איינער: האַפּמאַן האַט געקראָגן דעם נאַבל-
פרייז.

אַן אַנדערער: לאַזאר האַפּמאַן וועט מאַרגן דערעפּענען
דעם אוניווערסיטעט!

אַ דריטער: ער נעמט איבער דעם מאַטעמאטישן פּאַ-
קולטעט!

אַלע : אונדזער זיג!
 אונדזער זיג!!
 איינער : לאַנדויער איז געווען אַ פעסט!
 אַ צווייטער : אַ רעאקציע־נער!
 אַ דריטער : אַ פאַשיסט!
 אַ פערטער : פאַרקויפט צום קאַפיטאַל!
 אַ פינפטער : אַ יונקער!
 אַ זעקסטער : אַ מיליטאַריסט!
 אַלע : אַרונטער מיט די פאַשיסטן!

אומוואַנדלונג — צוריק אויף דער גרופע דייטשן
 פון די קינסטלערישע און געבילדעטע פראָפּ-
 טיעט.

אַ פרוי (מיט אַ קוויטש) : האָט איר געהערט וועגן קלאַ-
 ראַ פאָן ווירטענבערג?
 אַ צווייטע : אַ שענדלעכע געשיכטע.
 אַ דריטע : זייער גרויזאָם!
 אַ מאַן : דער איד פאַרמעסט זיך אַזש אויף אונדזער
 אַדל!
 אַ צווייטער : אַ שרעקלעכער סקאַנדאַל!
 אַ דריטער : פאָן ווירטענבערג און האַפּמאַן — אַ
 סקאַנדאַל!
 אַלע (פאַרצווייפלט) : די אידן פאַרבאַפן אַלין!
 די פרויען : אַן אומרעכט!
 די מענער : שוויינעריי!
 אַלע : דאָס טאָר מען ניט דערלאָזן!
 איינער : דער איד מוז אומגעבראַכט ווערן!
 אַ צווייטער : דער איד פאַרניכטעט די דייטשע ראַסע!
 אַ דריטער : דער איד שענדט דאָס דייטשע בלוט!
 אַלע : אַרונטער מיט די אידן!

אומוואַנדלונג — צוריק אויף די סטודענטן אין
ברוינע העמדלעך.

איינער : — אן אומרעכט!
אַ צווייטער : שוויינעריי!
אַלע : מיר וועלן עס ניט דערלאָזן!
(זעצן מיט די קרוגן אָן די טישן און מיט גרימאסן און
זשעססן ווי פון וואַלקירן :)
מיר וועלן דעם אידן אומברענגען!
ער וועט אונדזער בלוט ניט שענדן!
מיר וועלן קלאַראַן פון זיינע לאַפּעס אַרויסרייכן!
טויט צו אַלע אידן!
טויט צו אַלע אידן!!!
אַרונטער מיט לאַזאַר האַפּמאַן!
אַרונטער מיט לאַזאַר האַפּמאַן!!!
לאַנג לעבן זאָל לאַנדויער!
לאַנג לעבן זאָל לאַנדויער!!!

דאָס ליכט פאַלט צוריק אויף דער גרופע סטור
דענטן מיט די רויטע שלייפן.

איינער : די ברוינע העמדער גרייטן אַ דעמאָנסטראַציע.
אַ צווייטער : זיי ווילן אַרונטערוואַרפן האַפּמאַנען!
אַ דריטער : צוריק אַריינברענגען לאַנדויערן.
אַלע : די פאַשיסטן!
איינער : די פינצטערע כחות!
אַ צווייטער : לאַנדויערס פראַוואַקאָציע!
אַ דריטער : זיי וועלן מאַרגן דורכפירן אַ דעמאָנסטראַציע!
אַלע : מיר וועלן עס ניט דערלאָזן!

(מיט די הענט אינדערהויך :)
ברידער צום קאמף!
ראַט פראָנט!
אַרונטער מיט פאַשיזם!
ברידער, צום גערעכטן קאמף!

פינצמער

בילד פיר

אוינווערטיטעט זאל אין בערלין.
רעכטס, א בינע, אויף וועלכער עס זיצן אין
א ריי א גרופע פראָפעסאָר, און צווישן זיי
לאַזאַר האַפּמאַן.
דער זאַל איז אָנגעפילט מיט סטודענטן. די
סטודענטן אין ברוינע העמדלעך גרופירן זיך
רעכטס און די מיט די רויטע שלייפן — זיי
נען לינקס.
פרעזידענט עבעלינג פאַרענדיקט זיין רעדע :

פרעזידענט עבעלינג :

. . . עס איז געווען אנדער מנהג פון אלע יאָרן, אז דער
כבוד צו עפענען דעם אוניווערסיטעט זאל אויסגעטיילט ווערן
דעם דאָזיקן, וועלכער האָט זיך אין משך פונם יאָר אויסגע-
צייכנט אויף אַ וועלכן ניט איז געבויט פון וויסנשאַפט. ביי
דעם דאָזיקן מנהג האַלטן מיר זיך אויך האַיאָר. איך האָב
דעם כבוד פאַר אייך פאַרבושטעלן אַ גרויסן וויסנשאַפטסמאַן,
אַ מאַן, וואָס כאַטש ער איז נאָך זייער יונג, האָט ער שוין באַ-
וויזן אַזעלכע גרינטלעכע קענטעניש אויף אלערליי געביטן פון
וויסנשאַפט, אַזש ער האָט צו זיך געצויגן די אויבמערקזאַמקייט
פון דער גאַנצער וועלט : נאַבל־פּריזידענטווינער, מאַטעמאַטיקער,
פיזיקער, פּובליציסט און קינסטלער, אַקאַדעמיקער פּראָפעסאָר
דר. לאַזאַר האַפּמאַן . . .
סטודענט אין ברוין (שפּרינגט צו נעענטער צו דער

בינע): ער האָט געשענדט אַ דייטשע מיידל! ער שענדט
דייטשע בלומ!

צווייטער סטודענט אין ברוין: איך פראָטעסטיר,
וואָס אַ איד וועט דערעפענען דעם אוניווערסיטעט!

(דער פּרעזידענט הערט אויף רעדן. די פּראָפעסאָרן אויף
דער בינע ווערן צוטומלמ.)

סטודענטן אין ברוין:

אַרונטער מיט די אידן!

אַרונטער מיט די פאַררעטער!

מיר וועלן זיך ניט איבערגעבן צו קיין שאַנד!

מיר פאַדערן לאַנדויערן!

מיר פאַדערן לאַנדויערן!!!

סטודענטן פון לינקס (גלייכצייטיק מיט די סטודענטן
אין ברוין):

ווערט שטיל!

וואַרפט זיי אַרויס!

פאַשיסטן!

פינצטערע כוחות!

זאָל לעבן האַפּמאַן!

זאָל לעבן האַפּמאַן!

(גרויסער טומל.)

האַפּמאַן שפּרינגט אויף, כאַפט דעם האַמער פונם פאַר-
זיצערס האַנט, און פאַנגט אַן קלאַפּן אַן טיש. זיינע באַ-
וועגונגען זיינען אזוי העפּטיק, אז עס ווערט שטיל.)

האַפּמאַן: א י ר האָט דעם לאַזונג אַרויסגעגעבן —
א י ד! נעם איך אים אַן און איך שווער — איך וועל אים
מיט זיירדע טראַגן! א י ד? דאַן ציט עס זיך פון איירער
בראַשית נאָך: פון יעהאַוואַן און דורך משהן, דורך קריסטוסן
און ביז מאַרקסן . . .

אויסגעשריי: קענסט אין דיין משפּחה אויך לענינען
אַריינגעמען און אַפילו ליבקנעכטן, אויב דו ווילסט . . .
(געלעכטער.)

האַפּמאַן : אַ דאַנק פאַר דעם אויסגעטיילטן כבוד!
 גיט איר זיי מיר, נעם איך זיי אין מיין משפּחה אַרײַן און איך
 ווער נאָך שטאַלצער מיט מיין יחוס . . . און וויבאַלד, דורך מיין
 יחוס ווער איך פון אייך פאַר אַ שונא באַשטימט, דאַן איז מיר
 קלאַר אויך אייער שטאַם: ער ציט זיך פונם שטן, דורך
 פּרעה'ן, דורך המנען, נירון, מאַרקוועמאַדאָ . . .
אויסגעשריי: האַיל הימלער!

האַפּמאַן: יאָ, און ביז הימלערן! און איך שווער
 דערביי, אַז ווי דאָס ליכט פון מיין שטאַם איז קיינמאַל גיט צו
 ריקטערטן אין קאַמף קעגן אייך, אַזוי וועל איך אויך גיט צו
 ריקטערטן . . .

אַ סטודענט אין ברוין: ער וואַנט נאָך צו דראַען,
 דער איד!

אַ צווייטער: ער לעסטערט זיך!

סטודענטן אין ברוין: אַרונטער מיט די אידן!
 (אַלגעמיינער טומל. האַפּמאַנס קול ווערט פאַרשריען.)
דער פּרעזידענט (קלאַפט מיטן האַמער): **ברענגט**
די פּאַליציי! **ברענגט די פּאַליציי!**

אַ סטודענט פון לײַנקס (שפּרינגט אַרויף אויף דער
 בינע): **דאָס איז אַ פּראָוואַקאַציע פון די פּאַשיסטישע כוחות**
און פון פינצטערע מוחות! **אַרונטער מיט די פּאַשיסטן!**
אַרונטער מיט דר. לאַנדויער!

סטודענטן אין ברוין (פאַרשרייען אים):

מיר דאַרפן דאָ גיט קיין מאַרקסיסטן!

די מאַרקסיסטן זיינען פאַרקויפט צו אידן!

אַרונטער מיט די פאַררעמער!

אַרונטער מיט די אידן!

(די סטודענטן אין ברוין רייסן זיך צו דער בינע. די סמו-
 דענטן פון ליינקס פאַרשמעלן זיי דעם וועג. אַלגעמיינער
 געשלעג. פּאַליציי קומט אָן און אינס געשלעג מישן זיי
 זיך אויס מיט די סטודענטן.)

פּוירהאַנג

בילד פינף

די לאבאָראַטאָריע ווי אין בילד איינס. אָוונט.
האַלב טונקל.

אין צימער איז לאַזאַר האַפּמאַן איינער אַליין.
ער זיצט ביים שרייב־טיש, אַ אומרויאַקער,
אַ נערוועזער. זיין פנים אויסגעמאַטערט און
קענטיק אויף אים שפורן פון שלאָפלאָזע נעכט.
זיינע האָר זיינען צעשוּיבערט, די באַקן —
ניט ראַזירט. עס זעט זיך אָן, אַז ער האָט די
לעצטע טעג געלעבט זייער אָנגעשטרענגט און
אין זיין נשמה איז פאַרגעקומען אַ שווערער
און ביטערער קאַמף.

אין דרויסן איז זייער טומלדיק: קולות, אויס־
געשרייען, קאַמף־אויסרוּפן פון אַ גרויסן המון,
סיגנאַלן פון אַ מיליטערישן האָרן, אַפּטע שי־
סעריי, ווילדער עקסטאַז פון איין זייט, קרעכצן
און אויסגעשרייען פון לייד און פיין פון צווייטן
זייט. אין דרויסן ווערט אָנגעפירט אַ שטרייט
אויף לעבן און טויט צווישן גרויסע מחנות.
דער שטרייט צעפלאַקערט זיך און ווערט דער־
נאָך שטילער און צעפלאַקערט זיך ווידער און
אויפדאַסניי און מיט אַ מאַכטיקערן טעמפּאַ.
עס באַקומט די אויבערהאַנט אַמאָל איין מחנה
און עס הערן זיך אירע קולות פון טריאומף;
עס קריגט דערנאָך די אויבערהאַנט די צווייטע
מחנה און עס טראָגן זיך שוין קולות פון פיין.

געזאנג פון דרויסן :

פאר פרייהייט, פאר גלייכהייט, —
ברידער, פארויס אין העלדישן קאמף,
בלויז קייטן קענען מיר היינט פארלירן,
געווינען קענען מיר דאך אבער אלץ !

דאָס געזאנג ווערט איבערגעריסן ; עס אַנט-
וויקלט זיך אַ קאַמף. שיסעריי, אויפרייסן,
קרעכצן פון פאַרוואונדעטע. עס זיגט דער
צווייטער צד און עס דערהערט זיך שוין זייער
געזאנג פון טריאומף, באַגלייט פון ווילדע אויס-
רופן, ווילדן געלעכטער, אויסגוס פון גרימצאָרן
פון אַ וואַזניקן המון :

אויסראַטן וועלן מיר היינט אַ צענדליק טויזנט
אין געהייליקטקייט פון גערעכטן צאָרן ;
פאַרניכטן מאַרגן וועט דעם צווייטן צענדליק טויזנט
דער ברויזנדיקער וואַזנין פונם המון,
און די צענדליקער טויזנטער, וואָס וועלן נאָך בלייבן
אויסרייניקן וועלן מיר אין קומענדיקן קריג.
און העלדיש,
אומבאַזיגבאַר,

איינציק און הערלעך,
הערשנדיק און קיינמאַל ניט באַהערשט, —
וועט העכסטע הויכן גרייכן
די קרוין פון וועלט —
אונדזער גרויסער שטאַם.

אויסגעשרייען פון „בראַוואָ“ און „הוראַ“. מיר
ליטערישע מוזיק. אַפּקלאַנג פון טריט פון מיר
ליטערישע מאַסן. קורצע מיליטערישע קאַמאַנ-
דעס. דער שטרייט איז געענדיקט. דאָס מיר
ליטער פאַרפּאָלגט די באַזיגטע. עס ווערט שטיל.

אָן גערויט, שטיל קומט אין צימער אַרײַן
א פּאַנטאַם-פּיגור, וואָס זעט אויס פּונקט ווי
האַפּמאַן, ווען ער איז, ווי מיר שטעלן זיך פּאַר,
רואיק, איבערלייגט, געמיטלעך, און שעפּעריש-
עמפּינדעריש. ער זעצט זיך אויף אַ שטול
אַנטקעגן האַפּמאַנען, פּאַרלייגט אַ פּוס אויף אַ
פּוס, די הענט אויפן ברוסט, זיצט און באַטראַכט
האַפּמאַנען און האַפּמאַן — אײַם.
אַ פּויזע.

די פּיגור: דער שמרייט איז געענדיקט.
האַפּמאַן (דערשראָקן): געענדיקט? . . . ניין, ניט גע-
ענדיקט . . . ער'ט זיך צוריק אַנפּאַנגען . . . ערגעץ אַנדערש . . .
די פּיגור: די רעזולטאַטן וועלן אָבער זיין די זעלבע.
האַפּמאַן (פאַרצווייפּלט): קיין האַפּנונג?
די פּיגור: אפשר אין דער ווייטער צוקונפט . . . (איבער-
לייגט) עם קענען דאָך ניט אייביק ווייזן בייזע ווינטן, עם קען
דאָך ניט דער טאָג אומף אייביק זיך פאַרהיילן . . . דערווייל
אָבער איז שרעק און פינצטערניש פאַרשפּרייט . . . צייט האַט
זיך צוריק צום מיטלאַלטער פאַררוקט.
האַפּמאַן (זינקט איין): וואָס־זשע ווילסטו?
די פּיגור (וואַרפט אַ בליק איבערן צימער): אַ נייע דער-
פּינדונג?

האַפּמאַן (טרויעריק): יאָ, אַ נייע דערפּינדונג! . . .
(דערנאָך באַגייסטערט) געוויס אַ נייע דערפּינדונג! עם איז
מענטש פאַרמאָן אין פּראַצע און אין אַנשטרענגונג פון שווער-
דער מו. עם צעהאַמערט אים דער האַמער און עם שניידט
אונטער זיינע כּוחות די קאַסע און דער סערפּ. דערפאַר האָב
איך יאָרנלאַנג געאַרבעט און געהאַבונט און אַנטפּלעקט די גע-
היימע כּוחות פון דער נאַטור, זיי איינגעצוימט, אַוועקגעשטעלט
זיי אונטער מענטשלעכן קאַנטראָל. און פון איצט אָן וועט שוין
זיין פאַרשפּאַרט דעם מענטשן צו אַרבעטן — ער וועט ליינט

קאנטראלירן די נאטור און זי וועט אים, אן מי און אן פראצען,
שוין מיט אלע זיינע באדערפענישן באזארגן.

די פיגור (צוקט מיט די אקסלען, זאגט סארקאסטיש):
אלע באדערפענישן . . .

האָפּמאַן: דער מענטש וועט ווערן פון פראצען פריי,
פריי פון שקלאפעריי, ער וועט האָבן רו, און אין רואיקייט וועט
ער זיך דערהויבן . . . א פרייער . . . א געלייטערטער . . .
אן קנאה, אן שנאה . . . אלע פאר פרייהייט און פרייהייט פאר
אלעמען . . .

די פיגור: דיין וויזיע, איך לייקן ניט, איז אזוי ווי דיין
דערפינדערישע געניאלטעט: זי פארלויפט דורות אין פא-
רוים.

האָפּמאַן (כיי זיך אראפגעפאלן): איז וואָס־זשע וויל-
סטו?

די פיגור: צייט ציט זיך אויף צוריק און דו לויסט
פאָרום — דער מהלך צווישן דיר און מענטש ווערט אלץ
גרעסער.

האָפּמאַן: איז וואָס־זשע ווילסטו אז איך זאל טאָן?
אויך צוריקטרעטן? . . . (כאפט זיך פארן קאפ) איך קען אַבער
ניט!

די פיגור: מען לאָזט ניט אַיבער קיין חלפים וואו קיני-
דער שפילן זיך.

האָפּמאַן: חלפים? . . . וואָס מיינסטו? . . . מיין דער-
פינדונג פאָרגלייכסטו צו אַ חלף?

די פיגור: נאָבל האָט דערפונדן דינאמיט אויף אויפ-
צורייסן פעלזן, אויסגלייכן בערג, ער האָט געהאט אין זינען
צו פאָרלייכטערן די מי פון מענטש.

האָפּמאַן (זינקט איין): ס'איז אמת . . . (דערנאָך
הויבט ער אויף זיין פארצווייפלטן בליק) איז וואָס?

די פיגור: איז דינאמיט אַבער אַריינגעפאלן אין די הענט
פון מיליטער און זע די קללה וואָס ער האָט געבראַכט . . .

האַפּמאַן (זינקט נאָך טיפּער איין): סאַר'אָ פאַרגלייך.
די פּיגור: די אומגעווערע קראַפט פון דיין דערפיני
דונג, קען זי דען אויך ניט הרוב מאַכן? באַרעכנ זיך נאָר, אַ
סטאַנציע אין שפּיצבערגען קען צעשמעלצן די אייזבערג אויפן
נאַרט-פּאָל.

האַפּמאַן (שטאַלץ): און אַ סטאַנציע אין עגיפטן קען
באַוואַסערן און פּרוכטבאַר מאַכן דעם סאַכאַראַ מדבר.

די פּיגור: אמת. אַבער אַ סטאַנציע, לאַמיר זאָגן, אין
בערלין קען דאָך אויך צעשמעלצן מאַסקווע, לאַנדאָן, פאַריז ...
האַפּמאַן (כיי זיך אַראַפּגעפּאלן און מיט אַ געזונקענעם
קול): אמת ...

די פּיגור: אין דרויסן האַלט פינצטערניש ביים זיגן
און באַלד קענסטו, צוזאַמען מיט דיין דערפינדונג, זיין אין זיין
ער רשות ... וואָס דענקסטו וועט דאָן געשען? ...

האַפּמאַן (שפּרינגט אויף ווי פאַרוואונדעט און מיט אַן
אויסגעשריי פון שרעק): ניין! ניין! ניין!!! דאָס טאָר
ניט געשען!

די פּיגור: אַודאי טאָר דאָס ניט געשען!

האַפּמאַן (מיט אַ באַנומענעם קול): אַבער וואָס זאָל איך
טאָן?

די פּיגור: (שטייט אויף און אַנשטאַט צו ענטפּערן האַפּ-
מאַנען, נעמט ער אים פאַרן האַנט און פירט אים אין ווינקל
פון צימער, וואו עס שטייט דאָרט, אַנגעשפּאַרט אַן וואַנט, אַ
ברעך-אייזן; ער גיט דעם ברעך-אייזן צו האַפּמאַנען אין האַנט
אַריין און פירט אים אויף דער פּלאַטפּאָרמע, ציט אַראַפּ דעם
לייוונט פון די קאַנטראַל-אינסטרומענטן און זאָגט אים מיט אַ
קול קעגן וועלכן מען קען ניט ווידערשטיין:) צעברעך! לאַז
קיין שפור ניט איבער!

(פון דרויסן דערטראַגט זיך ווילדער געלעכטער; אויס-
געשרייען פון טריאומף און פיין. פון איין זייט דערטראַגט זיך
דאָס געזאַנג פון פּרייהייט:

„פאר פרייהייט, פאר גלייכהייט, —
„ברידער, פארויס אין העלדישן קאמף!“
און פון דער צווייטער זייט דערמראגט זיך דאס געזאנג פון
רציחה:

„אויסראטן וועלן מיר היינט א צענדליק טויזנט
„אין געהייליגטקייט פון גערעכטן צאָרן“ —
בעת האַפּמאָן הויכט אויף און לאַזט אַרונטער דעם ברעך-אייזן
און שמעטערט און צעשמעטערט די אינסטרומענטן, וואָס ער
האַט אליין געשאַפּן).

פּוּרְהאַנג

בילד זעקס

די טענער פון מענדעלסאָנאָט „אויף די פליגלען פון מוזיק“, געשפילט אויף אַ פלייט, פאַנגען אָן טראָגן זיך פון ערגעץ. דער פוירהאַנג הויבט זיך אויף איבער לאַזאַר האָפּמאַנס אַרבעטס־צימער. דאָס פלייטן־שפּיל דערטראָגט זיך פון אַ זייטיקן צימער. אין זיין צימער איז האָפּמאַן איינער אַליין. ער זיצט ביי זיין טיש, זיין קאָפּ אָנגעשפּאַרט אויף די דאַלאַניעס פון זיינע הענט, און ער הערט זיך איין צו דער מוזיק.

האַפּמאַן איז נאָך מער איינגעזונקען געוואָרן איידער מיר האָבן אים פריער געזען, זיין בליק איז אַן אומרואיקער, בלאַנק און זיינע באַ־וועגונגען זיינען האַסטיק און אומגעדולדיק — אַ שאַרפּער נערוועזער צושטאַנד.

עס איז דער ערשטער אַפּריל, 1933, דער טאָג אין וועלכן די נאַציס האָבן דורכגעפירט אַן אַלגעמיינעם באַיקאָסט קעגן אידן.

קלאַראַ קומט אַריין. די געשענישן האָבן קענ־טיק אויך אויף איר איבערגעלאָזט זייערע שפּורן. אויך זי איז אומרואיק און איר פנים איז בלייך און טרויעריק. אין האַנט טראָגט זי אַ בריוו.

האַפּמאַן (הויבט אויף דעם קאַפּ, דערפרייט זיך מיט איר): קלאַראַ! (קושט איר האַנט און טוליעט צו איר זיין פנים).

קלאַראַ (גלעט זיינע האַר, קושט זיין שמערן): אַ בריוו פון דער וויכנשאַפּטלעכער אַקאַדעמיע (דערלאַנגט אים דעם בריוו).

האַפּמאַן (נעמט דעם בריוו, אַבער עפנט אים ניט ביי וואַנען עס ענדיקן זיך די לעצטע מענער פון דער מעלאַדיע, וואָס ווערט געשפּילט. דאַן הויבט אויף זיין קאַפּ צו קלאַרען און רעדט ווי מיט אַ פאַטערלעכן שטאַליץ): באַרוך האָט זיך אַנט-וויקלט נאָך מער איידער איך האָב דערוואַרט. ער וואַקסט אַ מוזיקאַלישער גאָן. זיין לערער האָט מיר היינט געזאָגט, אַז ער האָט אים זעלבסט איבערגעשטיגן. ער רעקאָמענדירט פאַר אים די קאַנסערוואַטאָריע. . . . (זיין קול ווערט טרויעריק) יאָ, די קאַנסערוואַטאָריע. . . . אפילו בעטבאָווען וואָלט איצט אַהין קיין צוטריט ניט געהאַט, ווען גורל וואָלט אים צוגעשטי-ערט אַביסל אידישן שטאַם. . . . (ער ווערט אַבער מוטיקער) עס זיינען אַבער דאָ פיינע קאַנסערוואַטאָריעס אין פראַנקרייך און אויך אין איטאַליען. . . . (און נאָך אַ פּויע פאַנגט ער אַן רעדן פאַרביטערט) די מערערע און די בעסערע לערער פון דער היינער קאַנסערוואַטאָריע זיינען פון דאָרט פאַרטריבן געוואָרן. . . . פאַר זייערע פרייערע אנשויאונגען, אַדער — פאַר זייער אידישקייט. . . . (און ער ווערט טרוימעריש) עס זיינען נאָך דאָ אויף דער וועלט דאַנקבאַרערע באַדנס פון דייטשלאַנדס. די פאַרטריבענע לערער וועלן נאָך געפינען אַ ווינקל וואו צו עפּע-נען אַן אייגענע קאַנסערוואַטאָריע. . . . מוזיק! דאָ ווערן מע-נער דערשטיקט — זיי וועלן זיך אַבער צעקלינגען ערגעץ אַני-דערש. . . . באַרוך איז אַ גאָן! ער וועט שאַפּן! אַהאַ, ווי ער וועט נאָך זינגען! (ער טוט אַ טרייסל מיטן קאַפּ, ווי צו פאַר-טרייבן טרויעריקע געדאַנקען און ער גייט אַריבער אין אַ גע-שעפּטסמייקן טאָן:) לאַמיר זען, וואָס עס וויל פון מיר די (איראַניש) „וויכנשאַפּטלעכע“ אַקאַדעמיע. (ער עפנט דעם בריוו און ליענט אים פאַר זיך).

- קלארא : וואס שרייבן זיי ?
- האָפּמאַן : צוקער זיס — זייער אַ שלעכטער סימן . . .
אַן אַפּרוּף, קענטיק, אויף דער רעזיגנאַציע, וואָס איך האָב זיי אַריינגעשיקט.
- קלארא : אָנגענומען ?
- האָפּמאַן : וועגן דעם ווערט ניט גערעדט. פּראָפּ.
לאַנדווער פאַרבעט מיך צו קומען זען זיך מיט אים . . .
- קלארא (דערשראָקן) : לאַנדווער ?
- האָפּמאַן : יאָ.
- קלארא : וועסטו גיין ?
- האָפּמאַן : איך מוז . און איינלאַדונג איז היינט צו טאָג געגליבן צו אַ באַפעל . . .
- קלארא : איך האָב מורא, אַז ס'האַנדלט זיך ניט וועגן דיין רעזיגנאַציע, נאָר וועגן דיין דערפינדונג . . .
- האָפּמאַן : איך דענקט אויך אזוי.
- קלארא : איז דען ניטאָ קיין מעגלעכקייט ניט צו גיין ?
- האָפּמאַן : ניטאָ.
- קלארא : און אז ער וועט פון דיר פאַדערן די דערפינדונג ?
- האָפּמאַן : וועט ער בלייבן ביי זיין פאַדערונג . . .
- קלארא (פאַרויסזענדיק אַ געפאַר) : זיי וועלן זיך ניט אַפּשטעלן פון ברויבן אַפילו געוואַלד-מיטלען . . .
- האָפּמאַן : זיי ברויבן זיי אַלץ איינעם.
- קלארא : זיי וועלן ווילד ווערן און ס'וועט נאָך ערגער זיין . . .
- האָפּמאַן : איך בין גרייט.
- קלארא : שטעלסט דיין לעבן אין געפאַר . . . (כמעט היסטעריש) איך האָב מורא . . . איך האָב מורא . . .
- האָפּמאַן (גערירט) : פאַר מיר, קלארא ? . . . (שטייט אויף און לייגט ארויף זיינע הענט אויף אירע אַקסלען) זיי מוזן טיק קלארא ! איך בין גרייט — זיי אויך גרייט !

קלארא (פארצווייפלט) : ס'איז דאך אבער אומזיסט!
... אומזיסט! ... ס'וועט קיינשום נוצן ניט ברענגען ... א,
לאזאר, דו קענסט זיי ניט! ... זיי זיינען נאך ערגער פון
בלוטדורשטיקע היות!

האָפּמאַן : אבער וואָס ווילסטו אז איך זאל טאָן?
קלארא : לאָמיר פון דאָנען אוועקפארן! לאָמיר אַנט-
לויפן!

האָפּמאַן : אומזיסט, קלארא! איך וועל ניט פאָרן איי-
דער איך וועל אויספרובירן אלע מיטלען. ווי נאָאוי, פאָנטאַסי-
טיש, אומגלויבליכע מיינע מיטלען זאלן ניט זיין, מוז איך זיי
דאָך אויספרובירן. . . זאל מיין געוויסן זיין רייך, אז איך בין
ניט אַנטלאָפן געוואָרן ווי אַ פּחדן, זיך אליין געראַטעוועט און
אנדערע איבערגעלאָזט אין זייערע ליידן. . .

קלארא : אבער דו העלפסט דאך ניט! ווייסט אליין,
אז ס'איז ניט מער ווי אַ זשעסט ...

האָפּמאַן : ניט אַ זשעסט, נאָר אַ דעמאָנסטראַציע!

קלארא : יא, אַ דעמאָנסטראַציע. . . אַ דעמאָנסטראַציע,
וואָס וועט פון קיינעם ניט געזען ווערן און צו קיינעם ניט באַי-
וואוסט ווערן. . . אַ דעמאָנסטראַציע, ביי אַ שטומער פרעסע
און ביי אַ פאַרשטוממער געזעלשאַפטלעכער מיינונג. . . מל
זמן דו ביזט נאָך אויפן דייטשן באַדן, ביזטו אין זייערע הענט
אז ביזט שטום צוגלייך מיט אלעמען. . . וועסט דאָ פאלן און
אומזיסטער קרבן. ווען דו ביזט אָבער אין אויסלאַנד, ביזטו
אויסער זייער רשות און דאָן וועט דיין שטימע דערהערט ווערן
און וועסט ניט נאָר קענען אַנזאָגן דאָס פאַלק, נאָר די רעגירונג
זעלבסט וועט מיט דיר מוזן פאַרהאַנדלען. . .
(זי צעוויינט זיך).

האָפּמאַן (וויל זי באַרוואַקן) : זיי מוזיק, קלארא! (ער
נעמט זי אַרום. זי פאַלט צו צו אים.) נו, ניט געוויינט! (ווישט
איר די טרערן).

(מ'קלינגט אין מיר און יאהאַנאַ קומט עפענען).

האָפּמאַן : עמיצער קומט.

קלארא טרעט אפ פון אים, זעצט זיך ביים טיש, נעמט זיך כלומרשט ארבעטן אויף דער שרייב-מאשינקע. ווישט זיך דערווייל די שפורן פון טרערן אויף איר פנים. פילינגער קומט אריין.

אויף אים זיינען ניט קענטיק קיינשום ענדערונגען, הגם עס זעט זיך אז ער איז איצט פארזארגט). האַפּמאַן און קלאַראַ (דערפרייט) : פילינגער ! . . .

האַפּמאַן (גייט אים אַנטקעגן און שמרעקט אים אויס ביידע הענט) : ווען זייט איר צוריקגעקומען ? פילינגער : היינט אינדערפרי.

האַפּמאַן (מיט פאַרוואורף) : און מיר האָט איר אַפילו ניט געמאָלדן אז איר קומט . . .

פילינגער : איך האָב אַליין ניט געדענקט אזוי שנעל צוריקצוקומען. (ער גייט צו קלאַראַן) וואָס מאַכט איר פרייליך פאַן ווירטענבערג ?

(זיי דריקן זיך די הענט).

קלאַראַ : אַ, הער פילינגער, איר זיינט קיינמאָל ניט גע- ווען אזוי ווילקאָמען ווי איצט . . .

(פילינגער קוקט אויף איר מיט אַ צייכן אז ער פאַרשטייט).

האַפּמאַן : פון וואַנען קומט איר איצט, פילינגער ? פון שטראַסבורג ?

פילינגער : ניין, פון פאַריז.

האַפּמאַן : פון פאַריז — ? זיינט איר אין פאַריז אויך געווען ?

פילינגער : ווען איך וואָלט ניט געווען אין פאַריז, וואָלט איך צוריק אין דייטשלאַנד ניט געקענט אַריינקומען . . .

האַפּמאַן (פאַרוואונדערט) : פאַרוואָס ?

פילינגער (מידט אויס אַ דערקלערונג) : וועגן דעם וועל איך שפעטער דערציילן. (פלוצים) איז עס אמת, אז איר האָט אַרויסגעגעבן דעם סוד פון אייער דערפינדונג ?

האַפּמאַן : ניש דעם סוד פון דער דערפֿינדונג, נאָר דעם סוד פון איר עקזיסטענץ !

פֿילינגער : דאָס איז וואָס איך מײן.

האַפּמאַן : פון וואָנען האָט איר זיך וועגן דעם דערקומני דיקט ?

פֿילינגער : איך האָב זיך געטראָפּן מיט איינעם אַ הענדערסאָן . . . אַן אַמעריקאַנער צייטונג־אַרעספּאַנדענט . . . איר האָט אים געגעבן אַן אינטערוויו . . . פאַרוואָס האָט איר זיך קודם מיט מיר נישט פאַרצאָפּן וועגן דעם ?

האַפּמאַן : איך האָב דאָך נישט געקענט נאַכפּאַלגן איך קיין פּראַנקרייך. און שרייבן איך וועגן דעם האָב איך נישט געוואָלט, ווייל איך בין זיכער, אַז מײנע בריוו ווערן גענוצט. פֿילינגער : אָבער וואָס איז דער זין דערפֿון ? אינאָם, אונטער אַט דעם ווילדן רעזשים ? . . .

קלאַראַ : מײנע אַרגומענטן זײנען פּונקט די זעלבע . . . האַפּמאַן : איך נעם אַן דעם לעצטן פאַרזווײפּלטן שריט. פֿילינגער : וויססט איר דען נישט, אַז מיט דעם וואָסן פון אייער דערפֿינדונג, ווען עס פּאַלט אַרײן אין זייערע הענט, וועלן זיך די נאַציש באַפעסטיקן אויף דורות אין דײַטשלאַנד ? ווילט איר היטלערן מאַכן פאַרן צווייטן נאַפּאָלעאָן ?

האַפּמאַן : נײַ, איך וויל אים צוטראָגן אַ וואָטערלו ביים סאַמע אָנפאַנג

קלאַראַ : ער וויל דעמאָנסטרירן קעגן דער אינזטיקער ווילדער מאַכט . . .

פֿילינגער : דעמאָנסטרירן ? ! . . .

קלאַראַ (צו פֿילינגער) : פּראָב. לאַנדויער פּאַדערט אויף האַפּמאַנען צו זיך אויף אַ פאַרהער . . .

פֿילינגער (דערשראַקן) : לאַנדויער ? . . . (פּויע. דער-נאָר צו האַפּמאַנען) לאַזט מיך גיין פאַרהאַנדלען מיט אים !

האַפּמאַן : וואָס עפעס איר ?

פֿילינגער : איך וועל פרובירן געווינען צײַט . . .

האַפּמאַן : און דאָן וואָס ?
פּילינגער : איך האָב געקראָגן פאַר זיך אַ פּראָנציווישן
פּאַספּאָרט . . .

קלאַראַ (פאַרוואונדערט) : ווי אזוי ?
פּילינגער : איך בין געבוירן געוואָרן אין לאַטאַרינגען,
און לאַטאַרינגען האַלאַנגט איצט צו פּראַנקרייך.
קלאַראַ : איך פאַרשטיי.

פּילינגער : איך האָב אייך געקראָגן און אַפּעלירטלעך אַמט
אין דער פּראָנציווישער געזאַנדשאַפּט . . .
האַפּמאַן : אַ זאָליב דעם זיינט איר דאָס געפאַרן קיין
פאַריין ?

פּילינגער : יאָ. (דאָן אַפּעלירט ער ווידער צו האָפּ-
מאַנען) : לאַזט מיך פאַרהאַנדלען מיטן פּראָפּעסאָר לאַנדויער !
איך וועל פּרובירן געווינען צייט און דערווייל וועל איך זען
ווי אזוי צו ראַטעווען אייך, אַז איר זאָלט קענען אַנטלויפן קיין
אויסלאַנד.

יאָהאַנאַ (קומט אַריין) : הער האַפּמאַן, מר. הענדערסאָן
איז דאָ און ער פּרעגט צי ער קען אייך זען.

האַפּמאַן : הענדערסאָן ? ער איז דאָ ווידער ? נו, זאָל
ער אַריינקומען.
(יאָהאַנאַ אָפּ.)

קלאַראַ (מיט אַן אַפּעלירנדיקן טאָן, רעדט שנעל צו גע-
ווינען צייט) : באַטראַכט נאָר, לאַזאַר, אַז דו האָסט קיינשום
שאַנסן ניט דאָ עטוואָס צו געווינען . . . דאָ קענסטו בלויז פאַר-
לירן . . . דאָ ביזטו אויסגעשטעלט צום געוויסן פּון אַ צעווילדער-
וועטן המון, אַנגעפירט פּון נאָך מער צעווילדעוועטע מאַניאַקן
. . . אָבער אין אויסלאַנד — לאַזאַר, איך בעט דיך ! . . .
האַפּמאַן (קעמפט קעגן זיך אליין) : קלאַראַ, איך בעט
דיך ! . . . מאַך ניט מיין געמיט נאָך שווערער איידער ער
איז ! . . .

(הענדערסאָן קומט אַריין. ער איז דער דייטשער פאַר-
טרעטער פּון אַן אַמעריקאַנער נייס-אַגענטור. ער איז אַ

מיטליאדיקער מאן, איז געשעפטסמעסיק, לאקאניש און זאכלעך אין זיין ריידן און האנדלונגען.)

האַפּמאַן (דערזעט אים, רייסט ער איבער זיין ריידן):
מר. הענדערסאָן — מיט אַ פּלוזלעכן אַנקום פּון אַנטשלאַסנהייט ווערט ער צו קלאַראַן ווי ברוטאַל) נײַן, קײנמאַל נײַט! . . .
(ער גײט באַגעגענען הענדערסאָנען) גוט־מאַרגן, מר. הענדער־סאָן!

הענדערסאָן: גוט מאַרגן! (ער קוקט זיך אַרום און זעט די געוועלשאַפט) איך בעט אַנטשולדיקונג, איר זײַנט פאַרנומען?
האַפּמאַן: ס'מאַכט נײַט אױס. קומט אַרײַן. איר זײַנט דאָך באַקאַנט?

הענדערסאָן: יאָ. גוט־מאַרגן, פּרײלין פּאָן ווירמעני בערג! און אייך, הער פּילינגער, פּרײט מיר צו זען צוריק אין בערלין.

(ער דערלאַנגט פּילינגערן זײַן האַנט, אױף וואָס דער לעצטער ענטפּערט נײַט גערן.)

(האַפּמאַן זעצט זיך בײַ זײַן טיש און צײגט הענדערסאָנען אױף אַ שטול לעבן זיך. פּילינגער און קלאַראַ זעצן זיך אָן אַ זײַט אױף דער זאַפע.)

הענדערסאָן: איך וויל נײַט פאַרנעמען צופּיל פּון אײַער צײַט. איך וויל בײַ אײַך פּרעגן אַ פּאָר פּראָגן.
האַפּמאַן: פּינף מינוטן? אַנטשולדיקט, וויל איך אײל זיך אַוועקצוגײן.

הענדערסאָן: פּינף מינוטן זײַנען איבערגענוג.

האַפּמאַן: בין איך צופּרײדן.

הענדערסאָן: האָט די וויסנשאַפטלעכע אַקאַדעמיע אַנגענומען אײער רעזיגנאַציע?

האַפּמאַן: נאָך נײַט. איך האָב אַבער געקראַגן אַ באַפעל צו קומען זען זיך מיט דעם פּראָפעסאָר לאַנדויער און איך דער־וואַרט, אַז ער וועט מיר וועגן דעם ריידן.

הענדערסאָן (מיטן אױסדרוק, אַז ער באַגרייפט די לאַגע): פּראָפּ. לאַנדויער—?

האַפּמאַן : יאָ.

הענדערטאַן : איך בין אינפאַרמירט, אז איר האָט איי
ער רעזיגנאַציע אריינגעשיקט אלס פראָטעסט קעגן די אידישע
פאַרפאַלגונגען דאָ אין לאַנד. איז עס ריכטיק?

האַפּמאַן : די אידישע פאַרפאַלגונגען זיינען ניט אַן
ענין פאַר זיך זעלבסט — זיי זיינען דער רעזולטאַט פון דעם
אַלגעמיינעם צושטאַנד . . . דער אַלגעמיינער צושטאַנד איז
דער עיקר . . . איך קען בכלל ניט אַרבעטן אין אַן אַקאַדעמיע,
וואָס איז געוואָרן ניט מער ווי אַ געצייג אין די הענט פון אַ רע-
גירונג, וועמענס מעשים און פּאָליטיקע זיינען מיר לחלוטין
דערווידער.

הענדערטאַן : נו, אָט די מאַטיוון אייערע ווילט איר
דאָך אודאי ניט, אז זיי זאלן פאַרעפנטלעכט ווערן . . .

האַפּמאַן : טוט ווי איר פאַרשטייט, וואָרים איך האָב
אין מיין רעזיגנאַציע-בריוו פון דעם ניט געמאַכט קיין סוד.

הענדערטאַן (פאַרוואונדערט) : יאָ . . . (און נאָך אַ
קורצער פּויוע:) זינט נעכטן האָב איך באַטראַכט די פראַגע וועגן
אייער דערפינדונג און מיר זיינען אייניקע זאַכן עטוואָס קשה.
צו אייך, אלס וויסנשאַפּטסמאַן, קען זיך אויסווייזן, אז אייער
דערפינדונג איז ניט מער ווי אַ שריט פאַרום אויפן ריינעם
וויסנשאַפּטלעכן געביט. דערמיט זיינען אַבער פאַרבונדן אויך
אַנדערע אומשטענדן . . .

האַפּמאַן : דהיינו?

הענדערטאַן : אייער דערפינדונג איז אין איר עצם
געוויס קאָנסטרוקטיוו. אַבער די זעלבע ענערגיע, וואָס קען
בויען, קען דאָך אין דער זעלבער צייט אויך חרוב מאַכן . . .

האַפּמאַן : ריכטיק. פון אַ סטאַנציע, לאָמיר זאָגן, אין
בערלין קען מען חרוב מאַכן לאַנדאָן אָדער פאַריז אין משך פון
עטלעכע שטונדן.

הענדערטאַן : און אונטער די איצטיקע אומשטענדן פון
אינטערנאַציאָנאַלע שטרייטן און אינטערנאַציאָנאַלער קאָנקור-
רענץ קען דאָך דאָס הייסן, אז דאָס דאָזיקע לאַנד, וואָס וועט

אריינקריגן אייער דערפינדונג, וועט קריגן איר מיליטערישע
אויבערהאנט איבער אלע אנדערע לענדער.

האַפּמאַן : ס'קען מעגלעך זיין.

הענדערסאָן : דאָס קען פירן צו אינטערנאַציאָנאַלע
קאָמפּליקאַציעס . . .

האַפּמאַן : איך בין צופרידן, וואָס איר באַגרייפּט די לאַ-
גע אין דעם ריכטיקן זין.

הענדערסאָן : האָט איר צוגעטראַכט אַ מיטל ווי אויסצו-
מיידן אַ מעגלעכע קאָמפּליקאַציע? איך פרעג אייך די פּראַגע,
ווייל מיר איז באַקענט, אַז איר זיינט איינער פון די שאַרפּסטע
קעגנער פון מלחמה.

האַפּמאַן : אין מיין ווענדונג צו דער וויסנשאַפּטלעכער
אַקאַדעמיע האָב איך אָנגעגעבן געוויסע באַדינגונגען, און ווען
זיי וועלן אָנגענומען ווערן, וועלן קיין קאָמפּליקאַציעס נישט מעגן
לעך זיין.

(ער דערלאַנגט אים אַ מאַנוסקריפּט)

אַט דאָס איז אַ קאָפּיע פון מיין קאָמפּליקאַציע און דער
וויסנשאַפּטלעכער אַקאַדעמיע און די באַדינגונגען זיינען דאָ
אָנגעגעבן. ווי איר זעט זאָג איך דאָ, אַז די דערפינדונג קען
אייך נישט איבערגעבן צו איין לאַנד, נאָר צו אַן אינטערנאַציאָנאַל
נאַלער קאָמיטע. אונטער איר אויפזיכט זאָל זי געפינען זיך.
אייך שטעל אויך אַ פּאָדערונג, אַז דער דייטשער רייך מוז אים
בערגעבויט ווערן אויף דעמאָקראַטישע יסודות — ווי ער איז
ביז איצט געווען.

(פּויע). הענדערסאָן לייענט דעם מאַנוסקריפּט. פּילינגער

שפּאַצירט אומרויך איבערן צימער.)

הענדערסאָן (דערלאַנגט צוריק דעם מאַנוסקריפּט צו
האַפּמאַנען) : דענקט איר, אַז די דייטשע רעגירונג וועט אייערע
באַדינגונגען אָננעמען?

האַפּמאַן : איך ווייס נישט.

הענדערסאָן : און ווען זי וועט זיי צוריקווייזן, וועט איר
אייער דערפינדונג פאַרשלאָגן צו אַן אנדער מלוכה?

האַפּמאַן : אונטער די זעלבע באדינגונגען איז מיין דער-
פינדונג פריי פאר דער גאַנצער וועלט.

הענדערסאָן : מעג איך עס פאַרעפנטלעכן ?

האַפּמאַן : יאָ.

הענדערסאָן : קענט איר מיר אפשר אויך געבן אַן

אויטאַריזירטע קאַפּיע פון אַט די באדינגונגען?

האַפּמאַן : יאָ. אַט האָט איר זי. (דערלאַנגט אים אַ מאַ-

נוסקריפט) און דאָס קענט איר אויך פאַרעפנטלעכן דורך איי-

ער אַגענטור. דאָס זיינען פינף אַרטיקלען וואו דער תּמציית

פון מיין דערפינדונג ווערט אויפגעקלערט.

הענדערסאָן : איך דאַנק אייך זייער, הער האַפּמאַן.

(שטייט אויף).

האַפּמאַן (שטייט אויך אויף) : און מאַרגן אין דער זעל-

בער צייט וועל איך אייך קענען איבערגעבן דעם רעזולטאַט פון

מיינע פאַרהאַנדלונגען מיטן פּראָפּ. לאַנדויער.

ווענדערסאָן : אַ שיינעם דאַנק אייך. איך וועל מאַרגן

מיט פאַרגעניגן אַריבערקומען צו אייך.

(ער געזעענט זיך און גייט אַרויס).

האַפּמאַן זעצט זיך צוריק ביי זיין טיש, שפאַרט אַן זיין

קאַפּ אויף די דאלאַניעס פון זיינע הענט און קוקט פּרעגנ-

דיק אויף פּילינגערן. ער זעט דעם אויסדרוק פון אומרו-

אין זיינע אויגן. דורכדעם ווערט ער ביי זיך אַראַפּגע-

פאַלן. ער וואַרט אַבער, אַז פּילינגער זאַל דער ערשטער

אַנפאַנגען ריידן. און פּילינגער פאַנגט טאַקע אַן :

פּילינגער : וועט איר לאַזן מיך גיין צו לאַנדויערן אַני-

שטאַט אייך ?

האַפּמאַן : ניין, פּילינגער.

פּילינגער : איר זיינט אַנטשלאָסן צו באַגיין זעלבסט-

מאַרד ?

האַפּמאַן : ניין, און דערפאַר טאַקע האָב איך אַט דעם

אינטעררווין געגעבן צו הענדערסאָנען. ווען דער אינטעררווין

וועט פארעפנטלעכט ווערן, וועט די היגע רעגירונג ניט וואגן
— קעגן אויסלאנד — מיר שלעכטס צו טאן . . .

פילינגער (קנייטשט מיט די פלייצעס) : ווי איר פאר-
שטייט . . . (און ווי ער וואלט כאטש עטוואס געוואלט ראטעווען
ניט ער צו :) מען מוז באהאלטן אויף א זיכערן אָרט אלע אייערע
וויכטיקע פאפירן. איבערהויפט די וואָס האָבן אַ שייכות צו
דער דערמינדונג.

(פויזע, און פילינגער פאנגט ווידער אן :)

איך וועל פרובירן שאַפן פאַר אייך די מעגלעכקייט צו
פארלאָזן דאָס לאַנד. איך האָב אַבער מורא, אז נאָך אייער זען
זיך היינט מיט לאַנדווערן וועט עס זייער שווער זיין. (טרוי-
ערדיק) אויב איר וועט אַרעסטירט ווערן דאָרט אין דער אַקאדע-
מיע . . . נו, דאָן —

האַפּמאַן : דאָן ?

פילינגער : נו, דאָס איז שוין אַ קאָמפּליצירטער ענין.
אַבער איך וועל אייך דערקלערן : ניט לייכט וואלט מיר אַזוי
געקומען צוריקצוקערן זיך קיין דייטשלאַנד. אפילו ווען איך
בין באַשטימט געוואָרן אויף אַן אַמט אין דער פּראָנצויזישער
געזאַנדשאַפט, האָט די דייטשע מאַכט מיך ניט געוואלט אַהער
אַריינלאָזן. אַבער נעכטן אינדערפרי האָט מיך אין פאַרו
באַזוכט איינער אַ מר. דיוויז. ער איז אַן אינטערנאַציאָנאַל
נאָלער פּינאַציר און אינדוסטריאַליסט. איז אייך זיין נאָמען
באַקענט ?

האַפּמאַן : יאָ.

קלאַראַ : איך קען אים פּערזענלעך. ער איז אַן אַפּטער
באַזוכער אין מיין פּאַטערס הויז.

פילינגער : דיוויז איז אַן איינפלוסרייכער מענטש און
ער האָט אַ היפּשן איינפלוס אין רעגירונגס קרייזן פון פילע
לענדער און איבערהויפט אין דייטשלאַנד . . . הענדערסאָן,
אַט דער זעלביקער הענדערסאָן, וואָס איר דענקט, אז ער וועט
פאַר אייך שאַפן אַ שטימונג אין אויסלאַנד, — ער איז דער
קאַרעספּאָנדענט פון אַ נייס-אַגענטור, פון וועלכער דיוויז איז

דער הויפט . . . איצט זעט איר שוין פון וואנען דיוויס האָט זיך דערוואוסט פון דער דערפינדונג . . .

האַפּמאַן: יאָ . . .

פּילינגער: מיר האָט מען אַנטזאָגט אַ דערלויבניש צוריקצוקערן זיך קיין דייטשלאַנד — כאָטש איך בין אַ שליח פון דער פּראַנצויזישער רעגירונג, און דיוויס — נעכטן איני דערפרי האָב איך אים באַגעגנט און היינט — בין איך שוין דאָ ביי אייך . . .

האַפּמאַן: דערציילט אָבער וועגן זיין שייכות צו דער דערפינדונג.

פּילינגער: האָפּמאַן! איך בין אין פּראַנקרייך זייער אומרואַיק געווען. אומרואַיק פאַר אייך. איך האָב זיך אַהער געריסן מיט אַלע כוחות — צו זיין לעבן אייך. צו ראַטעווען אייך . . .

האַפּמאַן (גערייט): אַ דאַנק, פּילינגער!

פּילינגער: דורך אַט דעם דיוויס איז דאָ אַ מעגלעכ־קייט פאַר אייך צו ראַטעווען זיך. ער איז זייער פּאַראַינטע־רעסירט אין דער דערפינדונג. מיט זיין הילף וועט איר קענען אַרויסרייסן זיך פון דאַנען . . . קיין אויסלאַנד!

האַפּמאַן: און וואָס איז דער פּרייז, וואָס ער וועט דערפאַר וועלן? . . .

פּילינגער: איך האָב אייך געזאָגט, אַז ער איז פאַר־אינטערעסירט אין דער דערפינדונג . . .

האַפּמאַן (קוקט אים אָן פאַרוואַנדערט): איבערגעבן די דערפינדונג צו אַן אינדוסטריאַליסט פאַר פּרוּוואַטער עקס־פּלאַטאציע? . . . ווי פּאַלט עס אייך איין?

פּילינגער: דאָס פּאַלט מיר ניט איין, האָפּמאַן! מיר פּאַלט אָבער יאָ איין אייך צו ראַטעווען!

האַפּמאַן: אָבער שטעלט זיך נאָר פאַר דעם פּרייז!

פּילינגער: אַז איר וועט מיר אַזאָן פאַרהאַנדלען, וועל איך מאַכן אַזעלכע באַדינגונגען, אַז סײַ די דערפינדונג

וועט ניט צרויס פון אונטער אייער קאנטראָל און סיי איר
וועט געראַטעוועט ווערן. אָט ווילט איר דאָך, אונטער געוויסע
תנאים, געבן די דערפינדונג צו דער דייטשער מאַכט . . .

האַפּמאַן: פאַרגעסט ניט, אז דערמיט וועל איך דאָ
טעווען כמעט די גאַנצע וועלט און דאָ האַנדלט זיך בלויז
וועגן מיין פּערזאָן . . . (קוקט אויפן זייגער) איך מוז שוין גיין.

קלאַראַ (דערשראָקן): צו לאַנדויערן? . . .

האַפּמאַן: יאָ.

(קלאַראַ זינקט איין. האַפּמאַן ווערט גערירט)

איך קען ניט צוריקטרעטן!

(און ער קומט צו צו איר)

מוטיק, קלאַראַ! (קושט זי) צום ווידערזען!

(זי וויל ענטפערן אים און קען ניט. שטייט ער אַ ווילע

איבער איר און דערנאָך לאַזט ער זיך לאַנגזאַם גיין צום

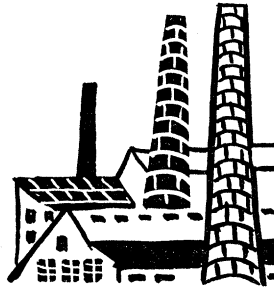
אַרויסגאַנג.)

פילינגער (באַגלייט אים): האַפּמאַן, איך וועל אייך

באַגלייטן, וועלן מיר אויפן וועג נאָך קענען שמועסן וועגן

— דעם

פּויררהאַנג

בילד זיבן

באלד נאך דעם פאָריקן בילד.
אַ צימער אין דער דייטשער וויסנשאַפֿטלעכער
אַקאַדעמיע.
פּראָפּ. לאַנדויער זיצט ביי איין זייט טיש און
האַפּמאַן אַנטקעגן אים.

לאַנדויער : מיר האָבן נעכטן דערהאַלטן אייער בריוו,
וואו איר דריקט זיך אויס, אַז, איבער די נייע פּאַרהעלטנישן
אין לאַנד, וואָס האָבן ריינע וויסנשאַפֿט אַוועקגעשטעלט אין
דינסט פון ענג-פּאַרטייאישע סאַציאַל-פּאָליטישע אַבסורדן און
שעדלעך אומוויסנשאַפֿטלעכע טעאָריעס, — ווילט איר צוריק
ציען אייער מיטגלידערשאַפֿט פון דער אַקאַדעמיע.

האַפּמאַן : יאָ . . .

לאַנדויער : גלייכצייטיק האָבן מיר פון אייך דערהאַלטן
אַ מיטטיילונג וועגן אייערער אַ דערפינדונג, וואָס, ווי איר
דריקט זיך אויס, קען האָבן אַ גרויסן ווערט פאַרן וואוילזיין
פונם לאַנד.

האַפּמאַן : יאָ.

לאַנדויער : איר שרייבט, אַז איר האָט בדעה איבערצו-
געבן אייער דערפינדונג צו דער וויסנשאַפֿטלעכער אַקאַדעמיע
פאַר דעם נוצן פונם דייטשן רייך.

האַפּמאַן : געוויס. מײן גאַנצע אַרבעט איז דאָך לכּי
תחילה געווידמעט געווען צו דייטשלאַנד.

לאַנדויער : אזוי שרייבט איר טאַקע אין אייער בריוו.
(נעמט פון אַ שופּלאַד פון זיין טיש אַרויס אַ בריוו) איר שרייבט :

(ער לייענט) „דייטשלאַנד איז פאַר מיר געווען דאָס הערלעכדי
 סטע ליבט, וואָס האָט געטריבן די פינצטערניש פון אַרום מיר.
 די גרויסע דייטשע קולטור! איר וויסנשאַפט! אַלע מיינע
 אַרבעטן, אַלע מיינע שאַפונגען, אַלע מיינע עקספערימענטן
 האָבן געצויגן זייער יניקה פון מיין גרויסער באַגייסטערונג
 פאַר דייטשלאַנד, וועלכע איז דערצו נאָך אויך געוואָרן די
 פרויסטע רעפובליק אויף דער וועלט און אַלע מיינע טרוימען
 זיינען דעריבער איר געווען געווידמעט.“ (ער פאַרמאכט דעם
 בריוו) אָט די אויסגעשפראַכענע סענטימענטן אייערע זיינען
 ווירקלעך לייבנסווערטיק. שפעטער אָבער פאַנגט איר זיך אָן
 ווידערשפּרעכן אין אייער בריוו. איר פאַנגט אָן באַזונדן
 זיך מיט גאַנץ שאַרפט אויסדרוקן. איר שטעלט אַפילו אַזעלכע
 פאַרערונגען, וואָס קאָנען מאַכן דעם איינדרוק, אז איר טרעט
 אַרויס קעגן אייער (איראַניש) „באַליבטן“ לאַנד . . . ס'איז
 געפערלעך מיין פרוינט! (דערלאנגט אים דעם בריוו) אָט האָט
 איר אייער בריוו צוריק. קיינער אַהויז מיר האָט אים נאָך נישט
 געזען און איר קענט אים צוריקציען.

האַפּמאַן (שטעלט אים אָפּ מיט אַ באַוועגונג פון דער
 האַנט): איר דאַנק אייך זייער פאַר אייער פרוינטלעכער אויפ-
 מערקזאַמקייט צו מיר, אָבער איך האָב דעם ענין נישט באַטראַכט
 איידער איך האָב אייך געשיקט דעם בריוו, און איך האָב נישט
 בדעה צוריקצוציען אים. (פאַמעטיש) עס האָט מיר תמיד וויי
 געמאַן, וואָס דייטשלאַנד איז איינגעקלעמט געוואָרן צווישן
 בייזוויליקע מיליטעריש-מאַכטיקע שכנים, וואָס דערלאָזן נישט,
 אז זי זאָל זיך אַנטוויקלען. האָב איך דעריבער געשאַפן מיין
 דערפינדונג. איך האָב געוואַלט איבערגעבן זי צו דער פרויער
 דייטשער רעפובליק, אז זי זאָל אַלס צוגאַב צו איר דערהויבענעם
 גייסט, אויך מאַכטיק ווערן און צווי אַרום ברענגען ברכה פאַר
 דער וועלט. ווי קען אָבער אַ הערשאַפט, וואָס האָט פרויהייט
 אונטערדריקט, ווערן פון פרויהייט די פאַנען-טרעגערין? ווי קען
 אַ הערשאַפט ברענגען ברכה צו דער וועלט, וויבאַלד זי האָט
 פון איר אייגענעם לאַנד די ברכה אָפּגעטאַן? . . . איך וועל
 מיין דערפינדונג איבערגעבן צום דייטשן פאָלק, אָבער בשום

אומן ניש אז די דאזיקע, וועלנע האטן דערמאנענעט מי אמ און
סי זיין פרייען גייסט!

לאנדוויר: דייטשלאנד האט טערנן יאך נאטאנאנד
עקספערימענטירט מיט דעם, וואס איר רופט אן, ט ר י ע ר
ג י ס ט , און זעט אליין אז וואס דאס האט דערמאנט :
דייטשלאנד האט נאנגעטעבן אלע פאדערונגען פון דער נאטאנאנד
וועלט, זי האט זיך דעמיליטאריזירט, זי האט זיך דעמאקראטיזירט
זירט און דאס גלייכה, אבער איר לוי איר דערפאר געווען דאס,
וואס מ'האט זי גערופן אויף שטיקער, וואס מ'האט ניש אויסגע
הערט זיין איר זאפט . . . זאל דייטשלאנד טארטוען אירע
עקספערימענטן?

האפמאן: אבער שטעלט זיך פאר, הער פראפעסאר, אז
דורך מיין דערמינדונג קען דאך דייטשלאנד ארויקרינגן איר
וואוילזיין אפילו אן טארטוערע שריט.

לאנדוויר: איר רופט עס אן „פארצווייפלטער“ שריט.
פאר מיר איז עס ניש אזוי — מ'איז דער געזונטער שריט פון
א פאלק. דער געזונטער! א פאלק דארף זיין אייניק! און
מיר זיינען עס איצט! איר זיינט פארמירט פון פאלשע
אידעען — מיר אבער זיינען אויפן וועג פון געזונטן לעבן.
מיר ווילן דאס דייטשע פאלק געזונט מאכן און — האלטן אים
געזונט! אבער — ניש דאס איז דאך, וואס מיר ווילן איצט
דיסקוטירן. אייער דערמינדונג — עס איז גאנץ נאטורלעך,
אז א דערמינדער זאל איבערטרעטן דעם ווערט פון זיין דער
מינדונג. איך קען אבער, ליידער, אייער באגרייפערונג ניש
מיטטיילן. אייער דערמינדונג, זאגט איר, באזעצקט איבער
אנבויען די אינדוסטריע פונם לאנד. דאס קען דאך אבער אין
אין טאג ניש געטאן ווערן. עס וועלן דויערן יארן. נו, און איז
דער צווישנצייט? ווי זאל דייטשלאנד דערווייל לעבן? און
אז די וועלט וועט זיך דערוויסן, אז דייטשלאנד בויט איבער
איר אינדוסטריע אויף אזא שטייגער, אז זי וועט ניש קענען
ביישטיין איר קאנקורענץ — דענקט איר, אז זי וועט עס צו
קוקן און דאס דערלאזן? זי וועט דייטשלאנד חרוב מאכן נאך
איידער זי וועט זיך אויפבויען.

האַפּמאַן : אזוי וואָלט טאַקע געשען, ווען די דייטשע אינדוסטריע זאל איבערגעבוים ווערן אין דעם גייסט אין וועלכן די אינטיקע נאַציאָנאַלע רעגירונג וויל אַרײַנטרייבן דאָס לאַנד — אין דעם גייסט פון פאַרניכטן אַליץ און אַלעמען צוליב דעם אייגענעם וואוילזיין. אזא גייסט קען טאַקע קיין אַנדער זייט פון לעבן ניט זען ווי קאַנקורענץ. דער דאָזיקער גייסט, לויט מיין איבערצייגונג, איז אַבער ניט דער דייטשער פאַלקסגייסט. אין דעם דייטשן פאַלקסגייסט זע איר ניט דעם געפיל פון קאַנקורענץ, נאר איר זע אין אים דעם געפיל פון קאַפּע - דאַזי ע ! קאַפּעראַציע און פריינטלעכער צוזאַמענלעבן צווישן פעלקער. ניט דעם פאַלק זיין פרייהייט צוריק און קיין נער וועט דייטשלאַנד ניט שטערן אין איר טעטיקייט פון קאַניסטרוקטיוון איבערבוין.

לאַנדווער : מיר האָבן זיך איבערצייגט, אז אונדזערע שבנישע פעלקער טיילן ניט מיט אַט דעם גוטן ווילן, וואָס איר ווילט אין זיי זען.

האַפּמאַן : אויב זיי האָבן עס ניט — קולטיווירט עס !

לאַנדווער : איר, אַלס יחיד, קענט זיך דערלויבן צו טרוימען און שפעקולירן. אַ רעגירונג, וואָס איז פאַראַנטוואָרטלעך פאַר די טאַגטעגלעכע גויטן פונם פאַלק, קען עס אַבער ניט טאָן. אַבער מיר וועלן זיך ווידער צוריקקערן צו דער פראַגע פון דער פראַקטישקייט פון אייער דערפֿינדונג. איר פאַרשטייט דאָך, פראַפּ. האַפּמאַן, אז די ענערגיע, וואָס ווערט איצט געניצט ברויכט, איז אַ פאַקטישע זאַך און אַז מיט אייער נייער ענערגיע דאַרף מען ערשט שפעקולירן. דאָס קענען מיר זיך איצט ניט דערלויבן. מיר וועלן מיט גרויס אַנערקענונג איבערגעמען אייער דערפֿינדונג — אַנטוויקלען וועלן מיר זי אַבער בלויז דאָן, ווען די אומשטענדן וועלן דאָס דערלויבן.

האַפּמאַן : און דערווייל זאל אַליץ געפירט ווערן אזוי ווי דאָס איז ? דערווייל זאל זיך אַ הייפל דעמאָגאָגן אידן דיקעווען איבערן גאַנצן פאַלק און דראָען די גאַנצע וועלט מיט געפאַר ? דערווייל זאל איין טייל פון דער באַפעלקערונג געניצט

ריוצט ווערן אויפן צווייטן טייל און זאל דיסקרימינירן, פאר גוואלדעווען, מאַרדן אומשולדיקע מענטשן בלויז דערפאר, וואָס זיי פאַרמאָגן אַן אנדער געוויסן, גלויבן, איבערצייגונג? און איר ווילט, אַז איר זאל מסכים זיין אַז אַזא אומרעכט און אים אפילו שטיצן? . . .

לאַנדווער : איך בין מיט אייך ניט מסכים, דאָך וועל איך אַנערקענען, אַז אייערע סענטומענטן זיינען נאָבעלע, ווייל זיי שטאַמען פון אייערע טיפּע איבערצייגונגען. אַבער, אפילו אַנגענומען אייער שטאַנדפונקט, וועט איר דאָך אויך צו געבן, אַז מיר לעבן איצט אין אַן איבערנאַנגס עפאַכע און זי ברענגט, נאַטירלעך, אירע ווייען. מיר מוזן אַננעמען זיך מיט געדולד. דערפאַר טאַקע האָב איך אייך אַהער פאַררעכטן אַז שמועסן וועגן דעם דאָזיקן ענין, און, אַלס קאַלעגע, ראַט איך אייך ניט אַז זיין אַזוי אויסגעשפּראַכן. די נייע אַרדנונג איז און וועט בלייבן שטרענג אַז די דאָזיקע, וואָס שטעלן זיך אַנט קעגן. זי און בלויז זי קען האָבן די דעה אַז באַשליסן וועגן אייער דערמינדונג און ביז דאָן מוז עס געהאַלטן ווערן בסוד.

האַפּמאַן : וויבאַלד איך האָב דעם סוד אַרויסגעגעבן אין דייטשלאַנד, האָב איך ניט ברעה אַז באַהאַלטן אים פון דער דרויסנדיקער וועלט. דער אמת איז, אַז די דרויסנדיקע וועלט איז וועגן דעם אינפאַרמירט געוואָרן גלייכצייטיק מיט דער וויסנשאַפטלעכער אַקאַדעמיע.

לאַנדווער (דערשטוינט) : איר זיינט ערנסט, הער האָב מאַן?

האַפּמאַן : איך האָב אויסגערעכנט, אַז דאָס איז דער איינציקער מיטל ווי אַזוי אַז באַאיינפלוסן די היגע רעגירונג אַז באַטראַכטן דעם ענין אין זיין פולן ערנסט.

לאַנדווער (נאָך אַ קורצער פּויוע) : איר זיינט זייער אומפאַרזיכטיק, פּראָפּ. האָפּמאַן. האָט איר גאָר ניט געטראַכט וועגן די פּאָלגן פון אַזא אַנדלונג?

האַפּמאַן : פּאָלגן? . . . אַז וועמען?

לאַנדוויער: אַפילו צו אייער פערזאָן . . . איך מוז אייך
אויך דערקלערן, אז אזוי אויך זיינט איר שוין היפש קאמפראַ-
מענטירט דאָ אין לאַנד.

האַפּמאַן: קאַמפראַמענטירט — ?

לאַנדוויער: אייערע אַנשוואַונגען זיינען אין מורא'דיקן
היפוך צו דער אַנגענומענער אָרדנונג פונם לאַנד . . . ס'איז דער
רעגירונג באַקאַנט . . .

האַפּמאַן: נו, יאָ . . .

לאַנדוויער: בכו, מיר וועלן עס מאַכן קורץ — ציט איר
צוריק אייער רעזיגנאַציע פון דער וויסנשאַפּטלעכער אַקאַ-
דעמיע?

האַפּמאַן: איך וועל עס ניט טאָן! און בכלל איז מיר
קשה צוליב וואָס איר ווילט די צוריקציוונג אין דער צייט, ווען
איר פראַקלאַמירט מיר, אַלס אידן, פאַר דעם שעדלעכן און ניי-
דעריקן, און ווי אַ פּאַליטישן קעגנער — פאַר געפערלעך . . .

לאַנדוויער: די פראַגע פון אייער פּאַליטישער קעגנער-
שאַפט — נו, דאָס וועט זיך מיט דער צייט אויסקריסטאַליזירן.

איר וועט מוזן איינזען די גערעכטיקייט אויף אונדזער אַד . . .

וואָס באלאַנגט אייער אידישקייט — אויב דאָס דריקט אייך —

קען איך אייך פאַרזיכערן, אז די אַקאַדעמיע וועט זיך איינשטלן

פאַר דעם, און אויף וויפיל די אומשטענדן וועלן דערלויבן, זאָל

די לאַגע פאַרגרינגערט ווערן . . . אויף אזויפיל, גלויב איך,
קען אייך פאַרשפראַכן ווערן.

האַפּמאַן: אַהאָ! . . .

לאַנדוויער: איך וויל אייך אויפּמערקזאַם מאַכן, פראַפּ.

האַפּמאַן, אז ס'איז ניט אַ פראַגע פון רייד אליין, נאָר איך פון

אויסרופן . . . אומפאַרזיכטיקייט פון אייער זייט קען אַפילו

אומגינסטיק ווירקן אויף די דאָזיקע מענטשן, פאַר וועמען איר

שטעלט זיך איין . . .

האַפּמאַן: איר מיינט, אז די אידן וועלן נאָך מער פאַר-
פאַלגט ווערן?

לאַנדוויער: טייטשט עס אויס ווי איר פאַרשטייט.

האַפּמאַן (אויפגערעגט) : און איר מיינט, אז דאָס פּאַלק
וואָלט מיר דערלויבט צו באַניין אַן אַלגעמיינעם פּאַרראַט אַבי
צו ראַטעווען זייער אייגענע הויט? . . .

לאַנדויער (גיפטיק) : זי י וועלן דאָס ניט טאָן? . . .
אין די פילע צענדליקער פּוויזנטער דערהאַלטן מיר בריוו פון
אידן, וואָס בענטשן פּריוויליג אונדזער מאַכט . . . זיי דער-
קלערן נאַציוז פאַר עכטן דייטשנזום, דערקלערן זיך אַזש פאַר
דייטשן איבער דייטשן אין גייסט, און זאָלן מיר זיי נאָר אַרייני-
געמען, וועלן זיי איבערגליקלעך זיין צו פאַרפּלייצן אונדזערע
רייען . . .

האַפּמאַן : די דאָזיקע זיינען קיין אידן ניט . . .
לאַנדויער : וואָס דען — דייטשן? . . .

האַפּמאַן : אויב אין דעם כלל פון דייטשן ווערן אַרייני-
גענומען די אַלע בירגער פונם לאַנד, וואָס האָבן ערשט געכטן
אייד באַקעמפט און וואָס זיינען היינט, פּלוצים, איבערנאַכט,
פאַרוואַנדלט געוואָרן אין אייערע אולטראַאַנעהענגער, — דאָן
זיינען די דאָזיקע, וועמן איר רופט „אידן“ אויך דייטשן . . .

לאַנדויער (מיט פאַרקלעמטע ציין) : לייז . . .

האַפּמאַן (רואיק) : איך בין מיט אייך מסכים . . .

לאַנדויער (פאַרוואַונדערט) : מסכים אין וואָס?

האַפּמאַן : אַז זיי זיינען קיין אידן ניט.

לאַנדויער : דייטשן?

האַפּמאַן : ניי, לייז . . .

לאַנדויער : ווער דען זיינען אידן?

האַפּמאַן : די דאָזיקע, וואָס שטייען אויס יסורים פאַר
דער אידייע — לאַזן זיך דעם קערפּער פאַרצערן — פאַרצערן
אַבער די אידייע ניט. (באַגייסטערט) אידישע לומדים האָבן
אַלעמאַל ליב געהאַט ווערטער־שפּיל — פּאַלג איך זיי נאָך און
איך זאָג אייך : רופט עס ניט יודע, רופט עס אידיע!

לאַנדויער : וואָס און וועמען ווילט איר מיט אַט די פּראַזן
רעכטפאַרטיקן?

האָפּמאַן : איך זוך קיין רעכטפארטיקונג ניג, נאָר איך זע דעם גרויסן זין פון ליידין. איר פרעטענדירט, אז מיר זיינען לייז און דערפאר ווילט איר אונדז אויסראַטן — מאַך איך דעם ענין קלאָר, אז מיר זיינען דער געוויסן פון דער פאַרגעשריטענער וועלט, מיר זיינען דאָס ליכט פון דער צוקונפט און דער קאַמף, וואָס ווערט קעגן אונדז געפירט איז די פאַרצווייפלונג פון פינצטערניש, וואָס ווערט געדראַעט מיט עלימינירונג דורך אונדזערע שטראַלן, וואָס רייסן זיך אין איר אַרײַן . . .

(לאַנדויער פאַרקלעמט די ציין. אַ שווערע פּוּיע דורך וועלכער ער שטרענגט זיך אָן צו באַהערשן זיך. ס'גײט זיך אים אויך אײן און ער פאַרענדיקט דעם אינטערוויו אוי-סערלעך קיל און געלאַסן.)

לאַנדויער : איך וועל איצט ניט אַרײַן מיט אײך אין קיין טעאַרעטישע וויכוחים. זיכער ניט אין פּראַזעאַלאָגיע. איך האָב אײך אַהער פאַרבּעטן בלויז אַלס קאַלענע און בלויז אום אײך צו וואַרענען קעגן אומאיבערלייגטע שרױט.

האָפּמאַן (קאלט) איך דאַנק אײך זייער, הער פּראַפּעי-סאָר, אָבער איך בעט אײך איבערצוגעבען דער אַקאַדעמיע סיי מיין רעזיגנאַציע און סיי די מיטטלונג וועגן מיין דערפּינדונג. **לאַנדויער** (שטייט אויף) : דאָן, גלויב איך, אז עס וועט קיין נוצן ניט ברענגען, אז מיר זאָלן ווייטער פאַרהאַנדלען.

האָפּמאַן : ס'איז אויך מיין מיינונג. (שטייט אויך אויף) אַדיע, הער פּראַפּעסאָר.

(און ער גייט אַרויס).

לאַנדויער (ווען ער בלייבט אַליין, קלינגט ער אָן און עס קומען אַרײַן קערקאַפּער און שוואַנבערג) : איר האָט געזען דעם מאַן, וואָס איז פון דאַנען אַרויס.

קערקאַפּער : יאָ.

לאַנדויער : קאַנט איר אים ?

קערקאַפּער : יאָ.

לאַנדויער : ער זאָל נאָכגעפאַרשט ווערן. ער טאָר ניט

אָפגעלאָזט ווערן פון אויגן. ער און אלע מיט וועמען ער וועט
פארקערן.

שוואַנבערג : איך האָב געמיינט אז ער זאל גלייך אַרעס-
טירט ווערן.

לאַנדויער : דערווייל ניט. טוט וואָס מען הייסט אייך
און וואָרט אויף ווייטערדיקע אינסטרקציעס. איר קענט גיין.
(זיי פאַרנויגן זיך און גייען אַרויס.)

פּוירעאַנג

בילד אַכט

אין אַ שטונדע אַרום אין האָפּמאַנס אַרבעטס-
צימער.

האָפּמאַן זיצט ביי זיין טיש און פּילינגער
אַנטקעגן אים.

האָפּמאַן (ענדיקט דערציילן): און איצט זאָגט, פּילינגער, אז איר האָט פּריער געוואוסט, אז אזוי וועט זיך ענדיקן. אָבער איך בין אויך נישט גענאָרט געווען. אַנדערש האַנדלען האָב איך אָבער נישט געקענט. . . מיר איז אַ חידוש, וואָס איך בין דאָרט אויסן פּלאַץ נישט אַרעסטירט געוואָרן.

פּילינגער: זיי דאַרפן זיך נישט איילן. זיי ווייסן, אז איר זיינט אַלק איינס אין זייערע הענט. וואַרשיינלעך האָבן זיי זיך אָפּגעהאַלטן צו אַרעסטירן אייך, ווייל איר האָט לאַנדוויר-ערן דערציילט, אז איר האָט געמאַלדן וועגן אייער דערפּינדונג אין אויסלאַנד און זיי דאַרפן אויסאַרבעטן אַ נייעם פּלאַץ ווי צו האַנדלען קעגן אייך. מיט די שטימונגען פון אויסלענדישע לענדער רעכענען זיי זיך נאָך אַביסל. . .

האָפּמאַן: דענקט איר אזוי?

פּילינגער: איך בין אין דעם איבערצייגט. אויך וועלן זיי האַנדלען שנעל. איר דאַרפט זיך ריכטן אוקט אַ הויז-אויבן טערזוכונג און אַן אַרעסט.

האָפּמאַן (זינקט איין): יאָ. . . (און דערנאָך, ווי ער וואַלט זיך פאַרענטפּערט:) איך האָב אָבער אַנדערש נישט גע-קענט, פּילינגער. . .

פּילינגער (גערירט): אפשר טאַקע נישט. . . אזא זיינט

איר, האַפּמאַן, און אַנדערש קענט איר געוויס ניט זיין . . .
(און נאך אַ פּויזע) און ווען איר וואָלט אַן אַנדערער געווען און
ווען איר וואָלט אַנדערש געקענט האַנדלען, וואָלט איר אַפּשר
אייד ניט געקענט נאָכפּאָלגן . . . (זיי קוקן זיך אַן פּריינטלעך
און מיט פאַרשטענדעניש) אַבער, האַפּמאַן, איצט וועל איר
שוין מוזן האַנדלען . . . זייט אַזוי גוט און לאַזט מיך דאָ איבער
אַליין, וואָרים באלד וועט דייוויס דאָ זיין. מיט אים וועל איר
אַליין פאַרהאַנדלען! . . .

האַפּמאַן (שטייט אויף, דערלאַנגט פּילינגערן זיין האַנט)
אַ דאַנק פּילינגער! (און דאַן) וואו איז קלאַרע?
פּילינגער (מיט אַ באַוועגונג מיטן קאַפּ אין דער ריכ-
טונג רעכטס): מיט אייער מוטער.

האַפּמאַן: וועל איר איר גיין אַהין.
(ער גייט אַרויס.)

פּילינגער קוקט אים נאָך, שטייט אַ וויילע פאַרטראַכט
און פאַנגט אַן שפּאַצירן איבערן צימער.
אין טיר באַווייזט זיך יאָהאַנאַ. זי קוקט אַ וויילע אויף
פּילינגערן און דערנאָך קומט זי לאַנגזאַם אַריין אין צימער,
זעצט זיך אויף אַ שטול און וויינט.)

פּילינגער (קוקט אויף איר פאַרוואַנדערט): פאַרוואָס
וויינט איר, יאָהאַנאַ?

יאָהאַנאַ: אַ, הער פּילינגער, איר קען דאָס שוין מער
ניט פאַרטראַגן.

פּילינגער: איר האָט מורא? . . .

יאָהאַנאַ: מורא? ניין. דאָס איז אַזוי ווי פּריילין וויר-
טענבערג זאָגט, אַז פאַר זיך האָב איר ניט וואָס מורא צו האָבן.
וואָרים וואָס קענען זיי מיר טאָן? אַז זיי זאָלן וועלן עטוואָס טאָן
צו אַזעלכע ווי איר, וועלן זיי דאָך מוזן האַלב דיטשלאַנד אומ-
ברענגען . . . עס גייט מיר אַבער אויס דאָס האַרץ אויף הער
האַפּמאַנען און אויף פּריילין פּאָן ווירטענבערג. זאָלן זיך די
נאַציש נאָר דערוויסן וועגן זיי . . . די נאַציש האָבן דאָך אַזוי
געמאַכט, אַז אַ דייטש מיט אַ אידן טאָרן ניט חתונה האָבן . . .

אוי, וואָס פאַר אַ גרויל איז קענען נאָך אַפּטמאַן, ווען זיי דער-
וויסן זיך! און די פרוי האָפּטמאַן . . . זי ווייס אַליין. זי קען דאָך
ניט ריידן, אַבער, אַז איך מו אַ קוק אויף איר, זע איך אַז זי
ווייס אַליין . . . אַ גליק נאָך, וואָס באַרוך איז דאָ. ער איז פאַר
איר ווי אַן אייגן קינד, און אַז ער שפּילט פאַר איר אויסן פּלייט,
איז זי זיך מחיה . . . (זי ווישט זיך ווידער די אויגן) הער פּיליני
נער, דענקט איר אַז די שטורם-לייט קענען זיך ביינאַכט אַהער
אויך אַרײַנגרייסן און צונעמען הער האָפּטמאַנען? אַט האָטן
זיי זיך נעכטן אַרײַנגערײסן און הער פּרידלענדער אין הויז, אויף
פּראַנקפורטשטראַסע, און אים דערמאָרדעט. מען האָט זיין
קערפּער דערנאָך געפונען לעבן דעם אידישן בית עולם. דענקט
איר, אַז זיי קענען דאָס זעלבע אויך דאָ טאָן?

פּילינגער: מיר זיינען זייערע פּלענער ניט באַקענט.

יאָהאַנאַ: מיין גאָט! ווי איז עס מעגלעך? — איך קוק
אויף פרוי האָפּטמאַן און איך טראַכט זיך —

פּילינגער (אונטערברעכט זי): יאָהאַנאַ, איר ווייסט
דאָך וואָס פּריילין פּאָן ווירטענבערג וואוינט.

יאָהאַנאַ (פאַרוואונדערט): יאָ.

פּילינגער: טאָ הערט! טאָמער וועט דאָ עטוואָס געשען
בעת פּריילין פּאָן ווירטענבערג וועט דאָ ניט זיין, זאָלט איר
גלייך גיין צו איר און איר אַנזאָגן.

יאָהאַנאַ (דערשראָקן): וואָס קען דאָ געשען? . . . איר
מיינט טאָקע די שטורם-לייט? . . .

פּילינגער: די שטורם-לייט אָרער די פּאָליציי . . .

יאָהאַנאַ: און ניט צו איר, הער פּילינגער?

פּילינגער: צוערשט זאָלט איר גיין צו איר — וויל זי
וואוינט נעענטער פון דאַנען, און אַז איר וועט זי ניט טרעפן
אין דער היים, זאָלט איר קומען צו מיר.

יאָהאַנאַ: איך פאַרשטיי. איך האָב אויך אַזוי גע-
טראַכט, —

(מען קלינגט אין טיר.)

פילינגער : עפענט די טיר און זאגט פריילין פאן ווירטענבערג, אז איך האב זי געבעטן אריבערצוקומען אהער.
(יאהאנא עפנט די טיר און לאזט אריין מר. הענרי דיוויס, וועלכער איז זייער ענלעך צום פארוואלדער אין פארשפיל. פילינגער גייט אים באגעגענען און זיי גריסן זיך ווי אלטע באקאנטע.)

דיוויס (קוקט זיך ארום) : נו, באגעגענען מיר זיך, הייסט עס, אין דעם הויז פון אייער גרויסן דערפינדער. (קענטיק, אז דער צימער איז ניט לויט זיין גוסט) ביים ערשטן אויגנבליק זעט מען, אז דא לעבט א מענטש פון וויסנשאפט. (שמעקט די לופט) שימל פון בוכער . . . פון קינדווייזן און האב איך א ווידער געפיל צו אט דעם גערוד . . . איר, אין אייראפע, ווען איר זיינט פארטיפט אין איין ענין, איז די גאנצע איבעריקע וועלט פאר איך אויבגעשלאסן. פראוויט אקארשט רעדן מיט אן איירא פעאישן וויסנשאפטמאן וועגן זאכן, וואס זיי קומען ניט אריין אין זיין פאך, איז ער אזוי נאאווו, אז ש'איז ממש לעבערלעך. (זיי ועצן זיך, דיוויס אויפן זאפע און פילינגער אויף א שטול אנטקעגן אים.
קלארא קומט אריין.)

פילינגער (שמעלט פאר) : מר. דיוויס — פריילין פאן ווירטענבערג.

דיוויס (פארוואונדערט) : פריילין פאן ווירטענבערג? זיינט איר ניט די טאכטער פון גענעראל אטא פאן ווירטענבערג? **קלארא :** יא.

דיוויס : א . . . דוכט זיך, אז איך האב אייך אמאל גע- מראכט אין אייער פאטערס הויז.

קלארא : מיט א פאר יאר צוריק.
דיוויס : איך געדענק. (באטראכט זי מיט גרויס ניוגע- ריקייט) עפעס זעט איר איצט אויס גאנץ אנדערש.

קלארא : פילייכט. אין צוויי יאר ענדערן זיך מענטשן.
דיוויס : איך האב זייער פיל געהערט וועגן איך . . . איבערהויפט פון אייער מוטער . . . אייער פאטער מיידט אים

צו רעדן וועגן אייך . . . (און נאך א פרויע) אייער פאטער איז
אייער פון די פיינסטע נאבלייט פון דייטשלאנד. א מענטש,
אין וועמען עס זיינען פארקערפערט די ריטערלעכע טראדיציעס
פון זיין לאנד. (און דאן מיט א זשעסט פון פלירט) א, איר זיינט
דאך דאס די בארימטע רעוואלוציאנערקע פון ארעליקן שטאם!

קלארא (אויך מיט א לייכטן טאן) : מערקווירדיק, ווי מיינ
געשיכטע איז אייך אזוי גענוי באקענט.

דייוויס : אייער פאטער איז אייער פון מיינע בעסטע
פריינט. איך האב פאר אים גרויס דרך ארץ. ער באזיגט
זעלטענע מיליטערישע פעיקייטן. עס איז בלי שום ספק, אז ער
וועט איצט קריגן א וויכטיקן מיליטערישן פאסטן. מעגלעך, אז
ער וועט זאגאר אריינגענומען ווערן אין קריגס מיניסטעריום.
(דאן אויף זיין געוויינלעכן אומהעפלעכן שטייגער) ווי קומט עס,
וואס איך טרעף אייך דא, פריילין פאן ווירטענבערג ?
קלארא : איך בין הער האפמאנס סעקרעטאר.

דייוויס (מיט מיטלייד) : א ! . . . (און דאן ווידער גראב)
א שאד, אייער פאטער וואלט גויטיק באדארפט פארמאגן מיט
לען צו קענען לעבן לויט זיין יהוים . . . (אן אומאנגענעמע פאזע,
וועלכע דייוויס באמערקט אבער ניט און ער בייט פלוצים אי-
בער די טעמע פונם געשפרעך) א מערקווירדיקע זאך, הער
פילינגער — איר האט מיר, דונט זיך, געזאגט, אז די דאזיקע
דערמינדונג אייערע ווערט געהאלטן בסוד, און היינט אינדער-
פרי האב איך דערהאלטן א טעלעגראמע פון דער נויארקער
אפטיילונג פון מיינ פירמע, אז די ניס אגענטורן דארט האבן
געקראגן ידיעות וועגן איר און זיי האבן דארט אלע איינצלי-
הייטן. ווייסט איר פון וואנען דאס שטאמט ?

פילינגער : איך גלויב, אז איך האב אן אונג. דונט
מיר, אז אן אמעריקאנער קארעספאנדענט האט די טעג געהאט
אן אינטערוויו מיט הער האפמאנען און, ווארשיינלעך, האט
אים הער האפמאן וועגן דעם דערציילט.

דייוויס : ווירקלעך ? איך מוז זאגן, אז ס'איז זייער
אומפארויכטיק פון הער האפמאנען. ס'איז זייער אומגעשעפטס-

מעסיק. אזעלכע זאכן טארן נישט ארויסגעגעבן ווערן אין דער עפנטלעכקייט. ס'קען א סך שארן ברענגען. אין דער צוקונפט וועט דער הער האפמאן מוזן פארזיכטיקער זיין. ס'איז גוט וואס דאס מאל האב איך געקענט אננעמען די נויטיקע מיטלען, אז דער אינטערוויו זיינער זאל נישט פארעפנטלעכט ווערן. איך האב וועגן דעם טעלעגראפירט קיין ניוארק — א צווייטן מאל וועט אבער דער האפמאן זעלבסט מוזן האלטן בסוד זאכן, וואס טארן נישט פארעפנטלעכט ווערן.

(קלארא און פילינגער קוקן זיך פולבאדייטנדיק איבער. דיוויס מערקט עס און שייטשט עס אויס, אז זיי האבן קיין אמונה נישט אין זיין מאכט צו קאנטראלירן די פרע-סע. פאנגט ער דעריבער אן צו ברענגען באווייזן:)

ס'איז דאך מערקווירדיק, אז ס'קומט מיר אויס היינטיקן ווינטער צום צווייטן מאל צו רעאגירן אין ענלעכע פאלן. אגב פאנג ווינטער האט זיך אין ניוארק באוויזן איינער א מר. סקאט, אדער ווער ווייסט ווי מען רופט אים דארט, און האט, אין נאמען פון א קלויזל, אזוי צו זאגן, "עקספערטן", אנגעפאנגען פארעפנטלעכן ארטיקלען פון בלומרשטע פארשוונגען אויפן גע-ביט פון דער טעכנישער אנטוויקלונג פון דער אמעריקאנישער אינדוסטריע. ער האט זאגאר געגרינדעט א געזעלשאפט פון זיינע אנהענגער און האט שוין אויך געשאפן א נאמען פאר זיינע משונהדיקע אידיען — "טעכנאקראטיע" האט ער עס אנגערופן. די טעכניק, האט ער געוואלט באווייזן, האט זיך שוין אזוי אנטוויקלט, אז די וועלט-אינדוסטריע וועט זיך שוין באלד כמעט נישט נויטיקן אין ארבעטער-הענט. די מאשין וועט אלץ אליין אויסארבעטן. עס וועלן בלויז געברויכט ווערן אינ-זשעניערן, וועלכע זאלן אנטונג געבן אויף די מאשינען. דערי-בער, איז ער אריין אין אזא מין אוטאפיע, אז מען זאל די אינ-דוסטריע איבערגעבן אין די הענט פון טעכניקער און אז זיי זאלן פירן דאס לאנד, אז מען זאל אפשאפן געלט און אז ארבעט זאל אויסגעטיילט ווערן גלייך אויף גלייך צווישן אלע מענטשן . . . ער האט יעדן אמעריקאנער בירגער פארשפראכן די גרעס-טע גליקן און פילע אוצרות. ער האט געוואלט אויסגלייכן אלע

מענטשן — פונקט ווי אזא יאך וואלט מעגלעך געווען . . . זיין אידישע האט זיך שנעל פארשפרייט איבערן לאנד און איז געווארן די סענסאציע טונס טאג. די ערשטע אייט האבן מיר דעם גלאנץ ענין באטראכט פאר א ווייך, און מיר האבן געלאזט די פרעסע און געפויקן עס. שפעטער האבן מיר זיך אבער ארוםגעזען, אז די גארנישקייט דארף אפגעשטעלט ווערן. נאך סאָל ארויסרופן שעדלעכע פרוימען ביי גאאיווע געמיטער? האבן מיר א וואונק געטאן און די זאגענאמע "טעכנאקראטיע" איז אין משך פון איין וואָך פארגעסן געוואָרן. דערמאָנט היינט דאָס דאָזיקע וואָרט אין אמעריקע און קיינער וועט שוין נישט וויסן וואָס עס באַטייט . . .

קלאַראַ: איר זייגט, קענטיק, נאָך מעכטיקער פון איני-דזערע אייראָפּעיִשע פּרינצן, מר. דייוויס.

דייוויס (באַרימערִיש און זעלבסט־צופּרידן): עס מוז דאָך די וועלט פון וועמען עס איז קאָנטראָלירט ווערן. ווי וואָלט זי דען אנדערש געקענט עקזיסטירן? נעמט אָס רוסלאַנד אַלס ביישפּיל . . .

קלאַראַ: טאָקע אַ חידוש וואָס דוקא רוסלאַנד האָט זיך אַרויסגעריסן פון אַנטער אייער קאָנטראָל.

דייוויס (פּיל־באַדייטנדיק): עס וועט נאָך אויך איר איינטאַנקומען . . . (דאָן מיט זיכערקייט) עס פירט זיך אַלץ מיט אַ חשבון. מיר מוזן קודם פאַרפעסטיקן רוסלאַנדס שטנים און אַרומרינגלען זי מיט אַן אייזערנער קייט.

קלאַראַ: איך האָף אז איר באַטראַכט נישט דייטשלאַנד פאַר אַ דינג אין דער קייט . . .

דייוויס: דייטשלאַנד וועט געוויס מוזן ביישטייערן אויך איר חלק. דעם גרעסטן חלק, מוז איך זאָגן.

קלאַראַ: אַריבער דייטשלאַנד . . .

דייוויס: פאַרוואָס אַ ר י מ ע ?

קלאַראַ: מיר האָבן נאָך נישט אָפּגעכאַפט דעם אַמעס פון איין מלחמה און אַט גרייט מען שוין פאַר אונדז אַ אווייטע.

דייוויס : א, עם מיינט ניט צוזאגן, אז א נייע מלחמה וועט פאר דייטשלאנד זיין אזוי פאטאל ווי די וועלט-מלחמה. אמת, די וועלט-מלחמה איז טאקע געווען א ביטערע דערפארונג און מיר זיינען ממש ניט גרייט געווען צו האנדלען. איצט, אבער, ווען דייטשלאנד שטייט שוין אויף די פיס . . . קלארא : אויף די פיס ? . . . אויף היטלערס פיס ? . . .

דייוויס : דערווייל קען ער עם אפילו זיין. דייטשלאנד געפינט זיך אבער שוין איצט אויך אויפן וועג פון ווידערגע-בורט. זאכן דארפן געפירט ווערן פון איין פארצאנטווארטלעכן מענטשן. פארלאמענטן זיינען א גרויסער שטער פאר אינדוס-טריעלער אנטוויקלונג . . .

(ער ווערט שוין אבער אומגעדולדיק פון סתם-ריידן און ער וויל צוטערעמן צו געשעפט. ער קוקט אויפן זייגער) וואו איז הער האפמאן ?

פילינגער : איך האב ניט געדענקט, אז איר ווארט אויף הער האפמאנען. אויב אבער עם זיינען נויטיק נאך אויפקלע-רונגען וועגן דער דערפינדונג, גלויב איך, אז איך קען אים פאר-בייטן.

דייוויס : מער קיין אויפקלערונגען זיינען ניט נויטיק. דער ענין איז מיר אצינד אויך גאנץ קלאר.

פילינגער : און וואס איז אייער מיינונג, מר. דייוויס ? דייוויס : קיין באשטימטעס קען מען, נאטירלעך, ניט זאגן. ס'ווענדט זיך ווי אזוי עם וועט זיך אנטוויקלען אין דער ווירקלעכקייט.

פילינגער : ביי מיר זיינען וועגן דעם קיין ספקות ניטא. דייוויס : אלס אינזשענער דארפט איר וויסן, אז אפטי-מאל איז דא א היבשער מהלך צווישן טעאריע און פראקטיקע. בכלל זיינען דא, פון פראקטישן שטאנדפונקט, גרויסע שטע-רונגען.

האפמאן : (באווייזט זיך אין טיר, רעכטס. דערזענדיק די געזעלשאפט, בלייבט ער שטיין ביים אריינגאנג. ער

ווערט אָבער פון קיינעם ניט באַמערקט.
פילינגער : וואָס פאַר אַ שטערונגען ?

דייוויס : זיי זיינען פילע און פאַרשיידענע. ערשטנס,
זוליב דעם עצם פון דער דערפינדונג. ס'קען שאַפן אַ קאַמי
פליצירטע לאַנגע אין דער וועלט פון פינאַנץ, דורכדעם, וואָס עס
וועלן פאַלן די ווערטן פון די איצטיקע אינדוסטריעס, וואָס
שאַפן די מעכאַנישע ענערגיע, וואָס איז אין אינטיקן געברויך.
קוילן-מינען וועלן זיך דאַרפן פאַרמאַכן, עלעקטרישע סטאַנציעס
וועלן מוזן איבערגעבויט ווערן, אויל וועט פאַרלירן זיין ווערט.
עס וועט פירן צו קאַטאַסטראַפּאַלע רעזולטאַטן. צום ערשטן
וועט זיך אויף דעם, נאַטירלעך, אַפּרופן די וועלט-בירושע —
אַקציעס וועלן זינקען אין פרייז און עס וועט געשאַפן ווערן אַ
באַזאָס.

פילינגער : און צווייטנס ?

דייוויס : צווייטנס, דער עקספערימענט גופא. עס פאַר
דערט זיך מוראדיקער קאַפיטאַל און — וויבאַלד דער קריזיס
וועט געשאַפן ווערן, איז וואו וועט מען אים געמען ?

פילינגער : איידער דער עקספערימענט וועט זיך אַני
פאַנגען וועט דאָך נאָך דער קריזיס ניט זיין און קאַפיטאַל וועט
דאָך קענען געשאַפן ווערן.

דייוויס : אַ, איר קענט ניט די בירושע. זי איז זייער עמי
פינדלעך, איך וואָלט געזאָגט, אַפילו אינטואַטיוו. זי דער
שמעקט אַ געפאַר, נאָך איידער זי איז דאָ . . .

פילינגער : אַ פאַרכישופטער קריזיס, הייסט עס ?

דייוויס : ווי איר זעט. (געהוימניספול) און דער קריזיס
ווערט נאָך מער פאַרכישופט דורך דעם, וואָס, ווי איך פאַרשטיי,
איז דער דערפינדער זעלבסט איצט, ליידער, אזוי צו זאָגן, אין
אַן אומגינסטיקער לאַנגע דאָ אין לאַנד, און דאָס גראָבט אונטער
די אויטאָריטעט פון דער דערפינדונג.

פילינגער : איך פאַרשטיי איך ניט.

דייוויס : די נייע אַרדנונג אין דייטשלאַנד באַציעט זיך
מיט היפּשן פאַרורטייל קעגן אירן.

פילינגער : אה ! . . .

דייוויס : ס'איז א גרויסער שמער !

פילינגער : אויב אזוי, שיינט מיר, אז אונדזערע פאר-
האנדלונגען זיינען אינגאנצן איבעריק.

דייוויס : מיך אימפאנירט אבער דער גרויסער פארנעם
פון דער אידייע און דערפאר בין איך אייך גרייט צו שטיצן.
איך בין בכלל א גרויסער אנהענגער פון נייע אידיען און איך
שעץ זייער זייער אנטוויקלונג. כאטש די דערפינדונג קען קיינ-
שום ממשותדיקן ווערט ניט האבן, דאך, ווי איך האב געזאגט,
בין איך גרייט צו קומען צו הילף דעם דערפינדער, וועלכער
געפינט זיך איצט, ליידער, ניט דורך זיין אייגענער שולד, אין
אן אומגינסטיקער לאגע. אלס אן אמעריקאנער, איבערהויפט,
טוט מיר זייער לייד, וואָס עס קענען וואו עס איז דיסקרימינירט
ווערן מענטשן בלויז דערפאר, וואָס זיי באַלאַנגען, אומגליקלעך
בערווייזט, צו אן אנדער גלויבן אָדער פּאָלק. מיר, אין אַמע-
ריקע, האָבן זיך שוין לאַנג באַפרייט פון אַזעלכע פאַרורטיילן.
בין איך דעריבער גרייט אַרײַנצוגיין אין הער האַכמאַנס לאַגע,
קומען צו אים מיט פינאַנציעלער הילף, און, חוץ דעם, שאַפן
פאַר אים די מעגלעכקייט צו עמיגרירן קיין אַמעריקע, וואו ער
וואַלט געקענט פאַרזאָרגט ווערן מיט אַ פיינער פּראָפּעסאָרן-
שטעלע אין אן אוניווערסיטעט.

פילינגער : און די דערפינדונג — וועט איר זי ביי אים
איבערלאָזן ?

דייוויס : ווי איך פאַרשטיי אָבער איז הער האַכמאַן זיין
ער אַ שטאַלצער מענטש און ער וועט ניט וועלן אַננעמען קיין
אומזיסטע טובות. וועלן מיר עס, דעריבער, אזוי מאַכן, אז
איך קויף די דערפינדונג ביי אים אָפּ.

פילינגער : און וואָס וועט איר מיט איר טאָן ?

דייוויס : גאַרנישט. איך וועל זי בלויז האַלטן אין מיין
נע אַרכיוון . . . אזוי צו זאָגן, אלס אַ קוריאָזיטעט . . .
(ער קוקט אויף פילינגערן און זעט, אז ער איז ניט בא-
גייסמערט פון דעם פאַרשלאַג, גיט ער דעריבער צו :)

איך שעץ אויך, הער פילינגער, אז איר האָט פיל בייגע־
שטייערט צו הער האַפּמאַנס פאַרשונגען, — קען איך אייך
פאַרזיכערן, אז אייער מי איז ניט געווען אומזיסט. דער פאַקט
איז, אז איך קען נוצן אַזעלכע פעאיקע מענטשן, ווי איר, אין
מינע אונטערנעמונגען. און — טאַלענטירטע מענטשן קריגן
ביי מיר זייער אַ גרויסן געהאַלט . . .

(און אום צו פאַרזיכערן זיך אויך מיט קלאַראַן, ווענדט ער
זיך אויך צו איר :)

און אז הער האַפּמאַן וועט אַפּפאַרן קיין אַמעריקע, וועלן
מיר אייך, פרייליך פאַן ווירטענבערג, אויך ניט פאַרזען. איך
זעלבסט קען נוצן פאַר זיך נאָך אַ סעקרעטאַר. הויז דעם, גע־
פעלט מיר ניט איבעריקס מיין איצטיקער סעקרעטאַר. מעג איך
אייך אַנבאַטן די דאָזיקע שטעלע? ניט וויסנדיק וויפיל גע־
האַלט איר קרינט איצט, ריזיקיר איך דאָך און איך באַט אייך
גלייך אַן צוויי מאָל צו פאַרטאַפלען אייער איינקונפט.

קלאַראַ (מיט פאַרשטעלטער איראַניע) : אַ, מר. דייוויס,
ווי דאַנקבאַר איך בין אייך! . . .

האַפּמאַן : (אויפגעבראַכט און דערשימערט ביזן גרונט,
מיטן אויסדרוק פון בריוונדיקער רעגונג אין זיין גאַנצן
אויסזען, קומט ער לאַנגזאַם צו צו דער גרופע און שטעלט
זיך איבער זיי אַוועק.)

פילינגער (שטייט אויף, איבערראַשט) : הער האַפּמאַן!
(דייוויס שטייט אויך אויף. פילינגער שטעלט זיי פאַר.
זיי פאַרנויגן זיך. האַפּמאַן ענטפערט קוים. אַלע שטייען.
האַפּמאַן פאַרלייגט זיינע הענט אויפן ברוסט. עס דער־
פילט זיך אַן אומאַנגענעמע אַנגעשמערענגטע שטימונג.
פילינגער טראַגט צו נאָך אַ שטול פאַר האַפּמאַנען. נאָך
אַ קורצער פּויע זעצט ער זיך. אַלע פאַלגן אים נאָך
און זעצן זיך אויך.)

פילינגער : האַפּמאַן, דאָס איז דער מר. דייוויס, וואָס
האַט זיך פאַראינטערעסירט מיט אייער דערפּינדונג. ער איז
גרייט צו פאַרהאַנדלען מיט אייך וועגן דעם.

האַפּמאַן (אויפגערגנט אַבער איינגעהאַלטן און אויסער-
לעד קאַלט און שטאַלץ): זייער אינטערעסאַנט. אַבער איי-
דער מיר וועלן אַנפאַנגען פירן די פאַרהאַנדלונגען, וויל איך
ביי אייך עטוואַס אויסגעפינען, מר. דיוויס. זיינט איר דאָס
דער זעלביקער מר. דיוויס, וואָס באַזיצט אַ טייל אין די קוילן-
מינען פון דעם רורזגעביט?

דיוויס (באַרימערש): איך האָב דאָרט אינוועסטירט
עטלעכע מיליאָנען . . .

האַפּמאַן: און אויך אַקציעס אין די קוילן-מינען פון
וועלס?

דיוויס: נן, דאָס גייט שוין צוזאַמען.

האַפּמאַן: און אין די אוילקוואַלן פון פערסיע?

דיוויס: אַריינגערעכנט די אוילקוואַלן פון קאַליפּאָרניע,
טעקסאַס, מעקסיקאָ, מאַסאָל געביט . . .

האַפּמאַן: אויב אזוי וואָלט דאָך מיין דערפינדונג פאַר
אייך געווען אַ פאַרלוסט. ווען מיין דערפינדונג זאָל זיך אַנט-
וויקלען, וועט דער ווערט פון אייערע קוילן און אויל אַקציעס
פאַלן.

דיוויס: אַ, ווער רעכנט זיך מיט דעם? דאָס האָט ביי
מיר קיין ווערט נישט . . . איך טראַכט בלויז וועגן אַלגעמיי-
נע אינטערעסן . . .

האַפּמאַן: איך גלויב אייך. (דאָן ווי צופעליק) איך האָב
זייער פיל געהערט וועגן אייך, מר. דיוויס. אייערע אינדוס-
טריעלע פאַרבינדונגען זיינען זייער ברייט. מוזאַגט אַפילו, אַז
איר קאַנטראַלירט וואַספּאַכריקן אין פילע לענדער.

דיוויס (לאַזט זיך נאַאיוו אַריינכאַפן אין נעץ): יאָ. (און
דאָן פלוצום) לויט מר. פילינגערס דערקלערונג קען אייער דער-
פינדונג גוט באַנוצט ווערן אין פאַל פון אַ מלחמה . . .

האַפּמאַן (אומבאַשטימט): יאָ . . . (דאָן פעסט) אַבער
איר ווילט דאָך מיט מיר איצט פאַרהאַנדלען וועגן דער דער-
פינדונג.

דייוויס : אויב איר ווילט קענען מיר דאָס טאָן. (קוקט אויפן זייגער) הגם איך פאַרמאָג שוין איצט ניט מער קיין צופיל צייט ...

האַפּמאַן : וויבאַלד איר האָט ניט קיין צייט, וועל איך עס מאַכן בקיצור. עס טוט מיר לייך, וואָס דאָ איז פאַרגעקומען אַ מיספאַרשטענדעניש און אייער טירחה צו קומען אַהער איז געווען אומזיסט — איך האָב ניט בדעה צו פאַרקויפן אַדער איר בערגעבן וועמען עס איז מיין דערפינדונג.

דייוויס (דערשטוינט) : אַבער, הער האַפּמאַן —

האַפּמאַן (שטייט אויף) : צוליב וואָס זאָל איך אומזיסט פאַרנעמען אייער ווערטפולע צייט, מר. דייוויס ? דאָס איז מיין ענדגילטיקער באַשלוס.

דייוויס (שטעלט זיך אויך אויף) : זיינט איר זיכער אין דעם, הער האַפּמאַן ?

האַפּמאַן : פולשטענדיק.

דייוויס : און אז איך וועל אייך פאַרשלאָגן —

האַפּמאַן : צוליב וואָס פאַרשלאָגן ? אומזיסט !

דייוויס : עס טוט מיר זייער לייך, הער האַפּמאַן, אַבער איך זע, אז, לויט די אומשטענדן, האָב איך דאָ מער ניט וואָס צו טאָן. (ער נעמט אַרויס אַ ווייט-קארט) יעדנפאַלס, אויב איר וועט ענדערן אייער באַשלוס, קענט איר מיך אָט דאָ טרעפן.

האַפּמאַן (נעמט די קארט) : זייער גוט. אַ דאַנק.

(דייוויס געזעגנט זיך און גייט אַרויס. פילינגער באַ-גלייט אים אין דרויסן.)

קלאַראַ און האַפּמאַן בלייבן שטיין איינער אַנטקעגן דער אַנדערער. קלאַראַ איז דערשיטערט. האַפּמאַן איז נאָך אַלץ ניט פריי פון דעם איינגעהאַלטענעם צאָרן. אַ קורצע פּוּזע. קלאַראַ ברעכט פּלוצים צוזאַמען :)

קלאַראַ : איצט איז שוין אַלץ פאַרלוירן ...

האַפּמאַן : פאַרלוירן ?

קלאַראַ : אַ, בלויז וועגן זיך טראַכטטו, וועגן זיך, וועגן די-

נע פרינציפן, וועגן דיינע שאפונגען. וועגן מיר טראכסטו איני
גאנצן ניט . . .

האַפּמאַן: וואָס הייסט, קלאַראַ? . . . ווי פּאַלט דיר
איין? . . .

קלאַראַ (היסטעריש): פּונקט ווען איך האָב שוין גע-
דענקט, אַז אַט קומט די באַפּרייאַונג, ווען מיר וועלן קענען
אָוועקפאַרן, זיין צוזאַמען . . .

האַפּמאַן: קלאַראַ! . . . פאַרשטיי אָבער . . . ווי קען
איך? . . .

קלאַראַ: ווען דו וואָלסט מיך ווירקלעך ליב געהאַט . . .
האַפּמאַן (ווישט אירע טרערן, קושט זי): און דו קענסט

נאָך צווייפּלען אין מיין ליבע צו דיר, קלאַראַ?

קלאַראַ: איך האָב אָבער אַזוי מוראַ, לאַזאַר, אַזוי מוראַ!
ס'איז אַרום און אַרום אַזוי ביטער, אַזוי פינגטער! —

האַפּמאַן: וואָלסטו געזאַגט, אַז איך זאָל מיט די וויסן
יאַ פאַרהאַנדלען? . . .

קלאַראַ: אַ, ניין, לאַזאַר! דאָס טאַקע ניט! דו האָסט
זיך אַזוי דערהויבן איבער אים און דורכדעם מיך אויך דער-

הויבן . . .

האַפּמאַן: איז וואָס זשע דען ווילסטו?

קלאַראַ: לאַמיר אָוועק פון דאַנען, פאַרשווינדן —

האַפּמאַן: אָבער וואוהין? — וואוהין, קלאַראַ?

קלאַראַ: וואוהין ניט איך, אַבי מיר זאָלן פון דאַנען

אָוועק. שווייך, בעלגיע, האַלאַנד —

האַפּמאַן: גוט, קלאַראַ, איצט קענען מיר שוין אָוועק.

קלאַראַ (גליקלעך, פאַלט זי אַרײַן אין זײַנע אַרעמס): אַ,

לאַזאַר! . . .

(פילינגערס צוריקקומען צעשיידט זי).

פילינגער: איצט טאַרמ איר מער קיין צײַט

ניט פאַרלירן, האַפּמאַן. איר מוזט אַנטלויפן פון דײַטשלאַנד!

און וואָס שנעלער!

האַפּמאַן : איך בין גרייט !
 פּילינגער : מאַרגן ! איך וועל אַלץ צוגרייטן !
 האַפּמאַן : גוט.
 פּילינגער : אָבער אַלע דאָקומענטן מוזן נאָך היינט פון
 דאַנען צוגענומען ווערן !
 האַפּמאַן : יאָ.

(זיי גייען צו האַפּמאַנס שרייב-טיש און פאַנגען אַן אויס-
 ליידיקן די טיש-קעסטלעך.)
 פּילינגער : ניט אַלע. בלויז די וויכטיקסטע — וואָס
 האָבן אַ דירעקטע שייכות צו דער דערפּינדונג. די איבעריקע
 זאָלן דאָ בלייבן — זיי זאָלן זיך ניט קענען גלייך כאַפּן . . . וואו
 זיינען די פאַרמולעס ?
 האַפּמאַן : אָט זיינען זיי.
 פּילינגער : און די טאַבעלן ?
 האַפּמאַן : אָט !

פּילינגער : דאָס אַלץ. (צו קלאַראַן) זיינט אזוי גוט
 און פאַרפאַקט זיי. (זי נעמט פון אים די פאַפּירן, אָבער ער האָט
 חרטה) ניין, דאָס וועט ניט טויגן ! (צו קלאַראַן) זיינט אזוי גוט
 און קערט זיך אַביסל אָפּ. (ער נעמט די פאַפּירן און פאַרפאַקט
 זיי אויף זיך אונטער די קליידער) אזוי איז זיכערער. (ער גייט
 דערנאָך צו זיין שרייב-טיש און ברענגט פון דאָרט אַ פאַק פאַ-
 פּירן און מאַפּן.) דאָס זיינען די ערשטע עקספּערדימענטן. פון זיי
 וועלן זיי אַלץ איינס גאַרנישט אַרויסקריגן . . . ביז וואַנען זיי
 וועלן זיך אַרײַענטירן, וועלן מיר געווינען צײַט — (ער פאַר-
 פאַקט זיי פאַרזיכטיק און לייגט זיי אַרײַן אין אַ שופּלאַד פון
 האַפּמאַנס שרייב-טיש) פאַרשליסט זיי, האַפּמאַן !
 (האַפּמאַן פאַלגט אים. פּילינגער לאָזט זיך גיין צום אַרויס-
 גאַנג.)

פּוירהאַנג.

בילד ניין

שפעטער אָוונט פון דעמזעלביקן טאָג אין האָפּ-
מאַנט אַרבעטס-צימער.

האַפּמאַן שפּאַצירט אומרויף אין און צוריק.
יאָהאַנאַ זיצט ביי אַ טישלאַמפּ און ניט אויס
אויף אַ קאַנווע.

פון די אינוועניקסטע צימערן דערטראַגט זיך
דאָס שפּילן אויף אַ פלייס — דער דריטער טייל
פון וועראַציניס פּידל סאַנאַטאַ. דאָס שפּילן
ווערט פּאַרטגעזעצט די גאַצע צייט.
פּויזע.

יאָהאַנאַ פּאַנגט אָן שטיל וויינען.

האַפּמאַן (שטעלט זיך אָפּ לעבן איר): וויינט? ...

יאָהאַנאַ (ווישט זיך די אויגן): באַרוך שפּילט אזוי טרוי-

עריק ... און איר שפּאַצירט אַרום אזוי מאַדנע ...

האַפּמאַן: האַסט מורא, יאָהאַנאַ?

יאָהאַנאַ: און ווי זאָל איך ניט מורא האַבן? ... אז

איך דערמאָן זיך אויף אייער אַרימער מוטער, ווי זי זעט

אויס — אירע שטומע אויגן ...

(פּויזע. האַפּמאַן גייט צו זיין טיש, עפנט אַ בוך, בלע-

טערט אים און פאַרמאַכט אים באַלד צוריק. שפּאַצירט

ווידער איבערן צימער.)

יאָהאַנאַ: אַט וועט איר איצט אַוועקפאַרן און ווער

וויינט ווען איר וועט קענען צוריקקומען ...

האַפּמאַן (שמעלט זיך לעבן איר אָפּ פאַרוואונדערט) :
ווער האָט דיר געזאָגט, אז איך וועל אַוועקפאַרן? . . .

יאָהאַנאַ (אַנטשיידן) : איר מוזט אַוועקפאַרן!

האַפּמאַן : איך מוז — ?

יאָהאַנאַ : איר מוזט! אפילו פאַר אייער מוטערס וועגן
מוזט איר! זאל מיט אייך עטוואָס געשען, וועט זי דאָס ניט
איבערלעבן.

האַפּמאַן : פאַרוואָס דענקסטו, אז מיט מיר קען עטוואָס
געשען?

יאָהאַנאַ : מיר געפעלט ניט דער אַמעריקאַנער וואָס איז
דאָ היינט געווען. אַ לאַנגער דראַנג. און אז איך האָב אויף
אים אַ קוק געמאַן, האָב איך זיך געטראַכט — (קוועטשט מיט
די אַקסלען) אַ, איך ווייס אליין ניט וואָס, אָבער ער געפעלט
מיר ניט . . . ער האָט אזאַ גרויסן דימענט אין זיין שניפּס . . .
ער איז הפּנים זייער רייך. אלע אַמעריקאַנער זיינען רייך.
אָבער די דייטשן אין אַמעריקע זיינען ניט רייך. הלואי וואָלט
מיין ברודער הענריך דאָרט רייך געוואָרן . . . ער שרייבט מיר,
אז ער קען ניט געפינען קיין אַרבעט. ווען ער וואָלט געהאַט
געלט, וואָלט ער צוריקגעקומען אַהער . . . פונקט ווי דאָ וואָלט
בעסער געווען . . . אָבער דער אַמעריקאַנער געפעלט מיר ניט.
איך בין זיכער, אז ער איז אַהער געקומען צו שפּיאַנירן . . .

האַפּמאַן (זעצט זיך ביי זיין טיש און קוקט אַריין אין
אַ בוך) : וואָס דיר קען איינפאַלן.

יאָהאַנאַ (נאָך אַ פּוּזע) : נעכטן ביינאַכט האָבן זיך די
שטורמער אַריינגעריסן אין הויז פון הער פעליקסאַן אויף פּריד
ריכשטראַסע און זיי האָבן אים אַרעסטירט. היינט האָט מען
אים געפונען אין טירגאַרטן מיט אַ קייל אין קאַפּ . . .

האַפּמאַן (דערשיטערט) : הער פעליקסאַן — ? אים — ?
וואָס האָבן זיי צו אים געהאַט?

יאָהאַנאַ (טוט אַ מאַך מיט די אַקסלען אז זי ווייסט ניט) :
אין אז זיי האָבן דעם הער פּרידמאַן פון האַמבורגשטראַסע

דערמאָרדעט ? . . . ער איז דאָך אַרדאי אַ פּרילדלעכער מענטש געווען.

האַפּמאַן : (פאַרמאַכט דעם בוך און שפּאַצירט ווידער

איבערן צימער).

יאָהאַן : דעם פּרילדנסריכטער פּראַנקפורטער האָבן די שטורמער אָפּגעוואַרט ווען ער איז אַרויס פון געריכט און אים אזוי געשלאָגן, אז ער וועט געוויס שטאַרבן. ער איז איצט אין שפיטאַל. פאַרגעסן זיך פּרעגן אין וועלכן שפיטאַל. אַ גוטער ריכטער געווען. האַנס האָט מיר דערציילט, אז זיין שכן, ווילהעלם, האָט אַריינגעבראַכן זיך אין אַ שפּייזיקראַם אַנטקעגן זיין הויז און מען האָט אים געכאַפט. האָט הער פּראַנקפורטער אים ניט פאַרמשפּט, ווייל ער האָט דריי קינדער און זיין פּרוי האָט נאָך דאָן געשווענגערט מיטן פּערטן קינד און ער איז זייער אַרם. הער פּראַנקפורטער האָט אַפילו געפּוועלט ביי דער הילפּסיגעזעלשאַפט, אז מען זאָל אים שטיצן. און אז זיין פּרוי איז געלעגן געוואָרן, האָט מען זי גוט באַהאַנדלט און מען האָט ביי איר קיין געלט ניט גענומען, ווייל זי האָט קיין געלט ניט געהאַט. — אַ גוטער ריכטער געווען.

(פּויע. האַפּמאַן שטעלט זיך אָפּ ביי פּילינגערס טיש און באַטראַכט אַ צייכנונג וואָס ליגט דאָרט. בלעטערט דער-וויל אַ מאַנוסקריפּט און פאַרצייכנט עטוואָס אין אים.)

יאָהאַן : זיי זאָגן אַלע, אז דעם גאַנצן אומגליק האָבן געבראַכט די קאַמוניסטן. זאָג איך זיי, אז ס'איז אַ ליגן. דייטשלאַנד האָבן אומגליקלעך געמאַכט, זאָג איך זיי, פּראַנקי רייך און ענגלאַנד. איבערהויפּט פּראַנקרייך און זיי זיינען ניט קיין קאַמוניסטן. אַט איז מיין מאַן, ווען ער האָט נאָך געלעבט, איז ער געווען אַ קאַמוניסט. און איך דענק, אז איך בין אפּשר אויך אַ קאַמוניסטקע — און מיר האָבן ניט חרוב געמאַכט דאָס לאַנד. דייטשלאַנד איז אומגליקלעך געוואָרן דורך דער מלחמה און די מלחמה האָט דער קיזער געמאַכט און ער איז ניט קיין קאַמוניסט. און אויך הינדענבורג איז שולדיק געווען אין דער מלחמה און ער איז אויך ניט קיין קאַמוניסט.

האַפּמאַן : (שרייכט און הערט ניט וואָס זי רעדט).

יאָהאַנאַ: ווען איך בין היינט געגאַנגען קויפן פלייש אין דער שולגעס געשעפט, שטייען דאָרט אין דרויסן צוויי שטורמער און לאָזן מיר אהין ניט אריין. הער שולץ, זאָגן זיי, איז אַ איד, און ביי אידן טאָר מען ניט קויפן. נו, ביי טרעף, אז הער שולץ איז אַ איד . . . זיין טאָגספער — זי הייסט אויך יאַהאַנאַ — זע איך יעדן זונטיק אין קירך. איז ביי און טרעף, אז זי איז נאָר אַ אידישע . . . איך האָב געמיינט, אז אידן גייען ניט אין קירך. זיי גייען, האָב איך געמיינט, אין סינאגאגע אָדער זיי גייען אין ערגעץ ניט, אזוי ווי איר, הער האָפּמאַן . . . (און נאָך אַ קורצער פּויעז) זאָלן זיי מיר זונטיק נאָכטש אין קירך אריינלאָזן — אפּשר שטייען דאָרט אויך שטורמער ביי דער טור און לאָזן אהין קיינעם ניט אריין, ווייל ענטוועדער די קירך איז אַ אידישע אָדער דער גלח איז אַ איד . . .

האַפּמאַן (שפּאַצירט ווידער איבערן צימער): אַ, יאַהאַנאַ, גענוג וועגן דעם אז ריידן.

יאָהאַנאַ: דאָס זאָג איך קענן דעם, וואָס איך האָב געזאָגט, אז איר דאָרט אַוועקפאַרן. אַט האָבן היינט די סוף דענטן אין אַוניווערסיטעט אַרויסגעוואָרן דעם פּראָפּעסאָר זיי מערמאַן דורכן פענצטער. דערנאָך האָבן זיך די סטודענטן אָנגעהויבן שלאָגן צווישנאַנאַנד און אַנט סטודענטן האָט מען צעשלאָגן און זיי אויך אַרויסגעוואָרן דורכן פענצטער. פּראָפּ. צימערמאַן איז געשטאַרבן ווייל ער איז געווען אַ איד, און דריי פון די סטודענטן זיינען אויך געשטאַרבן, ווייל איינער איז געווען אַ איד און צוויי זיינען געווען קאַמוניסטן .

האַפּמאַן איז אומגעדולדיק. יאַהאַנאַ מערקט עס און זי פאָנגט זיך אַז פאַרענטפערן:)

דאָס מייז איך קענן דעם, וואָס איך זאָג, אז איר זאָלט פון דאָנען אַוועקפאַרן, ווייל איר טאָרט דאָ מער ניט פאַרבלייבן. די צוויי שטורמער לעבן הער שולגעס געשעפט, האָבן מיר היינט געזאָגט, אז צוערשט וועלן זיי שליסן אַלע אידישע געשעפטן און דערנאָך וועלן זיי ניט לאָזן פאַרקויפן קיין שפּייז אָו קיין אידן. איז וואָס וועלן מיר טאָן? איך וועל מוזן אַליין גיין קויפן שפּייז.

און אז איר וועט אוועקפארן, וועל איך צווי האַלמאַן דאָ קענען
איבערלאָזן —

האַפּמאַן (בלויבט שטיין פאַרוואַנדערט, קוקט פאַרשני-
דיק אויף יאַהאַנאַ): יאַהאַנאַ, ווער האָט דיר געזאָגט, אז איך
וועל אוועקפאַרן און מיין מוטער דאָ איבערלאָזן?
יאַהאַנאַ: קיינער האָט מיר ניט געזאָגט. איך וויל
אַליין. וואָרים ווי קענט איר פאַרן מיט איר צוזאַמען? איר
וועט דאָך פאַרן קיין אײַסלאַנד און ביים גרענעץ שטייט אַ וואַך.
אַליין וועט איר זיך קענען באַהאַלטן, אָבער ווי קען מען באַ-
האַלטן מאַדעם האַלמאַן? — מ'וועט אייך דאָן בייזן באַפן.
לעצטע וואָך האָט מען ביים גרענעץ געבאַפט צען קאַמוניסטן
און דריי אידן און מ'האַט זיי דערשאָסן. זיי האָבן געוואַלט
אַנטלויפן קיין פראַנקרייך. איצט לויפט מען שוין קיין דענער
מאַרק אָדער די שווייץ, ווייל דאָרט זיינען די גרענעצן ניט אזוי
שטאַרק באַוואַכט. דאָס איז ווייל מיט זיי וועלן מיר קיינמאָל
ניט מלחמה האַלטן. אָבער מיט פראַנקרייך אָדער מיט פּוילן
וועלן מיר יאָ מלחמה האַלטן.

האַפּמאַן (שטרענג): יאַהאַנאַ, דיר האָט עמיצער גע-
זאָגט, אז איך וועל אוועקפאַרן און מיין מוטער דאָ איבערלאָזן.
יאַהאַנאַ: קיינער האָט מיר ניט געזאָגט. איך קען אַליין
אויך פאַרשטיין. אַפילו פריילין פאַן ווירטענבערג דענקט אויך
אזוי. נעכטן האָט זי מיר געזאָגט, אז —

האַפּמאַן (באַגרייפט שוין): אַ, פריילין פאַן ווירטענ-
בערג ...

יאַהאַנאַ: יאָ, פריילין פאַן ווירטענבערג האָט מיר נעכטן
געזאָגט —

(איר פלוס פון רייד ווערט איבערגערופן דורך שטאַרקן
קלאַפן אין טיר און אומאויפהערלעכן קלינגען מיטן גלאַק.
גלייכצייטיק רייסט זיך אויך איבער דאָס שפּילן אויפן
פלייס.)

יאַהאַנאַ (פאַרציטערט): גאָט אין הימל!

האַפּמאַן : (כלייכט, ווי געליימט, שטיין אין מיטן צימער).

(מען קלאפט אין טיר נאך שטארקער און דער גלאַק הערט ניט אויף צו קלינגען.)

יאָהאַנאַ (אין טויט-שרעק) : די שטורמער ! ... (מען קלאפט אין טיר אָן אויפהער.)

יאָהאַנאַ : איך האָב מורא צו גיין עפענען . . .

האַפּמאַן : איך וועל עפענען. (ער גייט צו דער טיר.)

יאָהאַנאַ : און איך וועל לויפן צו פריילין פאַן ווירטעני בערג !

(זי אַנטלויפט דורכן קאַרידאָר אויף רעכטס.)

האַפּמאַן (כיי דער טיר) : ווער איז דאָרט ?

אַ קול פון דרויסן : אין נאַמען פון געזעץ, עפן !

באַרן (אַן איבערגעשראַקענער לויפט גלייכצייטיק אַרײַן פונם צימער רעכטס) : הער האַפּמאַן ! אייער מוטער איז זייער

איבערגעשראַקן . . . וואָס איז עס אַזוינס ? . . .

האַפּמאַן (וועלכער האָט שוין געהאַלטן זיין האַנט אויפן ריגל פון דער טיר צו עפענען זי, קערט זיך האַסטיק אום) :

מיין מוטער ? . . . באַרן, גיי צו איר ! זאָג איר, אַז ס'איז גאָר נישט . . . געסט זיינען צו מיר געקומען . . . (ער זעט, אַז באַרן

קווענקלט זיך, נעמט ער אים פאַר די אַקסלען און צווינגט אים אומצוקערן זיך) גיי שנעל און פאַרבּרענג מיט איר ! באַרואיק

זי ! זאָג איר, אַז ס'איז גאָרנישט !

(ער שטופט אַרויס באַרוכן און באַלייכט דעם צימער.

דאָן עפנט ער די טיר.

עס קומען אַרײַן עטלעכע שטורמלייט און צווישן זיי

שוואַנבערג און זייער פירער פרימיץ קערקהאַפּער. זיי

טראָגן אַלע רעוואָלווערן אין זייערע הענט.)

שוואַנבערג : (שמעלט צו זיין רעוואָלווער צו האַפּמאַנס

ברוסט און שטופט אים צוריקוועגס אין צימער אַרײַן).

האַפּמאַן (צוריקטרעטנדיק אונטער שוואַנבערגס דרוק) :

וואָס באַטייט דאָס, מיינע הערן ?

שוואַנבערג: וועסטו באלד אויסגעפינען, איד. (ער קוקט זיך ארום) דאָ איז מער קיינעם נישט.

קערקהאָפּער: איז דאָס הויז אַרומגערינגלט?

שוואַנבערג: פון אלע זייטן. קיין קאנאליע וועט פון דאַנען נישט אַרויס אומגעמערקט.

האַפּמאַן: מיינט הערן, איך פראַטעסטיר! איר רייסט זיך אַריין אין אַ פרידלעכן הויז און —

שוואַנבערג (צעלאַכט זיך): דער געמיינער קערל פראַטעסטירט נאָך . . .

האַפּמאַן: ווער האָט אייך געגעבן דאָס רעכט? — איך פאָדער צו זען דעם געריכטלעכן פולמאַכט אַריינצורייסן זיך צו מיר אין הויז.

קערקהאָפּער (צו שוואַנבערגן): צייג אים די פולמאַכט.

שוואַנבערג (מיט מיט זיין פויסט האַפּמאַנען אַ שטויס אין פנים אַריין). האַפּמאַן פאַלט אַנידער. פון זיין גאַז פאַנגט אָן שטראַמען בלוט): אַט האַסטו די פולמאַכט, איד! . . .

קערקהאָפּער (אויפגעבראַכט): האַלט! וואָס טוסטו? איך האָב געמיינט, אַז דו זאַלסט אים טאַקע צייגן די פולמאַכט! שוואַנבערג: אַ, אַנטשולדיקט. איך האָב נישט פאַר-

שטאַנען . . .

קערקהאָפּער: הויבט אים אויף!

(צוויי שטורמער הויבן האַפּמאַנען אויף. מיט זיין גאַז-טיכל ווישט ער זיך דאָס בלוט פונם פנים.

פונם קאַרידאָר דערטראַגט זיך אַ טומל און עס קומען אַריין צוויי שטורמער שלעפּנדיק יאַהאַנאַן. יאַהאַנאַ ווערט זיך קעגן זיי און שרייט באַנומען. די שטורמער טוען זי אַ שליידער און זי פאַלט צו קערקהאָפּערס פיס.)

קערקהאָפּער: ווער איז זי?

ערשטער שטורמער: זי האָט געוואַלט אַרויס-שפּרינגען דורכן פענצטער פון דער קיך.

צווייטער שטורמער (ווישט זיך דאָס פנים): אַ מבי

שפה! . . . נעגל האָט זי ווי אַ קאַץ. דאָס פנים האָט זי מיר
צעריבן.

קערקהאַפער : ווער איז זי? קען זי ווער?

אַ שטורמער : איך קען זי. דאָס איז יאָהאַנאַ. אַ דינסט
דאָ אין הויז. זי איז אומשעדלעך.

קערקהאַפער : טאָ פאַרוואָס האָט זי געוואָלט אַנט-
לויבן?

דער שטורמער : מן הסתם איבערגעשראָקן זיך.

קערקהאַפער : האָט זי געוואָלט עטוואָס אַרויסטראָגן
פון דאַנען?

ערשטער שטורמער : מיר האָבן זי געכאַפט מיט
ליידיקע הענט.

קערקהאַפער : באַזוכט זי!

(די שטורמער טרעטן צו איר צו און ווילן זי באַזוכן. יא-
האַנאַ שפרינגט אויף, ווערט זיך קעגן זיי און הויבט אויף
אַ באַנומענע קוויטשעריי.)

קערקהאַפער (פאַרשטעלט זיך די אויערן און שרייט
אויס) : לאָזט זי אָפּ, די מבשפה!
(זיי לאָזן זי אָפּ.)

ערשטער שטורמער : איך האָב אויך געזאָגט, אַז זי
איז אַ מבשפה. . .

צווייטער שטורמער : אַמאָל האָט מען אַזעלכע גע-
בראַטן אויף שייטערהויפּנס.

ערשטער שטורמער : ס'וואָלט געווען אַ פּיין גע-
בראַטנס . . . אַ פעמינקע . . .

(געלעכטער. ער וויל זי אַ קיצל טאָן, זי טוט אַ קוויטש.)
קערקהאַפער (וועלכער האָט זיך בעת מעשה געסודעט
מיט שוואַנבערגן, דונערט אויס) : שמיל זאָל זיין!

(די שטורמער טרעטן פון איר אָפּ. זיי היטן זי אָבער.)
קערקהאַפער (זעצט זיך ביי האַפּמאַנס מיט און גיט אַ
צייכן די שטורמער אַז זיי זאָלן צופירן האַפּמאַנען צו אים. דאָן

ווענדט ער זיך צו אים): מיר האָבן זיך דערקונדיקט, אז איר שטייט אין פארבינדונג מיט מאַרקסיסטישע און אידישע אַר-נאַציאָנאַלעס, וואָס שטרעבן צו שטרעבן די נאַציאָנאַלע דייטשע רעגירונג. דערקלערט איר זיך שולדיק?

האַפּמאַן: (ענטפערט ניט).

קערקהאַפער (שטרענג): איך בין געצוואונגען צו פאַ-דערען פון אייך ענטפערס אויף מיינע פראַגעס!

האַפּמאַן: (שווייגט).

שוואַנבערג: איך וואָלט אים געעפנט דאָס מויל, ווי איך האָב אים געעפנט די נאָז . . .

(געלעכטער פון אלע אַרומיקע).

קערקהאַפער (דונערט): שטיל!

(עס ווערט שטיל).

האַפּמאַן: איך ווייס, אז איר זיינט ניט געקומען אַהער צו פאַרשן, נאָר דורכצופירן אַ פאַרטיקיאָנגענומענעם באַשלוס. צוליב וואָס וואָלט איר זיך צערעמאַניעווען? . . .

קערקהאַפער: אין אייער הויז פאַרזאַמלען זיך פאַר-דעכטיקע פאַרשווינגען. צווישן זיי אויך אויסלענדער. היינט האָט אייך באַזוכט אַן אַמעריקאַנער אַפילו. דאָס איז פאַרדעכטיק. צווישן אייערע נאָענטע מיטאַרבעטער געפינט זיך אויך איינער אַ פילינגער, אַ דייטשער פאַררעטער, וועלכער ווערט ליידער געשיצט פון דער פראַנצויזישער געזאַנדשאַפּט.

האַפּמאַן: (שווייגט).

שוואַנבערג: פאַרעקשנט. אויף אזעלכע פאַרשוונגען איז איבעריק צו פאַרשווענדן רייד. לאָמיר אים נעמען אויף אַ שפּאַציר און לאַנדן זיין קערפער אויף זייער אומריינעם בית-עולם!

קערקהאַפער (שטרענג): מיט זיך ניט אַרײַן! (און דאַן צו האַפּמאַנען:) ס'איז אונדז באַקאַנט, אז איר האָט דער-פונדן אַ נייעם ענערגיע־שטאַף, וואָס איר פאַרוואַנדלט אין אַ מאַכטיקן אויפרייס־מאַטעריאַל און איר, מיט אייערע מיטאַרבע-

טער, ווילן אויפרייסן געזעלשאפטלעכע בנינים, מיליטערישע פונקטן, אייזנבאנען, אום צו שטירצן די רעגירונג און פארראטן אונדז צו אונדזערע דרויסנדיקע און אינערלעכע שונאים.

האַפּמאַן : (שווייגט).

קערקהאַפּער : איך וואָלט אייך געראטן צו ענטפערן און ניט צו צווינגען אונדז צו געוואלד־מיטלען.

האַפּמאַן : איר ווייסט, אז אייערע באַשולדיקונגען זיינען לעבערלעכע. זאָגט קלאָר וואָס איר ווילט !

קערקהאַפּער : מיינע אינסטרומענטן זיינען צו קריגן פון אייך די פאַרמולע פון אייער אויפרייס־מאַטעריאַל.

האַפּמאַן : איצט פאַרשטיי איך אייך . . . איך האָב אָבער ניט באַשאַפן קיין אויפרייס־מאַטעריאַל, און די דאָזיקע, וואָס האָבן אייך אַהער געשיקט, ווייסן עס זייער גוט.

קערקהאַפּער : איר צווינגט אונדז צו ווערן שטרענג צו אייך.

האַפּמאַן : (שווייגט).

שוואַנבערג : און איך זאָג אייך ווידער אַמאָל, אז ס'איז אומזיכט דאָס רעדן. לאָמיר בעסער האַנדלען !

קערקהאַפּער : שווייגט ! (צו די שטורמער :) באַזוכט דאָס הויז !

(צוויי שטורמער בלייבן שטיין לעבן האַפּמאַנען און די איבעריקע צעשימט זיך איבערן הויז, זוכן, נישטערן, ברעכן מעבל, רייסן די בילדער פון די ווענט. קערקהאַפּער זעלבסט עפנט די שופלאָדן פונם שרייב־טיש, נעמט אַרויס פון דאָרט אַלע פאַפירן און צעלייגט זיי אויפן טיש).

אַ שטורמער (רייסט אַרונטער פון וואַנט האַפּמאַנס פאַ־מיליען־בילד און צייגט זי צו אַ צווייטן שטורמער) : זע נאָך, זע ! . . . (ער שלידערט דאָס בילד מיטן פוס און מיט איבערגעטריבע־נער מימיקע מאַכט ער נאָך אידישע תּנאֹות. הילכיקער גע־לעכטער.)

קערקהאַפּער (קומט צו צום פאַרשלאַסענעם טיש־קעסטל און ווענדט זיך צו האַפּמאַנען) : עפנט אויף !

האַפּמאַן : (רירט זיך ניט פון אַרט).

קערקהאַפּער (צו די וועכטער) : באַזוכט אים פאַר די
שליסלען !

(זיי באַזוכן אים און שלעפּן אַרויס די שליסלען פון זיין
קעשענע. קערקהאַפּער עפנט דעם שופלאַד און נעמט
פון דאַרט אַרויס דעם מאַנסקריפט, וואָס איז דאַרט ביי-
טאָג אַוועקגעלייגט געוואָרן. ער דערפרייט זיך מיט אים).
קערקהאַפּער : אַ, דאָס איז עס ! (בלעטערט דעם מאַ-
נסקריפט).

(פון צימער, רעכטס, דערטראַגט זיך אַ ווילדער געלעכטער.
האַפּמאַן ציטערט אויף און לאַזט זיך אין יענער ריכטונג.
זיינע וועכטער נאָך אים).

האַפּמאַן (מיט אַ באַנומענעם קול) : מוטער ! מוטער !
(ביי דער טיר באַגעגנט ער צוויי שמורס-לייט, וועלכע
פירן אַרויס מאַדאָס האַפּמאַן אויף איר אינוואַלידן-שטול.
נאָך זיי — אַן איבערגעשראַקענער, מיטן פלייט אין האַנט,
גייט נאָך באַרוך. האַפּמאַן שטויסט אָפּ די שמורמער פון
זיין מוטער און פאַלט צו איר צו :)
מוטער, האַבן זיי דיר בייז געטאָן ? . . . (ער פאַרשמעלט
זי מיט זיך פון זיי).

קערקהאַפּער (צו די דאָזיקע צוויי שמורמער) : ווער איז

זי ?

איינער פון זיי : זעט נאָר פאַר'אַ באַשעפּעניש ! . . .

דער צווייטער : אַ טיפּיש-אידישע שיינהייט . . . (גע-
לעכטער) קטשישיש . . . (און ער וויל זי קיצלען)

(מיט דעם אַזאַרט פון אַ פאַרצווייפלטן וואַרפט זיך האַפּמאַן
אויף דעם דאָזיקן שמורמער און וואַרפט אים אום אויף
דער ערד. דער צווייטער שמורמער וואַרפט זיך אויף
האַפּמאַנען. באַרוך, דערזענדיק, אַז האַפּמאַן ווערט גע-
שלאָגן, וואַרפט ער זיך אויפן שמורמער און פאַנגט אים
אַן צו שלאָגן מיטן פלייט. צו די צוויי שמורמער קומען
צוהילף די איבעריקע, מיט שוואַנבערגן בראַש. שוואַנ-

בערג לאָזט באַרוכן אַראָפּ אַ קלאַפּ איבערן קאַפּ. באַרוך פּאַלט אַנידער. שוואַנבערג לאָזט אים אַבער ניט אָפּ און מיט דער רציחה פון אַ סאַדיסט, הערט ער ניט אויף צו שלאָגן אים מיטן רעוואָלווער איבערן קאַפּ און טרעט אים מיט די פיס. די איבעריקע שלאָגן האַפּמאַנען און ווען ער פּאַלט שוין אַנידער, לויפט צו אים צו שוואַנבערג און אַלע צוזאַמען שלאָגן זיי אים מיט דער ווילדער רציחה פון צעיושעטע חיות.

מאַדאַם האַפּמאַן לאָזט פון האַלדז אַרויס באַנומענע כאַר-כלענדיקע קולות. זי שטרענגט זיך אָן אויפצושטיין, אַבער זי קען ניט.

קערקהאַפּער שטרענגט זיך אָן אַפּצושטעלן זיי, אַבער זיי זיינען אַלע אזוי צעיושעט, אז זיי פּאַלגן אים ניט און צו זיינע געשרייען פון „לאָזט אָפּ“ הערט זיך קיינער ניט צו.

אין טומל מערקט קיינער ניט ווי יאַהאַנאַ רוקט זיך צום אַרויסגאַנג און פאַרשווינדט.

מאַדאַם האַפּמאַן, נאָך איר אומבאַהאַלפענער אַנשמרעענ-גונג אויפצושטיין, פּאַלט זי אין שטול און בלייבט ליגן אין הלשות.

דער קאַמף איז אַ קורצער און האַפּמאַן ליגט שוין באַלד אויף דער ערד און איז אומבאַוועגלעך. ערשט דאַן גיט זיך קערקהאַפּערן איין אַפּצושטעלן זיינע שטורמער.

קערקהאַפּער (קוקט אויף האַפּמאַנען און איז פאַר-צווייפלט): אוממענטשן, וואָס האָט איר געמאַן? . . .

שוואַנבערג (מיט אַ באַוועגונג, אז מ'וואָלט געדאַרפט נאָך שלאָגן): ער לעבט נאָך אודאי . . .

אַ שטורמער (טוט האַפּמאַנען אַ שטויס מיטן פּוס און קערט אים איבער): טויט ווי אַלע טויטע.

קערקהאַפּער (זייער אויפגערעגט): פאַר טויטן אים וועט מען איך רופן צו פאַראַנטוואָרטלעכקייט!

שוואַנבערג: מיט וואָס איז ער בעסער פאַר אַנדערע?
ווי ער נעמט זיך דאָס אָן פאַר אַט דעם אידן! . . .

קערקהאַפער: דער באַפעל איז, אַז מיר זאָלן אים
ברענגען אַ לעבעדיקן.

שוואַנבערג: האָט איר אונדז פריער געדאַרפט זאָגן,
אַז אַט דער פאַרפלוכטער איד איז אָן אויסנאַם.

קערקהאַפער (דונערט אויס): שווייג! (פאַרנעמט די
פאַפירן פון האַפמאַנס טיש) לאַמיר גיין!

(אַלע אָפּ. אַ לאַנגע פויזע. מאַדאַם האַפמאַן קומט צו זיך
פון הלשות. זי קוקט זיך אַרום און דערועט האַפמאַנען.
שטרענגט זי אָן אירע כוחות אַראַפצוגיין פון שטול, אַבער
זי קען ניט. גליטשט זי זיך מיט דער רעכטער האַנט און
פוס פונם שטול און פאַלט אַנידער אויף דער ערד. פון
דאַרט קריכט זי אַזוי אויף אַ זייט, ביז וואַנען, מיט גרויס
מאַטערניש, עס געלינגט איר צוצוקומען צו האַפמאַנען.
זי פאַלט צו אים צו און באַרכלט קוים אויס: „לאַזאַר!
לאַזאַר!“ זי פרוואַווט פילן זיין שמערן, זיין פולס, לייגט
איר קאַפּ אויף זיין ברוסט צו הערן אויב ער אַטעמט. זי
בלייבט אַבער באַלד ליגן אין אַנמאַכט — קענטיק ווידער
געחלשט.)

אין דעם העל-באַלויכטענעם צימער — אַ לאַנגע פוי-
זע. ביז וואַנען עס דערהערן זיך פון דרויסן איילנדיקע
טריט. קלאַראַ און יאַהאַנאַ לויפן אַריין. קלאַראַ פאַלט
צו צו האַפמאַנען און יאַהאַנאַ — צו מאַדאַם האַפמאַן.

קלאַראַ: לאַזאַר! לאַזאַר!

יאַהאַנאַ: טויט?

קלאַראַ (מיט איר אויער אויף האַפמאַנס ברוסט, דער-

פרייט): ער לעבט!

יאַהאַנאַ: און אויך מיין מאַדאַם לעבט — ליבינקע מיין-

נע, געחלשט קענטיק . . .

(און בעת קלאַראַ עסקט זיך מיט האַפמאַנען צו ברענגען
אים צום באַוואוסטזיין, עסקט זיך יאַהאַנאַ מיט מאַדאַם

האפמאן. דערנאך, ארומקוקנדיק זיך איבערן צימער,
פאלט איר בליק אויף בארוכס קערפער. זי טוט א קוויטש
און פארשמעלט זיך די אויגן.
יאָהאַנאַ : הייליקע מוטער ! . . .

פּוּרְהאַנג

בילד צען

אי'ן צוויי וואָכן אַרום.
דאָס ליכט פאַלט אויף דר. לאַנדויער, הענרי
דייוויס און נאַצי־פירער. זיי זיצן ביי אַ טיש.

לאַנדויער : אזוי איז געווען קערקהאַפערס באַריכט :
„לאַזאר האַפּמאַן איז טויט“. קערקהאַפער האָט געדענקט, אַז
ער האָט די ריכטיקע דאָקומענטן און ער האָט זיך מער ניט
געקימערט וועגן האַפּמאַנען זעלבסט — אויסצוגעפינען צי ער
איז ווירקלעך טויט.

פירער : אָבער איר, הער דאָקטאָר, וואָלט געדאַרפט
מער אינטערעסירן זיך. איר האָט ניט געטאַרט אָננעמען אַ
באַריכט אָן אַ דאָקטאָרס באַשטעטיקונג.

לאַנדויער : איך בין זיך מודה, אַז דערמיט האָב איך
באַגאַנגען אַ פעלער. אָבער ווען דר. קערקהאַפער האָט מיר זיין
באַריכט געבראַכט, בין איך פאַרבאַפט געוואָרן פון צוויי אומי
שטענדן : צו שטודירן די דאָקומענטן און צו דערשטיקן פאַר
דער עפנטלעכקייט די ווירקלעכע אומשטענדן פון האַפּמאַנס
טויט.

פירער : און דערמיט האָט איר געבראַכט אַ טאַפּלטן
שאַדן : ערשטנס, לאַזאר האַפּמאַן לעבט, איז אין אויסלאַנד,
איז פריי און ער פירט אָן פּראָפּאַגאַנדע קעגן אונדז.

לאַנדויער (לאַזט אַראָפּ דעם קאַפּ) : ס'איז אמת.
פירער : צווייטנס — זיין דערפינדונג איז ביי אים און
ניט ביי אונדז.

לאַנדויער : (שווייגט).

פירער : צו וואָס פאַר אַ רעזולטאַטן האָבן געפירט האָט
מאַנס טאַבעלן ?

לאַנדוויר : צום היפּוך פון דעם, וואָס ער האָט פּראָקלאַמירט, אז ער האָט דערפונדן — אַז פאַרשווענדונג פון ענערגיע, קעמטיק, און דאָס זיינען געווען האָמאָגאַם ערשטע קאלקולאַציעס, אָבער זיי האָבן אים אַז קיינשום רעזולטאַטן ניט געפירט. האָט ער זיי פאַרוואַרפן און האָט זיך פאַרנומען אין אַן אנדער ריכטונג. און — דאָס איז זיין סוד.

פירער : פֿאַזי דאָך אָבער לאַגיש אַז דענקען, אַז די אידיע פון זיין דערפונדונג געפינט זיך אין אַט די דאָקומענטן.
לאַנדוויר : יאָ.

פירער : איז אַט די אידיע כּאַטש אייך קלאַר ?

לאַנדוויר : יאָ.

פירער : קענט איר זי ניט פאַרזעצן אין דער ריכטונג פון האָמאָגאַנען און אזוי אַרום אַקומען צו זיינע שלוסן ?

לאַנדוויר : איך האָב געפרוּאַווט און איך קען ניט.

פירער (פאַרביטערט) : און דאָס זאָגט איר אזוי, איר געמט פון טיש אַ בוך און שלידערט אים אויף לאַנדווירן, וועלכער וויל אונדז איבערצייגן אין אַט דעם ווערק, אַז אירן זיינען אַ גייסטיק מינדנווערטיקע ראַסע . . .

לאַנדוויר : דאָס בוך איז פאַרמאַסט לויט אייערע אינפֿערמאָנעס . . .

פירער (אויפגעבאַכט) : איר וואָגט ? . . .

לאַנדוויר (ווי פאַרענטפערנדיק זיך) : עס קען מעגלעך זיין, אַז אין האָמאָגאַם אַדערן פליסט אַריש בלוט . . .

פירער : אַדער אין אייערע — אידיש בלוט . . .

לאַנדוויר (שפּרינגט אויף) : איר וואָגט . . .

פירער (שמרענג) : זיצט רואיק, מוין פריינט.

לאַנדוויר : (נידערשלאַנג, זעצט זיך אַוועק).

פירער : אייער נאַבלעסיקייט האָט געבראַכט צו אונדזער באַוועגונג מוראדיקן שאַדן. מיר מוזן אַריינקריגן די דערפיני-

דונג! אונטער אלע אומשטענדן! אום זי זאל קענען דורכ-
 פירן איר פראגראם, מוז די נאציאנאל-סאציאליסטישע רעגיר-
 דונג באזיצן איבערוועגנדיקן וואסן לגבי דער דרויסנדיקער
 וועלט. און דייטשלאנד איז אנטוואפנט . . . מיר מוזן האבן אַט
 די דערפינדונג! מיר זיינען געצוואונגען צו זיין שטרענג מיט
 אייך, הער דאָקטאָר.
 (ער שטייט אויף).

מיר גיבן אייך פיר וואָכן צייט אַריינצוקריגן אַהער לאַזאַר
 האַפּמאַנען און זיין דערפינדונג. און — מר. הענרי דיוויס
 . . . די רעגירונג האָט מיט אים אַ געוויסן אַפּמאַך . . . אויף
 וויפיל עס וועט מעגלעך זיין, וועט ער אייך העלפן. איר שטייט
 אונטער זיין אַבסאָלוטן אויפזיכט. אַריע!
 (ער גייט אַוועק.)

לאַנדויער און דיוויס שטייען איינער אַנטקעגן אַנדערן
 און קוקן זיך, פאַרשנדיק, אָן. לאַנדויער — אַ נידער-
 שלאַגענער און דיוויס — מיט אַ סאַרדאַנישן שמייכל
 אויף די ליפן.

ביז וואַנען דיוויס איבערצייגט זיך, אַז לאַנדויער איז
 אים אינגאַנצן אונטערטעניק און ער שטרעקט אים אויס
 זיין האַנט. לאַנדויער כאַפט זיך אָן אָן דיוויסעס האַנט,
 ווי דער וואַס טרינקט זיך — אָן אַ שמרוי.

זיי קוקן איינער אויף דעם אַנדערן און ס'זעט אויס ווי
 אַ שטומע סצענע פון כאַוואַוסטזיניקע מעפיסמאַפעלישע
 כוחות.

דאָס ליכט לעשט זיך לאַנגזאַם. צום סוף זען זיך ניט
 מער ווי די צוויי פנימער — פאַרגליווערטע מאַסקעס פון
 בייווילן און האַס.

פינצטער

בילד עלף

א צימער אין א ווילא אין זשענעוואָ, שווייץ, וואו עס וואוינט איצט לאַזאַר האַפּמאַן. אין הינטערגרונט עטלעכע פענצטער, דורך וועלכע עס אַנטפלעקט זיך אַ הערלכע בערגיקע פּאַ-נאָראַמע, וואָס באַדט זיך אין אַ ליכטיקן פּרי-מאָרגן. אין מיטן צימער אַ טיש מיט שטולן אַרום אים. טיפּער צום הינטערגרונט, אַ זאָ-פע און עטלעכע אַרמשטולן. רעכטס אַ קאַ-מין, וואו עס ברענט איצט אַ קליין פּייער. לעבן קאַמין, טיפּער צום הינטערגרונט, אַ טיר וואָס פירט אין די אינוועניקסטע צימערן פונם הויז. לינקס אַ טיר, וואָס פירט אין דרויסן.

עס איז דעם 10טן מאי, 1933, 8 אַזייגער אינ-דערפרי.

אין צימער איז קיינעם ניטאָ, אָבער באַלד דערהערן זיך טריט און פון די אינוועניקסטע צימערן פונם הויז קומען אַריין קלאַראַ און פּילינגער.

די טרויעריקע געשענישן האָבן אויף קלאַראַן איבערגעלאָזט קענטיקע שפורן. אַ מידיקייט פילט זיך אין אירע באַוועגונגען, וואָס שטערט אָבער ניט זייער מערקווירדיקער ריטמישקייט, וואָס איז אייגנאַרטיק פאַר מענטשן, וואָס האָבן

דערגרייכט אַ גייסטיקע אויסגעלייטערטקייט און באַשטימטקייט. זי איז בלייב און איז מאַגע- רער געוואָרן און דורכדעם זען אירע אויגן אויס גרעסער און טיפער און ווען זיי קוקן פאַר- טראַכט פילט זיך אין זיי עטוואָס מיסטעריעזעס און ספיריטועלעס. אירע האָר זיינען צעטיילט אין מיטן קאָפּ און הענגען אַראָפּ גלאַט ביז אַריבער די אויערן, וואָס דאָס צוזאַמען גיט איר אויסזען די פאַרשטעלונג פון אַ מאַדאָנאַ. זי איז אַנגעטאָן אין אַ קימאָנאַ, וואָס איז איינגע- צויגן אַרום איר טאַליע, און ווען זי באַוועגט זיך, קען מען נאָכפּאָלגן ווי גראַציעז און איידל עס זיינען אירע זשעסטן.

עס מערקן זיך אָבער קיין ענדערונגען ניט אין פילינגערן. ער איז, ווי געוויינלעך, געלאַסן, רואיק און נעט.

קלאַראַ : דאָ וועט אונדז קיינער ניט שטערן און מיר קענען שמועסן.

(זיי זעצן זיך — פילינגער אויפן זאָפּע און קלאַראַ קענן אים אויף אַ שטול).

פילינגער : ווען זיינען אייערע עלטערן אַהער אַנגע- קומען?

קלאַראַ : נעכטן אינדערפרי.

פילינגער : און ווען האָט איר דערהאַלטן אייער מור טערם בריוו?

קלאַראַ : אין דערזעלביקער צייט.

פילינגער : הייסט עס, אייער מוטער האָט זיך דערי- וואַס וועגן אייער פאַטערס באַזוך אַהער ערשט קורצילעך פאַר זייער אָפּפּאַרן.

קלאַראַ : אַזוי שרייבט זי טאַקע אין איר בריוו. זי

שרייבט, אז זי האָט זיך אַט ערשט דערוואוסט, אז מיין פאָטער
פאָרט צו זען זיך מיט מיר און איר האָט זיך קוים איינגעגעבן
צו פועלן ביי אים, אז זי זאָל מיטפאָרן.

פילינגער: שרייבט זי דען אייך אינגאנצן ניט וועגן
דעם ציל פון אייער פאָטערס קומען אהער צו זען זיך מיט אייך?

קלאַראַ: זי שרייבט יא, אָבער אומקלאַר. קענטיק
אָבער, אז ער קומט אהער מיט אַ טאָפּלעטער מיטע — אים ער-
גערט זייער מיין נאָענטע פריינטשאַפט מיט האָפּמאַנען, און,
מיר איז באַקענט, אז ער איז אהער געקומען צופאָרן צוזאַמען
מיט הענרי דיוויס און דאָס האָט געוויס אַ שייכות מיט האָט
מאָס דערפרינדונג.

(קורצע פּוּזע. פילינגער באַטראַכט קענטיק די לאַגע.
דערנאָך פרעגט ער:)

פילינגער: און אייער מוטער — וואָס דענקט זי וועגן
אייער פריינטשאַפט מיט האָפּמאַנען?

קלאַראַ: אין אירע בריוו האָט זי זיך וועגן דעם קייני
מאָל דייטלעך ניט אויסגעדריקט. איך שמעל זיך אָבער פאָר,
אז ס'זוט איר אויך וויי. באַטראַכט נאָר, פילינגער, אז זי איז
פון קינדווייז אָן דורכגעדרונגען מיטן געפיל פון פאַראַכטונג צו
אידן און די נייע אויפגעבלאָזענע ראַסן־פּראָפּאגאַנדע אין דייטשי-
לאַנד האָט אויף איר, מן הסתם, אויך געווירקט. . .

פילינגער: יא . . . (און נאָך אַ פּוּזע) אייער פאָטער
ווייס, באַטירלעך, ניט, אז אייער מוטער שרייבט זיך מיט אייך
דורך.

קלאַראַ: געוויס ניט.

פילינגער: וואָס האָט איר אים געענטפערט אויף זיין
בריוו?

קלאַראַ: בלויז דאָס, אז איך קען מיט אים פריער פון
היינט ניט טרעפן זיך. איך האָב געוואָלט צוערשט מיט אייך
מיישב זיין זיך.

פילינגער: איר האָט אָבער יא פאַרשפראַכן צו טרעפן
זיך מיט אים?

קלאַראַ : יאָ, איך האָב געמוזט אויף אַזויפיל אייני
שפּימען.

פּילינגער : האָט אייער פּאָטער ווען עס איז פּריער גע-
זוכט שלום צו מאַכן מיט אייך ? איך מיין דאָן, ווען איר זיינט
נאָך געווען אין בערלין.

קלאַראַ : קיינמאָל ניט. זיינט איך האָב פּאַרלאָזט זיין
הויז, האָט ער ניט נאָר ניט געוואָלט באַגעגענען זיך מיט מיר,
נאָר ער האָט אויך מיין מוטער פּאַרבאַטן צו זען מיך. איך פלעג
זיך מיט איר באַגעגענען אין געהיים. ער וואָלט זיך ניט גע-
לאָזט איבערבעטן, ווען איך וואָלט דאָס אפילו געוואָלט טאָן.
(און נאָך אַ פּויזע) וואָס זאָלן מיר איצט טאָן, פּילינגער ?

פּילינגער : עס איז קיין ספק ניט, אַז איר מוזט זיך מיט
אים באַגעגענען.

קלאַראַ : ער בעט מיך אַריבעראַקומען צו אים אין
האַטעל.

פּילינגער : דאָס וועט ניט טויגן.

קלאַראַ : וואו דען ?

פּילינגער : דאָ אין הויז.

קלאַראַ : אהן האַפּמאַן ?

פּילינגער : ווען ער איז ניטאָ אינדערהיים.

קלאַראַ : האַפּמאַן גייט היינט צו אַ פּאַרזאַמלונג פון אַ
קאָמיטעט פאַר דייטשע פּליכטלינגע. אום עלף אַזויגער איני-
דערפרי.

פּילינגער : איז גוט. זאָלן אייערע עלטערן דאָן אַהער
אַריבערקומען.

קלאַראַ : און אַז זיי וועלן פּאַרלאָנגען צו טרעפן זיך מיט
אים ?

פּילינגער : דאָן, זאָלן זיי.

קלאַראַ (אין ספק) : אפשר... (דאָן מיט דאַנקבאַרקייט)
פאַר'א גליק, פּילינגער, וואָס איר זיינט געקומען ! אייער
פּריינטשאַפּט איז אומשעצבאַר !

פּילינגער : איך בין צופרידן, וואָס איך האָב געהאַט די

מעגלעכקייט צו קומען. בערלין איז נאך אלץ ווי אין אן ערד-
זיטערניש — מ'איז דארט ניט זיכער מיט קיין איין טראַם.

קלאַראַ: איך שטעל זיך פאַר. ווי אזוי האָט איר דאָך
געפונען די מעגלעכקייט אזוי שנעל צו קומען?

פילינגער: אלס קוריער פון דער פראַנצויזישער גע-
זאָנרשאַפּט.

קלאַראַ: איך האָב זיך טאַקע פאַרנעשטעלט, אז אזוי
וועט איר טאָן. (און דערנאָך זאָגט זי) דאָ, אין זשענעוואַ, איז
שמיל און רואיק. מיר וואָלטן דאָ געקענט רוען, ווען ניט די
זאָרן פאַר האַפּטמאַנס מוטער. האָט איר זי געזען, פילינגער?
וואָס מאַכט זי?

פילינגער: איך האָב זי געזען פאַר צוויי-וואָכן. זי איז
דאָ, לויט די אומשטענדן, אויסגעזען מוטיק און מונטער.

קלאַראַ: איך האָב גערענקט, אז פאַר אייער אַפּטמאַן
וועט איר זיך נעמען די מי צו זען זיך מיט איר.

פילינגער: איך האָב דאָס זייער געוואָלט טאָן, אָבער
איך האָב באַשלאָסן אַפּצוהאַלטן זיך דערפון. איך בין אין בער-
לין און אויפהער שפּיאַנירט געוואָרן און ס'וואָלט ניט ראַטזאָם
געווען אַרויסצופירן די נאַציש אויף איר סליאָד. איך האָב
אָבער מיט דריי טעג צוריק געזען יאָהאַנאַן און זי האָט מיר
אַפּגעגעבן אַ גוטן גערוב.

קלאַראַ: אַ, ווען מאַדאַם האַפּטמאַן קען שוין אויך אַהער
אַריבערגעבראַכט ווערן! דענקט איר, פילינגער, אז ס'זיינען
דאָ אויסזיכטן?

פילינגער: דערנױל, ליידער, ניט. מיט זייער גוטן
ווילן וועלן די נאַציש זי פון דאָרטן ניט אַרויסלאָזן. און צו
שמוגלען זי אַריבער דער גרענעץ, אונטער די אינטיקע אומ-
שטענדן, איז אַ געפאַר.

קלאַראַ: ווען האַפּטמאַן זאל זיך נאָר קענען באַהערשן
און ניט אָננעמען קיין פאַרצווייפלטע שריט. . .

פילינגער: יאָ, איך פאַרשטיי. . . בענקט ער שטאַרק
נאָך איר?

קלאַראַ: אויסערגעוויינלעך. אָבער ס'איז ניט אזוי אַ בענקשאַכט ווי אַ פּחד, אַז זי קען נאָך דאָרט אַנטפלעקט ווערן און די נאַציש וועלן פון איר פאַר אים נקמה געמען.

פּילינגער: ליידער איז זיין פּחד אַ באַגרינדעטער. אַזעלכע האַנדלונגען זיינען גאַנץ געוויינלעך צווישן די נאַציש. קלאַראַ: ווען בריוו קומען ניט אין צייט, איז ער ממש פאַרצווייפלט. צומאָל קומט ער אפילו אַרײַן אין שטומונגען צוריקצוקערן זיך צוליב איר קיין דײַטשלאַנד.

פּילינגער: האָט וואָלט געווען אַ פאַרצווייפלטער שריט. ער וואָלט זיך מקריב געווען און איר ניט געהאַלטן.

קלאַראַ: ער ווייסט עס, אָבער ווען ער איז פאַרצווייפלט, קען ער האַנדלען ווי אַ קינד . . . און היינט איז שוין דער אַכטער טאָג, אַז פון איר זיינען קיין בריוו ניטאָ . . . (און דאָן — נאָך אַ קורצער שווערער פּויזע) און האַפּמאַנס אַנדערע ענינים, דענקט איר, אַז זיי וועלן כאַטש קענען באַזאָרגט ווערן?

פּילינגער: ליידער דאָס אויך ניט. זיין הויז איז פאַר-שלאָסן און איז אַרומגערינגלט דורך אַ פּאַליציי וואָך. זיין גאַנץ פאַרמעגן איז קאַנפּיסקירט. מיינע אַפּעלאַציעס זיינען צוריקגעוויזן געוואָרן. (דאָן פאַרזאָרגט) אייך איז דאָ זייער שווער געווען . . . פון וואַנען האָט איר דאָך געקראָגן מיטלען צום לעבן?

קלאַראַ: פאַרשיידענע זשורנאַלן זיינען נאָך אַליץ נייגע-ריק געווען צו דרוקן זיינע אַרטיקלען. ער האָט לעצטנס ניט געשריבן, אָבער עס זיינען דאָ געווען אַ סך מאַנוסקריפּטן פון פּריער. אַנדערע פון זיי האָבן אפילו פאַרויס געאַלט דעם האַנטאַראַר. אָבער איצט פאַנגט די פּראָבלעמע אָן צו ווערן שאַרף . . . (און נאָך אַ פּויזע) פּילינגער, איך לייען אין דער פּרעסע די אַרטיקלען וועגן האַפּמאַנען און איר שטויז. פון וואָ-גען שטאַמט דער פּלוצלעכער אויסברוך פון סיסטעמאַטישער אַגיטאַציע קעגן אים? וואָס האָט מען צו אים? . . . פאַר וואָס ווערט ער אַזוי פאַרפּאַלט אפילו אין דרויסן פון דײַטש-לאַנד? . . .

פילינגער: קאפיטאל האט נאך ליידער א געוואלדיקע מאכט . . . הענרי דיוויס!

קלארא: יא, דיוויס . . . די נאציס . . . איין פארבינדונג. צו צווינגען אים אונטערצונעבן זיך . . . פון אמעריקע האט מען האפמאנען שוין געמאלדן, אז זיי וועלן מער נישט קען נען דרוקן זיינע ארטיקלען.

פילינגער: וואו איז איצט האפמאן? שלאפט ער נאך?
קלארא: ניין, ער איז אוועק שפאצירן. אזוי יעדן פרי מארגן. ער שפאצירט ביז דער פאסט, צו זען אויב עס זיינען דא בריוו פון זיין מוטער.

פילינגער: ווערן דען קיין בריוו אהער נישט געבראכט?
קלארא: יא, אבער ער איז צופיל אומגעדולדיק צו דער ווארטן זיך אויפן בריווטרעגער.

פילינגער: די שרעק פאר זיין מוטער פארנעמט דאך אבער אים נישט אינגאנצן. וואס טוט ער אזוי? אדער וואס פלאנעוועט ער צו טאן?

קלארא: א, זיינע פלענער זיינען פארשיידן. אט ארבעט ער איצט אויף א פראעקט פון א מין אינטערנאציאנאלער אקאדעמיע פאר וויסנשאפט און קונסט, וואס זאל וויסנשאפטלעך און קונסטלעריש אפשאנגן דעם גיכט פון דער דייטשער נאצי אגאליסאציאליסטישער פראפאגאנדע, וואס פראקלאמירט די אידיע פון כלומרשטע "העכערע" און "נידעריקערע" ראסן. די דאזיקע אקאדעמיע וועט עס דארפן אנמירן א סיסטעמאטישע אנטרימלחמה פראפאגאנדע. ארום איר וויל האפמאן קאנצעני טרירן די אויסדערוויילטסטע דערהויבענע גייסטער פון דער וועלט — די רעוואלוציאנערן, וויסנשאפטסלייט, קינסטלער, צווישן וועלכע עס זאלן איבערהויפט זיין פארטראגן די פליכט לינגע פון פארשיידענע לענדער. ער פירט מכה דעם א גרויסע קארעספאנדענץ. ער שרייבט זיך דורך, למשל, מיט גארקין און לונאטשארסקין פון איין זייט און מיט גאנדין פון דער צווייטער זייט.

פילינגער: אזעלכע עקסטרעמען? פאר א אפסורד!

קלארא : אבער האַפּמאַן דענקט, אז עס קען יאָ געשאַפן ווערן אַ באַדן, אויף וועלכן זיי זאָלן קענען צוזאַמענאַרבעטן, אַפילו ווען זיי וועלן זיך אין זייערע גרונט-אידיען קיינמאַל ניט איינפאַרשטיין.

פילינגער : געשענישן לויפן מיט אַ ווירלווינט און האַפּי מאַן בלייבט דער זעלביקער . . .

קלארא : די געשענישן האַבן פאַרשטאַרקט האַפּמאַנס ענטוויאַזם און אים צוגעגעבן אימפעט.

פילינגער : אבער אַט די טעטיקייט פאַדערט דאָך גרוי סע אַנשטרענגונג. איז זי ניט צופיל פאַר זיין אַפּגעשוואַכטן געזונט ?

קלארא : מיר דוכט, אז די אַנשטרענגונג איז דאָס וואָס האַלט איצט אויף זיין גלייכהעוויכט. ער מוז עס האַבן אום צו פאַרגעסן . . .

פילינגער : איר מיינט, זיין זאָרג פאַר זיין מוטערס שיקזאַל ?

קלארא : יאָ, זיין מוטער. און, מערקווירדיק, באַרוך — נאָך מער. באַרוכס טראַגישער טויט קומט אים ניט אַראָפּ פון זינטן. ווען ער וואַלט ניט פאַרבאַפט געוואָרן פון זיין טעיַ טיקייט, וואַלט ער געווען אַ צעבראַכענער מענטש. ער האַט זיך אַמאָל אויסגעדריקט, אז ער איז דער סימבאָל פון דער בלוטנדיקער מענטשהייט. צו זיין נאָמען איז געווידמעט זיין גאַנצע טעטיקייט.

פילינגער : פון אייערע בריוו האַט זיך ביי מיר געשאַפן דער איינדרוק, אז ער האַט שוין באַרוכט פאַרגעסן.

קלארא : איך האָב זיך אַליין גענאַרט, ווייל אויסערלעך איז ער רואיק. ער מיינט אום צו רעדן וועגן אים. אַבער איצט זע איר, אז ער האַט ניט פאַרגעסן. דער ווייטיק הערט ניט אויף צו טלען אין אים.

פילינגער : איך האָב דערפילט זיין בקשה און געשמעלט אַ מצבה איבער זיין קבר. קוים געקראַנגן די הסכמה פון די באַי אַמטע פון דעם אידישן בית-עולם. לויט זייער מנהג שמעלט מען אַ מצבה ערשט אין אַ יאָר אַרום נאָך דער קבורה.

קלאַראַ : ער וויל מיט דער צייט איבערפירן זיין קערפער אויף אן אנדער אָרט. ער וויל אז זיין קערפער זאל ליגן אויב טערן פונדאמענט פון זיין בנין פון דער אינטערנאַציאָנאַלער אקאדעמיע.

פילינגער : ער איז אלעמאָל געווען צומאָל סענטימענטי טאל.

קלאַראַ : רעדט אָבער ניט מיט אים וועגן דעם. מיידט בכלל אויס צו רעדן צו אים וועגן ענינים, וואָס וועלן אים אַרויפֿֿֿ פירן אויפן געדאַנק אָט די אמאָליקע געשענישן. ער שוידערט ווען ער דערמאָנט זיך ווי באַרוך איז געפייניקט געוואָרן. (און נאָך אַ קורצער פּויוע פּאַנגט זי אָן :) איך קען זיך אין דעם אַליין קיין קלאַרן חשבון ניט אָפּגעבן, אָבער איך האָב אַ געפיל, אז האַפּמאָן וואָלט מיך געדאַרפט אויסמיידין. און אז ער מיידט מיך ניט אויס איז מיר אַ חידוש . . .

פילינגער (פאַרוואַונדערט) : וואָס הייסט ?

קלאַראַ (איר שטימע פאַנגט אָן ציטערן מיט ווייטיק) : דאָס איז דאָך פאַרט מיין פּאָלק און מיין לאַנד, וואָס האָבן באַֿֿֿ רוכן פאַרפייניקט, האַלטן זיין מוטער געפאַנגען און אים אַליין דערשעפט . . .

פילינגער : א י י ע ר לאַנד און פּאָלק ? . . . און ניט אויך האַפּמאָנס ?

קלאַראַ : יאָ . . . אָבער ? . . .

פילינגער : האַפּמאָן דענקט ניט, אזוי ווי די נאַציש אַז ער וואָלט געווען ביטער אַנטווישט, ווען ער הערט די דאָֿֿֿ לערנען, אַז אידן זיינען אָן אנדער ראַסע . . . דענקט איר ניט, זיקע ווערטער פון אייך . . . (פּויוע) חוץ דעם, איז עס דען אייֿֿֿ ער שולד ?

קלאַראַ : דאָך בין איך באַהערשט פון שרעק . . . עס איז, הפּנים אַ מהלך צווישן געדאַנק און אינסטינקט אַפילו בוי אַזעלכע ווי האַפּמאָן . . . געדענקט איר, וואָס עס האָט געווירקט אויף אים, אַז ער זאל מיט ווייטיק צערייסן דעם בריוו, וואו עס איז אים אָנגעזאַגט געוואָרן, אַז ער קריגט דעם נאַבליֿֿֿריוז ?

פילינגער : איך דערמאן זיך . . . איצט פארשטיי איך
. . . אייך

קלאַראַ : לגבי איצט איז דאָך יענער צופאל געווען אַ קליי-
ניקייט. (טרויעריק) און איצט . . . ווען נאָך די דאָזיקע טרויר-
עריקע געשענישן וואָלט ער גיט מיך געטראָפן און ווען גיט
אויף מיר וואָלט צום ערשטן געפאלן זיין בליק ווי נאָר ער
איז דאָן צוריקגעקומען צום באַוואוסטזיין, ווען גיט איך וואָלט
אים דאָן אַרויסגעראַטעוועט פון דייטשלאַנד און געבראַכט
אַהער אין זיכערקייט, — וואָלט ער זיך געוויס אַפגעקערט פון
מיר. אָט דער באַוואוסטזיין מינערט אפּשר זיין שרעקלעכע
וויזע, אָבער באַפרייען זיך פון איר אינגאַנצן — ווער ווייסט
צי ער קען . . .

פילינגער (גערירט) : און איר האָט אים זייער שטאַרק
ליב, פרייליך פאָן ווירטענבערג?

קלאַראַ : איך לעב אין אים. אין זיין גרויסקייט לעב
איך, הער פילינגער. (זי הויכט אויף צו אים אירע הענט) איר
זעט, מיין גאַנצע לייב און לעבן, אַפילו ביז מיינע שפיץ פינגער
זיינען אין אים אַריינגעטאָן. איך ווער באַנומען פון זיין גרויסן
גייסט. אין זיין דערהויבונג בין איך אויך דערהויבן. ווען איך
ווייס, אַז איך וואָלט דורכדעם געלינדערט זיינע ליידן, וואָלט
איך פרייוויליק פון אים אַוועק.

פילינגער : וואָלט איר דאָס געקענט טאָן ?

קלאַראַ : ווי די פאַרצייטיקע קדושים וואָס פלעגן ליי-
טערן זיך דורך פיין, אַזוי פיל איך אַ ליידנשאַפט פאַר אומגעווי-
ערע ליידן אויסצוקויפן די זינד פון מיין פאַלק און מיין פאַטער-
לאַנד . . .

פילינגער : איך פאַרשטיי אייך . . .

קלאַראַ (קוקט אין מרחק אַריין. פלוצים ווערט איר פנים
ליכטיק. זי שטעלט זיך אויף און צייגט אַן דורכן פענצטער) :
אַן גייט ער ! זעט ווי הערלעך ער איז !

פילינגער (קוקט אויך אַהין) : יאָ . . .

(פויוזע. זיי קוקן דורכן פענצמער. ביז וואנען קלארא
דערמאנט זיך :)

קלארא : איך וועל גיין צוגרייטן פרישטיק.

פילינגער : און איך וועל גיין באגעגענען אים.

(ער גייט צום ארויסגאנג, לינקס. קלארא שטייט נאך אליין
אויף איין ארט און קוקט פארטראכט דורכן פענצמער.)

פירראנג.

בילד צוועלף

א האַטעל־צימער אין זשענעוואַ, שווייץ. רעכטס
אַ טיר צום שלאָף־צימער; לינקס אַ טיר צום
אַרויסגאַנג. אין הינטערגרונט, צוויי פענצטער
און צווישן זיי אַ שרייב־טיש.

דער זעלבער פרימאָרגן ווי אין פּאַריקן בילד,
מיט אַ שטונדע שפעטער.

ביי אַ טיש אין מיטן צימער זיצן הענרי דיוויס,
אַטאָ און מאַריאַ פּאַן ווירטענבערג און עסן
פרישטיק.

אַטאָ פּאַן ווירטענבערג איז אַ מאַן אין די פּופֿ
ציקער יאָרן, מיט שאַרפע, ביזע אויגן, שווערע
וואַנצעס, מיטל וואַקס, ברייטע פלייצעס און
מאַכט גלייך דעם איינדרוק פון אַ יונקער, אַ
שטרענגן מיליטערישן מאַן.

אין גרויסן קאָנטראַסט צו אים זעט אויס זיין
פּרוי, מאַריאַ. מיקען גלייך מערקן אַן ענלעכ־
קייט צווישן איר און קלאַראַן. איר אויסזען איז
ווי פון אַן איידעלער, ראַפּינירטער און גוט־האַר־
ציקער פּרוי פון אַ יאָר אַכט און פּערציק. אירע
דע האַר, וואָס האַלטן שוין ביי גרוי ווערן. אירע
שטאַל־גרויע אויגן דריקן געוויינלעך אויס אַ
קאַלטע, קלאַרע רואיקייט, אָבער אונטער די איצ־

טיקע אומשטענדן שפיגלט זיך אין זיי אָפּ די
שרעק און אומרויאיקייט, אין וועלכער זי געפינט
זיך.

פאַן ווירטענבערג קוקט אַרײַן אין אַ צײַטונג.
זײַן פרוי גיסט אָן קאַווע, וואָס זי דערלאַנגט
דײַוויסן און אים.

דײַוויס (נעמט פון איר די קאַווע): אַ דאַנק.
פאַן ווירטענבערג (לײגט בײַן אַוועק די צײַטונג און
פאַנגט אַן האַסטיק מישן די קאַווע): אײך ווער אױפגעװעקט
ווען אײך לײען אױסלענדישע צײַטונגען. ווי געמײן דאָס אײך,
וואָס די הײנע פּרעסע האָט זיך דערלױבט באַאײנפלוסט צו
ווערן פון דײַטשלאַנדס שונאים אום צו מױסרעפּרעזענטירן
פאַקטן.

דײַוויס (מעשה פּילאָזאָף): ס'ווענדט זיך ווי מען קוקט
אױף אַן אַז ענין. עס זײנען דאָ תמיד פאַרשײדענע שטאַנד-
פונקטן אױף אַ זאך. פאַרשײדענע צדדים קענען האָבן פאַר-
שײדענע טענות.

פאַן ווירטענבערג (אומגעדולדיק): וואָס פאַר אַ
צדדים קענען דאָ זײן? ס'איז אַבזוכטלעכע מױסרעפּרעזענטאַ-
ציע און פאַלשע אױסטייטשונג פון ווירקלעכע געשענישן. און
אױף דער שװײץ איז מיר ווירקלעך אַ חידוש. זי און דײַטש-
לאַנד זײנען נײַט נאָר נאָענטע שכנים, נאָר זיי פאַרמאָגן דאָך
אַן אײנהײטלעכע קולטור. דער גרעסטער טײל פון איר באַר-
פּעלקערונג רעדט דאָך דײַטש. די שװײץ נערט זיך דאָך, אַזוי
צו זאָגן, פון דער דײַטשער קולטור. און דאָך זעט ווי אומ-
וויסנדיק זיי זײנען. פאַר'א ווען זיי מאַכן דאָס פון דעם, וואָס
הײנט וועט די דײַטשע שטודירנדיקע יוגנט אױסדריקן זײערע
פאַטריאַטישע געפילן און אומברענגען אױף שײטערהױפּנס אײ-
ניקע ביכער. זיי רעכענען זיך נײַט דערמיט, וואָס דאָס איז
בלױז אַ רײן דעמאָנסטראַטיווער אױסדרוק פון אַ נאַבעלן גע-
י

פיל צוריקצושטעלן די ריינקייט פון דער דייטשער קולטור און צו באפרייען זי פון פרעמדע, שעדלעכע איינדרוקן, — נאך זיי שטעלן דאס פאר אין א ליכט פון פאנאטיזם און בארבארישן צוריקקער צום מיטלאַלטער. פונקט ווי אַזעלכע שעדלעכע און פארפירערישע דעמאָגאָגן, געמיינע פעלשער און אידן, ווי לעי־נין, מאַרקס און זייער גלייבן, וואָלטן ווירקלעך געווען די אַפּאָס־טאַלן פון פּראָגרעס.

דײַווײַס: איך בין מיט אייך פולשטענדיק מסכים, הער פאן ווירטענבערג, אז אַזעלכע שעדלעכע ביכער, ווי די וואָס איר האָט דערמאָנט, דאַרפן פאַרבאַטן ווערן. זייער שאַדן איז גרויס. זיי רופן אַרויס פאַלשע און פאַרפירערישע אילוזיעס ביי די לייענער און זיי פאַרסמען זייער גייסט. איבערהויפּט שעדלעך זיינען זיי פאַר דער יוגנט און פאַר די אַרבעטער. צוליב וואָס זאָלן זיי בכלל דאַרפן לייענען אַזעלכע שרייבערייען. אַ גוט־דעדאָקטורטע צייטונג, מיט אַ סך ספּאַרטיאַרטיקלען איז גענוג פאַר זיי. דאָך טאַרן מיר ניט פאַרגעסן, אז מיר לעבן איצט פאַרט אין אַן אומרוואַיקער צייט און מען דאַרף זייער פאַרזיכטיק זיין מיט עפנטלעכע דעמאָנסטראַציעס. צוליב וואָס אויפרייסן די אויגן פון דער וועלט? צוליב וואָס דאָס עפנטלעכע ברענען פון ביכער און דערמיט געבען וועמען עס איז אַן אויסרייד פאַר אַנטי־דייטשער פּראָפּאגאַנדע? מען וואָלט די זעלביקע ביכער געקענט פאַרניכטן אויף אַ שטילן און רואיקן שטייגער און מיט נאָך ווירקזאַמערן עפעקט. אין וואָס מיר נויטיקן זיך איז אַ גוטע פרעסע, וואָס זאָל אַנפירן דעם טאָן, וואָס די אַרבעטער זאָלן לייענען. און וואָס באַלאַנגט די אידן — וואָלט אויך כדאי געווען, אז מען זאָל נישט אויפהויבן אַזאָ טומל . . . (איראַניש) אַ גליק וועט באַטרעפן דייטשלאַנד, אז מ'וועט דאַרט אויסהרגענען עטלעכע הונדערט, אָדער אַפילו — עטלעכע טויזנט אידן . . . די אידן — ווען מ'שלאַנגט זיי — האָבן זיי די טבע פון הזירים: זיי קוויטשען אַזוי, אז עס ווערט ניט גוט . . . אַ פאַסקורנע אומח . . .

מאַריאַ: אַ בערקווירדיקן אַרטיקל האָב איך געכטן געלייענט אין אַ היגער צייטונג, אז היטלער זעלבסט שטאַמט

פון אידן און אז ער איז אן אומגעזעצלעך קינד . . .

דיוויז: איך האב עס אויך געלייענט. די ניים איז דערפונדן געווארן פון אידן. זיי זיינען אויף אלץ פעאיק — אפילו היטלערן צו אדאפטירן . . .

פאן ווירטענבערג: (קוקט זיך ארום איבערן צימער מיט אינסטינקטיוון חשד): דא וועט זיך צו אונדז קיינער ניט צוהערן און מיר מעגן רידן אפן — איך בין זיך מודה, אז איך האב קיינמאל קיין צופרוי ניט געהאט צו היטלערן. דייטש-לאנד וועט זיך קיינמאל ניט קענען שטעלן אויף איר געהעריקער הויך, כל זמן זי ווערט אנגעפירט פון א המון, אדער פון א מענטשן פון הכות. כל זמן אירע פרינצן זיינען אין גלות און כל זמן אירע אדללייט וועלן ניט צוריקגעשטעלט ווערן צו זייער פירערשאפט, וועט נאך דייטשלאנד אלץ צוריקגעשטאנען זיין. געוויס איז היטלער א גרויסער פארטשריט לגבי די סאציאליסטישן און קאמוניסטישן, אבער לגבי דער גלאריע פון דער אמאליקער קייזערלעכער דייטשלאנד איז ער נאך אלץ א דעגראדירטער דאציע. ניט אומזיסט האט זיך פאן הינדענבורג געקווענקלט ביז וואנען ער האט איבערגעגעבן די מאנט צו די נאציס. א, די וואס געדענקען די אמאליקע דייטשלאנד וועלן זיך ניט בארואיגן ביז וואנען איר פארגאנגענע גלאריע וועט זיך צו איר צוריקקערן! . . . היטלער איז ניט מער ווי איין שריט פארויס אויפן וועג פון אונזער צוקונפטוקער הויך.

דיוויז: איך פארשטיי אייערע נאבעלע געפילן, הער פאן ווירטענבערג, און איך פארזיכער אייך, אז איך סימפאטיזיר מיט אייך פולשטענדיק. איך שמעל זיך פאר, אז עס איז זייער שווער פאר א מאן פון אייער גרויסן יחוס, וועלכער איז געווען אן אנגעזענער ריטער אין דער גלאררייכער קייזערלעכער גווארדיע, — צו געפינען זיך אונטער א דיסציפלין פון מענטשן פון א נידעריקן שטאם.

פאן ווירטענבערג (בארומעריש): נאכן שלאכט ביי דער מארנע האט דער קרויןפרינץ זעלבסט מיך דעקארירט מיטן אייזערנעם קרייץ און האט דערהויבן מיין מיליטערישן

ראנג (און דערנאך טרויעריק) און איצט בין איך געצוואונגען
צו אנערקענען פאר מיין הויפט היטלערן, וועלכער איז געווען
א פשוטער אונטער-אפיציר אונטער מיין קאמאנדע . . .

דיוויז: נו, נאפאלעאן איז אויך אויסגעקומען פון א
נידעריקן ראנג. דאס דארף אייך ניט ארום, הער פאן ווירטעני
בערג. איך בין זיכער, אז אפילו היטלערס רעגירונג וועט נאך
אפשאצן אייערע גרויסע פארדינסטן און פעאיקייטן און זי וועט
זיי ווי געהעריק אנערקענען און וועט אייך באלוינען. עס איז
גאנץ זיכער, אז דאס קריגס-מיניסטערום וועט זיך און אייך
ניט קענען באגיין און איר וועט נאך דארט פארנעמען א פלאץ,
וואס עס קומט אייך לויט אייערע פארדינסטן און נאכעלן
שטאם. יעדנפאלס וועל איך דארט אויסאיבן מיין איינפלוס,
אויף וויפיל עס וועט נאר פאר מיר מעגלעך זיין.

פאן ווירטענבערג: א, איך וועל אייך זייער דאנקן
באר זיין, מר. דיוויז.

דיוויז: איר קענט זיך דורכאויס פארלאזן אויף מיין
אויפריכטיקער פריינטשאפט צו אייך, הער פאן ווירטענבערג.
איך מוז אבער צוגעבן, אז עס איז דא א גרויסער שטער, וואס
וועט מיר זייער שווער זיין בייצוקומען. לידער זיינט איר
איצט היבש דיסקרעדיטירט אין דייטשלאנד . . .

מאריא: איר מיינט קלאראן? . . .

דיוויז: פארשטייט זיך.

פאן ווירטענבערג (מיט א קרעכץ): איך ווייס עס
זייער גוט, מר. דיוויז, און ס'איז ווי א טיפער וואונד ביי מיר
אין הארצן.

מאריא: איך גלויב, אז מיר אלע איבערטרייבן די זאך
מער איידער עס איז אין דער ווירקלעכקייט.

דיוויז: איך בעט אז איר זאלט מיר אנטשולדיקן, אבער
איר זיינט זיך טועה, מאדאם פאן ווירטענבערג. איך ווייס
אז אייער נאכעלער ווייטיק איז טיף און עס טוט מיר לייד דאס
אייך צו זאגן, אבער איך מוז צוגעבן, אז צווישן די רעגירונגס
קרייזן איז מען גערעכט, וואס דארט קוקט מען אומגינסטיק

אויף אזא ענין. עס איז אן ערנסטער ענין, ווען א טאגטער, אן איין-איינציקע טאכטער נאך דערצו, פון א הענטס ארום-טאקראטשער פאמיליע, פארנאט איר לאנד און איר שטאנד און ווערט אינטיים מיט א אידן, וועלכער ווערט, הויך דעם, אויך באשולדיקט אין הויך-טארנאט. ווי קען מען דעם טאגטער פון אזא טאגטער געזעלשאפטלעך דערהויבן? וואס פאר א מוס' טער קען אזא מאן זיין אין דער דערציאונג פון דער יוגנט? ווי קען ער געווינען צו זיך די געהעריקע אויטאריטעט אין רע-גירונגס קרייזן? ווייסט איר, אז ווען אייער טאכטער קומט איצט צוריק קיין דייטשלאנד און ווען זי האט דאָרט קיין פרא-טעקציע ניט, וואָלט זי פארמשפט געוואָרן פאר א טאָפּלען פארברעכן — פאר העלפן א פארברעכער צו אנטלויפן און פאר שטיצן א אידן, וואָס דאָס איז אויך א זינד? ...

מאַריאַ (טרויעריק): אַרימע קלאַרבען ...

פאַן ווירטענבערג (בייז): מיין ווייטיק איז דערמיט נאָך גרעסער, מאַריאַ, וואָס איך זע, אז אפילו איצט געפינען זיך נאָך אין דיר וואַרימע געפילן צו קלאַרען און דו ביזט גרויס צו פאַרענטפערן זי.

דייוויס: מאַדאָם פאַן ווירטענבערגס סענטימענטן, לויט מיין מיינונג, זיינען זייער נאַבל. יוגנט איז פאַרפירעריש און צום באַדויערן, קורצזיכטיק. פרייליך פאַן ווירטענבערג דאַרף דעריבער מער באַדויערט אירער געטאָדלט ווערן.

פאַן ווירטענבערג (מיט ווייטיק): קלאַרע איז פון קלייני-ווייז אָן געווען א דיסהאַרמאָניע אין אונזער הויז. בעת דער מלחמה אפילו, ווען איך האָב געקעמפט פאַר דער גלאַריע פונם פאַטערלאַנד, איז זי שוין באַווירקט געוואָרן פון שעדלע-כע ראַדיקאַלע שטימונגען און זי האָט געקעמפט קעגן פאַטערלאַנד, קעגן מיר, וואָלט מען געקענט זאָגן.

דייוויס: אָ, זיינט ניט פאַרצווייפלט, הער פאַן ווירטענ-בערג. איך בין זיכער אז דאָס מאַל וועט זיך אייער טאָכטער צוהערן צו אייער לאַגיק און אַלץ וועט זיין אין בעסטער אָרד-נונג. און ווען אונדז זאָל זיך איצט איינגעבן ניט נאָר צוריק

קרוגן זי, נאָר דורך איר אַרײַנקריגן אויך לאַזאַר האַפּמאַנס דער-
פּינדונג, וועט אייער שטערן אויפלייכטן אויפדאַסניי.

(ער נעמט פון קעשענע אַרויס אַ דאַקומענט)

זעט איר וואָס דאָס איז? . . .

פּאַן ווירטענבערג (קוקט אין אים אַרײַן און ווערט
זעטומלט): די צײַגניש פון אײַגנטום אויף מיין מאַיאַנטעק
אין אַסטענד! . . .

מאַריאַ (פּײַנלעך איבערראַשט): אַסטענד? . . .

דײַוויס (כלאַהר יד): אַ, דאָס איז אַ קלײַניקײַט . . .
ווען אײך האָב געזען ווי דערשימערט איר זײַנט געווען ווען מען
האַט ליבטירט אייער מאַיאַנטעק, האָב אײך זיך געטראַכט,
אַז אײך וועל אײך דערפּרײען און אײך האָב אייער מאַיאַנטעק
צוריקגעקויפט. איצט וועט איר אים צו יעדער צײַט קענען
צוריקקריגן. דאָס וועט זײַן מײַנע אַ מתנה צו אײך . . .

פּאַן ווירטענבערג (אין גרויס עקסמאַז): מר. דײַוויס
. . . איר . . . איר . . . מײַנט עס ערנסט? . . .

מאַריאַ (אין דער זעלביקער שטימונג): אַ, מר. דײַוויס!
דײַוויס: אײך בין שטענדיק גרײט צו דינען אַ פּרײַנט
. . . פאַר מיר האָט עס קײן ווערט ניט. אײך האָב עס געקויפט
פאַר זײער ביליק — אײַנגאַנצן צוויי הונדערט פּינף און פּערציק
טויזנט מאַרק . . .

מאַריאַ (איבערראַשט פון דער גרויסער סומע): צוויי
הונדערט פּינף און פּערציק טויזנט! . . .

פּאַן ווירטענבערג (הויכט זיך אויף אין מוראדיקער
אויפּרעגונג): אַ, מר. דײַוויס! . . . אײך ווייס גאָר ניט ווי
אויסצודריקן אײך מיין דאַנקבאַרקײַט! . . . (און ער איז גרײט
אַרומצונעמען און קושן אים).

דײַוויס (מיט זײַן קאַלטקײַט האַלט ער פּאַן ווירטענבערגן
צוריק): מ'איז בלוז אַ קלײַניקײַט, הער פּאַן ווירטענבערג.
איר דאַרפט דערפון ניט אַזוי נתפּעל ווערן. (און מיט אַ באַווע-
גונג פון גלײַכגילטיקײַט) ווי נאָר אייער טאַכטער ברענגט

אונדז לאזאר האַפמאַנס דערפינדונג, קריגט איר גלייך צוריק
איינער מאַיאַנטעק.

מאַריאַ און פּאַן ווירטענבערג : (ביידע אַנטווישט,
פאַרנעמען זיי צוריק זייערע פלעצער . מאַריאַ ווישט זיך די
אויגן).

דייוויס (איז צופרידן פון דעם עפעקט פון דער זאַך, ער
מאַכט זיך אַבער אז ער האָט קיין זאַך ניט געמערקט) : דענקט
ניט, אז ס'איז אַזאַ שווערע זאַך צו דערגרייכן. אום צו דאָ
טעווען זיין מוטער אין דייטשלאַנד, וועט האַפמאַן אַליין אַנט-
קעגן קומען מיט זיין דערפינדונג. ער ווייסט וואָס אין דייטש-
לאַנד קען איר דערוואַרטן . . .

מאַריאַ (פאַרוואַנדערט) : זיין מוטער ? . . . וואו איז
זיין מוטער ?

דייוויס : אין דייטשלאַנד. מיט דער הילף פון האַפ-
מאַנס דינסט האָט זי זיך דאָרט אויסבאַהאַלטן. די דייטשע איי-
טאַריטעטן האָבן זי אַבער געפונען און זי ווערט דאָרט איצט
געהאַלטן אַלס משבּוּן.

מאַריאַ : אַבער זיין מוטער איז דאָך אומשולדיק . . .

פּאַן ווירטענבערג : אומשולדיק ? . . . ווער ווייסט ?
אַפילו אז זי איז אומשולדיק, איז זי אויך שולדיק . . . אין דער
צייט פון מלחמה ליידין פיל אומשולדיקע . . . (און דאָן ווענדט
ער זיך צו דייוויסן) מיר האָט זיך ניט פאַרגעשטעלט, אז זיין
דערפינדונג זאָל האָבן אַזאַ גרויסן ווערט.

דייוויס : איר ממשותדיקער ווערט איז אפשר ניט אַזוי
גרויס. זי קאָן אַבער ברענגען שאַדן און דאָס טאָר ניט דער-
לאָזט ווערן. די וועלט ווערט זייער אומרואַיק פון אַזעלכע
דערפינדונגען. האַפמאַן פּראַקלאַמירט, אז זיין דערפינדונג
קען אַוועקשטעלן אין הינטערגרונט די איצטיקע מעטאָדן פון
פאַבריקאַציע. זיין דערפינדונג מוז פשוט פאַרניכטעט ווערן.

פּאַן ווירטענבערג : לוינט זיך דאָס פאַר דער דייטשער
רעגירונג אַזויפיל אַנשטרענגען זיך אום בלויז צו פאַרניכטן
אַ נאַרישע דערפינדונג ?

דייוויס : ס'איז נישט אזוי נארויש, ווי איר שמעלט זיך פאר. איבערהויפט ווען מען באטראכט עס פון מיליטערישן שטאנדפונקט. איר, אלס א מיליטערישער מאן, דארפט עס וויסן.

פאן ווירטענבערג : ס'איז אמת. הגם איך בין נאך אליין אן אנהענגער פון אלטע מיליטערישע מעטאדן. מלחמה האט שוין באלד פארלוירן איר ריטערלעכעקייט. וואס פאר א זין קען מלחמה האבן, ווען זי ווערט שוין מער נישט אָנגעפירט פון זעלנער און סטראטעגיקער, נאר מערסטנס פון טעמיקער און אינזשענערן? . . .

דייוויס : איך האב דרין ארץ פאר אייער שטאנדפונקט, אבער איך גלויב נישט, אז מלחמה דארף אָנגעפירט ווערן גלויב איר ספארט. די הויפט זאך איז דאָס געוויינט, און דאָ קען מען זיך נישט דערלויבן אז זיין עטיש און סענטימענטאל. דייטשי לאנד וועט אייך מוחל זיין די עטיק פון דער זאך, אויב נאך זי זאל קענען דערגרייכן, אז אירע גרענעצן זאלן זיך ציען פונם פאסיפיק און ביזן אטלאנטיק. מיטן געהעריקן וואפן אין איר רע הענט קען דייטשלאנד דערגרייכן, אז איבער דער וועלט זאלן פארבלייבן בלויז אזוי הערשאפטן : דייטשלאנד איבער איר קאָנטינענט און די פאראייניקטע שטאטן איבערן אמעריקאָנעם קאָנטינענט.

פאן ווירטענבערג (מיט א טאן פון חניפה) : און איר איבער אלעמען, מר. דייוויס?

דייוויס (שמאלץ) : פארוואס נישט? איך בין אן אַני הענגער פון דאָרוויינען — דאָס איבערלעבן פון די צוגעפאסט־סטע . . . מיין פאָטער איז געווען אן אַרימער שמיד און איך אליין האָב אלס קינד פארקויפט צייטונגען אויפן גאָס . . . און איצט — קוקט מיך נאָר אָן — מיינע געיעגיפערד ווערן אויפ־געפאסט פון אַ רופישן פרינץ און דעם גאָר ניקאָלאַים ליבלע־נע קוזינע איז אַ דינסט ביי מיר אין הויז . . .

(ער מערקט אן אויסדרוק פון באַליידיקטן שמאלץ אויף פאן ווירטענבערגס פנים, טוט ער אים וואוילונגעריש אַ פאָטש איבער דער פלייצע)

אַבער ניט געזאָרגט, הער פאַן ווירטענבערג! איר וועט נאָך
צוריקקריגן אייער מאַיאַנטעק און איר וועט נאָך אויך פאַר-
נעמען אַ גרויסן פּאַסט אין דייטשן קריגס־מיניסטעריום. איר
קענט זיך אויף מיר פאַרלאָזן!

(א קלאַפּ אין טיר)

פאַן ווירטענבערג: אַריין!

האַטעל באַדינער (קומט אַריין): אַ בריוו פאַר הער

אַטאָ פאַן ווירטענבערג.

(דערלאַנגט אים דעם בריוו און גייט אַרויס).

מאַריאַ (נייגעריק): פון קלאַרען?

פאַן ווירטענבערג: יאָ. (ער עפנט דעם בריוו און

לייענט אים פאַר זיך).

מאַריאַ (געריט): אַ, קלאַרען . . . פון דערווייטנס

האַב איך איר האַנטשריפט דערקענט. וואָס שרייבט זי?

פאַן ווירטענבערג (פאַרביטערט): זוי מען קען פון

איר דערוואַרטן. זי וויל אַהער ניט קומען.

מאַריאַ: זי וויל זיך מיט אונז ניט טרעפן?

פאַן ווירטענבערג (קערט איבער אַ בלעטל): זי וויל

זיך מיט אונדז יאָ טרעפן — — (לייענט) זי קען אַבער אַהער

ניט קומען — — (פאַרביטערט) אַוודאי קען זי ניט . . . זי

בעט, אַז מיר זאָלן צו איר אַריבערקומען — — אום עלף

אַזיגער — — חמ . . . איך זאָל איר גלייך מעלדן, אויב מיר

קומען — — (פאַרמאַכט דעם בריוו) אַט האַסטו זי דיר . . .

מאַריאַ (נייגעריק): גיב עס מיר דורכלייענען!

(ער גיט איר דעם בריוו. זי נעמט אים און רעדט אַרויס

כמעט ווי מיט טרערן:)

אַ, קלאַרען! . . .

(לייענט אומגעדולדיק. קוקט אויפן זייגער)

שוין שפעט. לאַמיר זיך צו איילן!

פאַן ווירטענבערג: צו איילן זיך? מ'דאַרפט זיך צו

ערשט באַטראַכטן.

מאַריאַ (פאַרוואַנדערט): באַטראַכטן זיך? . . .

דייוויס: ניטאָ וואָס צו איילן זיך, מאַראַם פּאָן וויר-
טענבערג. מיין אויטאָמאָביל וועט אייך אַהין ברענגען אין
זווייטקער פון צען מינוטן.

פּאָן ווירטענבערג: דענקט איר, מר. דייוויס, אז איך
זאָל גיין צו איר?

דייוויס: קיין פּראַגע ניט.

פּאָן ווירטענבערג: אָבער צו איר אין הויז? . . .
לייכטזיניק לאָזן זיך אַרייננאַרן? . . . אפשר איז דאָרט אַ פּאַסט-
קע אונטערנעשטעלט . . .

מאַריאַ (פיינלעך איבערראַשט): אָ, אָטאָ, ווי פּאַלט
נאָר דיר איין? . . . אויף אונדזער קלאַרבען!

פּאָן ווירטענבערג (בייז): שווייג, מאַריאַ! דו
דענסט מיך אויף! אונטער דעם איינפלוס, אין וועלכן זי גע-
פינט זיך, קען איך איר מער ניט טרויען.

מאַריאַ (פיינלעך): ביזט אומגערעכט, אָטאָ!

פּאָן ווירטענבערג: צווישן אידן און פאַררעטער איז
זי אפשר אַליין אומבאַהאַלפן . . .

מאַריאַ: (טיפּ באַליידיקט פאַר איר טאַכטער, ווישט זי
זיך אין איר אומבאַהאַלפנקייט די אויגן).

דייוויס: איך בין אויך אַנטערן איינדרוק, אז איר האָט
ניט וואָס מורא צו האָבן. איר מוזט אָננעמען איר איינלאַדונג
און פאַרן צו איר.

מאַריאַ: הייליקע מוטער, אז עס זאָל נאָר ניט צו
שפּעט זיין! — —

דייוויס: וואָס מיינט איר דערמיט?

מאַריאַ: און ווי אז זיי האָבן שוין חתונה געהאַט . . .

דייוויס: אָ, דאָס איז וואָס איר מיינט? אויף וויפּיל
מיר איז באַקענט האָבן זיי נאָך ניט חתונה געהאַט. און אז
יאָ, איז אויך קיין סכנה ניט. וועלן מיר די חתונה אַנטלירן.

פּאָן ווירטענבערג (דערשראַקן): וואָס רעדט איר,

מר. דייוויס? איך זאל אזא חרפה ארויפברענגען פאר דער
עפנטלעכקייט? — —

דייוויס: די עפנטלעכקייט, ווען מען וויל נאך, קען מען
זייער לייכט אויסמיידן. (און דערנאך גיט ער צו פולבאדייטיק)
פריילין פאן ווירטענבערגס רעפוטאציע, בין איך זיך מודה,
האט פאר מיר אפילו אן אינטימן ווערט. . . דאך, ווי איר זעט,
בין איך גאנץ רואיק.

פאן ווירטענבערג (פארוואונדערט): מר. דייוויס!
איר מיינט צו זאגן. . .

דייוויס: (שאקלט פולבאדייטיק מיטן קאפ).
פאן ווירטענבערג (צופרידן): ס'איז ווירקלעך אן
איבערראשונג. . .

מאריא (קענטיק אומצופרידן, דאך איז זי העפלעך):
א, ווען קלארבען וואלט עם געוואוסט. . .

דייוויס: אויב איר דענקט, אז ס'וועט פארלייכטערן די
לאגע, קענט איר עם איר איצט זאגן.

פאן ווירטענבערג: זי וועט זיך געוויס פרייען.
מאריא: אפשר וועט זי מסכים זיין נאך היינט צוריק?
צוקומען צו אונדז.

דייוויס: זי טאר זיך ניט איילן. זי טאר האפמאנען
ניט פארלאזן מיט ליידיקע הענט. . .

מאריא (מיט אנטריסטונג, וועלכע דייוויס מערקט אבער
ניט): געוויס. . .

דייוויס (קוקט אויף זיין זייגער): און איצט וועל איך
גיין און באשטעלן פאר אייך מיין אויטאמאביל. (געמט ארויס
זיין פארטסיגאר): א סיגאר, הער פאן ווירטענבערג? א ריי-
נער האוואנער!

פאן ווירטענבערג: א דאנק.
(זיי פאררויכערן).

פאן ווירטענבערג: מען דארף שרייבן קלאראן, אז
מיר קומען אריבער צו איר.

דייוויס : און איך וועל דערווייל גיין און באזאָרגן ווי אָפּצושיקן אייער בריוו.

(ער גייט אַרויס און פאַן ווירמענבערג גייט צו צום שרייב-מיש).

מאַריאַ (ווי נאָר דייוויס גייט אַרויס, טרעט זי צו, לאַש-צענדיק זיך צו איר מאַן) : אַמאָ טייערער, איך וויל דיך עפעס בעטן.

ער : יאָ ?

זי : פאַרשפרעך, אַז דו וועסט מיר נאָכגעבן.

ער : ווייסט, אַז איך פאַרשפרעך ניט בלינדערהייט.

זי : איך וויל בלויז דיך פאַרהיטן. טו עס מיר צוליב.

ער : זאָג, וואָס.

זי : לאַז דאָ איבער דיין רעוואָלוצער —

ער : האָסט מורא ?

זי : מורא האָב איך ניט, נאָר סיוועט זיין זיכערער . . .

ער : און אַז איך וועל זיך דאַרפן פאַרטיידיקן ?

זי : פאַרטיידיקן זיך ? . . . באַטראַכט זיך נאָר, אַמאָ,

מיר גייען דאָך צו אונדזער קלאַרבען ! . . .

(און זי גלעט און קושט אים)

ער (ווערט בייגעקומען) : נו, נוט, מאַריאַ ! איך וועל

עס דיר צוליב טאָן . (נעמט אַרויס פון זיין קעשענע דעם רע-וואָלוצער און גיט אים איר איבער).

זי : אָ, ווי דאַנקבאַר איך בין דיר, אַמאָ ! און איצט,

שרייב, און איך וועל גיין איבערמאָן זיך.

(זי גייט אַרויס, רעכטס. ער שרייבט. דייוויס מיט דעם

האַטעל באַדינער קומען אַריין).

דייוויס : האָט איר דעם בריוו פאַרטיק ?

פאַן ווירטענבערג : יאָ. אַט האָט איר אים.

(דייוויס גיט איבער דעם בריוו צום האַטעל באַדינער,

וועלכער נעמט אים און גייט אַרויס).

דייוויס : וואו איז מאדאם פאן ווירטענבערג?
פאן ווירטענבערג (מיט א נויג מיטן קאפ אין יענער
ריכטונג) : זי טוט זיך איבער.

דייוויס (רעדט שמיל און פארויכטיק) : א סענטימענט
טאלע פרוי . . . ניט אנגענעם אין איר אנוועזנהייט צו רעדן
וועגן דעם. אבער הערט! איך האב אזוי אראנזשירט, אז
האפמאן זאל קריגן א טעלעגראמע פון זיין מוטער בעת איר
וועט דארט זיין. איר פארשטייט?
פאן ווירטענבערג: יא.

דייוויס : קענט איר אים דאן דערקלערן, אז ענטוועדער
ער גיט זיך אנטער, אדער זיין מוטער איז אין אויבערגעווייני-
לעכער געפאר . . .

פאן ווירטענבערג : איך פארשטיי. (טראכט א וויי-
לע) איך קען אבער ניט פארשטיין צוליב וואס מיר נויטקן זיך
דא אין מיין טאכטערס איינפלוס? ער וועט זיך אליין אויך
אנטערנעבן.

דייוויס : איך בין אין דעם ניט אזוי זיכער. דער טיטול
זאל אים נעמען — ער איז א פארצווייפלטער מענטש . . .
ווער ווייסט ווי ווייט זיין עקשנות קען אים פארטראגן . . .
אבער ליבע — איר פארשטייט? . . . דאס איז שוין גאר אן
אנדער זאך . . . גיט אים אז פארשטיין, אז זאל ער ניט פאר-
עקשנען זיך, וועלן מיר אים ניט גאר צורו לאזן, גאר מיר זינען
אויך גרייט אז געבן אים א אונזע פון א האלבן מיליאן דאלאר
און — לאזן ער זיך לאזן וואוילגיין . . . איר פארשטייט? און
אז ער וועט גאך אליין ניט גאנגען, קענט איר דאן פארהאנד-
לען מיט אייער טאכטער, אז זי זאל אייך ארויסגעבן די דערי-
פינדונג, אום אז ראטעווען אים . . . (ער האלט ביי ארויסגיין
און קומט צוריק) און געדענקט, ווען איר זינט דערפאלגרייך,
איז אפטענד צוריק אייערם . . . און גלויבלייטיק אויך א
פאסטן אין קריגסמיניסטעריום . . . (ער גייט צום ארויסגאנג)
איך גיי איצט אז באזארגן פאר איך דעם אויטאמאביל. איך
וועל אויף אייך ווארטן ביים ארויסגאנג.

ער גייט ארויס. פאן ווירטענבערג באגלייט אים מיט א בליק פול מיט האס און בייזקייט. דערנאך טוט ער אויס זיין מארגן-ראַק, גייט צו דער טיר, רעכטס, און רעדט אהין אריין:)

פאן ווירטענבערג: זיי אזוי גוט, מאריאַ, און גיב מיר מיין ראַק.

מאריאַ (פון דרויסן): איז מר. דייוויס שוין אוועק? (זי דערלאנגט אים זיין ראַק און נעמט צו זיין מארגן-ראַק).

ער: ער איז אוועק באשטעלן זיין אויטאָמאָביל. (טוט אן דעם ראַק).

זי (קומט ארויס): העלף מיר נאָר פאַרשפילען, אַמאָ! (ער שפילעט זי) דענקסטו, אַמאָ, אז מר. דייוויס איז אויפריכטיק און ער איז טאַקע פאַרליבט אין אונדזער קלאַרנען?

ער: דער טייוול ווייס אים. אַזעלכע ווי ער קענען זיך דערלויבן צו האָבן אַ פרוי אין יעדן לאַנד באַזונדער.

זי: מיר האָט זיך אויבגעוויזן, אַז ער איז ניט אויפריכטיק.

ער: ער האָט אַט ערשט אַפּגעגט זיין פרוי. די דריטע שוין, דוכט מיר.

זי: עס גייען אַרום קלאַנגען, אַז ער איז זייער אינטיים מיט דע פלאַריאַן.

ער: ווער איז זי? (ענדיקט שפילען איר קלייד) נו, פאַרטיק.

זי (כלומרשט פאַרחידושט): ווייסט אפילו ניט ווער איז דע פלאַריאַן? אַ, אַמאָ, ביזט אזוי אַפּגעשטאַנען.

ער: עס איז גענוג פאַר מיר, אַז איך ווייס ווער היינט דענבורג איז, אַדער לודענדאָרף, אַדער מאַרשאַל פאַש, אפילו.

זי: דע פלאַריאַן איז די באַרימטע פראַנצויזישע שויש-פילעריין. זי זאָגט מען, איז די צווייטע סאַראַ בערנאַרד.

אַדער דו ווייסט אפילו ניט ווער סאַראַ בערנאַרד איז געווען? ער: אַן אַמאָזאַנקע? . . .

זי (לאכט): אין א געוויסן זין, יא. די אמאזאנקע פון דער קונסט-וועלט.

ט: (שמויכלט אויך): איך קען זיך בלויז מיט אמאזא-זאנקעס פון שלאכטי-פעלדער. . . .

זי (באטראכט ווי ער איז אנגעטאן): ווארט, איך וועל איבערבינדן דיין שניפס. (זי טוט עס) ווי מאָרנע דו זעסט אויס אין ציווילע קליידער. (און דאן בלאחר יד) ער איז אַבער אזוי פאַררעכט. . . .

ט: ווער? דע פלאַריאַן?

זי: דע פלאַריאַן איז ניט קיין ער, נאָר אַ זי. . . .

ט: אַ, אַנטשולדיק.

זי: איך מיינ, דייוויס.

ט: ער קומט פון זייער אַ נידעריקן שטאַם. (מיט פאַר-אכטונג) ער זאָגט אַליין, אַז זיין פאַטער איז געווען אַ שמיד.

זי: און ער איז אזוי רייך! ווי קלייבט מען דאָס אָן אזויפיל ביליאָנען?

ט: אַז מען איז נידעריק און מ'פאַרמאָגט ניט קיין ער-געפיל. . . .

זי (פרואווט אים אויס): און אפשר איז ער טאַקע ערנסט וועגן קלאַרבען? . . . (ענדיקט בינדן זיין שניפס) פאַרטיק.

ט: הלואי וואָלט ער נאָר ערנסט געווען! ס'וואָלט ניט שלעכט געווען, ווי דענקסטו, מאַריאַ?

זי: אזוי רייך ווי ער איז. . . .

ט: איך קען אים אַבער צופיל ניט טרויען. ער איז מער אויסן די דערפינדונג. אַן אוצר ליגט קענטיק אין איר.

זי: און אַז ס'וועט זיך אונדז ניט איינגעבען? אונדזער מי וואָלט אַליק איינס ניט באַדאַרפט זיין אומזיסט.

ט: נו, דאָס וועלן מיר נאָך זען. מיט ליידיקן וועל איך פון אים, מן הסתם, ניט אַרויס. (און ער ענדערט די טעמע)

וואו איז מיינ מאַנטל, מאַריאַ?

זי: אין שלאָף-זימער אין שאַפּע. (ער גייט אַהין) זי

אַזוי גוט, אַטאָ, און ברענג אויך מיין מאַנטל.
 (ער גייט אַרויס. זי קוקט אים נאָך ווי ער פאַרשווינדט
 און אויף איר פנים קומט אַרויף דער אויסדרוק פון שרעק
 און פאַרצווייפלונג. זי זינקט איין אין שטול, נעמט זיך
 פאַרן קאַפּ און, אומגליקלעך, שעפטשעט זי :)
 און צו אַט דעם אַ האַב איך עס געבוירן מיין קינד . . .
 (און דערנאָך מיט אַ קול פון תפילה :)
 הייליקע מוטער, אַ, ראַטעווע, ראַטעווע !
 (אַ קלאַפּ אין טיר. זי שפּרינגט אויף)
 אַריין ! —

האַטעל באַדינער (קומט אַריין) : מר, דייוויס לאָזט
 צו וויסן אַז זיין אויטאָמאָביל וואַרט אויף אייך.
 זי : גוט. מיר קומען גלייך אַרונטער.
 (באַדינער אָפּ. זי רעדט אין טיר)
 אַטאָ, דער אויטאָמאָביל וואַרט שוין אויף אונדז.
 ער (קומט אַרויס אַנגעטאָן אין הוט און מאַנטל און
 ברענגט אויך אירע הוט און מאַנטל) : לאַמיר גיין.
 (ער העלפט איר אַנטאָן זיך און זיי גייען צו דער טיר
 בעת עס פאַלט דער —

פּוּררֶהאַנג.

בילד דרייצן

דער זעלבער צימער ווי אין בילד עלף. פיליג
גער זיצט אויף דער זאָפע און האָפּמאַן — אַ
נערוועזער, אַן אומרויאַקער, מיט קענטיקע
שפורן פון די לעצטע געשענישן — שפּאַצירט
אום איבערן צימער.

האָפּמאַן: דער פשוטער מענטש קען נאָך קיין אַב-
סטראַקטע אידיען ניט פאַרנעמען. ער מוז פאַר זיך האָבן
קאָנקרעטע בילדער — אילוסטראַציעס. אמילו משה האָט גע-
מוזט קומען צום פּאַלק מיט אַ בילד און ער האָט דערציילט די
מעשה וועגן ברענענדיקן דאַרן. די קריסטלעכע רעליגיע האָט
געמאַלט דאָס בילד פון קריסטוסן אויפן קרויץ. די אידישע
רעליגיע טאַלערירט ניט קיין בילדלעכקייט. זי איז דורכאויס
אַבסטראַקט. דערפאַר איז די מענטשהייט פון איר ניט פאַר-
נאַפט געוואָרן. אין מיין רעליגיע וועל איך פאַר מענטשן און
פעלקער אויפשטעלן דאָס בילד פון דער מאַרטירעריי פון באַ-
רוכן. זיינע מאַנומענטן וועלן אויפגעשטעלט ווערן איבער אַלע
סקווערן און אַלע גאַסן; זיינע בילדער וועלן צעהאַנגען ווערן
איבער אַלע הייזער און, קוקנדיק אויף זיי, וועלן מענטשן אָפּ-
שוידערן פון היטלערן און היטלעריזם און די מלוכה פון ליבע
און ברידערלעכקייט וועט קומען אויף דער ערד.
(פּויע.) האָפּמאַן שפּאַצירט איבערן צימער און דערנאָך
שטעלט ער זיך פּלוצים אָפּ לעבן פּילינגערן).
שוין באלד אַ וואָך אַז איך האָב פון מיין מוטער קיין בריוו ניט
געהאַט.

פילינגער : איר קומט ווידער און ווידער צו דעם זעלי-
ביקן געדאנק, האַפּמאַן. איך פאַרזיכער אייך אַבער, אז אייער
מוטער קימערט אין דייטשלאַנד קיינעם ניט און זי איז אין
דרויסן פון וועלכער עס איז געפאַר.

האַפּמאַן : דאָך שרעקט מיר מיין האַרץ.

פילינגער : מוט, מיין פריינט!

קלאַראַ : (אן אויפגערעגטע, קומט אַריין. אין האַנט
האַלט זי אַ בריוו, וועלכן זי גיט איבער צו פילינגער. דער
לעצטער ליענט אים אומבאַמערקט פון האַפּמאַנען).

האַפּמאַן (קוקט אויף זיין זייגער) : שוין דריי פערטל
עלף, איך מוז שוין גיין. (דערנאָך צו קלאַראַן) אפשר איני
טערעסירט דיך אויך די זיצונג ? קום אויך.

קלאַראַ : אַ דאַנק, לאַזאַר. איך וועל אַבער ליבערשט
זיין אין דער היים. איך וועל ענדיקן שרייבן די בריוו, וואָס דו
האַסט מיר נעכטן דיקטירט. (העלפט אים אַנטאָן זיין מאַנטל
און וויקלט זיין האַלדז מיט אַ שאַל) וויקל זיך אַרום, ס'איז
היינט קיל אין דרויסן.

(זי קוקט אַרויס דורכן פענצטער, דערזעט דאָרט קענטיק
עפעס און ווערט בלייך און אויפגערעגט).

האַפּמאַן : (געזעגנט זיך און וויל אַרויס, רעכטס, אַבער
קלאַראַ פאַרשמעלט אים דעם וועג און מאַכט אים אויפ-
מערקזאַם אויף דער טיר לינקס).

קלאַראַ : זע, לאַזאַר, ווי שוין עס איז אין דרויסן. סאָר'אָ
פראַכט עס איז די שווייץ ! (און זי נעמט אים אונטערן אַרעם
און פירט אים צו דער טיר) וועסט הנאה האַבן פונם שפּאַציר,
לאַזאַר. (זי עפנט די טיר).

האַפּמאַן : שטיי ניט ביי דער אַפּענער טיר, קלאַראַ.
ס'איז אַ צוג און דו ביזט לייכט געקליידט. אַדיע ?

(און ער איילט זיך אַרויסצוגיין און פאַרמאַכט הינטער זיך
די טיר).

קלאַראַ (האַסטיק צו פילינגערן) : זיי זיינען שוין דאָ.

פילינגער : וואו ?

קלארא : איך האב געזען דורכן פענצטער ווי זיי קומען
אן (צייגט אן וואו) וואו זאל איך זיי אויפנעמען ?

פילינגער : נעמט זיי דא אויף.

קלארא : און וואו וועט איר זיין ?

פילינגער (צייגט אן) : אין יענעם צימער.

קלארא : דאן, זייט אזוי גוט, פילינגער, און באזארגט,
אז אנדערע הויזווירטין זאל זיי אהער אריינשיקן.

(פילינגער אָפּ.)

קלארא, דערפילנדיק זיך אליין, לאזט זי זיך אויף אַ מאַ-
מענט אָפּ. זי איז קענטיק אין אַ צושטאַנד פון אויסער-
געוויינלעכער אָנגעשטרענטקייט, וואָס זי ווענדט אָן אלע
אירע כחות צו באַהערשן.

עס קומען אַרײַן איר מוטער און נאָך איר פאָטער.
אַ ווײלע שטײען זײ אין אַ פאַרלעגענהײט און זײ ווײסן
ניט ווי אױסצודריקן זײערע געפױלן אײנע צו די אַנדערע.
'ס'דױערט אַבער בלױז אָן אױגנבליק און —

מאַריאַ (מיט אָן אױסגעשרײ פון גליק) : קלאַרען ! (זי
לויפט צו איר, נעמט זי אַרום און קושט זי) אַ, קלאַרען !
(טרערן שטיקן איר און זי באַהאַלט איר פנים אױף קלאַראַס
ברוסט.)

קלאַראַ (נעמט אַרום איר מוטער און קױם וואָס זי האַלט
אײַן אירע אײגענע טרערן) : מוטער ! מוטער !

פאַן ווירטענבערג (פילט זיך אומבאַקוועם און איז אױך
עטוואָס גערירט) : אַ מאַדנע אײגנשאַפט אױסצודריקן פרייד
דורך טרערן. (אָנגעצױגן טרעט ער צו צו קלאַרען און שמעלט
איר אױם זײן האַנט) איך בין אױך צופרידן צו טרעפן דיך
אױפדאַכניי (ער איז אין אַ פאַרלעגענהײט און דעריבער צערע-
מאַניאַל.) דו האַסט זיך זײער געענדערט. קנייטשן אױפן
שטערן. זײ פאַסן דיר אַבער.

קלאַראַ (מיט אַ געקינצלטן לײכטן טאָן) : איך האָב
זיך גאַרניט פאַרגעשטעלט, אַז דו זאַלסט קענען מערקן אַזעלכע

קלייניקייטן, פאָטער. (דאָן גאָסטפריינטלעך) נו, מאַכט זיך באַקוועם. (פירט זיי ביידן צו זעצן זיך — דעם פאָטער צו אַ שטול און זי מיט דער מוטער זעצן זיך אויף דער זאָפּע).

פּאָן ווירטענבערג: מיר קענען דאָ לאַנג ניט פאַר-ברענגען, קלאַראַ. (ער קוקט זיך אַרום, רעדט סתם אין דער וועלט אַרײַן) וואוינסט אין אַ פיינער ווילאַ. אַ שיינער געגנט. די שווייץ איז ווירקלעך אַ פראַכט. בענקסט גאָר ניט נאָך בערלין, קלאַראַ?

קלאַראַ: בערלין איז די לעצטע צייט אַזוי שרעקלעך, אַז איך האָב זייער גערן דאָ די רן.

פּאָן ווירטענבערג: יאָ. (און נאָך אַ פּוּזע, פאַר-כמורעט) קיינשום איבערקערעניש גייט ניט גלאַטיק אַראָפּ. ס'איז אין דייטשלאַנד שוין די צווייטע איבערקערעניש זינט נאָך דער מלחמה. די ערשטע האָט מיר געבראַכט דערנידער-רונג. און די איצטיקע — ווער ווייסט צו וואָס זי קען פירן . . . (די פרויען פאַרשמייען די אַנצוהערעניש. ס'ווערט אַז אומאַנגענעמע פּוּזע).

מאַריאַ (וויל פאַרגלעטן די שטימונג): אָבער האָסט זיך אַזוי געענדערט קלאַרבּען! איך האָב זיך דערשראָקן ווען איך האָב זיך דערזען.

פּאָן ווירטענבערג: מיר האָבן זיך אָבער געבראַכט גוטע ניים. דאָס וועט זיך פירן צו ענדערונג און צוריק צום בעסערן.

קלאַראַ: איך ווער שוין נייגעריק. וואָס פאַר אַ נייעם? מאַריאַ: טאַקע גוטע ניים. אָבער ס'איז נאָך אַ פראַגע ווי קלאַראַ וועט זיי אויפנעמען.

פּאָן ווירטענבערג: געדענקסטו, אַמאָל פלעגט אונדז באַזוכן אַ גרויסער פינאַנסיר, מר. דיוויס?

קלאַראַ: איך געדענק אים.

פּאָן ווירטענבערג: מיט אים זיינען מיר געקומען אַהער, קיין זשענעוואַ.

קלאַראַ: זיינען דאָס די גוטע נייעם?

פּאָן ווירטענבערג : ער וויל אז מיר זאלן זיך מיט דיר
איבעררעדן וועגן עפעס אַ דערפינדונג, וואָס הער האַפּמאַן האָט
בײַ זיך.

קלאַראַ : אַ ! . . .

פּאָן ווירטענבערג : ווייסט דאָך מן הסתם וואָס דאָס
איז אַזוינס.

קלאַראַ (פאַרויכטיק) : יאָ . . .

פּאָן ווירטענבערג : קענסטו מיר וועגן דעם געבן אינ-
פאַרמאַציע ?

קלאַראַ : פאַרוואָס עפעס זוכסטו די אינפאַרמאַציע ?
קען עס דיוויס אַליין ניט טאָן ?

ער : ער דענקט, אז ס'איז בעסער אז איך זאל רעדן.

קלאַראַ : און פאַרוואָס זאל איך די אינפאַרמאַציע געבן ?
פאַרהאַנדלט דירעקט מיט הער האַפּמאַנען.

פּאָן ווירטענבערג : מר. דיוויס ווייסט, אז דו ביזט
הער האַפּמאַנס סעקרעטאַר.

קלאַראַ : איך בין אַבער ניט די דערפינדערין !

פּאָן ווירטענבערג : קענסט אַבער באַאיינפלוסן הער
האַפּמאַנען.

קלאַראַ : זיינען דען נויטיק איינפלוסן ?

פּאָן ווירטענבערג : ווי איך פאַרשטיי, האָט מר. דיי-
וויס נאָך אין בערלין אָנגעפירט וועגן דעם פאַרהאַנדלונגען מיט
הער האַפּמאַנען. איך ווייס ניט פאַרוואָס, אַבער עס איז פון
דעם גאַרנישט אַרויסגעקומען. ווייסטו וועגן דעם ?

קלאַראַ : יאָ.

פּאָן ווירטענבערג : ווייסטו דאָך געוויס איך פאַר-
וואָס זיי זיינען ניט מיושב געוואָרן.

קלאַראַ : מר. דיוויס האָט דאָן געזאָגט, אז די דערפינ-
דונג האָט ניט קיין פראַקטישען ווערט און ער האָט פאַרגעשלאָגן
הער האַפּמאַנען אז קויפן זי פון קוריאַזיטעט וועגן. און דעם
האַט הער האַפּמאַן ניט געוואָלט איינוויליקן. דענקט מר. דיי-
וויס איעצט, אז די דערפינדונג האָט יאָ אַ ווערט ?

פאן ווירטענבערג : ער גלויבט איצט אויך ניט, אז זי האט א ווערט. די דערפינדונג ווערט אבער ברייט דיסקוטירט אין דער עפנטלעכקייט און דאס קען אומגינסטיק אפרופן זיך אויף אלערליי אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען און ברענגען שאדן. דעריבער איז מר. דיוויס געקומען צום שלום, אז עס וואלט זיך אים געלוינט צו באצאלן פאר דער דערפינדונג, בא' האלטן זי, אז זי זאל מער קיין אויפזען ניט האבן.

קלארא : זאל מר. דיוויס ווענדן זיך דירעקט צו דער האפמאנען. איך פארשטיי ניט פארוואס ער האט איך אהער געבראכט, אז איר זאלט זיך ווענדן צו מיר.

פאן ווירטענבערג : מר. דיוויס האט געשריבן וועגן דעם א בריוו צו דער האפמאנען און ער האט קיין ענטפער ניט געקראגן.

קלארא : איז דאך דערפון קענטיק, אז דער האפמאן וויל אים די דערפינדונג ניט פארקויפן. איך קען זיך אין דעם ענין ניט אריינמישן.

פאן ווירטענבערג : וואלסט אפשר יא געקענט, קלא' רא. שטעל זיך פאר, אז מר. דיוויס איז גרייט צו געבן פאר דער דערפינדונג א האלבן מיליאן דאלאר !

קלארא (ווערט ניט נתפעל) : ווירקלעך א גרויסע סומע. איך קען אבער דער האפמאנען, אז ער איז ניט להוט נאך געלט. דער האפמאן ווי מיר איז באקענט, האט בכלל ניט אין זינען איבערצוגעבן זיין דערפינדונג אין פרעמדע הענט. ער בויט פלענער ווי אזוי אליין צו באנוצן זי און פאר גאר אנדערע צוועקן.

פאן ווירטענבערג : וועלכע צוועקן ?

קלארא : זיינע צוועקן זיינען מיר ניט קלאר. מ'איז אבער קיין חילוק ניט.

פאן ווירטענבערג : ווען ער זאל אבער קריגן דעם אנבאט פון אזויפיל געלט, וועט זיך אים אפשר לוינען צו ענ' דערן זיינע פלענער.

קלאַראַ : הער האַפּמאַן איז ניט דער מאַן, וואָס קען באַאיינפלוסט ווערן פון געלט.

פאַן ווירטענבערג : דו וואָלסט אַבער געקענט ווירקן אויף אים.

קלאַראַ : איך קען אויף אים ניט ווירקן. איך וויל זיך גאַרניט אונטערנעמען דאָס צו טאָן.

פאַן ווירטענבערג : און איך האָב דוקא אויף דיר גע- האַפט, קלאַראַ. איך האָב געמיינט, אַז דו וועסט דאָס טאָן צוליב מיר, צוליב דיין מוטער.

קלאַראַ : וואָס וועט אייך דערפון אַרויסקומען ?

פאַן ווירטענבערג : זייער פיל. מר. דייוויס איז זייער ער אַן איינפלוסרייכער מענטש. ער האָט גרויס איינפלוס אַפיר- לו אין די דייטשע רעגירונגסקרייזן —

קלאַראַ : ער וועט פאַר דיר קריגן אַ רעגירונגס-שטלע ?

פאַן ווירטענבערג : וועסט דאָך באַמיש דאָס מאַל זיין אַ געטרייע טאַכטער.

קלאַראַ : געדענקסט, ווען דו האַסט מיך געזען צום לעצטן מאַל, ווען דו האַסט מיר באַפעלן צו פאַרלאָזן דיין הויז — האַסטו זיך גאַרניט גערעכנט דערמיט וואָס איך בין דיין טאַכטער.

פאַן ווירטענבערג (פאַרשמעלט זיך דאָס פנים מיטן האַנט) : צוליב וואָס זאָלן מיר אַרויסרופן אַזעלכע זכרונות ? לאַמיר עס פאַרגעסן.

קלאַראַ : ביזט דאָן געווען האַרט ווי שטאַל.

פאַן ווירטענבערג : ס'איז געווען שרעקלעך. איך האָב דיך געהאַסט פאַר דיין קאַמפּראַמענטירן די בעסטע טראַ- דיציעס פונם הויז פון די פאַן ווירטענבערגס. ביזט דאָן אויך געווען האַרטגעקיק, קלאַראַ, — האַסט מיר פאַרשאַפט גרויסע ימורים.

קלאַראַ : נו, מילא.

מאַריאַ (מישט זיך אַריין) : וואָלסט דאָך אַבער געקענט, קלאַרכען, פרוואַזן באַאיינפלוסן הער האַפּמאַנען.

קלאַראַ : ליידער קען איך דאָס ניט טאָן, אַפילו, אַז איך זאָל עס וועלן. (איראַניש) האָטמאַן, נאָטש ער איז ניט קיין פּאַן ווירטענבערג, לאָזט ער זיך ניט באַאיינפלוסן.

מאַריאַ : וואָלסט געדאַרפט זען ווי דיין פּאַטער האָט גע- ליטן, ווען מיר האָבן דערמאַרן, אַז דו ביזט פּלוצים פאַרשוואַנדן געוואָרן קיין אויסלאַנד —

קלאַראַ : וואָס איז דער חילוק, צי איך בין אין אויסלאַנד, צי אין בערלין? אין משך פון די לעצטע דריי יאָר איז ער ניט אַזוי נייגעריק געווען צו זען מיך אַפילו אין בערלין. פאַרקערט, מיט מיין פאַרשווינדן וואָלט ער געדאַרפט זיין צופרידן — איך וועל אים מער ניט קאַמפּראַמענטירן . . .

פּאַן ווירטענבערג : דיין אָפּפאַרן — מעגסט עס וויסן — האָט מיך נאָך מער קאַמפּראַמענטירט . . .
מאַריאַ : אַ, אַטאַ, פאַרלירסט מוט —

פּאַן ווירטענבערג : דו ווייסט גאָר ניט, קלאַראַ, ווי פיל איך האָב פאַרלוירן דורך דיר. ווען ניט מר. דייוויס —
מאַריאַ : אונדזער מאַיאַנטעק, אונדזער אַסטענד פאַר מאַגן מיר דאָך שוין ניט מער, קלאַראַ . . . אַוועק מיטן האַמער. קלאַראַ (פיינלעך איבערראַשט) : אַוועק? . . . אונדזער אַסטענד? . . .
מאַריאַ : יא, אַוועק —

קלאַראַ (ס'טוט איר וויי) : אַ, מיין אַסטענד . . . מיין שיינער אַסטענד . . . אַוועק צו פרעמדע . . .
מאַריאַ : צו פשוטע פויערים!

פּאַן ווירטענבערג (דערפרייט וואָס קלאַראַ איז גערירט זוכט ער אויסצונוצן די געלעגנהייט) : ווען דיר זאָל זיך אייני געבן באַאיינפלוסן הער האָטמאַנען, וואָלטן מיר געקענט צוריק קויפן אונדזער אַסטענד . . .

קלאַראַ (שאַקלט טרויעריק מיטן קאָפּ) : איך האָב שוין דיר געזאָגט, אַז מען קען הער האָטמאַנען ניט באַאייני פלוסן. און — (פויזע) איך וויל אים ניט באַאיינפלוסן . . .

זיינע פלענער זיינען פאר מיר וויכטיקער פון אַסטענד . . .

פּאָן ווירטענבערג: פאר די ר וויכטיקער, קלארא? . . . ווייסטו וואָס דו רעדסט? . . . (און ער ווארפט די לעצטע קארט) קלארא! מר. דייוויס האָט מיר געמאַכט אַ פאַרשלאַג וועגן דיר —

קלארא: אַ פאַרשלאַג — וואָס פאַר אַ פאַרשלאַג?

פּאָן ווירטענבערג: אַז דו זאָלסט ווערן זיין פרוי . . .

קלארא: מר. דייוויס! אינטערעסאַנט . . .

פּאָן ווירטענבערג: און אַז אים זאָל זיך איינגעבן מיט דער דערפינדונג — (קלאראס בליק שטעלט אים אָפּ) איך מיין צוזאָגן, אַז מר. דייוויס איז אַ גרויסע מאַכט, און ווען ער קריגט די דערפינדונג וואָלט ער נאָך מאַכטויקער געוואָרן — (ער צוויינגט אויף זיך אַ געלעכטער) ס'וואָלט געווען אַ פיינע זאַך, ווען דו טראָגסט אים צו די דערפינדונג אין גרין . . .

קלארא: איך וויל דיר איינשפּאַרן אומזיסטע אילוועקן, פאַטער. לאָמיר דיר באַקאַנט מאַכן, אַז איך האָב פאַרלאָזט דייטשלאַנד ניט אַלס הער האַפּטמאַנס סעקרעטאַר, נאָר איך בין זיין בלח.

פּאָן ווירטענבערג (מיט ווייטיק): דו איבערראַשסט מיך ניט, קלארא. ס'איז דאָך אַבער נאָך ניט צו שפּעט . . .

מאַריאַ: האַסטו זיך גוט באַטראַכט, קלאַרבען?

פּאָן ווירטענבערג: האַסטו זיך אינגאַנצן פאַרגעסן, אַז דו ביזט אַ פּאָן ווירטענבערג?

קלארא (איראַניש): אַ פּאָן ווירטענבערג! . . .

פּאָן ווירטענבערג: איינע פון די עלצטע נאַבעלע פאַ- מיליעס אין דייטשלאַנד.

קלארא: איך שטעל פאַמיליע קעגן מענטש — האַפּטמאַן איז איינער פון די נאַבלסטע מענטשן אויף דער וועלט.

פּאָן ווירטענבערג: מאַכסט זיך לעכערלאַך, קלארא!

מאַריאַ: קלאַרבען, טייערינקע מיינע, באַגרייפסטו דען

ניט, אז אויך איך בין צעווייטיקט צו הערן פון דיר אזעלכע
רייד? . . .

קלארא: מוטער! אפילו דו קענסט זיך ניט שמעלן
העכער איבער פאררטיילן?

מאריא: פאררטיילן בלויז? באטראכט זיך נאר, מין
קינד!

קלארא: ווען דו זעסט אים, מוטער, וואלסטו אים אויך
ליב באקומען.

מאריא: איך ואל ליב האבן א אידן? — באגרייף נאר,
קלארקען, ווי אוממעגלעך דאס איז.

קלארא: דאן קענסטו מיך אויך ניט ליב האבן, מוטער.
דאן ווילסטו ניט מין גליק.

מאריא: דיין גליק, טאכטער מיינע? . . . ווי קענסטו זיך
גאר פארשטעלן גליק מיט א פרעמדן, מיט אזא וואס איז איני
גאנצן אנדערש . . . פארהאטט . . . פארפאלגט . . . ווי קאנסטו
זיך גאר אונטערנעמען צו ווערן פארפאלגט דיין גאנצן לעבן
צוזאמען מיט אים? . . .

קלארא: דו לעבסט אונטערן פאלשן איינדרוק, מוטער,
אז די וועלט וועט אויף תמיד פארבלייבן אזוי ווי זי איז . . . זי
וועט זיך אויסניכטערן . . . (מיט אביטערן געלעכטער) פאר-
פאלגט, זאגסטו? — (און זי קוקט שטרענג אויף איר פאטער)
בלויז אין איין פלאץ איז ער געווען פארפאלגט . . . אין בער-
לין . . . (און אומגעריכט ברעכט זי אויס) פאטער, האפמאן איז
אין בערלין געפייניקט געווארן . . . און ווער? — אט די
מענטשן, וועמען דו פארטיידיקסט, צו וועמען דו ווילסט דינען
און פאר וועמען דו ווילסט די דערפינדונג! פארוואס האט מען
אים געפייניקט? (ווען זי מערקט, אז ער וויל זיך פארענטפערן
— שרייט זי אויס) דארפסט זיך ניט פארענטפערן. איך ווייס,
אז דו פערזענלעך ביזט ניט פאראנטווארטלעך. אבער דו, מיט
דיינע שמאלהעלמער, זיינען דאך די ערשטע געווען צוצושטיין
צו היטלעך און זיין פאריזם . . . וואס האט איר צו האפמאנען
געהאט? . . . און צו זיין ארימער מוטער? . . .

מאַריאַ (דערשראַקן) : זיין מוטער ? . . . דו ווייסט ?
 (אַבער אויף אַ וואונק פון איר מאַן פאַרכאַפט זי זיך און
 ווערט שטיל.)
 קלאַראַ (דערשראַקן און פאַרדעכטיקט) : איך ווייס ?
 . . . וואָס ווייס איך ? . . .

פּאַן ווירטענבערג (פרואווט צערייבן דעם ענין) : קלאַראַ,
 איך בין צוגעשמאַנען צו דער רעגירונג, ווייל איך, אַלס זעלנער,
 טאָר קיין פּאַליטיקער ניט זיין. דאָס איז אַ פּאַלקס-זאַך צו
 באַשטימען די רעגירונג פונם לאַנד. און ווער די רעגירונג זאָל
 ניט זיין, דאַרף איך דינען מיין פּאַלק און מיין פּאַטערלאַנד.

קלאַראַ : יאָ ? . . . און אַז די רעגירונג וואָלט געווען אַ
 קאָמוניסטישע ? . . . (ווירטענבערג איז אין אַ פאַרלעגנהייט,
 טוט זי אַ מאַך מיטן האַנט) זוך ניט קיין תירוץ — איך ווייס
 אַליין . . . (און מיט אַ פאַרגעפיל פון חשד) מוטער, וואָס ווייס
 איך וועגן האַפּמאַנס מוטער ? . . .

מאַריאַ (אין אַ פאַרלעגנהייט) : איך ווייס ניט וואָס
 דו ווייסט . . . דו האַסט געזאָגט, אַז זי איז קראַנק . . . האַט מען
 זי דען געפייניקט ? . . .

קלאַראַ : און אַז מען איז אויף אַזויפיל ברוטאַל געווען
 און פאַר איר אין די אויגן פאַרפייניקט ביז טויט איר אַדאָפּ-
 טירטן זון, אַן אומשולדיקן אינגעלע פון פּערצן יאָר ? און אַז
 מען האַט פאַר איר אין די אויגן כמעט ביז טויט פאַרפייניקט
 איר איינציק פאַרבליבענעם זון ? . . . איך רייך אַבער ניט פון
 אַמאָל. איך בין אַבער חושד, אַז עפעס איז איצט געשען מיט
 האַפּמאַנס מוטער . . .

מאַריאַ : (אין גרויס פאַרלעגנהייט קוקט זי אויף איר
 מאַן און ווייס ניט וואָס צו זאָגן).

פּאַן ווירטענבערג : אַלואַ, וועל איך דיר דערציילן,
 קלאַראַ. האַפּמאַן ווערט, מיט רעכט, באַשולדיקט אין דייטש-
 לאַנד אין הויך-פאַרראַט. זיין אַגיטאַציע, וואָס ער פירט דאָ
 אַן קעגן דייטשלאַנד קען ברענגען פיל שאַדן. זיין דערפינדונג
 איז געמאַכט געוואָרן אין דייטשלאַנד און געוועזען באַלאַנגט

זי צו אונדזער פאטערלאנד. לידער איז האפמאן אבער אין אויסלאנד און מען קען אים גארנישט טאן. איז די דייטשע רעגירונג געצוואונגען אַנצונעמען קעגן אים אויסערגעוויינלעכע מיטלען. איך האב מורא, אז זיין מוטער ווערט אין דייטשלאנד געהאלטן אלס משכון . . .

קלאַראַ (בלויך, פארציטערט): פאטער! . . . מיינסט? . . . מען האט געפונען זיין מוטער? . . . מען וועט? . . .

פאַן ווירטענבערג: בלויז אלס משכון, קלאַראַ . . . מען וועט איר קיין ביזן ניט טאן . . . דאָס הייסט, אויב האָפּט מאַן וועט איינשטימען . . . איך מיין, זיין דערפינדונג . . . זיין מוטער ווערט דאָן באַפרייט און ער קריגט נאָך אלס צו גאָב אַ האַלבן מיליאָן דאָלאַר . . .

קלאַראַ (כאַפט זיך פאַרן קאַפּ): מיין גאָט!

מאַריאַ (וויל זי טרייסטן): קלאַראַ! קלאַרקען!

קלאַראַ (פאלט צו צו איר): אַ, מוטער! מוטער!!!

מאַריאַ: אָבער, קלאַרקען, באַרוואַק זיך! וואָס איז

אַזוינס? . . .

קלאַראַ: אָבער, מוטער, שטעל זיך פאַר . . . ווען האָפּט

מאַן וועט זיך דערוויסן . . . ער וועט זיך גלייך צוריקקערן

קיין דייטשלאנד . . . און דאָן —

(און זי ברעכט צוזאַמען).

פאַן ווירטענבערג: און אז ער וועט זיך צוריקקערן

איז וואָס? . . . און צוליב וואָס זאָל ער זיך צוריקקערן? . . .

מען קען זיך דאָ אויך אויסגלייכן . . .

קלאַראַ: אויסגלייכן זיך? ניין, ניט מיט האַפּמאַנען!

ער וועט זיין דערפינדונג ניט אַפּגעבן . . . (און זי ברעכט

ווידער צוזאַמען) אַ, לאַזאַר! . . .

מאַריאַ: האָסט אים טאַקע אַזוי ליב, קלאַרקען?

קלאַראַ: אַ, מוטער, צי איך האָב איב ליב? . . . מוטער,

גלויבסט דאָך אין הייליקן גייסט . . . ער איז דער הייליקער

גייסט . . . מוטער, גלויבסט דאָך אין קריסטוס, און אז ער איז

געווען דער זון פון הייליקן גייסט . . . מוטערבען, מין קינד
וועט זיין דאָס קינד פון הייליקן גייסט . . .

מאַריאַ (דערשראַקן) קלאַרבען! . . . קלאַרבען, וואָס
רעדסטו? . . .

קלאַראַ: (איז צופיל צוזאַמענגעבראַכן אום צו ענט-
פערן).

מאַריאַ: קלאַרבען, אזוי ווייט איז עס שוין אַוועק? . . .
קלאַרבען! . . .

פאַן ווירטענבערג (האַט עס ערשט איצט באַגריפן
און שטאַרק דערצאָרנט שפּרינגט ער אויף פון זיין שטול):
דו מיינסט? . . . דו, אומפאַרשעממע!

מאַריאַ און קלאַראַ (שפּרינגען ביידע אויף).

מאַריאַ (שטעלט זיך צווישן אים און קלאַראַ): טרעט
אַפּ, אַטאַ!

קלאַראַ (ווידערשפעניק): יאָ, איך מין!

פאַן ווירטענבערג: מיט אַט דעם אַ אידן?!

קלאַראַ: יאָ, מיט אַט דעם אַ אידן! און אויך מענסטו
וויסן, אַז וואוהיין האַפּמאַן וועט גיין, וועל איך אויך גיין! און
וואו ער וועט זיין, וועל איך אויך זיין! און אויב ער וועט אַ
מאַרטירער זיין, וועל איך אויך —

(זי ענדיקט ניט, וואָרעם פּלוצים עפנט זיך די טיר און
האַפּמאַן, אַ צערודערטער, אַ פאַרצאַפּלמער, מיט אַ טעלעגראַמע
אין האַנט פּאַלט ער אַרײַן אין ציטער. ער שענקט קיין אויפ-
מערקזאַמקייט ניט צו די געסט און ער לויפט גלייך צו קלאַראַ).

האַפּמאַן: קלאַראַ! . . . (און ער דערלאַנגט איר די
טעלעגראַמע) זע נאָר . . .

קלאַראַ: (זי ווייס שוין פאַרויס וואָס די טעלעגראַמע
באַטייט. זי נעמט זי און ליענט זי דורך. די טעלעגראַמע
פאַלט אַרויס פון אירע הענט און זי האַלט זיך אַן אַן איר מוטער,
וועלכע פירט זי צו דער זאַפע און זעצט זי אַוועק).

האַפּמאַן: קלאַראַ, וואו איז פּילינגער?

(אבער פילינגער איז שוין אליין דא אין צימער. ער הויבט אויף די טעלעגראמע פון דער ערד און לייענט זי איבער).
האַפּמאַן: פילינגער, איך פאַר היינט צוריק קיין בערלין.

פילינגער: צוליב וואָס?

האַפּמאַן: איר פרעגט נאָך?

פילינגער: איר וועט גאַרנישט קענען העלפן. מ'וועט אייך דאָרט גלייך אַרעסטירן.

האַפּמאַן: איך ווייס עס. . . דאָך וועל איך פאַרן. . .

פילינגער: אויף דער טעלעגראמע איז געהתמעט יאָר האַנאַ, ס'איז אַבער בלויז אַ פּראָוואַקאציע. יאָהאַנאַ האָט די טעלעגראמע ניט געשריבן.

האַפּמאַן: ס'איז קיין חילוק ניט, וואָרים עס איז אַלין איינס זיכער, אַז מיין מוטער איז אַנטפלעקט געוואָרן און אַז זי ווערט געהאַלטן פאַר אַ משטק פאַר מיר. . . מיין הוב איז אליין איבערצוגעבן זיך, וועט מען זי באַפרייען. . .

פאַן ווירטענבערג (שרעט צו צו האַפּמאַנען): ליידער זיינען מיר ניט פאַרגעשטעלט, אַבער, איך גלויב, אַז איך האָב אַן אַנדער אויסוועג פאַר אייך. . .

האַפּמאַן: איר? . . .

פילינגער: האַפּמאַן, דאָס זיינען גענעראל און מאַדאָם פאַן ווירטענבערג, קלאַראַס פאַטער און מוטער.

האַפּמאַן: אַ! . . .

פאַן ווירטענבערג: איך בין, אַזוי צו זאָגן, צו אייך געקומען כמעט ווי מיט אַ שליחות. . . איך האָב געהאַט די געלעגנהייט צו באַקענען זיך מיט דער לאַנע. . . און איך האָב געטראַכט, אַז. . . איך מיין. . . קלאַראַ איז דאָך מיין טאָכטער. . . בן. . .

האַפּמאַן: בן? —

פאַן ווירטענבערג: איר האָט אַ געוויסע דערפיני

. . . דונג

האַפּמאַן: אַהאַ! ...

פּאַן ווירטענבערג: איר זיינט געוויס באַקענט מיט דעם געוויסן פינאַנציר און גרויס־אינדוסטריאַליסט מר. הענרי דיוויס.

האַפּמאַן: אַהאַ, דיוויס . . .

פּאַן ווירטענבערג: ער איז זייער אַן איינפלוסרייכער מענטש . . . ער וויל אייך געבן פאַר דער דערפינדונג אַ האַלבן מיליאָן דאָלאַר . . .

האַפּמאַן: ס'איז זייער פּיין פון אים . . .

פּאַן ווירטענבערג: אויב איר זיינט מסכים, וועט אייך ער מוטער שוין מאַרנן זיין דאָ ביי אייך און אייך דער האַלבער מיליאָן דאָלאַר . . .

(פּוּזע. האַפּמאַן, ווי פאַרגליווערט, שטייט און קוקט אויף פּאַן ווירטענבערגן. אַלע קוקן מיט שרעק אויף האַפּ-מאַנען.)

האַפּמאַן: איז אַט מכוח וואָס דאָ האַנדלט זיך! . . .

(אַלע שווייגן.)

האַפּמאַן (צו פּאַן ווירטענבערגן): איז אייך באַקענט, וואָס די דערפינדונג איז אַזוינס?

פּאַן ווירטענבערג: איך בין אַן אַפיציר און מאַטע-מאַטיקע און מעכאַניקע זיינען וויסנשאַפטן, מיט וועלכע איך מוז זיין גענוי באַקענט.

האַפּמאַן: אַז איך וויל אייך ווייזן די פאַרמולע פון דער דערפינדונג, וועט איר וויסן, אַז דאָס איז עס?

פּאַן ווירטענבערג: איך גלויב אַז יאָ.

האַפּמאַן: דאָן וואַרט אויף אַ וויילע.

(און ער גייט שנעל אַרויס פון צימער. אַ געשפּאַנטע, פול מיט דערוואַרטונג שטימונג און קיינער רעדט קיין וואַרט ניט אַרויס. ביז וואַנען האַפּמאַן קומט צוריק מיט אַ העפט אין האַנט. ער קומט צו צו פּאַן ווירטענבערגן און דערלאַנגט אים די העפט.)

האַפּמאַן : אַט דאָס איז די דערפינדונג. קוקט זי דורך
און איבערצייגט זיך אין דעם, אַז דאָס איז עס.

פאַן ווירטענבערג (נעמט די העפט, בלעטערט זי אויפ-
מערקזאם און קוים וואָס ער קען באַהאַלטן זיין מוראדיקע אויפ-
רעגונג) : יאָ, דאָס איז עס ! (פאַרמאַכט די העפט) איצט,
הער האַפּמאַן, האָט איר גאַרניט וואָס צו קימערן זיך וועגן איי-
ער מוטער . . .

האַפּמאַן : מר. דייוויס, דוכט מיר, איז מיט דער מיי-
נונג, אַז אַט די דערפינדונג טאָר אינדוסטריעל ניט עקספּלואַ-
טירט ווערן.

פאַן ווירטענבערג : ס'איז אמת . . . דאָך . . .

האַפּמאַן (נעמט פון אים די העפט) : זיינט איר פול-
שטענדיק איבערצייגט, אַז דאָס איז די דערפינדונג ?

פאַן ווירטענבערג : פולשטענדיק !

האַפּמאַן : איך בין מסכים מיט מר. דייוויסן, אַז די
דערפינדונג טאָר בשום אופן ניט עקספּלואַטירט ווערן, הגם
מיינע מאַטיוון זיינען גאַנץ אנדערע. זי טאָר ניט עקספּלואַטירט
ווערן, כל זמן אויף דער וועלט קען נאָך אַזעלכעס געשען, אַז
אַן אַלטע, אומשולדיקע, פאַראַליזירטע פרוי זאָל געפייניקט
ווערן בלויז דערפאַר, ווייל איר זון האָט עטוואָס דערפונדן מיט
דער כוונה צו באַרייכערן דעם מענטשן. מ ע נ ט ש ן !
זיינען די דאָזיקע, וואָס איזדיקעווען זיך איצט אין דייטשלאַנד
איבער אַלץ און אַלעמען — אויך מענטשן ? — דאָן טאָר די
דערפינדונג די ליכטיקע שיין ניט זען ! ווי מען טאָר ניט
איבערלאָזן קיין געווער אין אַ משוגעים־הויז . . .

(און ער גייט צום קאַמין, רייסט בלעטער ווייז זיין מאַנוס-
קריפט און וואַרפט אים אויפן פּייער. אַלע שטייען ווי פאַר-
גליווערט).

האַפּמאַן : אויס מיט דער דערפינדונג ! . . . הער פאַן
ווירטענבערג, איך בעט אייך איבערצוגעבן עס מר. דייוויסן, און
זאָל עס באַקענט ווערן אויך צו דער דייטשער רעגירונג !
(פּויער) מיט פאַרקלעמטע פּויסטן און צוזאַמענגעדריקטע

ציין טרעט ער צו צו פאן ווירטענבערגן און צעציט זיינע
 ווערטער :
 איצט, אז מיין מוטער וועט נאך אליך ניט באפרייט ווערן איז
 שווער איך, אז —
 (זיין רעגונג דערשטיקט זיין קול. מאכט ער א פויזע צו
 באהערשן זיך. דערנאך נעמט ער פאנאנדער זיינע הענט
 און רעדט — כאטש געלאסן, אבער אנטשלאסן :)
 ווי ארים מיינע כוחות זאלן ניט זיין, איז אבער די גערעכטיקייט
 אויף מיין זייט און צו מיין גערעכטן רוף פאר קאמף וועלן זיך
 די מאסן מוזן צוהערן !

פּוּרְהאַנג

בילד פערצן

דאס ליכט פאלט אויף א געהיים-אגענט, וואס
רעדט אריין אין א טעלעפאן.

געהיים אגענט : פראפעסאר לאנדווער ? דאס רעדט
די צענטראלע געהיימע אפטיילונג ביי דער שטורם-צרכני. מיר
האבן אט ערשט געקראגן א באריכט פון זשענעווע, אז לאזאר
האפמאן און קלארק פאן א פאן ווירטענבערג
זיינען נעכטן פארשוואונדן געווארן פון זייער הויז. מיר
האבן ניט געקענט אויסגעפינען וואהין זיי זיינען אנוועק. מיר
גלויבן אבער, אז פארשטעלמערהייט זיינען זיי ערגעצוואו
אריבער די דייטשע גרענעץ און זיי זיינען איצט דא אין לאנד.
יעדנפאלס, איז זיכער, אז זיי האבן בדעה דאס צו טאן און זיי
וועלן אינגיכן דא זיין. (פויזע) פילינגער ? . . . וועגן אים ווייסן
מיר גענוי. ער איז היינט פרי אפגעפארן פון זשענעווע אויסן
וועג קיין בערלין.

פינצמער

דאס ליכט גייט אויף אויף פראפעסאר לאנד-
דויער, וואס רעדט אין טעלעפאן :

פראפ. לאנדווער : קאפיטאן קערקהאפער ? איך
האב זיך אט ערשט דערוואוסט, אז לאזאר האפמאן און קלארק
פאן ווירטענבערג זיינען פארשוואונדן געווארן פון זשענעווע.
ענטוועדער זיי זיינען שוין אין דייטשלאנד, אדער זיי וועלן באלד

אהער אַנקומען. זאל דעריןער מאַדאם האַטמאַן גלייך באַ
 פרייט ווערן און צוריקגעקערט ווערן צו דער וואוינונג, וואו
 עס געפינט זיך איר דיסטט. זאל אַ שטענדיקע געהיימע וואַך
 אַוועקגעשטעלט ווערן אַרום הויז, און ווי נאָר האַטמאַן וועט
 זיך באַווייזן, זאל ער גלייך אַרעסטירט ווערן. אויך זאלן
 מענטשן אַנגעשטעלט ווערן אַנטוונג צו געבן אויף קאַרל פּיליג
 גער און היטן אלע זיינע באַוועגונגען . . .

פינצטער

בילד פופצן

אין צען טעג ארום.

אן אָריס צימער אין אַ בערלינער טענעמענט־
הויז. אין הינטערגרונט, אין ווינקל, רעכטס,
אן אייזערנע אַלטע בעט. אין ווינקל, לינקס,
אַ גאַד־אויוו און איבער אים — פּאָליצעס מיט
געשיר. אין מיטן צימער — אַ טישל און עט־
לעכע שטולן. אַלץ איז אַלט און אָפּגעלאַקעוועט
אַבער זויבער און ריי.

ביינאַכט. דער צימער איז טונקל באַלויכטן פון
אַ גאַד־רער אויף דער וואַנט.

אין בעט ליגט מאַדאַם מרים האַפּמאַן.

יאָהאַנאַ עסקיט זיך ביים אויוון.

יאָהאַנאַ (פאַרזוכט פונם טעפל, וואָס קאַכט זיך): מימי
... שוין פאַרטיק. (מיט טריאומף) און ס'איז אויך כשר. דער
קצב, הער הערצמאַן, האָט מיר אַליין געזאָגט, אַז ס'איז כשר.
ער אַליין האָט עס געשאַכטן, האָט ער מיר געזאָגט. ער איז ניט
נאָר אַ קצב, זאָגט ער, נאָר ער האָט אָפּגעהאַלטן אַן עקזאַמען
פאַרן ראַביניער און ער מעג אויך שעכטן. דערמיט, וואָס ער
שעכט, זאָגט ער, שטעלט ער זיך אין גרויס סכנה, ווייל די רע־

גירונג האט פארבראעטן אירן אז שלאכטן אויף דעם שטויבער
 ווי זיי טוען עס. די בעגירונג טוט עס דערפאר, זאגט ער, וואָס
 רים זיי זאָגט, אז ס'איז אַ רהמנות אויף די באַשעפענישן ווען
 זיי ווערן געשלאַכט אויפן אידישן שטויבער. איך גלויב אָבער,
 אז ס'איז נישט אזוי. אויף די באַשעפענישן איז גאר קיין רחמי
 נות נישט, נאָר זיי ווילן אָפּטאָן די אידן אַ רשעות, אז זיי זאלן
 נישט קענען עסן קיין פלייש. אין די אמאָליקע אייטן, האָט מיר
 דער קאָנג דערציילט, פלעגט מען אויף אידן אויך אַרויסגעבן
 אַזעלכע גזירות. אָבער דאָן האָט מען דאָס געטאָן אום די אידן
 זאלן ווערן אויס אידן און זיי זאלן ווערן קריסטן. אַזעט אָבער
 דערלאָזט מען די אידן נישט אז ווערן קריסטן און די וואָס זיינען
 שוין קריסטן, מאַכט מען זיי אויך פאַר אויס קריסטן, ד. ה.
 פאַר אויס דייטשן. ווייל, זאָגן זיי, די דייטשן זיינען טאַקע
 דייטשן, אָבער די אידן זיינען קיין דייטשן נישט, אפילו ווען זיי
 זיינען דייטשן און גייען אין קירך און דאַווענען צו קריסטוסן.
 זיי זאָגן אפילו, אז די דייטשן זיינען אויך קיין דייטשן נישט,
 אויב זיי זיינען קריסטן. ווייל קריסטוס און די הייליקע מוטער
 זיינען אויך געווען אידן און אלע קריסטן זיינען אידן. די
 דייטשן, זאָגן זיי, דאַרפן זיין דייטשן און דער דייטשער גאָט
 איז — וואָרט, ווי הייסט ער? . . . טפוי . . . אַ פיינער גאָט
 אז מען קען אפילו זיין נאָמען נישט געדענקען . . . שוין נישט ניהא
 צו לעבן אויף דער וועלט . . . רק זיי וואָלפן אלץ אַנדערש גען
 מאַכט. אז די דייטשן זיינען גאָר קיין דייטשן נישט און דייטשן
 זיינען גאָר יענע, וואָס זיינען אמתע דייטשן. היינט ווער זיי
 נען אמתע דייטשן? איך דענק, אז זיי מיינען, אז קעלבער און
 הינער זיינען דייטשן, ווייל זיי דינען נישט צו קריסטוסן, וואָס
 איז אַ אידישער גאָט און דערפאַר טאָרן אידן זיי נישט שעכטן.
 און די אידן און די קאָמוניסטן זיינען נישט קיין דייטשן, ווייל זיי
 מעג מען שעכטן און פייניקן. אויב אזוי איז וואָס בין איך?
 איך גלויב אין קריסטוסן און מיין מאַן איז געווען אַ קאָמוניסט.
 און אפשר בין איך אויך אַ קאָמוניסטקע. בין איך אַ דייטשקע?
 (טאַפט זיך ביים האַלדז) איז גאָר מיין קאָפּ דאָ אויף די פליי
 אַעס? . . . (זי האָט דערווייל אַריינגעגאַסן דאָס געקעכץ אין אַ

מעלער, אים צוועקגעשטעלט אויפן טיש, און איז צוגעקומען
צום בעט) און איצט, מאדאם, וועלן מיר אייך אביסעלע אויפ-
הויבן און איר וועט עסן אביסל זופ.

(א קלאפ אין טיר. דערשראקן, בלייבט זי שטיין).

מען קלאפט . . . ווער קען דאָס זיין? . . . אזוי שפעט אין דער
נאכט . . .

(זי שטייט ווי פארגליווערט און הערט זיך איין. מען
קלאפט ווידער. שמיל טרעט זי צו צו דער טיר און קוקט
ארויס דורכן שליסל-לאך).

א מאָן . . . בלויז איינער . . . ס'קען ניט זיין קיין שטורמער . . .
א שטורמער קומט קיינמאל ניט אליין . . . (הויך) ווער איז
דאָרט?

אַ קול פון דרויסן: וואוינט דאָ פרוי יאהאנא אַבער-
באָך?

יאהאנא: פרוי יאהאנא אַבערבאָך? . . . יאָ . . . וואָס
באדארפט איר?

קול פון דרויסן: דאָן זייט אזוי גוט און עפנט אויף.
כ'האָב עטוואָס וויכטיקס פאר אייך.

יאהאנא: ווער זיינט איר?

קול פון דרויסן: האָט קיין מורא ניט צו עפענען. איך
בין פון דער הייליקער קירך צו אייך געשוּקט געוואָרן.

יאהאנא: פון דער קירך? . . . וואָס וויל די קירך פון
מיר? . . .

(זי עפנט פארויכטיק אביסל אויף די טיר און קוקט ארויס
אין דרויסן. קענטיק, אז דער מאָן, הינטער דער טיר, גע-
ווינט איר צוטרוי, וואָרים זי לאַזט אים אַריין.)

עס קומט אַריין אַן עלטערער מענטש, מיט אַ גרויער
באָרד, אין ברילן, געקליידט ווי אַ מאַנאָך. ער קוקט זיך
ארום און אויף זיין פנים דריקט זיך אויס אויסערגעוויינ-
לעכער פיין און ווייטיק.)

דער מאָן: יאהאנא! . . .

זי שטייט פארוואונדערט — ווי עפעס איז איר באקענט
אין דעם מאן, און דאך קען זי אים ניט).
יאָהאַנאַ! . . .

ער טוט אויס די ברילן און נעמט פון זיך אַרונטער די
באַרד).

יאָהאַנאַ (כאַפט זיך פאַרן קאַפּ): הער האַפּמאַן!
האַפּמאַן: מיין מוטער! . . . יאָהאַנאַ, מיין מוטער! . . .
(און ער וואַרט ניט אויף איר ענטפער, נאָר ער לויפט
גלייך צו דער בעט)
מוטער! . . . מוטערל מינס! . . .

(און ער פאַלט צו צו איר און וויל זי אַרומנעמען. יאָהאַ-
נאַ האַלט אים אַבער אָפּ).

יאָהאַנאַ: זייט פאַרזיכטיק, הער האַפּמאַן, אירע
וואונדן . . .

האַפּמאַן (דערשראָקן): וואונדן? . . .
יאָהאַנאַ: איך מיין די וואונדן, וואָס די שטורמער האָבן
איר געמאַכט . . .

האַפּמאַן: די שטורמער? . . . (און ער באַגרייפט דעם
אמת און מיט אַ באַנומענעם קול:) מוטער! . . . מוטערל!
. . . מען האָט דיך דאָ געפייניקט . . .

(און פאַרזיכטיק, אום ניט אַנצורירן זי מיט די הענט, בויגט
ער זיך איבער איבער איר, באַטראַכט זי און טרעט צוריק
אַפּ מיט שרעק).
מוטער! מוטער!!

(מאַדאַם האַפּמאַן באַוועגט זיך ניט)
מוטער!!! יאָהאַנאַ, זע, וואָס איז מיט מיין מוטער? . . .
(און פאַרזיכטיק רירט ער אָן איר פנים און טרעט אָפּ אין
מוראדיקער שרעק)

טויט . . .
יאָהאַנאַ: טויט? . . .
(און אויך זי מיט אַ באַנומענעם קול:)

ביאדאם האַכמאַן! . . .

(זי פאַלט צו צום בעט און פאַנגט אָן שמיל וויינען.)

האַפּמאַן: (שטייט ווי פאַרגליווערט איבערן טויטן קער-
פער. איבער זיין גאַנצן לייב גייט דורך אַ צימער, וואָס ער
ווענדט אָן אַלע זיינע כוחות איינצוהאַלטן. זיינע פּויסטן
פאַרקלעמען זיך, דער צימער איבערן קערפּער הערט ביס-
לעכווייז אויף.)

(פּויע)

געפייניקטע מוטערל מיינע . . .

(ער דעקט אָפּ איר ברוסט און שוידערט אָפּ)

בראַנד-וואונדן . . .

(פּויע. און דערנאָך צו יאַהאַנאַן:)

פאַרוואָס האָבן זיי זי געפייניקט, יאַהאַנאַ?

יאַהאַנאַ: די שטורמער . . . זיי האָבן זי גענומען אין

קאַנצענטראַציע לאַגער . . .

האַפּמאַן: ווי לאַנג צוריק, יאַהאַנאַ?

יאַהאַנאַ: אַרום דריי וואָכן.

האַפּמאַן: פאַרוואָס האָסטו מיר וועגן דעם ניט גע-
מאַלדן?

יאַהאַנאַ: וואָס וואָלט איר געקענט העלפן?

האַפּמאַן: האָסטו מיר קיין טעלעגראַמע ניט געשיקט?

יאַהאַנאַ: גיין.

האַפּמאַן: אַהאַ . . .

(ער שפּאַצירט הין און צוריק איבערן צימער און דערנאָך

שטעלט ער זיך ווידער אָפּ לעבן יאַהאַנאַן.)

ווער האָט זי אַהער געבראַכט?

יאַהאַנאַ: אין אַן אַמבולאַנס האָבן זיי זי געבראַכט

און אַ דאָקטאָר האָבן זיי געשיקט און ער האָט איר געגעבן

זאַלבן . . .

האַפּמאַן (מיט פאַרקלעמטע פּוּיסטן) : אַ פּאַסטקע פאַר
מיר אונטערגעשטעלט . . .
(דריי קלעפּ אין טיר)
יאָהאַנאַ (דערשראַקן) : ווער איז דאָס ?
האַפּמאַן : דריי קלעפּ — קלאַראַס סיגנאַל.
(און ער איילט זיך צו עפענען).
קלאַראַ (זי קומט אין צימער ניט אַריין) : לאַזאַר, פאַר-
דעכטיקע מענטשן אין דרויסן. שנעל !
יאָהאַנאַ : אוי וויי ! ראַטעוועט זיך, הער האַפּמאַן !
קלאַראַ : דאָ איז דאָ אַ הינטערשטער אַרויסגאַנג. קום !
האַפּמאַן (בווגט זיך איבער איבער זיין מוטערס קער-
פער) :
מוטערל, אַפילו צו דיין אייביקער רן קען איך זיך ניט באַ-
גלייבן . . .
(ער קען זיך מער ניט איינהאַלטן און פון זיין האַלדז
רייסט זיך אַרויס אַ פאַרשטיקטער געוויין. אַבער ס'דוּ-
ערט ניט לאַנג.)
איך שווער דיר אַבער, מוטערל, אַז דער איבל, וואָס האָט זיך
פאַרניכטעט, זאָל אַליין פאַרניכטעט ווערן !
(און ער סאַלוטירט :)
ראַט פּראַנט, מוטערל ! מיין ערשטער סאַלוט צו דיר, מוטערל !
(נעמט אַרויס געלט און דערלאַנגט יאַהאַנאַן)
יאָהאַנאַ, טרייע נשמה, גיב דו אַכטונג אויף איר קבורה . . .
(נעמט זי אַרום און קושט זי אין שטערן)
אַ דאַנק, יאַהאַנאַ !
יאָהאַנאַ (ווישט זיך די אויגן) : אַ, הער האַפּמאַן . . .
און איר מוזט אַזעק . . .
האַפּמאַן : זיי געזונט, יאַהאַנאַ.
יאָהאַנאַ : וואו זאָל איך זי מקבּר זיין, הער האַפּמאַן ?
האַפּמאַן : וואו ? . . . קיין הילוק ניט. וואו איר קבּר
זאָל ניט זיין, וועט יענער אַרט הייליק זיין.

(דערנאך)
לעבן בארוכט קבר, אויב מעגלעד.
קלאַראַ (פון דרויסן) : לאַזאַר, אייל זיך!
האַפּמאַן : איך גיי!
(און ער גייט אַרויס).

פּוירדאָנאָ

בילד זעכצן

איין אַ האַלבער שטונדע אַרום.

אַן אַרים צימער. פינצטער. איין צימער איז
קיינעם ניטאָ. עס דערהערט זיך באלד ווי די טיר
ווערט אָפגעשלאָסן און עס קומען אַרײַן קלאַראַ
און נאָך איר — האַפּמאַן.

קלאַראַ (אַטעמט שווער) : אַה . . .
האַפּמאַן : פאַרמאַטערט געוואָרן ?
קלאַראַ : די שטיגן . . .
האַפּמאַן : מיר זיינען אַבער אַדורך אומבאַמערקט.
קלאַראַ : זיי האָבן אונדז יאָ געזען, אַבער זיי איז ניט
איינגעפאלן, אַז דאָס זיינען מיר.
האַפּמאַן (זינקט איין) : מוטער . . .
קלאַראַ (פרוואוט אים טרייכטן) : אַריבער לאַזאַר . . .
צווייפל וועט ניט העלפן.
האַפּמאַן (באַהערשט זיך, לייגט אַרויף זיין האַנט אויף
קלאַראַס קאָפּ, צערטלט זי) ביזט גערעכט.
(פירט זי צו דער זאַפע. זיי זעצן זיך).
צווייפל וועט ניט העלפן. עס פאַדערט זיך טאַט !
קלאַראַ : וואָס נאָך קען מען טאָן ?
האַפּמאַן : קעמפן !
קלאַראַ (דערשראָקן) : קעמפן ? . . . אַבער ווי אַזוי ?

האַפּמאַן : ווי אזוי? דאָס ווייס איך נאָך ניט. איך
 בין אָבער זיכער, אַז מיר זיינען ניט די איינציקע אומצופרידע-
 נע. זיי זיינען דאָ אין די פילע טויזנטער. אפשר מיליאָנען.
 דאָרף מען שאַפן די מיטלען מיט זיי צוזאַמענצוריידן זיך.
קלאַראַ : מיר קענען דאָ אָבער ניט פאַרבלייבן. מ'וועט
 אונדז אין בערלין דערקענען . . .
האַפּמאַן : בערלין איז ניט גאַנץ דייטשלאַנד.
קלאַראַ : וואוהין וועלן מיר פאַרן?
האַפּמאַן : מיר? . . . איך אליין וועל פאַרן, קלאַראַ.
קלאַראַ : איך בין מיט דיר ביו איצט געפאַרן, וועל
 איך דאָס אויף ווייטער אויך טאָן.
האַפּמאַן : קלאַראַ, מיין וועג וועט אפשר זיין אַ געפער-
 לעכער.
קלאַראַ : איך בין גרייט.
האַפּמאַן (נעמט זי אַרום) : אַ דאַנק, קלאַראַ. (דערנאָך
 שטייט ער אויף) דאָן לאַמיר פאַרן.
קלאַראַ : שוין?
האַפּמאַן : צוליב וואָס פאַרלירן צייט?
קלאַראַ : אָבער וואוהין?
האַפּמאַן : מיר וועלן קומען צו דער ערשטער באַן
 סטאַנציע, אַרויפשטייגן אויף דער ערשטער באַן, און פאַרן
 וואוהין זי וועט אונדז פירן.
קלאַראַ : איך בין גרייט.

פינצטער

בילד זיבעצן

א מאַרק־פּלאַץ ערגעץ אין דייטשלאַנד. קאַרוֹ
סעלו; אַן אַרײַנגאַנג צו אַ צירק; בײַדלעך
מיט עסנוואַרג און געטראַנקען. אַ גרויסער
המו. טומל און גערודער.

קעלנער (ביים אַרײַנגאַנג צום צירק): **צען פעניג,**
בלויז **צען פעניג!** דער גרעסטער וואונדער פון דער וועלט:
האַלב מאַן, האַלב פּרוי. **צען פעניג, בלויז צען פעניג!**
צווייטער קעלנער (ביי די קאַרוסעלן): **די ווירל־**
ווינט־רייזע אויף אַראַבישע פּערדלעך, שנעלער פון דעם ווינט!
פינף פעניג, בלויז פינף פעניג!
דריטער קעלנער: **לעמאַנאַד! לייפציגער וואורשמ־**
לעד! מינבענער ביר!
ערשטער קעלנער: **די גרעסטע פאַרזעענישן פון**
דער וועלט, ליפן אַפּגעצויגן ווי ביי אַ העלפאַנט! צען פעניג,
בלויז צען פעניג!
צווייטער קעלנער: **אונטערערדישע וואַסער־רייזע!**
פינף פעניג!
דריטער קעלנער: **זויערער וויין, פון די פּראָווינצן**
ביים רהיין!
אַ גרופע אַרבעטער: **(שמעלן זיך אַפּ און קוקן אויף**
די שילדן ביים צירק).
ערשטער קעלנער: **קומט אַרײַן, קומט אַרײַן, מײנע**
פּרײַנט! די גרעסטע וואונדער פון דער וועלט פאַר בלויז צען
פעניג.

ערשטער אַרבעטער : ווען איך האָב צען פעניג, וואָלט
איך גענאָנגען אַהין. (צייגט אָן אויפן ביידל מיט עסנוואַרג).

ערשטער קעלנער : גרעסטער וואונדער פון דער
וועלט, צען פעניג.

צווייטער אַרבעטער : אַ לייפציגער ווארשטל צווישן
מיין ציין, וואָלט נאָך וואונדערלעכער געווען.
(זיי טרעטן אָפּ).

(אַ גרופע לעב-יונגען קומט אָן).

ערשטער : דאָ ענדיקט זיך עס. לאָמיר זיך צוריק
קערן.

צווייטער : די פאַרזעענישן אין צירק?

ערשטער קעלנער : קומט זעט! די פעטסטע פרוי
אויף דער וועלט! צען פעניג, בלויז צען פעניג!

צווייטער לידיקגייער : טאַקע ביליק! ...

דריטער (צום קעלנער) : נעם פופציק פעניג, זי זאָל
אָבער ניט זיין אזוי פעט ...

(געלעכטער).

קעלנער (קוקט זיך פאַרזיכטיק אַרום) : צען מאַרק!
אָן אויסנאַם!

פערטער : צען מאַרק? צופיל! פינף!

קעלנער : גייט מיר נאָך!

(זיי גייען אלע אַריין אין צירק דורך אַ זייטיקער טיר).

(אַ גרופע יונגוואַרג).

ערשטער : מיר געפעלט ניט דאָ דער פלאַץ. אַהער
קומען די מיאוסקייטן בלויז.

צווייטער : לאָמיר בעסער גיין אין האָפענדאָרף. דאָרט

איז, צו דעם ביר, אויך די קעלנערין באַטעמ'ט.

דריטער : דיזעלביקע וואָס האָט דיך געכטן אויסגע-
פאַטשט?

(געלעכטער).

צווייטער : ס'האַט זיך איר געפאַסט צום דומל —

צווישן די געסט איז אויך פרינץ האופטמאן געווען און האָט זיך צו איר גע'הנדלט.

דריטער : אזעלכע ווי זי קריגט מען פאר פינף מארק אומעטום.

פערטער : לאַמיר פארגיין אהער. א שנאפס און צובייסן קריגט מען דאָ אויך.
(אפ.)

א יונג מיידל : לאַמיר גיין צוריק.

א צווייטע : זיי זיינען פאַרט אהער אוועק און דאָ ערגעץ מוזן זיי זיין.

א דריטע : איז ניט זיי, זיינען דאָ אנדערע פיל. אז מיר וועלן זיי נאָכפאלגן, וועלן זיי מיינען, אז מיר גייען טאקע אריין פון זיי אין התפעלות.

די ערשטע : קארל איז דאָך אַבער אויך מיט זיי.

א פערטע : דארפן מיר זיך דען שלעפן נאָך דיין קאַר- לען ? וואָס וועט אונדז דערפון אַרויסקומען ?

די ערשטע : זיי זיינען דאָרט פיל. ס'וועט זיך געפינען איינער אויך פאַר דיר.

א פינפטע : לאַמיר גיין צו די קאַרוסעלן. זיי זיינען זיכער דאָרט.

די פערטע : איך האָב ניט קיין געלט.

די ערשטע : איך צאָל פאַר אלעמען.

די צווייטע : רייך געוואָרן ?

דריטע (מיטן האַנט אויף דער ערשמערס בויך) : קארל וואָס דיך רייך געמאַכט ? ...
(געלעכטער. אפ.)

א גרופע סטודענטן :

ערשטער : קומטשיקומטשיקומטשישששש ! זע נאָר ווי זיי דרייען עפּ מיט די וויידלעך ! (אימירט דעם מיידלשן הילוך).

צווייטער : לאַמיר זיי נאָכפאלגן אַהין. אויף די קאַרד מעלן איז די לייכטסטע זאָך צו שליסן באַקאַנטשאַפט.

דריטער : ס'קאסט פינף פעניג אריינגיין און זיי זיינען
דאס ניט ווערט.

צווייטער : דער ערגסטער פון זיי בין איך גרייט צו
געבן א מארק ...
ערשטער : לאמיר גיין.
(אפ.)

צוויי באַלעבאַטישע מיידלעך :

ערשטע : זע נאָר די סטודענטן, ווי זיי פאלגן נאָך אָס
די גאַרנישטן. מער קיין ראַנדעוואָס וועל איך מיט זיי ניט
מאַכן.

צווייטע : עס איז מיין פרינציפּ אַלעמאַל געווען אויב
צומיידן סטודענטן. זיי זיינען קיינמאַל ניט ערנסט. און גיי
וואַרט יאָרן אויף זייער קאַריערע.

ערשטע : דאָך האָסטו אָפּגעזאָגט אַדאַלפּן דעם קאַב
צוליב פרידריכן דעם סטודענט.

צווייטע : ס'אַמשל. זאָל איך מיט אַ קאַב חתונה
האַבן? ווער, מיינסטו, בין איך?
צוויי באַלעבאַטיס :

ערשטער : פריער פלעגט דער בירגערמייסטער אויך
אַרויפלייגן שטייערן, אָבער געטאָן האָט ער עס מיט חסד, ווייל
ער האָט מורא געהאַט אַז ער וועט אויפּרעגן קעגן זיך די באַ-
פעלקערונג, וועט מען אים נידערשטימען ביי די וואַלן. איצט
איז אַסך ערגער. די שטייער-לאַסטן זיינען שוין אומדער-
טרעגלעך.

צווייטער : אפשר איז אין בערלין דיקטאַטור נויטיק,
אָבער דאָ ביי אונדז איז די אַלטע אָרדנונג געווען אַסך בע-
סער. דערמיט בין איך מיט אייך מסכים.

ערשטער : זיי האָבן פאַרשפּראַכן אַרויסוואַרפּן די אידן
פון די געשעפטן, אום מיר זאָלן לייזן מער. נו, האָבן זיי דאָס
געטאָן?

צווייטער : אידישע געשעפטן פאַרמאַכן זיך.

ערשטער : אבער וואָס איז די פעולה, אז אונדזער ליי-
זונג ווערט ניט גרעסער.

צווייטער : אלע קונים לויפן צו די אוניווערסאלע מאַ-
גאזינען. דער באַיקאַט קעגן אידן ברענגט נוצן בלויז זיי.

ערשטער : און די אוניווערסאלע מאַגאזינען — האָבן
זיי דען ניט פאַרשפּראַכן צו פאַרמאַכן, כדי מיר, דער מיטל-
שטאַנד זאָל אויפקומען ?

צווייטער : וואָס אמת איז אמת, זיי האַלטן ניט קיין
וואָרט.

ערשטער : זיי זיינען פאַרקויפט צו די רייכע — אַט
וואָס.

שיכורע שטורמער (זינגען) :

שלאָג ביז בלוט דעם רויטן אָפּשטאַמער !
שטורמער גייען — טרעט אָפּ דעם וועג !
ווען אידיש בלוט פליסט איבערן מעסער,
איז פאַר אונדז דעמאָלט אַסך בעסער.

(און זיי שרייין אויס) :

האַיל היטלער !

דער גאַנצער המון (ווי דורך אַ מוראדיקן שטויס, ציט
זיך אויס אין אַ סאַלומ) : האַיל היטלער !

אַ שטורמער : אַ ניי ליד ! לאַמיר זינגען אלע צו-
זאַמען !

(און אלע זינגען) :

זיי געגריסט, טייערע היימאַט,
איבער שמעט און איבער דערפער
הויבט זיך אָן דער גרויסער מאַט ;
האַך צו דיר, וואָס מיטן קראַנץ פון זיגער,
האַסטו ווי אַ דונער געשיקט דעם רוף :
ראַזאָ לוקסענבורג דערמאַרדן זאָלן קרויגער,
פון קאַרל ליבקעכט בלייבן זאָל אַ טויטער גוף.
אַ שטורמער (טרעט אַרויף אויף אַ פלאַטפארמע און

דעקלאמירט) :

פון דעם רויטן קאמוניסט
בין איך פיל שטארקער,
איך כאפ אים פארן גארנל
און ווארף אים אויף דער ערד,
ער ליגט,
קרעכצט מיט אַנגעשוואַלענע, פאַרבלוטקטע אויגן,
פייגער, בעסטיע! איך צעברעך אים דעם שאַרבן!
און איצט בין איך פריי!

אַלע (אַפלאַדירן) : בראַוואָ! בראַוואָ!
שטורמער (פאַרנייגט זיך און דערנאָך, פּלוצים) :
האַיל היטלער!

(אַלע סאַלוטירן).

שטורמער (זינגען) :

ווען איך דערהער דאָס וואָרט קולטור,
נעם איך מײַן ברוינינג אַרום — — —

(אַפּ) דער המון אַמעמט פרייער אַפּ. עס פאַלט אַפּ די
שטייפקייט און דער מאַרק נעמט צוריק אַן זײַן געוויינלעכן
פנים. די קעלנער רופן אויס זייערע וואַרעס. די סטודענטן
מיט די מיידלעך, פאַרנווייז, קומען צוריק פון די קאַרוסעלן.)
ערשטער בירגער (אין דער ריכטונג פון די שטור-
מער) : אַ פּגירה אויף זײַ. פון אונדז שינדן זײ די הויט און
אַליין לאָזן זײ זיך וואוילגיין.

צווייטער בירגער : לאַמיר גיין, אַיניט וועט מען אונדז
כאַשטייערן פאַר באַטרעטן די גאַסן.

ערשטער בירגער : און אין הויז וועט מען אונדז
כאַשטייערן פאַר באַטרעטן אונדזער שוועל.

סטודענט (צו זיין מיידל) : סוף-בליסוף געפונען דיך!
(נעמט זי אַרום.)

דאָס מיידל (כאַפרייט זיך פון אים) : ניט שײַן אין
מיטן גאַס!

סטודענט : דאָן לאַמיר גיין אין פאַרק.

(שלעפּט זי צום אַרויסגאַנג, אַבער אַ שטורמער פאַרשמעלט
 זיי דעם וועג).
שטורמער : אַ, גרעטכען, וואויל און שיין!
דאָס מיידל : מיין נאַמען איז העלענאַ!
שטורמער : קיין חילוק ניט, אַבי דו ביזט שיין. (נעמט
 זי אונטערן אַרעם) לאַמיר גיין!
דער סטודענט (שמעלט זיך אים אַנטקעגן) : מיין
 הער, ווי וואַנט איר? —
שטורמער : טרעט אַפּ, שוויין!
סטודענט : און ווער זיינט איר?
שטורמער : אַ שטורמער, ביזט דען בלינד?
**סטודענט (נעמט אַרויס פון קעשענע אַ האַקן-קריין
 און מוט עס אַן אויפן אַרבל) :** ווען עס רעדט זיך וועגן פרינד
 ציפּ, איז ער מיר אויך ניט פרעמד.
שטורמער : דאָן בעט איר אַנטשולדיקונג.
 (זיי סאַלומירן זיך און דער שטורמער טרעט אַפּ).
 (סטודענט און מיידל אַפּ).
**באַלעבאַטישע מיידל (כאַפּאַכטנדיק דעם אינצי-
 דענט) :** אַ שאַד, כ'האַב געמיינט, אַז ער וועט ביי אים אַפּנע-
 מען זיין מיידל.
די צווייטע : זיי זיינען אַלע איינעם.
די ערשטע : זיי זיינען אַוועק אין פאַרק.
די צווייטע : לאַמיר זיי דאַרט איבערראַשן.
ערשטע : קום!
 (זיי ווערן אַבער פאַרהאַלטן פונם שטורמער).
שטורמער : צוויי גרעטכענס וואויל און שיין.
 (די מיידלעך קערן זיך פון אים אַפּ און ווילן אים פאַר-
 בייגיין. ער פאַרשמעלט זיי דעם וועג)
**אַ שאַד, צוויי שיינהייטן אַן אַ באַגלייטער.
 ערשטע :** מיין הער, איר זיינט מיר אומבאַקאַנט.

שטורמער (שטעלט זיך פאר): מיין נאָמען איז היינץ שוב.

צווייטע מיידל: איר האָט שלעכט געטראָפּן, מיין הער. מיר זיינען ניט פון דיראַזיקע מיידלעך.

שטורמער: אָבער שפּאַצירן מעגן מיר דאָך צוזאַמען. ערשטע: מיר גייען ניט אין אייער וועג.

שטורמער: איך גיי אָבער אייער וועג. וואוהין איר ווילט — אין פּאַרק, אין קאַפּע־שאַנטאַן, אָדער, אויב איר ווילט, אין האַטעל פּרימאָדאָר און טאַנצן דאָרט אַ וואַלס. . . צווייטע: מען קען ניט טאַנצן זאַלבעדריט.

שטורמער: עס איז דאָ אַ פּערטער — מיין קאָמעראַד. ער וואָרט אויף מיר ביים אַרויסגאַנג.

(ער פירט זיי צום אַרויסגאַנג. און זיי, כאַטש שטייף, פּאָלגן אים נאָך).

(מיט פייקלעך און בלאַז־אינסטרומענטן קומט אַן אַ גרופּע פון דער סאַלאַווישאַן אַרמיי, אַנגעפירט פון — לאַזאַר האַפּמאַן און קלאַראַ. זיי טראָגן מיט אַ קליינע פּלאַטפּאָרמע, אויף וועל־כער האַפּמאַן שטייגט אַרויף. דער עולם פאַרזאַמלט זיך אַרום זיי.)

האַפּמאַן: דייטשע פרויען און מענער! עס האָט אונדז קריסטוס ניט פאַרווערט הנאה צו האָבן פון לעבן, עס איז אָבער אַ זינד, ווען מיר האָבן הנאה און דערמאָנען דערביי ניט זיין הייליקן געבאָט. איך וועל דערפאַר פאַרלייענען פאַר אייך אַ קאַפיטל פון דעם נייעם טעסטאַמענט און דאָן וועלן מיר אַלע צוזאַמען זינגען אין באָר און לויבן זיין הייליקן נאָמען:

(איינער דערלאַנג אים אַ טעסטאַמענט און ער עפנט אים אויף).

איך וועל פאַר אייך פאַרלייענען דעם דאָזיקן קאַפיטל, וואָס מיין האַנט וועט אויפּעפּענען (קוקט אַרײַן אין טעסטאַמענט) קריסטוסעס דרשה אויפן באָרג!

(לייענט פאַר):
„גליקלעך זיינען די וואָס זיינען ביי זיך אַראָפּגעכאַלן, ווייל

זיי דערקענען גאָט ; גליקלעך זיינען די וואָס טרויערן, ווייל צו זיי וועט קומען טרייסט ; גליקלעך זיי די דערנידערקומע און באַלידיקטע, ווייל אין דער ווירקלעכקייט וועלן זיי מיט דער צייט ירשענען די ערד ; גליקלעך זיינען די, וואָס לעבצן נאָך גוטס, וואָרים זיי וועלן קריגן זייער געצאָלט ; גליקלעך זיינען די מענטשן פון פרידן, ווייל זיי וועלן ווערן די באַליבסטע פון גאָט ; די גליקלעכסטע אָבער זיינען די פאַריאַגטע און פאַר קלאַגטע, די דערנידערקומסטע און די געשימפסטע, זאָלן זיי פרויען זיך, ווייל אַלע אַרנטלעכע און גוטע מענטשן ווערן פאַר פאַלגט און די צוקונפט באַלאַנגט צו זיי.

(פיוזע.) אין דער צייט קומען פון צירק אַרויס די גרופע ליידיקגייער).

איינער : ווערט געווען די פינף מאַרק.

צווייטער : אַ בראַנד אויף מיינער — זי האָט ביי מיר אַרויסגעריסן נאָך דריי מאַרק.

דריטער : מאַרגן קומט מיינע צו מיר. אויף אַ גאַנצער נאַכט. אַזאַ פאַרקויפטע ווי זי איז — דאָך פלאַמט זי נאָך.

פערטער : און מיינע איז געווען ווי אַ פגירה. פון די פינף מאַרק, האָב איך פיר איבערגעצאָלט.

ערשטער (אויף דער סאַלאַווישאַן אַרמיי) : און וואָס פלאַפלען די ?

דריטער : לאַמיר הערן !

צווייטער : ווייסיך וואָס. לאַמיר גיין !

ערשטער : וואוהיין ?

צווייטער : נאָך אַ פרוי ווער איך דורשטיק אַלעמאַל.

צווייטער קעלנער : מינבענער ביר ! זייערער וויין

פון די פראַווינצן ביים רהיין !

האַפמאַן (ליענט ווידער פאַר) : איר האָט געהערט ווי מען זאָגט : „דו זאָלסט ניט נואַפן !“ אָבער איך גיב אייך היינט אַ העכערן געזעץ. ווער עס קוקט נאָר אויף אַ פרוי מיט אַ שלעכטער כוונה, האָט שוין געזינדיקט, ווייל דאָס געזעץ

פון גאט פאלט אויף דעם געדאנק אזוי גוט ווי אויף דעם טאט.
באהערשט אייער געדאנק ווי אייער טאט.

ערשטער לעביונג: מ'זאל אים אריינפירן אהין,
וואלט ער גאר אנדערש געדערשנט.

פערטער: איך גלויב ניט. זיי אלע זיינען יעונוכן.

אַ פאליציאנט (קומט האסטיק אן): א פארזאמלונג?
האפמאן: מיר טוען תפילה.

פאליציאנט: פארזאמלונגען זיינען שטרענג פארבאטן.

האפמאן: מיר לייענען בלויז פאר דעם נייעם טעם-
טאמענט.

פאליציאנט: אויף דעם איז דא א קירך. גייט זיך פאר-
נאנדער!

האפמאן: אויסטיילן דעם נייעם טעסטאמענט איז אויך
פארבאטן?

פאליציאנט (קראצט זיך דעם נאקן): אויסטיילן? ...
דאס גלויב איך איז דערלויבט.

האפמאן: ברודער, שוועסטער! די סאלאוויישאן אר-
מיי האט איצט אריינגעקראגן טויזנט נייע טעסטאמענטן צו
צעטיילן פריי. ווער וויל אן עקזעמפלאר?

דער עולם (שמרעקן אויס די הענט): איך! איך!
(האפמאן און זיינע באגלייטער פארטיילן די ביכער).

פאליציאנט: איצט צעגייט זיך.
(האפמאן און באגלייטער אפ).

ערשטער לעביונג: איך האב אויך געקראגן אן עק-
זעמפלאר.

צווייטער: איך בין דורשטיק. לאמיר גיין.

ערשטער קעלנער: האלב פרוי, האלב מאן, צען
פעניג.

צווייטער קעלנער: קארוסעלן, קארוסעלן, בלויז פינף
פעניג.

דריטער קעלנער: מינכענער ביר! האמבורגער
ווארשט!

דריטער לעביונג: אין בעט, נאך דער מיידל, איז גוט
צו לייענען, וועט דיר צוניין קומען די עוואנגעליע.

ערשטער בירגער (בלעמערט דעם באקומענעם טעם-
טאמענט, מוט א שטויס דעם צווייטן): זע נאך, זע!

צווייטער: וואס איז אזוינס?

ערשטער: ס'איז ניט דער נייער טעסטאמענט!

צווייטער: וואס דען?

ערשטער: צווישן די בלעמער פונם טעסטאמענט,

אויפקלערונגען פון דעם אַנטיפאשיסמן ליג!

צווייטער: וואס פלאפלסמו?

ערשטער: אט לייען!

צווייטער (קוקט אריין אין טעסטאמענט און דערשרעקט

זיך): באהאלט דאס בוך! מ'וועט אונדז נאך ארעסטירן.

זע, שטורמער קומען!

(זיי טראגן זיך אָפּ. אן אַפטיילונג שטורמער קומט האַס-

טיק אָן.)

זייער עלצטער: זיי זיינען שוין דאָ ניטאָ.

(ווענדט זיך צו אַ פאַרבייגייענדיקן אַרבעטער:)

האַט איר דאָ געזען אַ גרופע פון דער באַלאַוווישאַן אַרמיי?

אַרבעטער: זיי זיינען דאָ נאָר וואָס געווען.

עלצטער: אויסגעטיילט טעסטאמענטן?

אַרבעטער: יאָ.

עלצטער: וואוהין זיינען זיי אַוועק?

אַרבעטער: אַהין (צייגט אָן אַ פאַרקערטע ריכטונג).

עלצטער (צו די שטורמער): שנעל, מיר מוזן זיי באַפן!

(שטורמער אָפּ).

אַרבעטער (קוקט זיי נאָך): מיט דער צייט וועט מען,

אַנשטאַט זיי, אייך באַפן. קאַנאַליעס!

פּויראַנג

בילד אַכצן

אַ קעלער 19 אַ שענק.

ביי אַ טיש זיצן : האָפּמאַן, קלאַראַ, דער שענער
קער און זיינע עטלעכע געהילפן.

האָפּמאַן : נעכטן איז געווען אונדזער ערשטער אַרויס-
טריט. דער דערפאַלג איז געווען גרויס. אַריבער טויזנט עקי
זעמפלאַרן פון דעם נייעם טעסטאַמענט זיינען פאַרטיילט גע-
וואָרן. מיר קענען זיך פאַרשטעלן, אַז ניט בלויז איין טויזנט
מענטשן וועלן עס לייענען, נאָר צענדליקער טויזנטער. יעדער
נייער טעסטאַמענט וועט דורכגיין טוצן הענט. דער עולם איז
נייגעריק צו וויסן דעם אמת וועגן היטלערן, זיין רעזשים און
זיינע ברוטאַלע און וואַנזיניקע טאַטן. היטלער האָט פאַרבאַפּט
אין זיינע הענט די גאַנצע פרעסע, וואָס זינגט בלויז שבחים צו
אים, איז אונדזער אויבגאַב אויפצוקלערן דעם ריינעם אמת און
דעמאָסקירן אים. און ווען דאָס פאַלק וועט דעם אמת וויסן,
וועט עס דעם רעזשים ניט דולדן. אויפקלערונגס-אַרבעט, דאָס
איז דערווייל אונדזער הויפט אויפגאַב. חוץ דעם מוזן מיר אויך
דעמאָנסטרירן פאַרן פאַלק, אַז עס איז דאָ אין לאַנד אַ פראָמעס-
טירנדיקער און קאַמפּסלוסטיקער כוח, וועלכער וועט מיט דער
צייט שטירצן אָט די ברוטאַלע מאַכט און צוריקברענגען די
פאַרלוירענע פרייהייטן.

שענקער : איך מוז אייך דאָ אונטערברעכן מיט דער
באַמערקונג, אַז ניט צוריקברענגען ווילן מיר דאָס וואָס איז גע-
ווען. געווען איז נאָאָס און פאַרראַט מצד כלומרשטע פריינט.

דאס האט געעסנט א טרייען טויער פאר היטלערן א פארנאפן
די טאטט. וואס מיר ווילן איר, ניט ארייקערן זיך אום אלטן
און פארפולטן, נאר אז א טייער ארבעט, וואו די מאנט זאל
איבערגעגעבן ווערן צום הארעפאשניק, אז ער זאל אויפבויען
די ליכטיקע אוקרענע פון דער וועלט.

האָפּמאַן : איך בין מיט אייך מסכים, און איך בעט
אנטשולדיקונג פארוואס איך בין נאך ניט געאיבט אין דער
שפראך פון די קעמפער און וועמענס אידייען און טעטיקייט
איך בין אונגעשטאנען. איצט איז עס אבער ניט א פראגע פון
טערמינאלאגיע, נאר די פראגע פון האנדלונג. און אין הארד
לנג מוזן מיר אלע מיטלען אויסנוצן און אלע מיטלען ווינען
נשר. אט, למשל, בין איך קעגן שינדורת, דאך בין איך געווען
דערפאר, אז איר זאלט עפענען א שענק, וויל פון א שענק איז
ליכטער אנצופירן אנדער ארבעט. ווען עס איז נויטיק געווען,
האבן איך זיך געטון פארקליידט פאר א סאלאוווישאן ארמיער
און איך וואלט אמילו א קירד געעפנט און געווארן א גלח, אמי
מיר זאלן קענען אנטרין אנדער ארבעט. צוליב דעם דערפאלג
פון דער זאך, וואלט איך זיך ניט נאר פארשטעלט פאר א גלח,
נאר האנט איך האנט וואלט איך מיט זיי אמילו געבאנגען. איצט
איז ניט נויטיק, אז אנדערע מיטקעמפער, זאלן אויך אידייאש
פולשטענדיק אייניק זיין מיט אנדער. עס איז גענוג, אז זיי איי
ניקן זיך מיט אנדער אויף דעם לאונג פון אנטפראשונג, און דאן
קענען מיר מיט זיי גיין צוזאמען אין געשלאסענע רייען.

שטנקער : איך בין מיט אייך מסכים.

האָפּמאַן : איז גוט. און אנדער דערוויליקער אויפ
גאב איז אויפקלערונג און דעמאָנסטראַציע. און אויפקלערן
קענען מיר ניט פון דרויסן, נאר דוקא פון אינוועניק. מיר מוזן
שאפן אן אויפברוי און ברענגען אן שפאלטונגען אין די רייען
פון די נאציס גופא.

שטנקער : אבער ווי אזוי ?

האָפּמאַן : געטון האָבן מיר זיך פארקליידט פאר סאלא-
ווישאן ארמיער.

שטנקער : פארקליידט כלווי, אַבער ניט סאַלאַזוויי-
שאַניסטן.

האַפּמאַן : ווען נויטיק, דאַרפן מיר עס ווערן. מיר
דאַרפן ווערן שענקער, אום צו אויפקלערן די שונורים ; מיר
דאַרפן זיך אַנשליסן אַן די קירנו, אום אַז וועקן די רעליגיעזע ;
מיר דאַרפן אַרײַנטרעטן אין די רײען פֿון די נאַצײס, אום אַז
שאַפן שפּאַלטונגען דאַרטן גופא.

שטנקער : אַנשליסן זיך אַן די נאַצײס !

האַפּמאַן : יאָ. אַנשליסן זיך אַן די נאַצײס, פאַרדינגען
זיי צומירווי ; אַנשליסן זיך אַן די שטורמער און ווערן זייערע קאַי-
מערצדן ; ווערן זייערע הענקער אפילו, אום צו געווינגען זייער
צוטרוי, אום אַז ווערן זייערע פירער, און אַזוי אַרום שפּאַלטן
זיי, שפּאַלטן זיי פֿון אינוועניק, שאַפן אַ בירגער קריג אין זייערע
אייגענע רײען און ווען זיי וועלן זיך אויסמאַטערן, דערלאַנגען
זיי זייער טויט־קלאַפּ — — —

פינצטער

בילד ניינצן

פאליציי-באאמטער (רעדט דורכן טעלעפאן):

... קאפיטאן קערקהאפער? דאס רעדט דער פאליציי
הויפט פון נירענבערג. מיר האבן היינט אויסגעפונען, אז ביי
אונדז אין שטאט געפינט זיך א געהיימער אנטריפאשיסטישער
קרייז, וואס פארשפרייט אומלעגאלע קאמוניסטישע ליטערא-
טור. די אנפירער פון דעם קרייז זיינען אן אומבאקאנטער מאן
און א פרוי. זיי זיינען אבער פארשוואונדן געווארן ...

פינצמער

צווייטער פאליציי-באאמטער (רעדט אין טעלעפאן):

... קאפיטאן קערקהאפער? דאס רעדט דער פאליציי
הויפט פון ברעמען. מיר האבן היינט אויסגעפונען, אז א סיס-
טעמאטישע אנטריפאשיסטישע פראפאגאנדע איז דא אנגעפירט
געווארן צווישן ארבעטער אין די פאבריקן און אפילו צווישן
שטורמער. די אנפירער זיינען געווען אן אומבאקאנטער מאן
און א פרוי ...

פינצמער

דריטער פאליציי-באאמטער (דאס זעלביקע):

... דאס רעדט דער פאליציי-הויפט פון דוסעלדארף. אן
אומבאקאנטער מאן און א פרוי ...

פינצמער

עטלעכע פאליצי-באמטע (רעדן גלייכצייטיק אויף
טעלעפאָנען) :

- דאָס רעדט דער פאליצי-הויפט פון האַמבורג . . .
- דער פאליצי-הויפט פון מינכען . . .
- דער פאליצי-הויפט פון פראַנקפורט-אַם-מייין . . .
- דער פאליצי-הויפט פון פראַנקפורט-אַם-אַרער . . .
- דער פאליצי-הויפט פון קעניגסבערג . . .
- דער פאליצי-הויפט פון מאַנדעבורג . . .
- דער פאליצי-הויפט פון בערלין . . .
- אלע : אַן אומבאַקאַנטער מאַן און אַ פרוי . . .
- איינער : פאַרשפּרייט ליטעראַטור . . .
- אַ צווייטער : אַנגעקלעפט פלאַקאַטן . . .
- אַ דריטער : דורכגעפירט אַ דעמאָנסטראַציע . . .
- פערטער : סיסטעמאַטישע פראַפּאגאַנדע . . .
- פינפטער : גערופן צו אַן אויפשטאַנד . . .
- זעקסטער : געהיימע דרוקעריי . . .

פינצטער

(דאָס ליכט פאלט אויף קערקאָפּער, וועלכער רעדט אין
טעלעפאָן)

קערקאָפּער : פראַפּעסאָר לאַנדויער ? דאָס רעדט
קאַפּיטאַן קערקאָפּער. איך האָב געקראָגן אַ ידיעה פון
וואַרמס, אַז דאָרטן זיינען אַרעסטירט געוואָרן אַ מאַן און אַ
פרוי, וואָס מען איז זיי חושד, אַז דאָס האָבן זיי אַנגעפירט די
פראַפּאגאַנדע צווישן די אַרבעטער אויף די פאַבריקן . . .

פינצטער

בילד צוואַנציק

א תפיסה צעל.

אויף א בעט ליגט לאַזאַר האַפּמאַן. אויף אַ
שטול, לעבן אים, זיצט דער דאָקטאָר. ביי אַ
טיש דערביי זיצט אַ סטענאַגראַפּיסטקע. עטלעך
כע שומרים, שטורמער, ביי דער טיר.

אַ קלאַפּ אין טיר. אַ שורמער קוקט אַרויס אין
דרויסן.

שטורמער: דער הער פּראָפּעסאָר לאַנדווער.
(עפנט די טיר. אלע שמעלן זיך אויף).
לאַנדווער (צום דאָקטאָר): האָט ער זיך אַרויסגע-
רעדט?

דאָקטאָר: ניין.

לאַנדווער: וועגן קיין זאך ניט?

דאָקטאָר: ניין.

לאַנדווער: האָט איר דערהויבן זיין טעמפּעראַטור?

דאָקטאָר: ביז געפאַר פאַר זיין לעבן.

לאַנדווער: און פון היץ האָט ער אויך ניט גערעדט?

דאָקטאָר: ער האָט יאָ גערעדט, אָבער ניט וועגן

ענינים, וואָס אינטערעסירן אונדז.

לאַנדווער: קאנאליע!

דאָקטאָר (נעמט פאַפּירן פון דער סטענאַגראַפּיסטקע און

ניט זיי איבער לאנדויערן): אַט דאָס איז אַלץ, וואָס ער האָט גערעדט.

לאַנדויער (קוקט אַריין אין די פּאַפּירן און שליידערט זיי דערנאָך אָן דר'ערד): פּאַרדאָמט און פּאַרפּלוקט!

לאַנדויער: סיידין היפּנאָטיזירן אים...

דאָקטאָר: ער וואָרפט זיך ניט אונטער.

לאַנדויער: אַפּילו איצט, ווען ער איז אָפּגעשוואַכט?

דאָקטאָר: די וויטאַליטעט פּון זיין ווילן איז אומבאַ-

זיגבאַר. איך שמוין אַזש. ס'זעט אויס ווי פּיין וואָלט אים נאָך געשטאַרקט.

לאַנדויער: פּאַרעקשנט ווי זיין גאַנצע פּאַרפּלוקטע

אומה. (קוקט אויף האַפּמאַנען) ער שלאָפט?

דאָקטאָר: ניין.

לאַנדויער: באַוואוסטלאַז?

דאָקטאָר: ביי זיין פּולן באַוואוסטזיין.

לאַנדויער: הערט און זעט אַלץ?

דאָקטאָר: יאָ.

לאַנדויער: קאַנאַליע! (אין גרימצאָרן צו האַפּמאַנען)

פּאַרפּלוקטער איד, הערסט אַלץ און אין זיך שפּאַטסטו פּון

מיר? ... איז — נאָ דיר! (און מיט זיין גאַנצן כּוח טוט ער

אים מיטן פּוס אַ שמוים אין זייט).

האַפּמאַן: (עפנט די אויגן, קוקט אים אָן און לאַזט

אַפּילו קיין קרעכץ ניט אַרויס).

לאַנדויער (אין גרויס רציחה): פּאַרפּלוקטער! טויזנט

מאָל פּאַרדאָמטער! קיל כאַטש מיט אַ קרעכץ מיינע בלוטן!

(האַפּמאַן שווייגט. טרייסלט ער אים)

קרעכץ כאַטש, פּאַרדאָמטער!

(האַפּמאַן שווייגט)

שווייגסט נאָך אַלץ, פּאַרפּלוקטער? שוויין!

(און ער הויבט אויף זיינע הענט מיט דער באַוועגונג איינ-

צוועסן זיך אין זיין האַלדז).

דאָקטאָר (שמעלט אים אָפּ): איר שמעלט דערמיט זיין לעבן אין געפאָר. איר ווילט דאָך ניט, אַז ער זאָל שוין איצט שטאַרבן.

(דאָס קילט לאַנדווירן אָפּ. ער פאלט אַנדער אויף אַ שטול).

לאַנדווירן: פאַרפלוכטער! פאַרדאַמטער!
(ער זיצט אַ וויילע שטיל און דערנאָך ווענדט ער זיך צו אַלעמען)

לאַזט מיך דאָ איבער אַליין מיט אים!
(אַלע אָפּ)

ער זיצט אַ וויילע שטיל, קענטיק, ער וויל זיך באַהערשן. דערנאָך טראַגט ער צו זיין שטול צו דער בעט און זעצט זיך לעבן האַפּמאַנען.

רעדט מיט אַ ציטערדיקן, ווייכן קול:

עפנט אויף אייערע אויגן, האַפּמאַן.

(האַפּמאַן באַוועגט זיך ניט.)

איך וועל אייך מער ניט פייניקן. לאַמיר ריידן פריינטלעך.

(האַפּמאַן באַוועגט זיך ניט.)

דאָס וואָרט „פריינטלעך“ קלינגט געוויס משונהדיק צו אייך. ס'קלינגט משונהדיק אויך צו מיר. אַבער אייער פּיין איז אויך מיין פּיין און נאָך מער פון אייך בין איך געפייניקט. קענען מיר דערבער זיין פריינטלעך. עפנט די אויגן, איך בעט אייך! עס קלינגט מיין ריידן צו מיר משונה-ווילד, ווען איר האַלט אייערע אויגן פאַרמאַכט. עס קלינגען אָפּ צו מיר מינע רייד, ווי אַ ווילדע עכאַ, וואָס וואַרפט אָן אַ שרעק.

(האַפּמאַן באַוועגט זיך ניט.)

און ניט נאָר איצט, נאָר די גאַנצע צייט: די גאַנצע צייט זינט איר זינט פאַרשוואַנדן מיט אייער דערפינדונג און מיט אייער מוּד; די גאַנצע צייט זינט איך האָב זיך איבערצייגט, אַז די פאַפּירן, וואָס מען האָט מיר פון אייער הויז געבראַכט, זיינען פיקטיווע און האָבן צו דער דערפינדונג קיין שייכות ניט; די גאַנצע צייט זינט איר זינט דאָ צוריק אין מיין רשות און וואָס איר ווערט געפייניקט און ניט דערפייניקט ביז אַ ווידוי.

אפשר זיינען מיינע ליידן נאך טיפער פון אייערע. א, רעדט
צו מיר, האַפּמאַן! לאַזט נאָטש הערן אייער שטימע! לאַמיר
נאָטש דורך אייער שטימע דערפילן די מאַכט, וואָס ליגט און
אייד!

(האַפּמאַן עפנט די אויגן, באַטראַכט אים. לעבן אים
זיצט אַ צעבראַכענער מענטש, אַ ווירקלעך ליידנדיקער.
לאַנדויער דערפרייט זיך).

א, איר האָט אייערע אויגן געעפנט!

האַפּמאַן: הורדום . . .

לאַנדויער (דערשראָקן): וואָס? . . .

האַפּמאַן: הורדום . . . איוואָן דער גרויזאָמער . . .

לאַנדויער (נאָך מער דערשראָקן): הורדום? . . . (צו-)

טערט אָפּ פון אים, שטייט אויף) איוואָן דער גרויזאָמער? . . .

האַפּמאַן: ניט דו אַליין . . . איר אַלע . . . אַלע . . .

די וועגן פון הורדוסן און איוואָן דעם שרעקלעכן זיינען געווען
פאַרפלייצט מיט בלוט און יעדער קרבן זייערער האָט זיך אייני-
געקלעמט אין זייערע זעלן און זיי געבראַכט נאָך מען פֿיין
פון דעם פֿיין וואָס זיי האָבן אַליין געליטן. אַט אַזוי וועט איר
אויך צאָלן.

לאַנדויער: שעלט ניט!

האַפּמאַן: איר האָט זיך אַליין פאַרשאַלטן.

לאַנדויער: און דו — זיך — ניט? . . .

האַפּמאַן: עס זיינען מיר ליב מיינע יסורים . . . ווי עס

זיינען מיר ליב אַצינד די יסורים פון באַרוכן און די יסורים פון

מיין מוטער . . . ווי עס זיינען מיר ליב געווען אַמאָל די יסורים

פון מיין שאַפן . . . מיינע יסורים שאַפן אויך אַצינד . . .

לאַנדויער: שאַפן? . . .

האַפּמאַן: יא, זיי שאַפן, וואָרים זיי שאַפן אייד אָפּ!

לאַנדויער: איר זיינט זיך טועה, האַפּמאַן. אייערע

יסורים ווערן דערשטיקט דאָ אין תּפֿיסה . . .

האַפּמאַן: ניי, זיי ווערן ניט דערשטיקט! זיי קומען

ארוים אין דרויסן! זיי וועלן ארויסקומען!
 לאַנדויער: און דערפאר זיינט איר אזוי פארעקשנט?
 האַפּמאַן: ס'איז ניט עקשנות.
 לאַנדויער: דאָן גיב זיך אונטער!
 האַפּמאַן: וועמען? אייך?
 לאַנדויער: ניין, ניט מיר — דער אידייע!
 האַפּמאַן: אידייע? . . .
 לאַנדויער: איך לייך יסורים, איר זיינט עם מודה. איר
 זיינט זיך אויך מודה, אז מיינע יסורים זיינען גרויזאָם — נאָך
 גרויזאָמער פון אייערע. וויבאלד אזוי, איז דאָך מיין אידייע
 שטאַרקער פון אייערער . . . אידייע איז אין לייך . . . גיט זיך
 אונטער.

האַפּמאַן: ניין.
 לאַנדויער: דאָן איז עם עקשנות.
 האַפּמאַן: פינצטערניש!
 לאַנדויער: מיר זיינען דאָס ליכט פונם פאַלק.
 האַפּמאַן: דער פאַנטאַם פון דער נאַכט.
 לאַנדויער: און די יסורים, וואָס איך לייך?
 האַפּמאַן: פאַנטאַם־שרעק.
 לאַנדויער: איך שטיי זיי אָבער אויס.
 האַפּמאַן: כליזמן איך לייך נאָך.
 לאַנדויער: און דערנאָך?
 האַפּמאַן: איך וועל כּאַלד שטאַרבן.
 לאַנדויער (דערשראָקן): איך וועל עם ניט דערלאָזן.
 האַפּמאַן: איר מוזט דערלאָזן, ווייל איר וועט מיך נאָך
 פייניקן.
 לאַנדויער: ניין!!!
 האַפּמאַן: איר וועט מוזן! ס'איז ניט אין אייער רשות.
 איר וועט מיך מוזן פייניקן, ווי אַ מאַרפיאַניסט מוז אייננעמען
 מאַרפיום.

לאַנדויער : און דאָן ?

האַפּמאַן : זעט איר זיך אַרום, אַז ס'איז קיין אידיע
ניט, און מיט די אייגענע הענט וועט איר פאַרענדליכן אייער
לעבן. ווי יהודה איש קריות . . .

לאַנדויער (גייט פּלוצים אַרײַן אין אַ ווילדער רציחה) :
מאַכסט אַן אַנשטעל פּון אַ הייליקן ! וועלן מיר נאָך זען, ווער
עס וועט אין שטרייט געווינען !
(לויפט צו דער טיר און שרייט אַהין אַרײַן :)
אַרײַן ! איר אַלע קומט אַרײַן !
(אַלע קומען צוריק.)

לאַנדויער באַטראַכט די סטענאַגראַפּיסטקע און דערנאָך
רופט ער צו צו זיך איינעם פּון די שטורמער און סודעט אים
עטוואַס אַרײַן אין אויער. ווענדט זיך צו דער מיידל :)
איר קענט גיין, פּריילין !

(דאָס מיידל גייט אַרום און דער שטורמער נאָך איר.
לאַנדויער ווענדט זיך מיט רציחה צו האַפּמאַנען :)
טרייבט זיך, פאַרדאַמטער, אַז דייע יסורים וועלן אַרום אין
דרויסן . . . איז דאָ בלויז איינע געווען, וואָס וואָלט אפשר גע-
קענט דערציילן, וועט זי שוין מער די וועלט ניט אַנזען.
(מיט אַ סאַדיסטישן געלעכטער)

פּון יענער וועלט גיט מען קיין סודות ניט אַרום . . .
(האַפּמאַן שווייגט.)

לאַנדויער ווענדט זיך צום דאַקטאָר :)
וויפּיל פּיין קען ער נאָך פאַרטראַגן ?

דאַקטאָר : ניט פּיל.

לאַנדויער : און גייסטיקע פּיין ?

דאַקטאָר : דאָס אפשר יאָ.

לאַנדויער : דאָן זאָל דאָס מויד זיינע פאַר אים אין די
אויגן געפּייניקט ווערן.

האַפּמאַן (שפּרינגט אויף אין בעט) : אַ, גיין ! גיין ! !

לאַנדויער (צופּרידן) : אַהאַ, גיסט זיך אונטער !

האַפּמאַן : אַ, מינצטערניש !

(און ער פאלט צוריק אין בעט און פארמאכט די אויגן)
לאַנדווער (שפרינגט צו צו אים) : גיסט זיך אונטער?
האַפּמאַן שווייגט.

ווענדט זיך לאַנדווער צו די שטורמער :
ברענגט אים צוזאַמען מיט זיין מויד און וואַרט אויף מיניע בלאַ
פעלן.

(די שטורמער טראַגן האַפּמאַנען צורום).
דאַקטאָר : ס'איז דאָ אַ געהיימער באַפעל, אַז דאָס
מוידל זאָל ניט געפייניקט ווערן.

לאַנדווער : אַ באַפעל ? פון וועמען?
דאַקטאָר : פון דער הויפט־קוואַרטיר.
לאַנדווער : אומזון ! טאַרוואָס זאָל אַט די פאַרזעטע

דין געשאַנענעט ווערן ?
דאַקטאָר : דאָס ווייס איך ניט. איך ווייס אָבער, אַז זי
ווערט אין תּפּיסה אָטט באַזוכט פון דעם פּינאַלער דענרי
דייוויס.

לאַנדווער : אַהאָ . . . (שפּאַנט איבערן צימער) איז דאָ
אַן אַנדער מיטל — קיין פּיזשע פּיין ! אָבער זאָל זי ווערן אַז
העסלעבנייט, אַז הענרי דייוויס זאָל זיך אַפּשאַקלען פון איר.
אַפּפּאַלן איר די האַר פון קאַפּ !

דאַקטאָר : יאָ, הער פּראַפּעסאָר !
לאַנדווער (אין אַ דעמאָנישן עקסטאַז) : און פאַר איר
אין די אויגן אים קאַסטרוין — דעם פאַרפּלונטן אידן, דעם פּאַר
פירער פון אַ דייטשער פּרוי. וועט ער עס אויסהאַלטן ?

דאַקטאָר : ער וועט שטאַרבן אונטערן מעסער.
לאַנדווער : דאָן טאַר מען דאָס ניט טאָן !
(ער שפּאַצירט איבערן צימער און דאָן — מיט שוים אויף
די ליפּן :)

נאָ, האָט איר עטוואָס אַנדערש ! וועל איך צוגרייטן אויף מאַרגן
אַ ספּעקטאַקל פאַר דער גאַנצער שטאָט, וואָס וועט שפּאַרקלינגען
די וועלט ! . . .

פּוירהאַנג

בילד איין און צוואַנציק

אַ סקווער אין בערלין. ביימער, בלומען, הייזער
אין הינטערגרונט.

אין הינטערגרונט שטעלן צוויי אַרבעטער צונויף
אַ פּלאַטפּאָרמע, וואָס זעט אויס ווי אַן עשאַפּאַט.
הינטער איר הויכט זיך אַ מאַסט, אויף וועלכן
עס פּלאַטערט אַ פּאַן מיטן האַקנאָרײַז-עמבלעם.

פרויען און מענער, פּאַראָמערטע, שווייגנדיקע,
גייען פּאַרביי, דערזען די פּלאַטפּאָרמע, קערן זיי
זיך אָפּ מיט שרעק.

סיאיז אַ העלער זומערזיקער טאָג, וואָס נויגט זיך
שוין צום פּאַרגיין.

ערשטער אַרבעטער (כאַטראַכט די פּלאַטפּאָרמע):
געענדיקט . . . (קוקט אויפן זייגער) פּיקף אַזייגער . . . די צייט
איז קורץ . . . פּאַרוואָס זאַמען זיי זיך? . . .

צווייטער אַרבעטער: אפּשר ווידער אַן איכערפּאַל.

ערשטער אַרבעטער: דער פּלאַץ איז גוט פּאַרבאַרגן.

צווייטער אַרבעטער: אַבער פּראָוואַקאַציע . . .

ערשטער אַרבעטער: יאָ . . .

צווייטער: אַבער „די פּאַן“ איז אַרויס אין צייט.

ערשטער: צו זייער צופויקעניש . . .

צווייטער: דעם טויט-קלאַפּ וועלן מיר זיי דערלאַנגען.

ערשטער : מיט דער דערוואכונג פונם פראלעטאריאט !

צווייטער : מען גייט !

(זיי פאנגען אן האמערן איבער דער פלאטפארמע —
כלומרשט די ארבעט איז נאך ניט פארענדיקט.)

א שטורמער קומט אן. ער קוקט זיי אן מיט פארדאכט
און גייט פארביי. דערנאך קערט ער זיך אום צוריק און
שרייט פלוצים אויס :

שטורמער : האיל היטלער !

(די צוויי ארבעטער שפרינגען אויף און גיבן אפ א סאלוט.
דער שטורמער באטראכט זיי מיט רוגזה און רעדט אויס
צווישן די ציין :)

דער שטורמער : קאנאליעס . . . און זיי בויען עס

די פלאטפארמע . . .

(ער קערט זיך פון זיי אפ און גייט אוועק. די ארבעטער
זעצן זיך אוועק אויף די טרעפ פון דער פלאטפארמע)

ערשטער : פינצטערע מאכט . . .

צווייטער : פארברענט זאלן זיי ווערן !

ערשטער : איך ווער אומרואיק.

צווייטער : ער קומט !

(זיי פאנגען אן צוזאמענקלייבן זייערע געצייג.)

(פון רעכט קומט אן אן ארבעטער. ער קוקט זיך ניט אום
אויף די צוויי ביי דער פלאטפארמע, נאר צוקומענדיק
נאענט צו זיי, פאלט ער אנידער אויף דער ערד, אונטערן
בוים.)

דריטער : סארא היץ . . . קיל איז דא אין שאַטן פונם

בוים.

ערשטער : יא, דא איז קיל.

דריטער (פאררויכערט) : פאראל — „בליץ און דונער“.

דריייהונדערטפיריאן-צוואנציג האמבורגישטראסע — קעלער.
זייטיקער אריינגאנג. זען טרעפ ארויף, זיבן ארונטער, דריי
טירן רעכטס. וועט איר געדענקען ?

ערשטער : יא.

דריטער : קיין איינער טאר נישט אויספעלן. לכל הפחות
זאלבעפונציק דארפן מיר זיין. מיין סיגנאל — פוירהאנג אראפ
און ארויף.

ערשטער : א שטורמער שפיאנירט אונדז.

דריטער : איך ווייס. איך קען אים. איך וועל אים
פארהאלטן. איר טרעט אפ. ער קומט אן.

(מאכט זיך אז ער שלאפט איין.)

די צוויי ארבעטער פארנעמען זייער געצייג און גייען
אווועק.

(דער שטורמער קומט צוריק. ער שמעלט זיך אפ ביים אר-
בעטער אויף דער ערד און באטראכט אים א ווילע. דער-
נאך טוט ער פלוצים א געשריי :)

שטורמער : האיל הימלער !

(ארבעטער שפרינגט אויף און שמעלט זיך אין סאלום.)

ריכטיק ! אפילו אין שלאף דארף מען זיין וואך צום רוף.

(דערלאנגט דעם ארבעטער זיין האנט)

גוט מארגן, אטא.

ארבעטער : גוט מארגן. גיי און טרעף, אז דא וועל

איך דיך היינט באגעגענען. ווי קומסטו אהער ?

שטורמער : דעם שטורמערס פליכט איז צו זיין דא און

דארט און איבעראל.

ארבעטער : ריכטיק ! ריכטיק !

שטורמער : אט די וואס האבן דא די פלאטפארמע גע-

בויט. פארדעכטיק זיינען זיי מיר.

ארבעטער : האסטו אויף זיי אכטונג געגעבן ?

שטורמער : יא. זיי זיינען אוועק. וואלט באדארפט

נאכפאלגן זיי.

ארבעטער : נישט נויטיק. איך קען זיי. שטילע מענטש-

לעך. נישטא וואס נאכצופאלגן זיי. אין אים היינט — לאמיר בע-

סער גיין טרינקען א גלאז ביר.

שטורמער : אויך רעכט.

(ביידע אָפּ.)

דער סקווער בלייבט אויף אַ וויילע ליידיק. דערנאָך קומט
אין מיליטערישן גאַנג אַ קליינע אָפטיילונג שטורמער אָנ-
געפירט פון עלצמן. איינער פון זיי טראָגט אַ האָרן. זיי
קומען צו צו דער פלאַטפארמע.)

עלצטער : שטייט!

אַלע : (בלויבן שטיין).

עלצטער : סיגנאַל!

סיגנאַלמאַן : (טרעט דריי טריט פאַרויס און שפילט
אויס אויפן האָרן אַ מיליטערישן סיגנאַל).

(די פאַרהאַנגען פון אַלע פענצטער הויבן זיך אויף און
פון אומעטום קוקן אַרויס פנימער, פאַרוואונדערטע און מיט
שפורן פון שרעק.)

דער סיגנאַלמאַן טרעט צוריק און דער עלצטער טרעט
אַרויף אויף דער פלאַטפארמע.)

עלצטער : האַיל היטלער!

(אַלע, סיי שטורמער און סיי די צושווער ציען זיך אויס
אין אַ סאַלומ.)

עלצטער : דייטשע בירגער! היינט וועט איר זען אַ

פאַרשטעלונג, נאָך וועלכער איר האַט שוין לאַנג געזאָרט! אַן
אומריינער, אַ איד, אַ פאַררעטער, וועט באַלד דאָ איבערגעגעבן
ווערן צו שפּאַט! זיין נאָמען איז אויך באַקאַנט — לאַזט
האַפּטמאַן! — שאַנד צו זיין נאָמען!

אַלע (מערסטע קענטיק אומוויליק, שרייען אויס) : שאַנד

צו זיין נאָמען!

עלצטער : ער האַט דאָס פאַטערלאַנד פאַרראָטן! ער

האַט זיך געקלינגט אומצוואַרפן אונדזער רייך! ער האַט דעם
האַקנקרייץ געוואַלט פאַרשוועבן — וועט ער, אין שאַנד, דעם
האַקנקרייץ אויף זיינע פלייצעס היינט דאָ פאַר אייך פאַרביי
טראָגן! שאַנד צו אים!

אַלע : שאַנד צו אים!

קלארע פאן ווירטענבערג . . .

אַלט : בריהו . . . בריהו . . .

עלצטער : אזוי איז ריכטיק . . . אזוי דארף איר נאָמען
באָגענט ווערן. ליידער איז זי פון אונדזער אייגענעם שטאַם
און דערצו נאָך פון אַדעליקן שטאַם . . . איר חרפה איז דערמיט
נאָך גרעסער ! שאַנד און שפּאַט צו איר !

אַלט : שאַנד און שפּאַט צו איר !

עלצטער : דייטשע בירגער ! היינט וועט איר מוזן
באָווייזן ווי טריי איר זייט צו אונדזער זאָך ! איר אַלע קומט
גלייך אויפן סקווער אַרויס און באָווייזט מיט אייער קול און טאַט
ווי פאַררעטער דאַרפן באָגענט ווערן ! איר אַלע — אויפן
סקווער !

(ער טרעט אַרונטער פון דער פּלאַטפאָרמע און שטעלט
אויס זיין אָפטיילונג שטורמער ווי אַ וואַך אַרום איר.

פון דער ווייט פּאַנגט אַן דערטראַגן זיך, און ס'קומט צו
אַלין נעענטער, דער אָפּקלאַנג פון מיליטערישער מוזיק.

פון די הייער פּאַנגען אַן אַרויסשטראַמען זייערע אייני-
וואוינער. מענער און פרויען און קינדער. אַ גרויסער המון. זיי
שטייען אַלע דערשראָקן און פאַרווירט. קענטיק, אַז זייער זיין
דאָ איז זיי ניט צום האַרצן.

מיט שרעק קוקן זיי אין דער ריכטונג פון וואַגען עס דער-
טראַגט זיך די מוזיק.

די מוזיק דערנעענטערט זיך. צווישן המון דערפילט זיך
אַן אומרויאיקע שטימונג. שמילע אויסגעשרייען :

— זיי קומען !

— מען פירט זיי !

און ווי אַ סטאַדע איבערגעשראַקענע שעפּסן טרעט דער
עולם אַן אַ זייט און טוליעט זיך איינס צום אַנדערן.
די פּראַצעסיע קומט אַן. אַ מיליטערישער בענד, וואָס
שפילט דעם נאַצי-הימן, גייט פאַרויס, און נאָך אים פירט אַ
וואַך לאַזאַר האַפּמאַנען און קלאַראַן.

לאזאר האַפּמאַן איז שרעקלעך געענדערט. ער זעט אויס
בלויז דער שאַטן פון דעם אַמאָליקן האַפּמאַנען. האַלב-נאַקעט
און באַרוועס, מיט אַפענע וואונדן איבער זיין פנים און לייב.
זיינע האַר זיינען שוין אינגאַנצן גרוי און זיין פנים, וואָס איז
אין משך פון וואָכן ניט געגאַלט געוואָרן, איז באַוואַקסן מיט
אַ צעקודלעטער באַרד.

קוים וואָס ער גייט, איינגעבויגן אין דרייען אונטער דעם
יאַך פון אַ גרויסן האַקנקרייך, וואָס ער שלעפט אויף זיך.
זיינע פים בויגן זיך קענטיק אונטער אים און ער שטרענגט
אָן זיינע לעצטע כוחות ניט צו פאַלן אונטער זיין יאַך.
ער איז אַרומגערינגלט מיט אַ שמאַרקער וואַך און ווי
נאָר האַפּמאַן פאַרלאַנגזאַמט זיין גאַנג, שטויסן זיי אים אונטער
מיט די הענטלעך פון זייערע ביקסן. גייט ער ווייטער.
אויפן האַקנקרייך וואָס ער טראַגט, איז מיט בולמע
אותיות אַנגעשריבן:

„איר, לאַזאַר האַפּמאַן, דער מנובלדיקער איר, בין אַ שמר
ציקער הונט און אַ פאַררעטער.“

אויף זיין האַלדז איז אַנגעטאַן אַ פעמליע, שמאַרק פאַר-
צויגן, אַזש זי ווערנט אים, און פון איר ציט זיך אַ לאַנגע
שטריק, וואָס איר צווייטער עק ענדיקט זיך אויך אין אַ פעט-
ליע, וואָס איז פאַרצויגן איבערן האַלדז פון קלאַראַן.
אויפן שטריק הענגט אַ גרויסער שילד מיטן אַנשריפט:

„די באַהעפטונג פון שאַנד
און נידערטרעטיקער בונד
צווישן שונא פונם פאַטערלאַנד
און דעם שמוציקן הונט.“

קלאַראַ זעט אויס ווייניקער אויסגעמאַמערט פון האַפּ-
מאַנען און אָן אַפענע וואונדן אויף איר לייב, איז אַבער אַ
גרויל פון עטוואָס אַנדערש און נאָך גרויזאַמערס, וואָס איז איר
אַפּגעטאַן געוואָרן — איר קאַפּ איז ריין אַפּגעגאַלט און די
אַפּגעגאַלטע האַר זיינען פאַרפלאַכטן אין צוויי לאַנגע צעפּ,
וואָס זיינען צוגעטשעפעט צו אַ שילד, וואָס הענגט איבער איר
ברוסט און אויף וועלכן עס איז אַנגעשריבן:

„מײן נשמה האב איך פארקויפט צום טײוול
און מײן גוף — צום איד.“

זי איז אַבער ביי זיך ניט אראָפּגעפּאַלן, קלאַרע, און קאַנ-
טיק, אַז איר אַרט ניט די שאַנד און שפּאַט צו וועלכע זי איז
איבערגעגעבן — איר קימערט בלויז לאַזער האַפּמאַן און זײנע
יסורים און פּײן.

זײ פּאַלגט נאָך אַן אַפּטײלונג שמוּרמער און נאָך זײ אַ
גרויסער צעיושעטער המון, מיט גרעגערס און טרומײטן און
מיט ווילדע געלעכטער און אויסגעשרײען.

אַן דער זײט פון דער פּראַצעסיע, נאָכפּאַלגנדיק זי, אַבער
אַפּגעזונדערט פון איר, זעט זיך אַ טרויעריקער געשטאַלט פון
אַ פּרוי, געקליידט אין שוואַרצן, מיט אַ דעקטוך איבערן פנים
— מאַריאַ פּאַן ווירטענבערג, קלאַראַס מוטער.

און עטוואָס אַן דער זײט פון איר, נאָכפּאַלגנדיק זי און
בלײבנדיק פונדערווייטן, זעט זיך אַ געשטאַלט פון אַ מאַן —
אַ געשטאַלט פון געבראַכענעם שטאַלץ — אַמאַ פּאַן ווירטענ-
בערג.

די פּראַצעסיע קומט אַן צום סקווער, קומט צו צו דער
פּלאַטפּאַרמע און שטעלט זיך לעבן איר אָפּ.

אַ טױט שטילקײט פונם המון, וואָס איז דאָ אַנגעגרייט
פון פּריער; אַ מוראדיקער יואוולען פון דעם אַנגעקומענעם
המון.

די מוזיק הערט אויף שפּילן. דער סיגנאַלמאַן גיט דעם
סיגנאַל און דער המון ווערט שטיל. דער עלצטער טרעט
אַרויף אויף דער פּלאַטפּאַרמע.)

דער עלצטער: דײַטשע בירגער! יאָרן, לאַנגע יאָרן,
פּײנפולע יאָרן האָבן אידן און מאַרקסיסטן איבער אונדז גע-
הערשט. זײער מאַכט איז אַבער איצט געענדיקט! אַט דאָס
איר דאָ פאַר זיך צוויי פאַררעטער, וואָס מיר האָבן אין אונדזער
משפּט און אין די געזעצן פון אונדזער דערוואַנטן גײסט —
אַהער פאַר אײך געבראַכט. זאָלן זײ זײן צו אײער שפּאַט
און שאַנד! דײַטשע בירגער! לאַנג לעבן זאָל אונדזער מאַ-
טערלאַנד!

(דער המון ווידערהאלט דעם אויסרוף.)

האיל היטלער!

(אלגעמיינער סאלוט.)

בלויז האַפּמאַן און קלאַראַ סאַלומירן ניט. קלאַראַן לאַזט מען אַבער צורו און אויף האַפּמאַנען ווערט געצויגן דעם עלצטנס אויפּמערקזאַמקייט).

עלצטער: אונדזער סאַלוט איז אויפגענומען געוואָרן

פון אַלעמען, חוץ פון איינעם — פון אַט דעם זעלביקן פאַר-
פּלובטן אידן. **האיל היטלער!**

(אַלע סאַלומירן, אַ חוץ האַפּמאַנען. דער עלצטער גייט

אַריין אין רציחה — צו די שטורמער:)

זאָל ער אויפגעמען דעם סאַלוט!

אַ שטורמער: סאַלוט, פאַרפּלובטער איד!

(האַפּמאַן באַוועגט זיך ניט. דער שטורמער עסט זיך איין

מיט זיינע הענט אין האַפּמאַנס לייב און טרייסלט אים—)

סאַלוט, שוויין!

(האַפּמאַן פּאַנגט אָן ציטערן אונטער די לאַפּעס פון דעם

שטורמער און באַלד זינקט ער איין און בלייבט ליגן אומבאַ-

וועגלעך און מיטן האַקנקרייץ אויף אים.)

קלאַראַ זעט עס און זי פּאַנגט זיך אָן רייסן צוצוקומען

צו אים.)

איר וואָך פאַרשמעלט איר דעם וועג און זי ראַנגלט זיך

מיט זיי און שרייט באַנומען:)

קלאַראַ: לאַזט אָפּ! לאַזט אָפּ, בעסטעס! לאַזט אָפּ,

תּלנינים!

(פון איר אויסגעשריי ווערט דער עולם באַנומען און

שטייט שטום.)

און איר מוטער, דערהערנדיק דעם אויסגעשריי, און ניט

וויסנדיק וואָס און ווען — פּאַנגט זי אָן דורכרייסן זיך

דורכן המון, און איר מאַן נאָך איר.)

מאַריאַ: קלאַרבען! לאַזט מיך דורך! לאַזט מיך

דורך!

(שטורמער פארשמעלן איר דעם וועג.)

צו איר קומט שנעל צו איר מאן.)

פאן ווירטענבערג: מאריא! מאריא! מאַרסט ניט

רייסן זיך אַהין!

מאַריאַ (שטויסט אים אָפּ): טרעט אָפּ ברויט! (און

מיט באַנומענע קולות הערט זי ניט אויף צו רייסן זיך—)

קלאַרבען! קלאַרבען!

דער עלצטער (שרייט אויס): פאַרשמומט די קאַ-

נאַליעס!

(די וואַך לעבן קלאַראַן, אום צו פאַרשמומען זי, פאַרציען

זיי די פעטליע אויף איר האַלדז. זי פאַנגט זיך אָן ווערן און

ווערט שטום. דאַן פאַרשמעלן זיי איר דעם מויל מיט זייערע

לאַפעס און לאַזן אָפּ די פעטליע. קלאַראַ לאַזט זיך אַראָפּ

אויף דער ערד, וויינט שמיל און ציטערט מיט איר גאַנצן

קערפער.

אַנדערע שטורמער הויבן אויף איר מוטער, און, אַ ראַט-

גלענדיקע, אַ קוויטשענדיקע, אַ היסטערישע טראַגן זיי זי

אָוועק פון דעם סקווער.

אַמאָ פאן ווירטענבערג פאַלגט זיי נאָך.)

דער עלצטער (ווענדט זיך צום המון): עס האָבן די

פאַררעטער און פאַרשמוצטע אַנגעמאַכט אַביסל טומל. אַבער

דאָס דייטשע האַרץ ווערט פון אַזעלכע אַנשמעלן ניט ווייך.

(צו די שטורמער:) פירט זיי אַרויף אויף זייער אַרט אויף דער

פלאַטפאָרמע!

(שטורמער שלעפן אַרויף האַפמאַנען אויף דער פלאַט-

פאָרמע. ער איז פאַרחלשט. בינדן זיי אים צום האַקנקרייץ

און בינדן צו דעם האַקנקרייץ צו דער מאַסט. קלאַראַ ווערט

אָוועקגעשמעלט ביים צווייטן זייט פון דער פלאַטפאָרמע.)

דער עלצטער: ער מאַכט זיך געפייגערט, דער פאַר-

פלוכטער איר — ס'פעלט אים אויס מוט צו באַנגעגענען אונדער-

רע בליקן פון שפאַט און פאַראַכטונג. מיר וועלן אים אַבער

באַלד אָפּמינערן! וואַסער!

(מ'דערלאנגט אים וואסער און ער גיסט עס אויף האַפֿ-
מאַנען. האַפּמאַן עפנט זיינע אויגן.)
אַהאָ, געווירקט! פאַרפּלוצטער! . . .
(ער מערקט אַבער, דער עלצטער, אַז דער עולם איז פאַר-
גליווערט, אַז עס פעלט דער נויטיקער ענטוויאַזם, וואָס ער
האַט געוואָלט אין אים אַרויסרופן, קומט ער דעריבער אַרויס
מיט אַ באַפעל—)

שטורמער! שליסט אויף אייערע רייען! עפנט אויף די
טויערן פונם סקווער! דאָס גאַנצע פּאָלק אַהער! שטורמער
און פּאָלק! היינט איז ביי אונדז אַ גרויסע שמחה! אַלע איי-
ניינעס אַהער אויפן סקווער! שמחה! טאַנץ! מוזיק!
(דער בענד פאַנגט אַן שפּילן דעם וואַלקירן טאַנץ פון
וואַנגער. די טויערן עפענען זיך. דער המון שטראַמט אַריין.
שטורמער און ציווילע מישן זיך אויס. פייפּעריי, אויסגע-
שרייען, ווילדער געלעכטער — און אַלץ שטראַמט אַוועק אין
אַ ווילדן, עכט-וואַלקירן-טאַנץ.)

עס האָט זיך אַנגערוקט דערווייל די נאַכט. דער עולם
איז איינגעהילט אין פינצטערניש. כלווי אויף דער פּלאַט-
פאַרמע איז אַנגעשטעלט אַ רעפּלעקטאַר און באַלייכט זי העל.
אין מיטן דערינען קומט פון ערגעץ אַן נאָך אַן אַפּטיי-
לונג שטורמער און, מערקווירדיק, אַנגעפירט איז זי פון —
קאַרל פּילינגער!

זיי מישן זיך אויס מיטן המון און גייען אויך אַריין אין
טאַנץ.

דער טאַנץ ווערט ווילדער און ווילדער.
און — מיטאַמאַל — פאַנגען אַן פּלאַטערן צווישן דעם
המון צייטונגען און אויפרופן; גאַנצע פעק מיט אויפרופן ווערן
אויסגעשאַטן ווי קאַנפעטי צווישן המון. דער עולם כאַפט זיי
אויף, און פאַרציטערט, און אין שרעק, לייענען זיי די קעפּ-
לעך און רוקן זיך אַפּ אַן אַ זייט.)

אויסרופן:

— די רויטע פאַנע!
— דער אמת וועגן הימלערייזשן!

— די געשיכטע פון לאזאר האַפּמאַן!

— דער אמת וועגן קלאַראַ פאַן ווירטענבערג!

דער עלצטער (שפּרינגט אַרויף אויף דער פּלאַטפּאָרמע
און שרייט באַנומען): פּאַרראַט! פּאַרראַט! קאַמוניסט!
שער פּאַרראַט! כאַפּט די קאַמוניסטן!

(דער עולם, אין טויט-שרעק, טרעט צוריק. די שטור-
מער לויפן אַרום צווישן אים און זוכן די שולדיקע. זיי געפּי-
נען זיי אַבער ניט. פּאַרגליווערטקייט און טויט-שטילקייט.
קלאַראַ פּאַלט צו צו האַפּמאַנען —)

קלאַראַ: אַ, לאַזאַר! . . . לאַזאַר! . . .

(און מער קען זי ניט ריידן. זי זינקט לעבן אים אויף די
קני, נעמט אַרום מיט אירע הענט זיינע פּיס, צעגיסט זיך אין
יאַמער.

דער עולם, פּאַרגליווערט, נעמט פון זיי קיין אויג ניט
אַראָפּ.

בלויז דער עלצטער, ווי וואַנזיניק, לויפט אַרום צווישן
עולם מיט די אויסגעשרייען: פּאַרראַט! די קאַמוניסטן!

האַפּמאַן (לייגט אַרויף זיין האַנט אויף קלאַראַס קאַפּ.
זיין האַנט רירט אַן אַ גלאַטן שאַרבן און — זי צימערט אָפּ.
אז אויסדרוק פון מוראדיקן פיין אויף האַפּמאַנס פנים. ער
קערט זיין האַנט אַבער באַלד צוריק צו קלאַראַס קאַפּ און
גלעט איר גלאַטן שאַרבן): ווייז ניט, קלאַראַ! טרערן —
שוואַכקייט . . . מיר מוזן זיך שטאַרקן! . . . דער קאַמף איז
ניט פּאַרלירן . . . איך זע די אַקונפּט — אַ ליכטיקע . . .
(מער רעדט ער ניט. ער איז צו שוואַך צו ריידן).

קלאַראַ (יאַמערט ביי זיינע פּיס): אַ, לאַזאַר! לאַזאַר!
(אַ לאַנגער, אויסגעצויגענער קוויטש פון הינטערן עולם.
דער עולם, אַן אויפגעצימערטער — טרעט אָפּ.
פון ערגעץ, פון דער פינצטער רייסט זיך אַריין יאהאַנאַ
און לאַזט זיך לויפן צו דער פּלאַטפּאָרמע).

יאַהאַנאַ: הייליקער קריסטוס!

(דער עולם ווענדט אַן זיינע בליקן צו דער פּלאַטפּאָרמע.

זיי מערקן האַפּמאַנען אויפן האַקנקרייך און יאַהאַנאַס סוגעס-
ציע שיינט פאַר זיי אויס ווי אַ ווירקלעכקייט — האַפּמאַן זעט
אויס ווי קריסטוס אויפן קרייך.
ציט זיך צוריק דער עולם און אין אבערגלויבערישער
שרעק—)

אויסגעשרייען:

— קריסטוס!

— קריסטוס ווערט פאַרפייניקט!

— קריסטוס אויפן קרייך!

(שרעק. דער עולם שטופט זיך צום אַרויסגאַנג. אַפילו
די שטורמער ווערן באַנומען פון דער שרעק און צוזאַמען מיטן
עולם ציען זיי זיך צוריק.)

דער עלצטער (לויפט אַרום צווישן עולם): פאַרראַט!

פאַרראַט!

(קיינער הערט אים אַבער ניט מער. דער עולם איז פון
ווילדער שרעק באַנומען.)

יאַהאַנאַ (אויפן וועג צו דער פּלאַטפאָרמע): הייליקע

מוטער!

(די הייליקע מוטער? ווירקלעך די הייליקע מוטער!
די היסטערישע, קניענדיקע קלאַראַ — ווי דער געשטאַלט פון
דער הייליקער מוטער!

פאַניקע צווישן המון—)

באַנומענע אויסגעשרייען:

— די הייליקע מוטער!

— קריסטוס ווערט געפייניקט!

— דער צאָרן פון גאַט אויף אונדז!

— זאָל זיך ראַטעווען ווער נאָר עס קען!

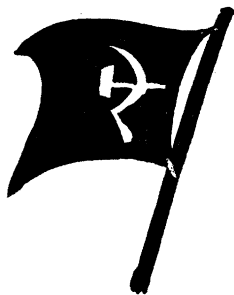
יאַהאַנאַ: (קומט דערווייל צו צו דער פּלאַטפאָרמע
און פאַלט צו צו האַפּמאַנען): אַ, הער האַפּמאַן! וואָס האָבן
זיי צו אייך געהאַט? . . . אַ, הער האַפּמאַן!

(און זי נעמט אים אַפּבינדן פונם האַקנקרייך און שרייט
אויס צו קלאַראַ—)

העלפט מיר !
 (אבער קלאראס הענט זיינען אפגעשוואכט און ציטערן
 און זי קען איר ניט העלפן.)
האַפּמאַן (הויכט אויף זיינע אויגן און דערקענט יאָ-
 האַנאַן) : יאָהאַנאַ . . . טרייע נשמה . . . קלאַראַ . . .
 (און ער מערקט, אז יאָהאַנאַ וויל אים אָפּבינדן, טוט ער
 אַ מאַך מיט דער האַנט :)
 צו שפּעט . . . מען דאַרף ניט, יאָהאַנאַ . . . איך שטאַרב . . .
 קימערט זיך ניט פאַר מיר . . . פירט אָן דעם אָנגעפאַנגענעם
 קאַמף . . . בויט די שיינע וועלט . . .
 (ער בלייבט הענגען אויפן האַקנקרייץ — טויט.
 האַרצרייסנדיקע אויסגעשרייען פון קלאַראַן און יאָהאַנאַן)
 זיי ביידע : טויט . . . טויט . . .
 (און קלאַראַ פאַלט צו צו אים —)
קלאַראַ : לאַזאַר ! לאַזאַר !
יאָהאַנאַ : הער האַפּמאַן ! הער האַפּמאַן !
 דער עולם (טרעט צוריק אין אַ פּאַניק) :
 — טויט !
 — קריסטוס !
 — גאָטס צאָרן !
קלאַראַ : לאַזאַר ! לאַזאַר ! טאַרסט ניט זיין טויט !
יאָהאַנאַ : הער האַפּמאַן ! אָ, הער האַפּמאַן !
 דער עלצטער (לויפט אַרום צווישן המון) : פאַרראַט !
פאַרראַט !
 (דער עולם, אין ווילדן פחד, טרעט צוריק, ברעכט די
 צוימען פונם סקווער און אַנטלויפט.
 דער עלצטער נאָך זיי.
 בלויז פּילינגערס „שטורמער“ בלייבן. זיי רינגלען אַרום
 — ווי אַן ערד-וואַך — די פּלאַטפּאַרמע.
 פּילינגער טרעט אַרויף אויף דער פּלאַטפּאַרמע און טרעט
 צו צו האַפּמאַנען—)
פּילינגער : טויט . . .

(ער שטייט א ווילע — אין טרויער פארטיפט.
 דערנאך סאלוטירט ער—)
 סאלוט צו דיר, לאזאר האַפּמאַן!
 (פּוּזע. די „שטורמער“ סאלוטירן אויך.
 אין א סאלוט — א פּאַרגליווערמע פּוּזע.)
פּילינגער: סאלוט צו דיר, לאזאר האַפּמאַן! סאלוט צו דיין
 שיינעם טויט! דער שיינער טויט פון דעם שענסטן לעבן!
 (און דערנאך ווענדט ער זיך צו קלארא—)
 אים צו ראַטעווען איז צו שפּעט . . . דו זאָלסט אַבער גע-
 ראַטעוועט ווערן!
 אַבער קלאַרע: ניט זי זעט און ניט זי הערט — פּאַרטיפּט
 אין איר ווייטיק, ליגט זי ווי פּאַרהלשט ביי האַפּמאַנס פּיס.
 הויבט פּילינגער זי אויף פון דער ערד און צארט, ווי אַ
 פּאַטער זיין קראַנק קינד, טראַגט ער זי אַרונטער פון דער
 פּלאַטפּאָרמע.)

פּוּררהאַנג

צייכונגען (שערבלאט און זייטן 21, 61, 91, 129, 225) פון יאסל קאטלער